

[101.] på extra stat, i enlighet med vad som nästföregående år skett, av särskilda reservationsanslag till de olika avdelningarna med de belopp för år 1923, som nedanstående tabell utvisar.

Tekniska högskolans styrelse biträder lärarkollegiets förslag med avseende å de för år 1923 erforderliga beloppen och hemställer, under framhållande, att största förbrukningen av ifrågavarande anslag äger rum på våren, då examensarbetena pågå, om beviljande av 55 % av desamma för förra halvåret 1923. Av nedanstående tabell framgår jämväl vilka belopp styrelsen utöver de å ordinarie stat tillgängliga ansett behövlige till samlingar och laborationer för de särskilda avdelningarna under nämnda tid.

	Av vederbörande lärare föreslaget belopp.	Av lärarkollegiet föreslaget belopp.	Av styrelsen för förra halvåret 1923 föreslaget belopp.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Avdelningen för allmänna vetenskaper	9,600	9,000	4,900
Mekaniska avdelningen	68,275	58,900	32,000
Skeppsbyggnadsavdelningen	20,600	19,300	10,600
Elektrotekniska avdelningen	18,400	17,200	9,400
Kemiska avdelningen	44,650	41,700	22,000
Bergsvetenskapliga avdelningen	49,500	46,100	25,000
Väg- och vattenbyggnadsavdelningen	39,425	34,025	18,700
Arkitekturavdelningen	29,300	19,900	10,900
Avdelningen för flygteknik	1,000	1,000	500
Verkstaden	4,000	4,000	2,200
Summa	284,750	251,125	136,200

Departementschefen.

Såsom jag redan i början av min framställning vidrört har sedan flera år tillbaka tekniska högskolans ordinarie anslag till samlingar och laborationer å 17,500 kronor visat sig otillräckligt. Betydande förstärkningsanslag hava också av Kungl. Maj:t föreslagits och av riksdagen beviljats, om än ej i den omfattning, som från högskolans sida ifrågasatts. Berörda förhållande är delvis en följd av den starka utveckling, som tekniska högskolan under de senare åren undergått och som medfört, att här ifrågavarande utgifter sprungit i höjden på ett sätt, som icke kunnat förutses vid fastställandet av det ordinarie anslagsbeloppet. Härtill kommer, att under kristiden till samlingar

och laborationer erforderlig materiell ävensom behövlig arbetskraft [101.] undergått en betydande prissförhöjning.

Verksamheten vid högskolan synes alltjämt visa tendens att tillväxa i omfattning. Jag erinrar om 1921 års riksdags beslut i fråga om ändringar i högskolans ordinarie stat samt i fråga om beviljande av anslag å extra stat till åtskilliga nya specialläraryrkefästningar. Härmed måste naturligen följa en utvidgning av institutionsverksamheten vid högskolan och ökade anslagskrav under nu ifrågavarande utgiftstitel.

Såsom nämnts beviljade 1921 års riksdag till förstärkande av förevarande anslagspost 130,000 kronor, sedan Kungl. Maj:t för ändamålet äskat ett belopp av 150,000 kronor. Att nu sträcka anslagsäskandet så långt som från högskolans sida föreslagits eller till ett belopp, beräknat efter ett anslagsbehov av omkring 250,000 kronor för hela år 1923, synes mig särskilt under nu rådande depressionsläge vara fullständigt uteslutet. Likväl anser jag, att även om man beaktar den på sista tiden inträdda prissänkningen, någon ökning utöver det av 1921 års riksdag beviljade förstärkningsanslaget bör, med hänsyn till högskolans förut påpekade alltjämt fortskridande utveckling, kunna ifrågasättas. I detta sammanhang vill jag meddela, att i åtskilliga av de utav högskolans lärare i ämnet gjorda framställningarna starkt betonas otillräckligheten av de hittills beviljade förstärkningsanslagen och svårigheten att med dessa medel åstadkomma en effektiv laboratorieundervisning vid vederbörande institutioner.

Vad jag under nuvarande förhållanden anser mig kunna tillstyrka, är en ökning av ifrågavarande extra anslag till 150,000 kronor för helt år räknat. Med utgångspunkt från att härav 55 % böra beräknas för förra halvåret 1923, skulle den för nämnda tid erforderliga summan utgöra 82,500 kronor, vilket belopp jag vill förorda till äskande hos riksdagen.

Vad beträffar beloppets fördelning på de olika avdelningarna vill jag föreslå en annan ordning än den förut iakttagna. Hittills har den beviljade totalsumman anvisats att utgå med av riksdagen för varje avdelning bestämda belopp, vilka i riksstaten upptagits såsom särskilda reservationsanslag. Enligt min mening är det lämpligare, att denna uppdelning i särskilda reservationsanslag icke vidare äger rum, utan att totalbeloppet anvisas såsom *ett* reservationsanslag att

fördelas, på sätt Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma. Härigenom vinner man, att fördelningen kan bättre anpassa sig efter det behov, som för varje avdelning faktiskt föreligger vid den tid, då anslaget behöver tagas i bruk, varförutom riksstatens uppställning blir mera överskådlig. Givetvis bör någon fördelning icke av Kungl. Maj:t vidtagas, utan att dessförinnan högskolans myndigheter i sådant avseende inkommit med förslag. Samtidigt med fördelningen av det extra anslaget synes lämpligen böra bestämmas beloppen av de olika avdelningarnas andelar i den ordinarie anslagsposten.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, det tåcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 82,500 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan, på sätt Kungl. Maj:t finner skåligt bestämma.

[102.]

Diverse utgifter för brånsle, lyshållning m. m.

6. Diverse utgifter för brånsle, lyshållning m. m. Å tekniska högskolans ordinarie stat finnes uppfört ett anslag till diverse utgifter för brånsle, lyshållning m. m. å 25,000 kronor. Under en följd av år har riksdagen dels anvisat medel på extra stat för samma ändamål, dels ock beviljat anslag på tilläggsstat till förstärkande av nämnda ordinarie anslag. En redogörelse härför, för så vitt angår åren 1917—1920, återfinnes i bilagan åttönde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition, punkten 154, till vilken jag ber att få hänvisa.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har 1920 års riksdag dels, i likhet med vad för år 1920 skett, för ifrågasvarande ändamål anvisat på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 250,000 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1920 beviljat ej mindre till täckande av för år 1919 motsedd brist i örmålda ordinarie anslag ett förslagsanslag, högst 130,000 kronor, än även till förstärkning av samma anslag för år 1920 ett förslagsanslag, högst 145,000 kronor. 1921 års riksdag anvisade för ändamålet såsom särskilda förslagsanslag, högst, dels på extra stat för år 1922 250,000 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1921 130,000 kronor. Till bestridande under år 1922 av utgifterna för brånsle,

lyshållning m. m. vid tekniska högskolan står alltså till högskolans [102.] förfogande ett belopp av sammanlagt 275,000 kronor.

Från högskolans sida har nu förslag framlagts om beredande av ytterligare medel för förevarande ändamål såväl för år 1922 som för år 1923.

Högskolans lärarkollegium meddelar i sin den 25 maj 1921 dagtecknade skrivelse i ämnet, att utgifterna för bränsle m. m. vid högskolan för år 1921 kunna beräknas komma att uppgå till 425,000 kronor. Då anslagen för nämnda år uppginge till sammanlagt 405,000 kronor uppkomme en brist å 20,000 kronor, varav emellertid 4,200 kronor täcktes genom överförande till 1921 års räkenskaper av ett från år 1920 kvarliggande parti koks. Av bristen måste alltså i runt tal 15,000 kronor bestridas med 1922 års anslagsmedel.

Vid beräkningen av bränslekostnaden för år 1922 borde beaktas, att de nya kemiska laboratorierna komme att tagas i bruk den 1 september 1921 samt att den gamla kemiska byggnaden vid Drottninggatan även under år 1922 måste användas för den mineralogiska och geologiska institutionen och därför tarvade såväl uppvärmning som belysning, om än i minskad omfattning i jämförelse med vad som varit förhållandet under år 1921. Med hänsyn härtill ansåge kollegiet, att kostnaderna för bränsle, lyshållning m. m. för år 1922 kunde beräknas till 80 procent av motsvarande kostnader för år 1921 eller 340,000 kronor, vilken summa borde ökas med den sannolika bristen vid årsskiftet, 15,000 kronor, till 355 000 kronor. Till bestridande av dessa utgifter funnes dels det ordinarie anslaget å 25,000 kronor, dels ock anslag å extra stat till belopp av 250,000 kronor; och erfordrades alltså ett anslag å tilläggsstat till belopp av 80,000 kronor.

Förstärkningen för år 1923 borde, i likhet med vad hittills ägt rum, uppdelas i ett anslag på riksstaten och ett på tilläggsstaten. Under förutsättning av fortsatt prissänkning å bränsle vore det möjligt, att en förstärkning för år 1923 av sammanlagt 250,000 kronor bleve tillfyllest, i synnerhet som det gamla kemiska laboratoriet under nämnda år ej behövde uppvärmas på högskolans bekostnad. På grund härav vore det, enligt kollegiets mening, möjligt att begränsa anslaget å extra stat för år 1923 till 200,000 kronor, och förväntade kollegiet att det anslag, som behövde begäras å tilläggsstat för samma år, skulle kunna hållas vid omkring 50,000 kronor.

I en den 2 september 1921 dagtecknad skrivelse anför tekniska högskolans styrelse i detta ämne huvudsakligen följande:

Sedan kollegiet avlätit sin framställning, hade sådant prisfall å bränsle inträffat, att, enligt styrelsens mening, 85 procent av den av kollegiet för år 1922 beräknade bränslekostnaden, 355,000 kronor, eller alltså i runt tal ett belopp av 300,000 kronor syntes bliva tillfyllest. Anslag å tilläggsstat för år 1922 erfordrades alltså till ett belopp av 25,000 kronor. Av samma skäl borde anslaget på extra stat för år 1923 kunna beräknas till 150,000 kronor, av vilket belopp, i enlighet med kollegienämndens vid högskolan förslag, hälften, eller 75,000 kronor, borde anvisas för förra halvåret 1923.

Departement-
schefen.

Det är, som synes, avsevärda nedprutningar, som av högskolans styrelse vidtagits å det av lärarkollegiet framställda anslagskravet. Av vissa skäl har jag emellertid ansett mig kunna förorda en ytterligare minskning.

Den väsentligaste posten under förevarande utgiftstitel är bränsle-kostnaden. Priserna å de mest använda slagen av bränsle hava numera nedgått till ungefär en tredjedel av medelpriset för respektive bränsleslag under år 1920. För sistnämnda år stod, enligt vad som framgår av den uti 1921 års statsverksproposition framlagda utredningen i detta ämne, ett belopp av 425,000 kronor till högskolans förfogande för förevarande ändamål, vilket belopp befanns vara tillräckligt så när som på 5,000 kronor. Då det torde vara att förvänta, att de nuvarande bränsleprisen hålla sig något så när konstanta, anser jag mig, under förutsättning att från högskolans sida allt göres för kontrakterande av möjligast fördelaktiga inköp, kunna beräkna, att utgifterna för bränsle, lyshållning m. m. vid högskolan under vartdera av åren 1922 och 1923 komma att hålla sig omkring 175,000 kronor.

Något anslag å tilläggsstat för år 1922 synes mig på grund härav icke vara erforderligt. Fastmera förmodar jag, att av det extra anslaget för nämnda år en avsevärd besparing kommer att tillföras kassafonden. Av samma skäl skulle, då ju det ordinarie anslaget utgör 25,000 kronor, i enlighet med högskolestyrelsens förslag för år 1923 krävas ett extra anslag av 150,000 kronor, varav hälften, eller 75,000 kronor, bör anvisas för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor.

[103.]

Fortsatt ut-
byggande av
tekniska hög-
skolan.

7. Fortsatt utbyggande av tekniska högskolan. I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 120, riksdagen att i avbidan på proposition angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan beräkna för ändamålet på extra stat för år 1922 ett belopp av 1,400,000 kronor. Härjämte föreslogs beräknande å tilläggsstat för år 1921

för samma ändamål av ett belopp av 150,000 kronor. Till den kortfattado redogörelse för byggnadsfrågans läge vid statsverkspropositionens avgivande, som under nämnda punkt (bilagan åttonde huvudtiteln sid. 370—374) lämnades av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, tillåter jag mig hänvisa. I skrivelse till riksdagen den 11 mars 1921, nr 210, gav sedermera Kungl. Maj:t riksdagen tillkänna, att den bebådade propositionen icke komme att avlätas till 1921 års riksdag, varför medel icke behövde beräknas å vare sig 1922 års riksstat eller 1921 års tilläggsstat.

Den ursprungliga, av högskolebyggnadernas arkitekt professorn E. Lallerstedt uppgjorda byggnadsplanen har sedermera på given anledning av honom modifierats; och har på grund härav och med hänsyn till de sjunkande byggnadskostnaderna totalkostnaden för byggnaderna kunnat minskas från 6,720,000 kronor till 3,620,000 kronor. Över det modifierade förslaget hava sedermera yttranden avgivits av åtskilliga myndigheter. Slutligen har Lallerstedt i en av mig infordrad, den 8 december 1921 dagtecknad promemoria förklarat, att ytterligare reducering av byggnadskostnaderna kunde emotes, i det att de numera kunde beräknas till cirka 3,077,000 kronor. Lallerstedt utgår i sin promemoria från att de egentliga grundläggningsarbetena skulle börja under våren 1923. Vad beträffar sprängnings- och andra förberedande arbeten ifrågasätter Lallerstedt, huruvida icke dessa lämpligen kunde anordnas såsom nödhjälpsarbeten och taga sin början redan under år 1922. Skulle så bliva fallet, beräknar Lallerstedt att för förra halvåret 1923 erfordras ett belopp av 100,000 kronor.

Jag ärnar på grundval av den senast uppgjorda byggnadsplanen efter vederbörlig beredning av ärendet förelägga Kungl. Maj:t förslag till framställning hos 1922 års riksdag om högskolans fortsatta utbyggande. Då emellertid utredningen i ärendet ännu icke är helt avslutad, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan, för ändamålet beräkna på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Chalmers tekniska institut.**[104.]**Chalmers
tekniska
institut.

8. **Chalmers tekniska institut.** Styrelsen för Chalmers tekniska institut har i skrivelse den 24 augusti 1921 gjort framställning rörande institutets ordinarie anslag under tiden 1 januari—30 juni 1923 ävensom i fråga om de anslag, som styrelsen anser böra för tillgodoseende av institutets behov äskas av 1922 års riksdag på tilläggsstat för sistnämnda år och å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923. Jag anhåller att få under denna punkt i ett sammanhang anmäla dem av ifrågavarande äskanden, vilka synts mig böra föranleda framställning till riksdagen.

Institutets
ordinarie
anslag.

Den ordinarie utgiftsstaten för Chalmers tekniska institut uppgår till 185,400 kronor. Av nämnda belopp äro anslagna till uppehållande av undervisningen: i svenska språket kronor 1,500
 » » » » » tyska » » 2,700
 » » » » » hist. o. geografi » » 500
 » arvode åt ett biträde för uppehållande av en del
 av rektors undervisningsskyldighet såsom professor » » 2,000

Summa kronor 6,700

Beträffande nämnda fyra utgiftsposter meddelar styrelsen, att under vårterminen tagits i anspråk för undervisningen i svenska språket 976 kronor, för undervisningen i tyska språket 1,674 kronor, för undervisningen i historia och geografi, som endast förekommer under vårterminen, 500 kronor samt för uppehållet av rektors undervisningsskyldighet såsom professor 1,166 kronor 67 öre eller tillsammans 4,316 kronor 67 öre.

Övriga i den ordinarie staten ingående utgiftsposter, tillsammans 178,700 kronor, fördela sig, enligt vad styrelsen uppgivit, i det allra närmaste lika för vart och ett av halvåren.

Styrelsen anhåller nu, att dels 89,350 kronor, utgörande hälften av nyss angivna belopp å 178,700 kronor, dels ock förenämnda belopp å 4,316 kronor 67 öre eller tillhopa 93,666 kronor 67 öre måtte upptagas i institutets ordinarie stat för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Departement-
schefen.

I riksstaten för år 1922 äro för Chalmers tekniska institut å ordinarie stat uppförda dels ett bestämt anslag å 161,850 kronor, dels ock ett reservationsanslag å 23,550 kronor. I förstnämnda belopp ingå de förut omförmälda posterna till undervisning i svenska

[104.]

och tyska språken samt historia och geografi ävensom för uppehållande av en del av rektors undervisningsskyldighet om tillhopa 6,700 kronor, varav enligt styrelsens framställning ett belopp av 4,316 kronor 67 öre torde beräknas för förra halvåret 1923. I övrigt skulle de ordinarie anslagen till institutet fördelas lika på årets båda hälfter. Jag har häremot intet att erinra. Följaktligen bör det bestämda anslaget till institutet för tiden 1 januari—30 juni 1923 utgöra $\frac{161,850 \text{ kr.} - 6,700 \text{ kr.}}{2} + 4,316 \text{ kronor } 67 \text{ öre} = 81,891$

kronor 67 öre eller, för undvikande av öretal, 81,892 kronor samt reservationsanslaget hälften av 23,550 kronor eller 11,775 kronor. Den ordinarie utgiftsstaten för institutet skulle sålunda för ifrågasvarande tid komma att upptaga ett sammanlagt belopp av 93,667 kronor.

Övriga, i styrelsens meranämnda skrivelse begärda anslag avse dels uppvärmning, belysning och diverse utgifter, dels bibliotek, samlingar och laboratorier, dels ock resestipendier åt lärare vid institutet.

Å institutets ordinarie stat finnes uppfört ett anslag å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter. Anslaget har emellertid länge visat sig otillräckligt, varför riksdagen under en följd av år beviljat medel till dess förstärkande och till täckande av i anslaget uppkomna brister. (Se bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition punkten 121).

Uppvärmning, belysning och diverse utgifter.

År 1921 har riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts därom framställda förslag, dels till förstärkande av förenämnda anslag å 12,000 kronor anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 55,000 kronor, dels beviljat på tilläggsstat för år 1921 såsom särskilda förslagsanslag, högst, ej mindre till täckande av beräknad brist vid 1920 års utgång i berörda ordinarie anslagspost ett belopp av 24,892 kronor än även till ytterligare utgifter under år 1921 till uppvärmning, belysning och diverse utgifter för institutet ett belopp av 10,000 kronor.

Styrelsen hemställer nu om avlåtande av förslag till 1922 års riksdag att bevilja dels på extra stat ett belopp av 23,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter under förra halvåret 1923, dels ock på tilläggsstat 5,960 kronor till täckande av beräknad brist i nämnda anslagspost vid 1921 års utgång.

[104.] Styrelsen lämnar först en översikt över de för ändamålet under år 1920 disponibla medlen och utgifterna under samma år.

Inkomster:

Ordinarie statsanslag	12,000: —
Extra anslag	35,000: —
På tilläggsstat till täckande av beräknad brist vid 1919 års utgång .	32,500: —
» » » ytterligare utgifter under år 1920	25,000: —
Elevavgifter, försäljnings- och hyresmedel	4,384: 42
Balans (brist) till 1921	33,851: 46
	Kronor 142,735: 88

Utgifter:

Balans från 1919	37,392: 34
Till uppvärmning, belysning och diverse utgifter	105,343: 54
	Kronor 142,735: 88

Vid 1920 års slut uppgick bristen alltså till 33,851 kronor 46 öre. Den hade beräknats till 24,892 kronor, vilket belopp, som ovan är nämnt, riksdagen anvisat på tilläggsstat för år 1921. Att bristen i verkligheten översteg den beräknade med omkring 8,960 kronor, är beroende på, att utgifterna överstego de beräknade med omkring 5,340 kronor och att inkomsterna av elevavgifter m. m. understego de beräknade med 3,620 kronor.

Under framhållande att bränslepriserna under år 1921 väsentligt minskats, uppskattar styrelsen utgifterna för uppvärmning, belysning och diverse utgifter till 90,000 kronor för år 1921. Under förutsättning att samma priser bliva rådande under de närmast kommande åren, beräknar styrelsen berörda utgifter till 60,000 kronor under år 1922 och till 30,000 kronor under förra halvåret 1923.

Inkomsterna av elevavgifter, hyresmedel m. m. hava, såsom av förut återgivna översikt framgår, under år 1920 uppgått till omkring 4,400 kronor. Med hänsyn tagen till behovet av ökat arvode åt assistenter, vilket alltmer gjort sig gällande, anser dock styrelsen, att inkomsterna av elevavgifter och hyresmedel m. m. böra uppskattas till allenast 2,000 kronor under vart och ett av åren 1921, 1922 och 1923.

För år 1921 skulle i enlighet härmed ställningen te sig på följande sätt:

Inkomster:

Ordinarie statsanslag	12,000: —
Extra anslag	60,000: —
På tilläggsstat till täckande av beräknad brist vid 1920 års utgång .	24,892: —
» » » ytterligare utgifter under år 1921	10,000: —
Elevavgifter, hyresmedel m. m.	2,000: —
Balans (brist) till 1922	14,959: 46
	Kronor 123,851: 46

Utgifter:

Balans från år 1920	33,851: 46
Till uppvärmning, belysning och diverse utgifter	90,000: —
	Kronor 123,851: 46

Enligt denna beräkning skulle vid 1921 års slut vara att emotse en brist av omkring 14,960 kronor.

[104.]

Till bestridande av utgifterna under år 1922 och förra hälften av år 1923 stå till styrelsens förfogande:

Under år 1922:	Under förra hälften av år 1923:
Ordinarie anslag 12,000:—	Ordinarie anslag 6,000:—
Extra anslag 55,000:—	Beräknade elevavgifter . . . 1,000:—
Beräknade elevavgifterna m. . . 2,000:—	
<u>Kronor 69,000:—</u>	<u>Kronor 7,000:—</u>

Med stöd härav beräknas att under år 1922 inkomsterna komma att överstiga utgifterna med 9,000 kronor samt att under förra halvåret 1923 utgifterna komma att överstiga inkomsterna med 23,000 kronor. Det på tilläggsstat för år 1921 begärda beloppet, 5,960 kronor, utgör skillnaden mellan den beräknade bristen vid 1921 års utgång, 14,960 kronor, och sagda överskott å 9,000 kronor.

För år 1921 disponibla medel till här ifrågavarande ändamål utgöra tillhoppa 108,892 kronor. Med detta belopp skall dels täckas en från år 1920 uppkommen brist å 33,851 kronor 46 öre, dels ock bestridas utgifterna under år 1921 till uppvärmning, belysning och diverse utgifter, av styrelsen uppskattade till sammanlagt 90,000 kronor. I följd härav beräknas för år 1921 en brist å omkring 14,960 kronor. Då kostnaderna för uppvärmning, belysning och diverse utgifter under år 1920 uppgingo till 105,343 kronor 54 öre, förefaller, med hänsyn tagen till den under år 1921 inträffade starka nedgången i särskilt bränsleprisen, den för sistnämnda år beräknade utgiftssumman, 90,000 kronor, alltför hög. Enligt mitt förmenande böra de för år 1921 disponibla medlen, 108,892 kronor, bli tillräckliga för att täcka hela anslagsbehovet för samma år, vadan något anslag för ändamålet på tilläggsstat icke torde vara behövt.

Departement-
schefen.

Vad beträffar år 1923 har styrelsen uppskattat anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål till 60,000 kronor för hela året och till 30,000 kronor för tiden 1 januari—30 juni 1923. För sistnämnda tid stå till förfogande för samma ändamål hälften av det ordinarie anslaget eller 6,000 kronor samt 1,000 kronor i elevavgifter. Styrelsen anser på grund härav ett anslag av 23,000 kronor erforderligt till förstärkande av den ordinarie anslagsposten under förra halvåret 1923. För min del finner jag även denna uppskattning för hög; det synes mig sannolikt, att utgifterna för ändamålet

- [104.] skola kunna begränsas till en summa av omkring 44,000 kronor för hela år 1923. Vid sådant förhållande vill jag tillstyrka, att det ifrågasatta anslaget bestämmes till ett belopp av 15,000 kronor.

Bibliotek,
samlingar
och labora-
torier.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1914—1917 till förstärkning av det å ordinarie stat uppförda anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier anvisat 6,000 kronor. För enahanda ändamål har riksdagen på extra stat anvisat för vart och ett av åren 1918—1921 14,000 kronor och för år 1922 16,000 kronor. Vidare har riksdagen år 1921 på tilläggsstat anvisat 3,000 kronor till täckande av brist vid 1919 års utgång i nämnda anslagspost samt till förstärkande under åren 1920 och 1921 av samma anslagspost.

I nu föreliggande skrivelse har styrelsen, under förmälan att för hela år 1923 ett anslag av 16,000 kronor vore för ändamålet behöfligt, hemställt om utverkande för institutet av ett extra anslag å 8,000 kronor till bibliotek, samlingar och laborationer under tiden 1 januari—30 juni 1923.

Departement-
schefen.

Jag finner mig böra biträda denna styrelsens begäran.

Resestipen-
dier åt lärare.

Slutligen vill jag, under erinran, att riksdagen till resestipendier åt lärare vid institutet på extra stat för vartdera av åren 1921 och 1922 anvisat ett reservationsanslag av 2,000 kronor, framhålla, att, i överensstämmelse med vad jag beträffande liknande anslag för andra kategorier av befattningshavare förut anfört, något anslag för ändamålet till ifrågavarande lärare, därom framställning blivit av styrelsen gjord, icke torde böra äskas av 1922 års riksdag.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923

dels upptaga det *ordinarie* bestämda anslaget till Chalmers tekniska institut, nu 161,850 kronor, med 81,892 kronor samt det *ordinarie* reservationsanslaget till institutet, nu 23,550 kronor, med halva beloppet, 11,775 kronor.

dels till uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid Chalmers tekniska institut anvisa på *extra stat* ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor.

dels ock till bibliotek, samlingar och laborationer vid samma institut anvisa på *extra stat* ett förslagsanslag, högst 8,000 kronor.

9. **Nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna.** Frågan om nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut, vilken fråga motionsvis väcktes vid 1920 års riksdag, har sedan nämnda år varit föremål för fortsatt utredning av de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade särskilda sakkunniga för beredande av vissa spörsmål rörande nämnda institut. En redogörelse för riksdagens beslut i byggnadsfrågan samt dennas framförande till ingången av år 1921 återfinnes i den omförmälan, som Kungl. Maj:t, på framställning av min företrädare i ämbetet, gjorde till riksdagen under punkten 122 i bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition.

Uti en den 1 december 1921 dagtecknad skrivelse hava nu de sakkunniga — med förmälan att utredningen rörande nybyggnader för institutets kemiska och fysiska institutioner numera slutförts samt att nybyggnaderna i fråga på grundvalen av prismet i oktober 1921 beräknades draga en kostnad av 2,800,000 kronor, men att de sakkunnigas slutliga betänkande i ärendet kunde väntas föreligga i tryck först vid ingången av år 1922 — hemställt att framställning måtte göras hos riksdagen att för uppförande av nämnda institutionsbyggnader beräkna dels på tilläggsstat för år 1922 ett belopp av 150,000 kronor, dels ock på extra stat för förra halvåret 1923 ett belopp av 300,000 kronor.

Min avsikt är, att efter vederbörlig beredning av ärendet förelägga Kungl. Maj:t förslag till framställning hos 1922 års riksdag om anslag till omförmälda institutionsbyggnader. Då emellertid den erforderliga utredningen i ämnet ännu icke hunnit avslutas, är jag ej i tillfälle att nu angiva min slutliga ståndpunkt till denna fråga. Emellertid må framhållas, att jag icke anser mig kunna tillstyrka anslag på tilläggsstat för ändamålet. Jag vill dock härmed icke hava sagt, att ej i viss omfattning arbete på de ifrågavarande byggnadernas uppförande skulle redan under år 1922 kunna förekomma. Det torde nämligen icke vara uteslutet, att ett igångsättande under nämnda år av förberedande schaktnings- och sprängningsarbeten såsom nödhjälpsföretag

[105.]

Nybyggnader
för de
kemiska och
fysiska in-
stitutionerna.

[105.] kan befinnas lämpligt. Blir detta fallet, torde det vara nödvändigt, att för arbetenas fullföljande det av de sakkunniga föreslagna beloppet, 300,000 kronor, står till förfogande för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående nybyggnader för de kemiska och fysiska instituterna vid Chalmers tekniska institut, för ändamålet beräkna på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

G. Skolöverstyrelsen.

1. **Skolöverstyrelsen.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[106.]

Skolöverstyrelsen.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till skolöverstyrelsen, nu 560,400 kronor, med halva beloppet eller 280,200 kronor.

2. **Övergångsstat.** I anledning av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet godkände 1920 års riksdag följande vid skolöverstyrelsens stat fogade övergångsstat:

[107.]

Övergångsstat.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orttillägg.	Summa.	Anmärkingar.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Överdirektören A. W. Falk, utöver avlöning såsom ledamot och avdelningschef å läroverksavdelningen	1,200	300	400	1,900	
1 kanslisekreterare å statistiska avdelningen	2,500	1,500	—	4,000	
Personligt avlöningstillägg åt kanslisekreteraren C. H. Gustafsson	1,100	300	400	1,800	
Summa	—	—	—	7,700	Härtill kunna komma 2 ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor.

Anm. 1. Så länge överdirektören Falk bestrider tjänstgöring såsom ledamot och avdelningschef å läroverksavdelningen, skall till honom utgå den för denna befattning å ordinarie stat uppförda avlöning, minskad med ett belopp av 500 kronor, motsvarande arvode såsom avdelningschef, vadan å den ordinarie staten besparas sistnämnda belopp, skolande härjämte ålders tillägg till honom ej heller utgå.

Anm. 2. Så länge kanslisekreteraren Gustafsson kvarstår å övergångsstat, skall den å staten för skolöverstyrelsens statistiska avdelning uppförda förste aktuariefattningen hållas vakant samt avlöningsförmånerna vid tjänsten besparas statsverket.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

33*

[107.] Genom beslut den 22 juni 1920 fastställde Kungl. Maj:t ovan nämnda övergångsstat.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet godkände 1921 års riksdag dels förslag till avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den civila statsförvaltningen, dels ock ny stat för skolöverstyrelsen att tillämpas från och med år 1922, varefter Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 förklarade dels att, därest inom stadgad tid från ordinarie befattningshavare inom skolöverstyrelsen inkomme anmälan, att han icke ville underkasta sig förenämnda avlöningsreglementes bestämmelser, det skulle åligga skolöverstyrelsen att om sålunda inkommen anmälan lämna meddelande till ecklesiastikdepartementet, statskontoret och riksräkenskapsverket, dels ock, — beträffande den genom kungl. brevet den 22 juni 1920 för skolöverstyrelsen fastställda övergångsstaten — att, därest överdirektören A. W. Falk och kanslirådet i Kungl. Maj:ts kansli, kanslisekreteraren C. H. Gustafsson förklarade sig icke vilja övergå å den nya staten, för år 1922 skulle gälla, ej mindre att till Falk skulle utgå, förutom det för honom å övergångsstaten upptagna beloppet, 1,900 kronor, av avlöningsförmånerna vid en undervisningsrådsbefattning ett belopp av 8,100 kronor för år, än även att den å staten för skolöverstyrelsens statistiska avdelning uppförda förste aktuariefattningen skulle hållas vakant; och skulle härvid återstoden av avlöningsförmånerna vid nämnda undervisningsrådsbefattning jämte 500 kronor, motsvarande arvode såsom avdelningschef, ävensom avlöningen vid omförmälda aktuariefattning besparas statsverket.

Nu har skolöverstyrelsen i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet meddelat, att överdirektören A. W. Falk inom föreskriven tid anmält sig vilja kvarstå å den för honom gällande övergångsstaten, varemot den andre å sagda övergångsstat upptagne befattningshavaren, kanslirådet C. H. Gustafsson har övergått å den från och med ingången av år 1922 för skolöverstyrelsen gällande ordinarie staten. Med anledning härav kommer det nuvarande anslaget till nämnda övergångsstat, 7,700 kronor, att minskas med 5,800 kronor till 1,900 kronor.

För förra halvåret 1923 är hälften av sistnämnda belopp, eller 950 kronor, erforderligt.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels minska det *ordinarie* anslaget till övergångsstat för skolöverstyrelsen, nu 7,700 kronor, med 5,800 kronor till 1,900 kronor,

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga nämnda anslag med ett belopp av 950 kronor.

Minskat
anslag.

3. **Ökade arbetskrafter för skolöverstyrelsen.** Till förstärkande av skolöverstyrelsens arbetskrafter anvisade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor, därav ersättning till en extra notarie efter de grunder, som kunde varda av Kungl. Maj:t bestämda.

[108.]

Ökade arbets-
krafter för
skolöver-
styrelsen.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för samma ändamål även för första halvåret 1923 och till stöd härför anfört:

Från och med ingången av år 1922 kommer med ikraftträdandet av ny lönereglering arbetstiden å tjänsterummet för befattningshavarna hos överstyrelsen att ökas från sex till sju timmar dagligen. Överstyrelsen har tagit i övervägande, huruvida i anledning härav någon minskning av överstyrelsens arbetskrafter skulle kunna äga rum. Överstyrelsen har emellertid kommit till den bestämda uppfattningen, att så icke kan ske utan allvarlig skada för arbetet inom överstyrelsen. Såsom överstyrelsen vid flera tillfällen haft anledning framhålla, har arbetet inom överstyrelsen alltjämt befunnit sig i snabb tillväxt. Då däremot svarande ökning av arbetskrafterna icke kommit till stånd, har följden blivit, att dels överstyrelsens ledamöter icke kunnat i den utsträckning som önskligt och behövt vore ägna sig åt besök vid överstyrelsen underlydande undervisningsanstalter och såmedelst uppehålla personlig förbindelse med det levande skollivet, dels vissa arbeten, som, ehuru behöfliga, icke ovillkorligen krävt omedelbar handläggning, fått anstå. Därtill kommer, att arbetets mängd alltjämt visar tendenser att tillväxa. Vad som genom den nyssnämnda ökningen av arbetstiden kan komma att vinnas i total arbetskaperitet kommer alltså att visa sig till fullo erforderligt för tillgodoseende av nu angivna behov av arbetskrafter.

Då behovet av den förstärkning av arbetskrafterna, som beretts genom här ifrågakvarande anslag, enligt överstyrelsens bestämda övertygelse kommer att kvarstå jämväl under år 1923, torde anslaget för den budgetsperiod, det här gäller, böra utgå med halva beloppet.

Då den förlängning av den dagliga arbetstiden inom skolöverstyrelsen, som inträder från och med 1922 års ingång i samband med ikraftträdandet av den nya lönestaten för ämbetsverket, inne-

Departement-
schefen.

bär, att överstyrelsen kan i avsevärt större utsträckning än förut tillgodogöra sig tjänstemännens arbetskraft, har jag varit tveksam, huruvida nu ifrågavarande anslagsäskande borde av mig understödjas. Då emellertid 1921 års riksdag beviljat ett särskilt anslag för ändamålet för år 1922 och skolöverstyrelsen bestämt uttalat, att motsvarande anslag för förra halvåret 1923 icke utan allvarlig skada för överstyrelsens arbete kan indragas, har jag icke velat motsätta mig att anslagskravet framföres till riksdagen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ökade arbetskrafter för skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

[109.]

Byggnads-
sakkunnigt
biträde.

4. **Byggnadssakkunnigt biträde.** Till arvode åt byggnads-sakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen anvisade 1921 års riksdag på *extra stat* för år 1922 ett förslagsanslag, högst 4,800 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål även för förra halvåret 1923.

Jag finner sådant anslag fortfarande vara behöfligt, och då det för förra halvåret 1923 torde böra bestämmas till hälften av det för år 1922 beviljade beloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvode åt byggnadssakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 2,400 kronor.

[110.]

Inspektion
och sakkun-
niga biträ-
den.

5. **Inspektion och sakkunniga biträden.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag på *extra stat* för år 1922 för inspektion och sakkunniga biträden hos skolöverstyrelsen ett förslagsanslag, högst 28,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om anslag för samma ändamål för förra halvåret 1923.

Då behovet av sådant anslag kvarstår även för den anslagsperiod, varom nu är fråga, och anslaget ej synes böra sättas lägre än till hälften av det för år 1922 beviljade beloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inspektion och sakkunniga biträden hos skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 14,000 kronor.

6. Extra expeditionsvakt. På grund av Kungl. Maj:ts i [111.]
ämnet gjorda framställning har riksdagen på extra stat för år Extra expeditionsvakt.
1922 till beredande av arvode åt en extra expeditionsvakt hos skolöverstyrelsen anvisat ett förslagsanslag, högst 1,800 kronor.

Skolöverstyrelsen har hemställt om anslag för samma ändamål även för förra halvåret 1923.

Då behovet av ifrågavarande expeditionsvakt även för nu ifrågavarande tid, enligt vad överstyrelsen vitsordat, är oförändrat och ersättningen åt denne bör utgå med hälften av det för år 1922 beviljade beloppet, eller med 900 kronor, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av arvode åt en extra expeditionsvakt hos skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 900 kronor.

7. Lokal åt skolöverstyrelsen. I enlighet med Kungl. Maj:ts [112.]
därom gjorda förslag beviljade 1920 års riksdag på extra stat för år Lokal åt skolöverstyrelsen.
1921 till förhyrande av ämbetslokal åt skolöverstyrelsen, inklusive dess statistiska avdelning, för tiden den 1 april 1921 — den 31 mars 1922 på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 55,790 kronor. Härav beräknades för fyra våningar i den byggnad Barnhusgatan 18, där överstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningar sedan flera år tillbaka varit inrymda, 40,000 kronor, för överstyrelsens lokaler i Auditoriebyggnaden 7,790 kronor samt för den statistiska avdelningen 8,000 kronor. Till förhyrande av ämbetslokaler åt skolöverstyrelsen för tiden den 1 april 1922—den 31 mars 1923 har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 72,370 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om medel till bestridande av hyresersättning för erforderliga lokaler åt överstyrelsen för tiden 1 april—30 september 1923. Överstyrelsen har därvid först omförmålt, att på grund av åtskilliga förändringar i avseende å överstyrelsens lokaler det för tiden den 1 april 1921—den 31 mars 1922

- [112.] anvisade hyresanslaget ej kunnat fullt förslå för ändamålet. Här om har överstyrelsen lämnat följande redogörelse:

Under våren 1921 yppade sig möjlighet för överstyrelsen att få förverkligad den önskan, överstyrelsen länge haft att genom förhyrande av ytterligare en våning i byggnaden Barnhusgatan 18 kunna överflytta yrkesskolavdelningen från Auditoriebyggnaden till nyssnämnda byggnad Barnhusgatan 18. Hyresbeloppet för denna våning, innehållande 13 rum, utgör, inklusive värme, 14,000 kronor. För att överstyrelsen skulle erhålla ifrågavarande våning, var det emellertid nödvändigt att förhyra densamma redan från och med den 15 april 1921, och erhöi bygg-nadsstyrelsen efter vederbörlig framställning, den 29 i samma månad Kungl. Maj:ts bemyndigande att för överstyrelsens räkning förhyra denna lägenhet för tiden till den 1 oktober 1922. På grund härav har överstyrelsen för tiden intill den 1 oktober 1921 fått vidkännas hyreskostnad även för yrkesskolavdelningens förutva-rande rumsinnehav i Auditorium, endast för en del av denna tid har det näm-ligen varit möjligt att uthyra ett av rummen därstädes. Från den 1 oktober 1921 komma nämnda lokaler i Auditoriebyggnaden att disponeras av översty-relsens statistiska avdelning, som då flyttar hit från sin nu förhyrda lägenhet Grev-turegatan 9. Vidare har överstyrelsen från och med den 1 mars 1921 för biblio-tekskonsulenternas räkning förhyrt en lägenhet om 4 rum i Auditorium för en årlig kostnad av 2,400 kronor. Denna lägenhet har redan från början ansetts för liten för ändamålet, men ha konsulenterna måst nöja sig med densamma, då ytter-ligare lokaler i omedelbart grannskap intill den förhyrda lägenheten ej funnits att tillgå. Från den 1 oktober 1921 har emellertid möjlighet yppat sig att för en årshyra av 2,400 kronor få övertaga 4 rum, belägna intill de nuvarande. Före-nämnda förändringar i avseende å överstyrelsens lokalinnehav hava fört med sig, att samtliga hyresutgifter för tiden den 1 april 1921 till och med den 31 mars 1923 komma att uppgå till 57,535 kronor 82 öre, varför man — efter avdrag av en hyresinkomst å 66 kronor 67 öre — för denna tid har att räkna med en brist av 1,679 kronor 15 öre å anslaget till hyresersättningar, 55,790 kronor. För nyss-nämnda brist torde överstyrelsen få anledning att lämna ytterligare redogörelse i samband med framställning om ersättande av vissa utgifter för flyttning av översty-relsens yrkesskolavdelning och statistiska avdelning samt bibliotekskonsulenter m. m.

Därefter har överstyrelsen redogjort för sina beräknade hyres-utgifter för tiden den 1 april 1922—den 31 mars 1923.

Oaktat behovet av en ökning av utrymmet, särskilt för överstyrelsens folk-skolavdelning, är mycket stort, torde man dock för hyresperioden den 1 april 1922—den 31 mars 1923 nödgas räkna med samma lokalinnehav som den 1 ok-tober 1921. Det torde nämligen ej bliva lätt att nu kunna få hyra ytterligare utrymmen i byggnaden vid Barnhusgatan 18. Och då ett överflyttande av översty-relsen i dess helhet till nya lokaler ej heller torde kunna komma till stånd så tidigt som under nu ifrågavarande hyresperiod och det ej är lämpligt att i större utsträckning än som skett förlägga en del av överstyrelsen eller någon av dess avdelningar skild från överstyrelsen i övrigt, torde man bli tvungen att åtnöjas med de nu befintliga lokalerna.

Hyran för de lokaler, som överstyrelsen enligt vad nyss omförmäls innehar

från den 1 oktober 1921, utgör enligt de intill den 1 oktober 1922 gällande kontrakten tillhopa 57,780 kronor. Vid underhandlingar med ombud för nuvarande ägaren av byggnaden Barnhusgatan 18, aktiebolaget svenska metallverken, om möjligheten av fortsatt förhyrande av ifrågavarande lägenheter samt villkoren härför har ombudet meddelat, att överstyrelsen även efter sistnämnda dag kunde få hyra samtliga ifrågavarande fyra våningar, men mot ett hyresbelopp av 15,000 kronor för lägenhet. Ehuru överstyrelsen finner den begärda hyresersättningen för ifrågavarande fyra våningar så hög, att överstyrelsen anser, att försök borde göras att skaffa överstyrelsens lämpliga utrymmen antingen i något staten tillhörigt hus eller i andra för billigare pris än de nu begärda förhyrda lägenheter, anser sig överstyrelsen dock vid beräkning av överstyrelsens hyresutgifter såväl för tiden 1 oktober—31 december 1922 som för tiden 1 januari—30 september 1923 icke kunna undgå att till grund för beräkningen lägga de begärda högre hyresbeloppen för de fyra lägenheterna i huset Barnhusgatan 18.

Under nu angivna förutsättningar skulle kostnaderna för överstyrelsens lokaler under tiden 1 april 1922—31 mars 1923 komma att uppgå till 65,780 kronor, varför överstyrelsen för ifrågavarande hyresperiod kan räkna med en besparing å det för sagda tid beviljade hyresanslaget, 72,370 kronor, uppgående till 6,590 kronor.

Slutligen yttrar överstyrelsen sig om de erforderliga medlen till förhyrande av ämbetslokaler för tiden den 1 april—den 30 september 1923 och anför i sådant avseende:

Jämlikt bestämmelse i kungörelsen den 22 juni 1921 (nr 341) skola ämbetsmyndigheters framställningar, vilka äro avsedda att påkalla äskanden från Kungl. Maj:ts sida hos 1922 års riksdag, avse tiden 1 januari—30 juni 1923. I överensstämmelse härmed skulle överstyrelsen nu kunna inskränka sig att begära medel till hyresersättningar för tiden den 1 april—den 30 juni 1923. Men överstyrelsen anser sig, med hänsyn därtill att det på hyreskvartalet juli—september belöpande hyresbeloppet vanligen erlägges den 30 juni samt för att medel må vara tillgängliga för ändamålet vid nämnda tidpunkt böra göra framställning om anslag även för tredje kvartalet 1923.

Då överstyrelsen för närvarande icke kan beräkna, huruvida möjlighet finnes till erhållande av förändrad förläggning av överstyrelsen vid ingången eller under loppet av förra halvåret 1923, anser sig överstyrelsen jämväl för tiden 1 april—30 september 1923 böra utgå från nyss här ovan beräknade lokaler och hyresbelopp. För nu närmast ifrågavarande tid skulle alltså efter denna beräkning erfordras ett belopp av 32,890 kronor.

I det föregående har skolöverstyrelsen meddelat, dels att å det på extra stat för år 1921 till förhyrande av ämbetslokaler åt överstyrelsen anvisade förslagsanslaget, högst 55,790 kronor, uppstått en brist av 1,679 kronor 15 öre, dels ock att av motsvarande anslag på extra stat för år 1922, högst 72,370 kronor, endast 65,780 kronor beräknats åtgå för ändamålet. Under sådana omständigheter

Departementschefen.

[112.] torde framställning böra göras hos riksdagen om medgivande, att den omförmälda bristen må täckas av ifrågarande anslag för år 1922.

Vad överstyrelsen anfört angående medel till förhyrande av ämbetslokaler åt överstyrelsen för tiden 1 april—30 september 1923 biträder jag.

På grund av det sålunda anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att medel till täckande av den brist å 1,679 kronor 15 öre, som uppstått å det på extra stat för år 1921 anvisade förslagsanslaget, högst 55,790 kronor, till förhyrande av ämbetslokaler åt skolöverstyrelsen, må utgå från det för motsvarande ändamål på extra stat för år 1922 anvisade förslagsanslaget, 72,370 kronor;

dels ock till förhyrande av ämbetslokaler åt skolöverstyrelsen för tiden den 1 april—den 30 september 1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 32,890 kronor.

H. De allmänna läroverken m. m.

Högre lärarinneseminariet.

1. **Högre lärarinneseminariet.** Å riksstatens åttonde huvudtitel finnes uppfört ett ordinarie anslag till högre lärarinneseminariet, uppgående till 116,985 kronor. Från nämnda anslag utgå avlöning till läroanstaltens ordinarie lärarpersonal, arvoden till vissa övriga vid anstalten anställda befattningshavare ävensom medel till stipendier åt lärjungar, sistnämnda anslagspost utgörande 500 kronor.

[113.]

Högre lärarinneseminariet.

I skrivelse den 31 augusti 1921 angående de anslagsbehov, som borde föreläggas 1923 års riksdag, har skolöverstyrelsen verkställt beräkning å det belopp, varmed förenämnda ordinarie anslag borde utgå för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Enligt denna beräkning skulle det ordinarie anslaget för sistberörda halvår utgöras av följande tre belopp:

$\frac{1}{2}$ av löner m. m.	kronor 39,634: 16
$\frac{21}{39}$ av tjänstgöringspenningar m. m.	» 20,039: 74
stipendier	» 500: —

tillhopa kronor 60,173: 90

eller i avrundat tal 60,175 kronor, och hemställde överstyrelsen, att sistnämnda belopp måtte äskas av riksdagen.

Mot den av skolöverstyrelsen gjorda beräkningen av det ordinarie anslagets erforderliga storlek för förra hälften av år 1923 har jag intet att erinra. Jag anhåller allenast få omnämna, att enligt vad jag inhämtat, stipendierna vid högre lärarinneseminariet pläga utdelas vid slutet av vårterminerna, på grund varav det till stipendier avsedda beloppet synes böra vara i sin helhet tillgängligt under årets förra hälft.

Departementschefen.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* anslaget till högre lärarinneseminariet, nu 116,985 kronor, med ett belopp av 60,175 kronor.

[114.]

Stipendier, lokalhyra, expenser, uppehållande av hushållsskolans verksamhet m. m.

2. Stipendier, lokalhyra, expenser, uppehållande av hushållsskolans verksamhet m. m. Under en följd av år har riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts framställningar, å extra stat beviljat anslag för tillgodoseende av vissa behov vid högre lärarinneseminariet och den därmed förenade normalskolan för flickor. Nämda anslag, som vid olika tillfällen blivit förhöjt, utgår för år 1922 med 55,310 kronor. De i nämnda års anslag ingående posterna äro fördelade på följande sätt:

till uppehållande av en valfri fjärde årskurs	kronor	4,800: —
» undervisning i träslöjd	»	510: —
» stipendier	»	2,000: —
» förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser	»	4,500: —
» förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning	»	4,500: —
» förhyrande av nya lokaler för seminariet och normalskolan	»	1,600: —
» expenser	»	12,000: —
» uppehållande av hushållsskolans verksamhet samt upprätthållande av den vid skolan anordnade kursen för utbildande av husmödrar	»	24,500: —
» förhöjning av arvodet åt seminariets läkare	»	900: —

Tillhopa kronor 55,310: —

att utgå såsom ett gemensamt förslagsanslag å högst sistnämnda belopp.

I anledning av en av rektor vid högre lärarinneseminariet till skolöverstyrelsen ställd, den 30 april 1921 dagtecknad skrivelse har överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt om förslag till riksdagen om beviljande av extra anslag för år 1923 till seminariet och normalskolan för nyss angivna ändamål.

Valfri fjärde årskurs, undervisning i

Till uppehållande av en valfri fjärde årskurs, till undervisning i träslöjd, till stipendier och till förhöjning av arvodet åt semina-

riets läkare hemställer rektorn vid seminariet om beviljande av samma belopp, som utgå för år 1922.

Skolöverstyrelsen har förmått sig intet hava att erinra mot de sålunda gjorda äskandena. Följaktligen har överstyrelsen upptagit de av rektor begärda beloppen i slutsumman för det gemensamma anslag, som överstyrelsen ansett behöfligt för år 1923 och som, med hänsyn till budgetårets omläggning, för förra halvåret 1923 upptagits till halva det beräknade beloppet. Överstyrelsen har alltså tänkt sig, att jämväl förberörda, till stipendier avsedda anslagspost skulle utgå med halvt belopp för sagda halvår.

[114.]
träslöjd, stipendier samt förhöjning av arvudet åt seminariets läkare.

Beträffande nu ifrågavarande framställningar har jag intet annat att anföra, än att av skäl, som jag under näst föregående punkt angivit, det till stipendier avsedda extra anslagsbeloppet bör, i likhet med det å ordinarie stat uppförda anslaget för samma ändamål, vara disponibelt under förra halvåret 1923 och alltså helt begäras för nämnda halvår.

Departementschefen.

Det för lärarinneseminariet och normalskolan avsedda lärohuset har länge varit allt för trångt. På grund härav har läroanstalten sedan åtskilliga år måst förhyra lokaler i närliggande hus, och riksdagen har därför årligen beviljat extra anslag till förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser och för undervisning i biologi och teckning samt till förhyrande av nya lokaler för seminariet och normalskolan. De för nu angivna ändamål i 1922 års stat uppförda anslagen utgöra, som nämnts, respektive 4,500, 4,500 och 1,600 kronor.

Lokaler för normalskolans lägsta klasser, för undervisning i biologi och teckning samt nya lokaler för seminariet och normalskolan.

I sin förberörda skrivelse har rektor anført, att för de båda för år 1922 beviljade anslagen å 4,500 kronor vardera förhyrts två våningar i huset Nybrogatan 11 C. Sedan skollokaler från och med den 1 oktober 1921 undandragits hyresstegringslagens skydd, hade ägaren av nämnda fastighet höjt hyran för dessa våningar från sistnämnda tidpunkt till 7,000 kronor för vardera eller till sammanlagt 14,000 kronor. Sänkning av hyresbeloppet vore ej att förvänta för påföljande år. Förberörda två anslag måste därför för år 1923 höjas med tillhopa 5,000 kronor och hyresanslagen således tillsammans ökas till 15,600 kronor. Därjämte erfordrades på tilläggsstat för år 1922 ett belopp av 5,000 kronor. Den brist i hyresanslagen för förstberörda två våningar, som efter sagda hyresstegring uppstode för år 1921, och som belöpte sig till 1,250 kronor, borde täckas med disponibla medel, varom framställning senare komme att göras.

Jag anhåller få erinra om att den av rektor sålunda förebådade framställningen sedermera inkommit till Kungl. Maj:t samt att Kungl.

- [114.] Maj:t den 18 november 1921 medgivit, att en till 800 kronor uppgående besparing å ett av hyresanslagen finge användas till gäldande av en del av hyresbeloppet.

Rektors nyss återgivna framställning har tillstyrkts av skolöverstyrelsen.

Departementschefen.

Den av rektorn vid seminariet gjorda hemställan om höjning av hyresanslagen för läroanstalten för förra halvåret 1923 kan, synes det mig, ej avvisas. Vad beträffar det å 1922 års tilläggsstat begärda anslaget, torde jag här få yttra några ord därom. Jag ber då få erinra om att 1918 års lagtima riksdag, på sätt framgår av sagda riksdags skrivelse i ämnet, beräknat de i här ifrågavarande gemensamma förslagsanslag, högst, ingående tre hyresposterna för helt hyresår från och med den 1 april 1919. Härav följer att berörda hyresposter jämväl för vart och ett av de följande åren äro att betrakta såsom beräknade för hyresår för tiden 1 april—31 mars. Då nu hyran för vardera av omförmälda två större våningar blivit från och med den 1 oktober 1921 förhöjd med 2,500 kronor för år, uppstår tydligen för hyresåret den 1 april 1921—den 31 mars 1922 en brist å de för sagda våningar avsedda hyresanslagen å tillhoppa 2,500 kronor. Å andra sidan har, enligt vad rektor vid seminariet meddelat, å hyresanslaget till den tredje våningen under sistnämnda hyresår uppstått en behållning å 800 kronor, beroende därpå, att genom vissa under år 1921 vidtagna provisoriska anordningar seminariet ansett sig kunna undvara sistberörda våning åtminstone för ett år från den 1 oktober 1921, varigenom hyresanslaget för de återstående två kvartalen av hyresåret ej behövt tagas i anspråk. Som jag nyss antytt, har Kungl. Maj:t medgivit, att berörda besparing, 800 kronor, finge användas till täckande av nyss omförmälda brist, varigenom samma brist nedbringats till 1,700 kronor.

Tydligt är att på grund av omförmälda höjning även för hyresåret den 1 april 1922—den 31 mars 1923 med nu utgående hyror uppstår en brist, motsvarande sagda höjning, eller 5,000 kronor. Hela det behövliga beloppet skulle alltså bliva 6,700 kronor. Av nyss angivet skäl uppstår emellertid å hyresanslaget för den tredje våningen en besparing även för tiden 1 april—30 september 1922 å 800 kronor, mot vars användande för ifrågavarande brists täckande intet hinder lär föreligga. Det erforderliga beloppet för hyresanslagens förstärkande kan alltså begränsas till 5,900 kronor,

vilket belopp bör äskas å tilläggsstat för år 1922. Jag torde få tillfälla att i annat sammanhang göra framställning härom.

Till bestridande av så kallade expenser vid högre lärarinnesseminariet — härin ingå utgifter för uppvärmning, belysning, städning och renhållning, anskaffande av undervisningsmateriell, förbrukningsartiklar m. m. — har seminariet att tillgå dels ett visst belopp av inskrivnings- och terminsavgifter vid den med seminariet förenade statens normalskola för flickor, dels ock ett av riksdagen beviljat extra anslag.

Expenser.

Nyssnämnda, av inskrivnings- och terminsavgifter utgående belopp har från och med år 1918 utgjort 17,000 kronor årligen. Medgivande härtill har av riksdagen lämnats för en tidsperiod av tre år, och 1920 års riksdag har sålunda medgivit, att högst sistnämnda belopp må av berörda avgifter utgå för ifrågavarande ändamål för vart och ett av åren 1921, 1922 och 1923.

Återstoden av sagda avgifter, vilkas storlek bestämmes av Kungl. Maj:t, är anslagen dels till vissa hyresersättningar och hyresbidrag, dels ock till amortering och förräntning av seminariet påvilande skuld.

Det av riksdagen beviljade extra anslaget till expenser har undergått talrika förändringar. Vad beträffar dess storlek under senare år, må nämnas, att detsamma av 1920 års riksdag höjdes från 5,000 kronor till 8,000 kronor, varjämte av riksdagen på tilläggsstat för år 1920 beviljades 3,000 kronor till förstärkande av det för sistnämnda år anvisade anslaget till expenser. Den starka prisstegringen föranledde snart ytterligare ökning av expensanslaget, som av 1921 års riksdag höjdes för år 1922 till 12,000 kronor, samtidigt som riksdagen på tilläggsstat för år 1921 för ändamålet anvisade ett förstärkningsanslag av 3,000 kronor.

Av det anförda framgår att de för expenser tillgängliga medlen för år 1922 utgöra 29,000 kronor.

Rektor vid lärarinnesseminariet hade i sin förut omförmälda skrivelse erinrat om den starka stegringen i expenskostnaderna under senare år samt den brist, som på grund av expensmedlens otillräcklighet tidigare uppstått. Att bristen ej blivit ännu större hade berott därpå, att inköpen till biblioteket och inbindningen av dess böcker nästan helt och hållet fått avstanna, att underhållet av undervisningsmaterielen inskränkts till det allra nödvändigaste och inköp av ny sådan alldeles upphört samt att övriga inventarier fått förslitas. Huru relationen mellan

[114.] olika poster på expenskontot förskjutits under de senare åren, framträder bjärt ur följande siffror:

	år 1914	år 1920
vatten, lyse och bränsle	kronor 3,632: 18	kronor 16,714: 14
betjäningens avlöning	» 2,100: —	» 4,350: —
biblioteket	» 905: 63	» 1,240: 15
		Under år 1919 endast kronor 686: 33
undervisningsmateriell (däri inberäknade förbrukningsartiklar)	» 3,386: 98	» 956: 79
övriga inventarier	» 963: 80	» 424: 53

Att undervisningsmaterielen och övriga inventarier under sådana förhållanden numera måste betecknas såsom alldeles otillfredsställande och att i biblioteket saknades flera verk, som med fog kunde anses vara nödvändiga för läroanstalten, kunde icke väcka förvåning.

Då expenserna under år 1920 krävt 34,759 kronor 75 öre, måste ett avsevärt prisfall förutsättas för att det för år 1922 tillgängliga beloppet, 29,000 kronor, skulle kunna förväntas vara tillräckligt. Seminariets ordinarie rektor hade tidigare framhållit, att under de närmaste åren behövdes för biblioteket ett årligt anslag av 1,500 kronor och för anskaffande av undervisningsmateriell och förbrukningsartiklar inom ämnena biologi (zoologi och botanik), fysik och kemi, respektive 1,000, 2,000 och 1,500 kronor. Härtill komme, att övrig inredning — stolar, pulpeter, svarta tavlor m. m. — i stor utsträckning måste repareras eller nyanskaffas. Även med beaktande av de prisfall, som redan inträtt eller kunde vara att förvänta, såg sig rektor, med hänsyn tagen till den stegring i utgiftsposterna biblioteket, undervisningsmaterielen och övrig inredning, som vore alldeles ofrånkomlig, om seminariets verksamhet skulle kunna upprätthållas, nödsakad att hemställa dels om en höjning av anslaget till expenser för år 1923 från 12,000 kronor till 17,000 kronor, dels ock om ett anslag på tilläggsstat för år 1922 av 7,000 kronor för samma ändamål.

Skolöverstyrelsen har i sitt förenämnda yttrande över rektors framställning anfört följande:

Med hänsyn till vad av rektorsämbetet anförts, ansåge sig överstyrelsen böra tillstyrka den gjorda hemställan om anvisande på tilläggsstat för år 1922 av medel för nu avsedda ändamål; men nödvändigheten att iakttaga den största återhållsamhet vid begäran om anslag föranledde överstyrelsen att tillstyrka allenast 5,000 kronor för ändamålet. Vad därefter beträffade behovet av medel till expenser under år 1923, måste överstyrelsen taga hänsyn såväl därtill, att seminariets undervisningsmateriell och bibliotek för framtiden måste så underhållas, att desamma befunne sig i ett tillfredsställande skick, som ock därtill, att anslaget bestämdes på ett sådant sätt, att detsamma bleve för sitt ändamål tillräckligt. Härtill komme, att man säkerligen måste räkna med, att en hel del av de utgifter, som bestredes med anlitande av expensanslaget, inom den närmare framtiden icke komme att nedgå i någon nämnvärd mån. Med hänsyn tagen till

samtliga dessa omständigheter funne överstyrelsen sig böra hemställa att för ändamålet måtte ställas till förfogande för år 1923 ett belopp å 32,000 kronor, vilket således innebure, att utöver det belopp å 17,000 kronor, som utginge av inskrivnings- och terminsavgifter, skulle erfordras ett extra anslag å 15,000 kronor, vilket skulle medföra en höjning av det nu utgående extra anslaget, 12,000 kronor, med 3,000 kronor.

[114.]

Kristiden och dess starkt stigande priser på bland annat sådana förnödenheter av olika slag, som pläga bestridas med s. k. expensmedel, medförde, såsom framgår av vad jag nyss anfört, vid 1921 års riksdag en jämförelsevis betydande förhöjning av den för bestridande av högre lärarinneseminariets expenser avsedda anslagsposten. Även nu ifrågasättes en ej oväsentlig höjning av nämnda anslagspost. Rektor vid seminariet har begärt en ökning av anslaget för år 1923 med 5,000 kronor till 17,000 kronor samt anslag på tilläggsstat för år 1922 å 7,000 kronor. Skolöverstyrelsen har vidtagit en reduktion i dessa belopp samt tillstyrker förslag till riksdagen om beviljande av dels 5,000 kronor på tilläggsstat, dels ock extra anslag för år 1923 å 15,000 kronor, alltså innebärande en ökning av sistnämnda anslag med 3,000 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom skäl för den begärda anslagshöjningen har av såväl rektor som skolöverstyrelsen i främsta rummet anförts det trängande behovet att bättre, än under de senare åren kunnat ske, tillgodose seminariets bibliotek samt komplettera och underhålla undervisningsmateriell och övriga inventarier.

Såsom jag redan erinrat, uppgå de för år 1922 disponibla expensmedlen till sammanlagt 29,000 kronor, därav 17,000 kronor utgå av inskrivnings- och terminsavgifter och 12,000 kronor utgöra av riksdagen beviljat anslag. Enligt rektors uppgift beräknas expensutgifterna för år 1921 uppgå till något mer än 30,000 kronor. Då den under senare år mest tyngande posten bland dessa utgifter, posten bränsle, lyse och vatten, till stor del är baserad på de höga pris, synnerligast på bränsle, som ännu under början av år 1921 voro rådande, torde man vara fullt berättigad antaga, att nämnda post kommer att under år 1922 högst väsentligt sjunka. Till belysande härav ber jag få omnämna, att enligt vad rektor i en till mig lämnad promemoria anfört, kostnaderna för bränsle för ett år med de hösten 1921 gällande prisen skulle belöpa sig till omkring 4,200 kronor. Då ett belopp av 29,000 kronor står till seminariets förfogande för expensutgifter under år 1922, synes det mig, som om

[114.] — även trots det att andra hithörande utgiftsposter ej undergått eller kunna antagas komma att undergå lika stark sänkning — ett närmelsevis tillfredsställande belopp skulle för år 1922 finnas disponibelt för seminariet för de syften, vilkas tillgodoseende så starkt påyrkats av rektor och av skolöverstyrelsen. Under sådana förhållanden anser jag mig ej kunna tillstyrka något anslag på 1922 års tilläggsstat för nu ifrågakommande ändamål.

Vad sedan beträffar expensanslag för år 1923, torde man kunna för sistnämnda år antaga ett prisläge, som i stort sett överensstämmer med prisläget under år 1922, och den förut starkt betungande bränsleposten synes mig alltså kunna även under år 1923 hållas nere vid ungefär samma nivå som år 1922. Under sådana förhållanden synes mig någon anslagsökning för år 1923 icke kunna ifrågakomma. Tvärtom skulle en icke oväsentlig nedsättning av det för expenser avsedda extra anslaget kunna tänkas ske och jag har också ansett, att en anslagsminskning kan vidtagas. Emellertid finner jag mig ej kunna tillstyrka, att denna nedsättning göres så stor, som motsvarar minskningen i bränslekostnad. Tillbörlig hänsyn bör nämligen tagas till det av vederbörande starkt framhävda förhållandet, att bibliotek, undervisningsmaterieell och övriga inventarier under krisåren fått stå alltför mycket tillbaka. De beräkningar, jag i nu förevarande hänseende gjort, hava givit mig den uppfattningen, att ett sammanlagt belopp av 26,000 kronor bör avses för expensutgifter. Då 17,000 kronor få tagas från inskrivnings- och terminsavgifter, bör det extra anslaget till expenser för hela år 1923 beräknas till 9,000 kronor.

Därest mitt nu angivna förslag bifalles, skulle till seminariets disposition för bestridande av expenser stå inalles 29,000 kronor för år 1922 och 26,000 kronor för år 1923.

Uppehållan-
de av hus-
hållsskolans
verksamhet.

Med högre lärarinneseminariet är förbunden en hushållsskola, avsedd att utbilda lärarinnor i huslig ekonomi. Till nämnda skola är enligt beslut av 1918 års lagtima riksdag anknuten en kurs för utbildande av husmödrar vid större offentliga anstalter av olika slag.

Till uppehållande av nämnda hushållsskola och husmoderskurs beviljade 1920 års riksdag ett från 18,600 kronor till 24,000 kronor höjt belopp. Højningen vidtogs närmast för att möjliggöra højning av de till läroanstaltens biträdande föreståndarinna och två fast anställda lärarinnor utgående arvoden men även för att bereda ökade

medel till bestridande av andra omkostnader för läroanstalten. Med hänsyn till inträffad hyresstegring beviljade slutligen 1921 års riksdag för ifrågavarande ändamål ett anslag av 24,500 kronor för år 1922.

I sin förut omförmälda skrivelse har rektor vid högre lärarinneseminariet anfört, att föreståndarinnan väckt förslag om förlängning av den för utbildande av lärarinnor i huslig ekonomi avsedda kursen, vilken hittills krävt tre terminer. Förlängningen vore betingad främst av behovet för lärarinnorna av ökad utbildning, särskilt med hänsyn till de nya praktiska ungdomsskolorna och deras krav på undervisning i nya ämnen. På grund av de höga inträdesfordringarna kunde förlängningen begränsas till en termin. För anordningens genomförande erfordrades dels en engångskostnad å 2,000 kronor, dels ock en till 1,600 kronor beräknad årlig kostnad.

Rörande hushållsskolans övriga behov för år 1923 hänvisar rektor till en vid hans skrivelse fogad, av skolans föreståndarinna upprättad tablå. I denna har föreståndarinnan upptagit tre fast anställda lärarinnor och har således återkommit till det förslag i sådant hänseende, som år 1920 framställdes av vederbörande skolmyndigheter men som då ej ledde till något positivt resultat. Förslaget innebär, att i stället för den timlärarinna, som är erforderlig för den vid hushållsskolan inrättade kursen för utbildande av husmödrar vid större anstalter, skulle anställas en lärarinna med samma ställning som övriga lärarinnor vid hushållsskolan. Till timlärarinnan utgår för närvarande arvode å 1,800 kronor, medan en lärarinna med fast anställning uppbär 2,500 kronor. Merkostnaden uppgår alltså till 700 kronor. Rektor har tillstyrkt förslaget.

Vid rektors skrivelse fanns vidare fogad avskrift av en av hushållsskolans föreståndarinna avgiven promemoria angående lärarinnekursens förlängning samt angående tjänstgöringen för den timlärarinna, som hittills uppehållit undervisningen i husmoderskursen.

Beträffande hushållsskolans övriga utgifter under år 1923 har rektor anfört, att, enligt vad förenämnda tablå visade, en anslagsförhöjning vore ofrånkomlig. Tablåen visade, att sagda förhöjning, utöver förenämnda belopp, 700 kronor, till ökning av avlöningen till en lärarinna, kunde beräknas till 6,300 kronor, och rektor ansåge sig ej kunna föreslå någon nedsättning i detta belopp.

Nu omnämnda tablå torde jag böra här återgiva. Den lyder sålunda:

[114.]

Beräkning av inkomster och utgifter vid högre lärarinneseminariets hushållsskola under år 1923.

Inkomster:

Statsanslag ¹	kronor 24,500: —
Terminsavgifter	» 4,200: —
Elevavgifter för måltider 42 st. à 120 kronor	» 5,040: —
Beställningar av mat	» 13,260: —
Summa kronor	47,000: —

Utgifter:

Löner	kronor 14,500: —
Utgifter för mat	» 23,500: —
Expenser	» 12,500: —
Hyra	» 3,500: —
Summa kronor	54,000: —

Skolöverstyrelsen har i sin förberörda skrivelse i nu ifrågavarande hänseende anført i huvudsak följande:

Överstyrelsen hade tagit under noggrant överbägende försläget om utvidgning av kursen för utbildande av lärarinnor i huslig ekonomi. Med hänsyn till de vittgående konsekvenser i olika avseenden, som den ifrågasatta utvidgningen av förevarande kurs vid statens skolköksseminarium skulle medföra, ansäge överstyrelsen likväl, att frågan om denna utvidgning borde tills vidare anstå.

Vidare hade rektorsämbetet återupptagit det år 1920 väckta försläget om anställandet vid hushållsskolan av ytterligare en lärarinna med full tjänstgöring. Överstyrelsen framhåller, att numera detta krav icke kunde avvisas utan de största olägenheter för läroanstalten. Den kostnadsökning, som bleve en följd av bifall till rektorsämbetets ifrågavarande förslag, utgjorde 700 kronor.

Beträffande den av rektor ifrågasatta ökningen i övrigt av anslaget till hushållsskolan, uppgående till 6,300 kronor, har överstyrelsen anført, att överstyrelsen av skolans biträdande föreståndarinna under hand inhämtat, att de i posten för hushållsskolans expenser å 12,500 kronor ingående specialposterna för bränsle och lyse, 5,900 kronor, samt för tvätt och rengöring, 1,800 kronor, vore beräknade efter de lägre priser, som för berörda förnödenheter och arbetsprestationer hade inträtt redan under loppet av år 1921. Med hänsyn såväl härtill som ock därtill, att anslaget för år 1923 borde beräknas på sådant sätt, att förstärkningsanslag icke behövde ifrågakomma, funne överstyrelsen det icke kunna undvikas att vidtaga en relativt kraftig höjning av den nu omhandlade anslagsposten till hushållsskolan i dess helhet å 24,500 kronor, även om överstyrelsen icke rimligtvis ansäge sig kunna tillstyrka hela det av rektor i detta sammanhang ifrågasatta beloppet av 6,300 kronor. Enligt överstyrelsens äsikt torde den förhöjning i anslaget, varom nu vore fråga, kunna begränsas till 3,000 kronor, i följd varav anslagsposten i dess helhet för år 1923 skulle komma att uppgå till 28,200 kronor.

¹ Det belopp, som anvisats för år 1922.

[114.]
Departement-
schefen.

De äskanden, som av vederbörande rektor framlagts i fråga om högre lärarinneseminariets hushållsskola, avse *dels* utvidgning av den till hushållsskolan anknutna kursen för utbildande av husmödrar vid större offentliga anstalter, *dels* förändring av den vid berörda kurs förefintliga timlärarinnebefattningen till fast lärarinnebefattning, *dels ock* förhöjning av de till uppehållande av verksamheten i övrigt vid hushållsskolan avsedda medel. Jag vill i förbigående erinra om att anslaget till hushållsskolan, inklusive husmoderskursen, ingår såsom en anslagspost, för år 1922 utgörande 24,500 kronor, i det å extra stat uppförda gemensamma förslagsanslaget till högre lärarinneseminarier.

Den ifrågasatta utvidgningen av husmoderskursen har, som jag nämnt, för närvarande avstyrkts av skolöverstyrelsen. Jag ansluter mig till överstyrelsens mening i detta hänseende.

Vad vidare beträffar ökning av anslaget i syfte att bereda fast anställning åt ytterligare en lärarinna, synes mig en förändring i den nu rådande ordningen knappast vara för närvarande oundgängligen nödvändig.

Slutligen har ifrågasatts höjning av de för uppehållande av hushållsskolans verksamhet i övrigt utgående medel. I avseende härå vill jag främst framhålla, att den gjorda beräkningen av kostnaderna för bränsle under år 1923 synes mig för högt tilltagen med hänsyn till de under senare delen av år 1921 väsentligt reducerade bränsleprisen. Jag ser mig därför ej i stånd att biträda vare sig rektors eller skolöverstyrelsens framställningar om förhöjning av anslaget till hushållsskolan. Tvärtom förefaller det mig, som om en viss minskning av sagda anslag skulle kunna vidtagas. Vid övervägande av hithörande omständigheter har jag ansett mig kunna beräkna det för hela år 1923 erforderliga anslaget till hushållsskolan och den därtill hörande husmoderskursen till 22,500 kronor, d. v. s. till 2,000 kronor mindre än det för år 1922 anvisade anslaget. Inom ramen för det av mig sålunda förordade anslag bör det stå vederbörande fritt att beräkna de olika utgiftsposterna — givetvis med iakttagande av de tidigare meddelade bestämmelserna om arvoden till fast anställda lärarinnor.

Av de anslag, som jag i det föregående tillstyrkt, bör, som nämnts, å tilläggsstat för år 1922 begäras ett anslag till förstärkande

- [114.] av två utav de till lärarinneseminariet utgående hyresanslagen. De anslag, som böra beräknas å extra stat för år 1923, uppgå för helt år till sammanlagt 55,310 kronor, eller samma belopp som för ändamålet beviljats för år 1922. Minskning har av mig föreslagits i fråga om två anslagsposter, nämligen till expenser med 3,000 kronor och till hushållsskolan med 2,000 kronor, eller tillhopa med 5,000 kronor. Att slutsummen ändock stiger till samma belopp som för år 1922 beror därpå, att två hyresanslag måste höjas med vardera 2,500 kronor.

Vad beträffar storleken av det anslag, som bör äskas för tiden 1 januari—30 juni 1923, torde hälften av de i anslaget ingående anslagsposterna böra begäras, dock, såsom jag i det föregående framhållit, med undantag för det till stipendier avsedda beloppet, som bör i sin helhet utgå under årets förra hälft. Det för nämnda halva år erforderliga anslaget uppgår alltså till 28,655 kronor, vilket belopp bör begäras å extra stat.

Till frågan om äskande av anslag å tilläggsstat för år 1922 för tillgodoseende under sistnämnda år av nyss angivna ändamål återkommer jag i annat sammanhang.

För närvarande tillstyrker jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för högre lärarinneseminariet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923:

till uppehållande av en valfri

fjärde årskurs	kronor	2,400: —
» undervisning i träslöjd	»	255: —
» stipendier	»	2,000: —
» förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser	»	3,500: —
» förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning	»	3,500: —
» förhyrande av nya lokaler för seminariet och normalskolan	»	800: —
» expenser	»	4,500: —

till uppehållande av hushålls-
skolans verksamhet samt
upprätthållande av den vid
skolan anordnade kursen för
utbildande av husmödrar. kronor 11,250: —
» förhöjning av arvoden åt se-
minariets läkare » 450: —

Tillhopa kronor 28,655: —

att utgå såsom ett gemensamt förslagsanslag å
högst sistnämnda belopp.

3. **Arvoden åt timlärare och vikarier.** Till bestridande av arvoden åt timlärare och vikarier vid högre lärarinneseminariet har riksdagen sedan flera år tillbaka anvisat medel å extra stat. För år 1921 utgick för detta ändamål 18,575 kronor, och anslaget höjdes av 1921 års riksdag till 20,400 kronor. Höjningen förorsakades av ökat behov av medel dels till avlönande av vikarier, dels ock till bekostande av högre antal timlärartimmar vid normalskolan för flickor. Vid beräkningen av det för år 1921 erforderliga anslaget avsågos omkring 4,000 kronor för vikarier och omkring 16,400 kronor för timlärare.

[115.]

Arvoden åt
timlärare och
vikarier.

I skrivelse den 30 april 1921 till skolöverstyrelsen har rektor vid högre lärarinneseminariet yttrat sig angående behovet av anslag till nämnda befattningshavare under år 1923.

Den för avlöning av timlärare avsedda andelen i förberörda anslag kunde, anför rektor, för år 1933 beräknas till samma belopp som för år 1922. Beträffande den för vikarier avsedda delen, vore att antaga, att normalskolans älsta lärarinna komme att under år 1923 avgå med pension och att till följd härav en lärarinnebefattning komme att under någon tid stå vakant, vilket medförde belastning av anslaget till arvoden åt vikarier. Försiktigheten syntes därför bjuda, att anslaget för sistnämnda år bestämdes till 21,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt den ifrågasatta höjningen av anslaget till timlärare och vikarier.

Det konstaterade behovet av medel till arvode åt timlärare vid högre lärarinneseminariet har ej undergått någon förändring sedan framställning om anvisande av anslag för ändamålet senast avläts till riksdagen. Däremot synes, av den förebragta utredningen att döma, de för vikariers avlönande avsedda anslagsmedlen vara väl

Departement-
schefen.

knappt tilltagna med hänsyn till det sannolika behovet i sådant hänseende. Jag anser mig därför böra tillstyrka den jämförelsevis obetydliga höjning av ifrågavarande anslagsmedel med 600 kronor, som ifrågasatts av rektor och skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att här förevarande anslag till timlärare och vikarier skulle utgå med halvt belopp för förra hälften av år 1923. Häremot har jag intet att erinra.

Under åberopande av vad jag nu anfört tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till arvoden åt timlärare och vikarier vid högre lärarinneseminariet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,500 kronor.

[116.]

4. **Tillfällig löneförbättring åt vaktmästaren och eldaren.**

Tillfällig
löneförbättring
åt vaktmästaren och
eldaren.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beslöt 1919 års riksdag medgiva, att vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminariet finge för år 1920 komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring med följande belopp, nämligen vaktmästaren med 400 kronor samt eldaren med 250 kronor. Till bestridande av berörda avlöningsförbättringar anvisade riksdagen på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 650 kronor och har riksdagen för nämnda ändamål jämväl för vart och ett av åren 1921 och 1922 anvisat enahanda belopp som för år 1920.

Då något förslag rörande läroverksvaktmästarnas lönereglering ej nu kan framläggas, och då ett lösbrytande ur förut angivna sammanhang av frågan om lönereglering för berörda två befattningshavare vid högre lärarinneseminariet ej synes lämpligt, äro medel för beredande av tillfällig löneförbättring åt sistnämnda befattningshavare sålunda fortfarande behövlige. På grund härav och då för förra halvåret 1923 erfordras hälften av det för helt år behövlige beloppet, hemställer jag om förslag till riksdagen att

dels medgiva, att vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminariet må för tiden 1 januari—30 juni 1923 komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring med följande belopp:
vaktmästaren med 200 kronor samt
eldaren med 125 kronor;

dels ock till bestridande av berörda avlöningsförbättringar anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 325 kronor.

De allmänna läroverken.

5. Ombildning av vissa ämneslärarinnebefattningar vid statens samskolor till adjunktstjänster. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1921 års riksdag att dels medgiva, att en ämneslärarinnebefattning vid en var av statens samskolor finge vid nuvarande innehavares avgång från tjänsten, dock tidigast efter ingången av år 1922, ombildas till adjunktsbefattning, dels ock för att möjliggöra en dylik ombildning av tre ämneslärarinnebefattningar höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 4,500 kronor.

[117.]
Ombildning
av vissa äm-
neslärarinne-
befattningar
vid statens
samskolor till
adjunkts-
tjänster.

Anledningen till Kungl. Maj:ts berörda förslag var främst att återställa den jämvikt mellan antalet manliga och kvinnliga lärare vid sagda läroanstalter, som förefanns, innan genom 1918 års riksdags beslut kvinnas rätt att innehava ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk högst väsentligt utsträcktes, men även önskan att genom dylik ombildning i någon mån tillgodose det vid läroverken förefintliga starka behovet av nya, även för manliga sökande tillgängliga ordinarie tjänster. Ombildningen var avsedd att ske successivt, och man utgick ifrån att tre ämneslärarinnebefattningar skulle årligen bliva lediga.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen under erinran om nu ifrågavarande riksdagsbeslut anført, att under år 1923 tre befattningar av förberörda slag borde beräknas bliva lediga. På grund härav har överstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen om beviljande av medel för ifrågavarande ombildnings fortsättande.

Jag torde böra erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 förordnat, att den ämneslärarinnebefattning, som efter ingången av år 1922 först bleve ledig vid en var av tre utav statens samskolor, skulle ombildas till adjunktsbefattning, ävensom anbefallt skolöverstyrelsen att vidtaga erforderliga åtgärder för tillsättandet av den adjunktsbefattning, till vilken berörda ämneslärarinnebefattning sålunda skulle ombildas.

Departement-
schefen.

Med hänsyn till 1921 års riksdags beslut och till de omständigheter, som föranledde nämnda beslut, anser jag mig böra instämma i skolöverstyrelsens hemställan. För ombildningens möjliggörande bör det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken höjas med ett belopp, som motsvarar den sammanlagda skillnaden i avseende å tre befattningar mellan avlöningen för en manlig adjunkt i första avlöningsgraden, 4,300 kronor och för en ämneslärarinna i samma avlöningsgrad, 2,800 kronor, eller 1,500 kronor, d. v. s. sammanlagt 4,500 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ombildning under år 1923 av tre ämneslärarinnebefattningar vid statens samskolor till adjunktstjänster höja det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken, nu 7,667,877 kronor, med 4,500 kronor till 7,672,377 kronor.

[118.] **6. De allmänna läroverken.** Det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken vilket anslag omfattar ett flertal anslagsposter, är, såsom jag nyss erinrat, i 1922 års riksstat uppfört med 7,667,877 kronor. De i nämnda anslag ingående anslagsposterna äro följande:

Ordinarie avlöningar av statsmedel	kronor 7,067,128: —
Arvoden åt bibliotekarier	» 16,000: —
» till skrivbiträden åt rektorer	» 35,000: —
» » skolläkare	» 30,700: —
Djäknepenningsersättning m. m.	» 7,749: —
Arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov	» 250,000: —
Extra arvoden åt teckningslärare	» 132,600: —
» » » gymnastiklärare	» 20,000: —
» » » musiklärare	» 5,000: —
» » » handarbetslärarinnor	» 7,500: —
Praktisk utbildning av blivande lärare	» 75,200: —
Resestipendier åt lärare i främmande levande språk	» 15,000: —
Reseunderstöd åt lärare särskilt vid provårsläroverk	» 6,000: —

Summa kronor 7,667,877: —

Med skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen överlämnat en promemoria beträffande det belopp, varmed ifrågavarande reservationsanslag bör upptagas i riksstaten för förra hälften av år 1923.

De för förra halvåret 1923 beräknade beloppen, jämförda med de för år 1922 utgående, har överstyrelsen sammanfattat i en tablå av följande lydelse:

	A n s l a g	
	för år 1922	för tiden 1 januari—30 juni 1923
Tjänstgöringspenningar	2,046,200: —	1,101,800: —
Till arvoden åt extra lärare och vikarier	210,000: —	113,000: —
Anslag till extra arvoden:		
åt teckningslärare	132,600: —	71,400: —
» gymnastiklärare	20,000: —	10,800: —
» musiklärare	5,000: —	2,700: —
» lärarinnor i handarbete	7,500: —	4,000: —
Resestipendier	15,000: —	15,000: —
Reseunderstöd	6,000: —	6,000: —
Återstöd	5,225,577: —	2,612,789: —
Summa kronor	7,667,877: —	3,937,489: —

Mot den av skolöverstyrelsen gjorda beräkningen av här ifrågavarande anslag har jag intet att erinra. Emellertid har jag redan i det föregående under punkten 117 gjort viss hemställan, som kommer att något förändra den av överstyrelsen angivna slutsumman för det för förra delen av år 1923 erforderliga anslaget. Jag har nämligen under sist omförmälda punkt hemställt om förslag till riksdagen att för ombildning under år 1923 av tre ämneslärarinnobefattningar vid statens samskolor till adjunktstjänster höja läroverksanslaget med 4,500 kronor, varav 2,300 kronor motsvarar den för förra hälften av år 1923 beräknade kostnaden för berörda ombildning. Beträffande de två i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposterna: Resestipendier åt lärare i främmande språk samt Reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt de läroverk, där provårskurs är anordnad, anser jag vidare, i anslutning

Departement-
schefen.

till vad chefen för finansdepartementet förut i dag anfört beträffande upptagandet i övergångsbudgeten av anslag till resestipendier, att sistberörda anslagsposter nu icke böra tagas i beräkning vid bestämmande av det belopp, varmed nämnda reservationsanslag skall upptagas i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923. Då resestipendieanslag — därest sådana föresloges skola utgå för förra hälften av år 1923 — borde för sagda tid hava utgått med hela det för år behöfliga beloppet, bör tydligen helt årsbelopp för nämnda två anslagsposter frånräknas vid bestämmande av det belopp, varmed reservationsanslaget till de allmänna läroverken nu bör uppföras i halvårsbudgeten.

Sammanfattar jag det nu anförda, bör alltså sagda reservationsanslag, såsom jag under nästföregående punkt hemställt, höjas med 4,500 kronor eller från 7,667,877 kronor till 7,672,377 kronor samt det av skolöverstyrelsen för förra hälften av år 1923 beräknade anslagsbehovet, 3,937,489 kronor, dels ökas med förut omförmälda belopp, 2,300 kronor, dels ock minskas med de till resestipendier och reseunderstöd avsedda beloppen, tillhopa 21,000 kronor. Vidtagas dessa jämkningar, återstår ett anslagsbelopp å tillhopa 3,918,789 kronor, vilket belopp bör äskas för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp av 3,918,789 kronor.

[119.]

Extra och
vikarierande
ämneslärare.

7. **Extra och vikarierande ämneslärare.** I det gemensamma reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår ett anslag till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov. Anslaget bestämdes av 1918 års lagtima riksdag till 250,000 kronor, efter att tidigare hava utgått med 200,000 kronor. Enär nyssnämnda ordinarie anslag ej varit tillräckligt för sagda lärares avlöande, har riksdagen under åtskilliga år på extra stat anvisat anslag till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken. Det extra anslaget utgick för år 1921 med 460,000 kronor, samma belopp som anvisats jämväl för vartdera av åren 1919 och 1920. Av 1921 års riksdag anvisades därjämte å tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 15,200 kronor såsom förslagsanslag, högst.

De av 1921 års riksdag fattade besluten ifråga om beloppet av nu förevarande anslag för år 1922 avveko från Kungl. Maj:ts för riksdagen framlagda förslag, förutom i ett avseende, varom nu ej är fråga, därutinnan, att Kungl. Maj:t hemställt om beviljande av ett anslag för nämnda år å 566,000 kronor, varav tillhopa 511,000 kronor beräknats för avlönande av extra och vikarierande ämneslärare. [119.]

Statsutskottet anförde i sitt utlåtande över berörda framställning i vad den avsåg beredande av ökade medel till avlönande av sagda lärare, bland annat, följande:

Vad beträffar frågan om ökade medel för avlönande av ytterligare antal extra lärare, grunda sig de härutinnan gjorda beräkningarna på viss av skolöverstyrelsen verkställd uppskattning av det antal nya parallellavdelningar, som med stöd av de senare årens erfarenhet kunde väntas komma att upprättas under läsåren 1921—1922 och 1922—1923. Då enligt utskottets mening beräkningen icke kan grundas på ett ådagalagt behov och man dessutom med skäl kan förvänta, att en ytterligare utsträckt tjänstgöringstid för de ordinarie lärarna — självfallet inom ramen för läroverksstadgans föreskrifter — skall minska behovet av extra lärare, har utskottet icke kunnat tillstyrka den med 51,000 kronor ifrågasatta anslagshöjningen. Enligt av utskottet verkställd approximativ beräkning skulle ett belopp av 39,000 kronor vara tillfyllest.

Riksdagen, som i enlighet med statsutskottets hemställan bestämde ifrågavarande anslags belopp för år 1922 till 499,000 kronor, torde alltså hava gillat utskottets nu anförda uttalande i fråga om storleken av det för ändamålet erforderliga anslaget.

I nyss återgivna yttrande har statsutskottet berört en fråga, som under de senare åren varit föremål för åtskillig uppmärksamhet, nämligen frågan om läroverkslärarnas tjänstgöringsskyldighet. Sagda spörsmål är ju nära förknippat dels med frågan om storleken av anslaget till extra och vikarierande lärare, dels ock med frågan om behovet av nya ordinarie ämneslärartjänster.

Det torde ej vara nödvändigt, att jag nu detaljerat redogör för vad i nyssberörda hänseenden förekommit i samband med de framställningar i ärendet, som under senare år gjorts hos riksdagen. I sådant avseende torde jag få hänvisa till de vid Kungl. Maj:ts propositioner till 1919, 1920 och 1921 års riksdagar angående anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel fogade utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om förslag till 1922 års riksdag dels om beviljande av medel

- [119.] för inrättande av nya ordinarie lärarbefattningar, dels ock om höjning av anslaget för arvoden till extra och vikarierande ämneslärare.

Beträffande inrättandet av nya lärartjänster har överstyrelsen erinrat om den utredning angående behovet i berörda hänseende, som överstyrelsen år 1920 förebragt i samband med sin framställning om förslag till 1921 års riksdag rörande 20 nya adjunktstjänsters upprättande, samt anför, att då sagda utredning alltså ägde giltighet, överstyrelsen nu kunde hänvisa till densamma. Överstyrelsen har vidare erinrat om vissa uttalanden i förevarande fråga i samband med det av 1904 års riksdag behandlade förslaget om ändrad anordning av rikets allmänna läroverk, samt framhållit, att den för läroverkens möjlighet att fylla sin uppgift hotande minskningen i tillströmningen till lärarbanan enligt överstyrelsens övertygelse icke kunde hejdas, såvida icke bland annat lärarnas befordringsutsikter tryggades genom inrättande av ett väsentligt antal nya ordinarie lärartjänster. Det antal, vid vilket överstyrelsen i senaste riksdagspetitum stannat, vore i själva verket lågt beräknat; men med hänsyn till rådande statsfinansiella läge ansåge sig överstyrelsen icke för närvarande böra gå högre. Det belopp, varmed reservationsanslaget till de allmänna läroverken behövde i anledning härav höjas, utgjorde 86,900 kronor, varav för förra hälften av år 1923 erfordrades 44,700 kronor. I enlighet härmed har överstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen.

Den senare av skolöverstyrelsens nyss omförmälda framställningar avser, som nämnts, höjning av det extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare.

Överstyrelsen anför till en början, att det av mig i början av mitt yttrande under denna punkt omnämnda, i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslaget till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov ansetts vara så beräknat, att 40,000 kronor av anslaget skulle motsvara utgifter för oförutsedda behov och återstoden, 210,000 kronor avse utgifter till arvoden åt extra och vikarierande lärare. På grund härav borde berörda anslagspost för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptagas med $\frac{1}{3} \times 40,000 + \frac{2}{3} \times 210,000$ eller med runt tal 133,000 kronor.

Vidare omnämner överstyrelsen, att antalet extra lärare vid de allmänna läroverken läsåret 1920—1921 varit 176, däri inberäknat timlärare med 86 veckotimmars tjänstgöring, motsvarande ungefär 3 extralärare, samt erinrar om att Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juli 1921 för avlöande under läsåret 1921—1922 av erforderligt antal extra lärare och timlärare i läroämnen anvisat 613,800 kronor, vilket motsvarade 186 extralärararvoden efter 3,300 kronor för läsår.

Överstyrelsen övergår därpå till beräkning av det för läsåret 1922—1923 behövliga antalet extra ämneslärare.

Till en början erinrar överstyrelsen om 1921 års riksdags förut omförmälda beslut om höjning av det extra anslaget till här ifrågavarande lärare med 39,000 kronor i stället för den av Kungl. Maj:t äskade å 51,000 kronor.

Berörda belopp, 39,000 kronor, komme, säger överstyrelsen, att tagas i anspråk med 33,000 kronor för avlöning under år 1922 av de 10 nya lärare, som tillkommit höstterminen 1921 genom riksdagens beslut att på tilläggsstat för år 1921 för ändamålet anvisa 15,200 kronor. Återstoden, 6,000 kronor, räckte i det närmaste till avlöning under höstterminen 1922 av ytterligare 4 extra lärare.

Efter erinran om statsutskottets vid 1921 års riksdag förut återgivna yttrande i fråga om lärarnas tjänstgöringstid och behovet av extra lärare, betonar överstyrelsen, att överstyrelsens av statsutskottet åsyftade beräkning i nyssberörda avseende givetvis kunde stödja sig endast på beräkningar, vilka dock varit gjorda med mycket stor försiktighet. Detta framginge bland annat av omfattningen av de framställningar om erhållande av extra lärare för läsåret 1921—1922, som från vederbörande rektorer inkommit till överstyrelsen.

Vidare hade överstyrelsen under senare år nödgats i stor utsträckning medgiva undantag från läroverksstadgans föreskrifter om maximiantalet lärjungar i viss klass eller ring. Så hade under läsåret 1920—1921 ej mindre än 131 klasser eller avdelningar, därav 12 på gymnasiet, övertaliga lärjungar. Höstterminen 1921 funnes övertaliga lärjungar vid 43 läroverk i 99 olika klasser och ringar. Därjämte hade i många fall godkända lärjungar måst avvisas. Överstyrelsen erinrar i samband härmed, att i fråga om de kommunala mellanskolorna gällande bestämmelser medgäve upprättandet av ny klassavdelning, så snart antalet lärjungar i en klass överstege 30.

Beträffande därefter den av statsutskottet angivna möjligheten att inskränka behovet av extra lärare genom ytterligare utsträckning av lärarnas tjänstgöring har skolöverstyrelsen hänvisat till en förut avgiven utredning i berörda hänseende. Överstyrelsen har vidare anført, att vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm samt vid läroverken i Gävle och Norrköping antalet extra lärare för läsåret 1921—1922 minskats i jämförelse med närmast föregående läsår utan motsvarande minskning i antalet parallellavdelningar. En annan omständighet, som i avsevärd grad medfört ökning i lärarnas tjänstgöringsskyldighet, vore den genom kungörelsen den 15 april 1921 (nr 38) utfärdade bestämmelsen om sådan ändring i timplanen för latingymnasiet, att för undervisning i franska 5 veckotimmar skulle anslås i var och en av andra, tredje och fjärde ringarna i stället för förut 4 veckotimmar samt 3 veckotimmar i vardera av femte och sjätte klasserna i stället för förut 2. Vid vissa läroverk komme härigenom lärarnas undervisningsskyldighet att utökas med ända till 11 veckotimmar. För samtliga högre allmänna läroverk betydde detta en ökning av tillsammans minst 191 veckotimmar, därav 116 i gymnasiet. För realskolorna och samskolorna bleve motsvarande ökning minst 40 timmar. Den sammanlagda ökningen uppginge alltså till minst 231 veckotimmar. Till jämförelse härmed ville överstyrelsen omnämna, att 9 extra lärare bestrede tillsammans omkring 230 undervisningstimmar i veckan. En översikt över lärarnas vid de olika högre allmänna läroverken undervisningsskyldighet under höstterminen 1921 återfunnes å en överstyrelsens skrivelse bifogad tabell. Såväl med hänsyn till vad nyss anförts som med hänvisning till sagda tabell ville överstyrelsen uttala den bestämda övertygelsen, att ytterligare utsträckt tjänstgöring icke annat än i något enstaka undantagsfall kunde åläggas de ordinarie lärarna i sådan utsträckning, att det kunde

[119.] minska behovet av antalet extra lärare, såvida läroverksstadgans föreskrifter om att hänsyn även skulle tagas till tjänstgöringens beskaffenhet och omfattningen av den tid, som erfordrades för att utom lärorummet granska och rätta lärjungarnas skriftliga övningar, skulle äga gällande kraft.

Med förmälan, att antalet godkända inträdessökande vid de allmänna läroverken stigit från 5,308 år 1920 till 5,537 år 1921, framhåller överstyrelsen, att man ej syntes kunna räkna med någon avsevärd minskning i tillströmningen till läroverken. Överstyrelsen ansåge därför, att man borde räkna med ett behov av minst 10 nya extra lärare för läsåret 1922—1923 utöver det antal, som funnes läsåret 1921—1922.

Skolöverstyrelsen ingår därefter på en undersökning i vad mån de för avlönande av extra lärare vid de allmänna läroverken beviljade anslagen varit tillräckliga. Syftet med nämnda undersökning är att erhålla en utgångspunkt vid avgivandet av förslag, huru behovet av extra lärare under nu rådande förhållanden lämpligen bör tillgodoses.

Med stöd av verkställda beräkningar framhåller överstyrelsen, att det av riksdagen för år 1922 redan beviljade anslaget till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken borde kunna anses tillräckligt för anställande under höstterminen 1922 av ytterligare 10 extra lärare utöver det för läsåret 1921—1922 beräknade antalet. Överstyrelsen ansåge därför, att någon framställning till riksdagen om beviljande av medel på tilläggsstat för år 1922 för här ifrågasvarande ändamål ej vore erforderlig.

Vad därefter beträffade anslag för vårterminen 1923, borde man, tydligen räkna med lika många extra lärare för vårterminen 1923 som för höstterminen 1922 eller minst 196. Då överstyrelsen, särskilt med hänsyn till att antalet provärsutbildade lärare enligt överstyrelsens förhoppning komme att ökas, icke funne det tillräckligt att räkna med att besparingarna å här ifrågasvarande anslag även för framtiden skulle vara tillräckliga för det ökade behovet av antalet extra lärare, syntes det överstyrelsen nödvändigt, att höjning av anslaget för tiden 1 januari—30 juni 1923 beviljades. Som förut nämnts, hade riksdagen på extra stat för år 1922 beviljat 499,000 kronor, motsvarande arvode till 190 extra lärare. Då extra lärarnas arvoden utginge efter antalet läsveckor, skulle det för vårterminen 1923 motsvara ett anslag av $\frac{21}{39}$ av 499,000 kronor eller omkring 268,700 kronor. För de ytterligare 6 extra lärare, som ansåges erforderliga för vårterminen 1923, torde man kunna räkna med ett årsarvode av 2,900 kronor eller $\frac{21}{39}$ av 2,900 kronor, d. v. s. 1,562 kronor för vårterminen. Det skulle alltså erfordras en höjning av anslaget med $6 \times 1,562$ kronor eller omkring 9,400 kronor för förra hälften av år 1923. Hela det erforderliga beloppet för tiden 1 januari—30 juni 1923 skulle således bliva 268,700 kronor + 9,400 kronor eller 278,100 kronor, vilket belopp kunde avrundas till 278,000 kronor.

Om överstyrelsens förut omförmälda framställning om inrättandet från och med år 1923 av 20 nya ordinarie adjunktstjänster vunne bifall, kunde, framhåller överstyrelsen till sist, det nu beräknade beloppet minskas med $20 \times \frac{31}{39} \times 3,300$ kronor eller omkring 35,500 kronor.

Överstyrelsen hemställde alltså, att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken måtte på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 beviljas ett anslag av 278,000 kronor.

Över skolöverstyrelsens ifrågavarande framställning har statskontoret den 8 november 1921 avgivit infordrat utlåtande, däri statskontoret anfört, bland annat, att statskontoret icke funnit anledning till erinran mot den av skolöverstyrelsen gjorda beräkningen av de för extra och vikarierande ämneslärare erforderliga medlen under förra halvåret 1923.

Jag har i min föregående framställning påpekat de tre faktorer, som i främsta rummet äro bestämmande för det behövliga antalet extra lärare vid de allmänna läroverken, nämligen antalet ordinarie lärare, omfattningen av lärarnas — de ordinaries såväl som de extra ordinaries — tjänstgöring samt antalet lärjungar. Det torde vara lämpligt att med några ord beröra nämnda tre faktorer och det sätt, varpå de för närvarande kunna anses inverka på besvarandet av frågan, huruvida någon ökning av antalet extra lärare är erforderlig eller icke.

Departementschefen.

Vad först beträffar antalet ordinarie lärare, ber jag få erinra därom, att — såsom ju torde vara välbekant — statsmakterna under de senare åren visat stor återhållsamhet, då fråga varit att inrätta nya ordinarie ämneslärarbefattningar. Även nu har, som nämnts, skolöverstyrelsen ifrågasatt framställning till riksdagen om beviljande av medel för upprättandet av ett antal nya adjunkturer — en åtgärd som givetvis i motsvarande mån skulle minska behovet av extra lärarkrafter. Vad nu sistberörda framställning angår, kan jag för min del ej finna, att sådan förändring i förhållandena på här ifrågavarande område ännu inträtt, att jag skulle kunna tillstyrka en ökning i antalet ordinarie lärarbefattningar. Framställningen i fråga måste jag därför lämna å sido. Härav följer tydligen att det minskade behov av extra lärare, som en dylik ökning skulle medföra, ej kan göra sig gällande.

Övergår jag så till frågan om lärarnas tjänstgöringsskyldighet, har, som jag förut omnämnt, denna fråga under senare år varit föremål för mycken uppmärksamhet. Vid olika tillfällen har det — även från riksdagens sida — framhållits, att den konstaterade omfattningen av berörda skyldighet ej väl stämde överens med de i sådant hänseende gällande bestämmelserna, eller, med andra ord, att en ökning av tjänstgöringsskyldigheten i genomsnitt kunde och borde

[119.] ske. Med anledning av sagda uttalanden har skolöverstyrelsen upprepade gånger företagit undersökningar i fråga om den faktiska omfattningen av nämnda skyldighet och har jämväl vidtagit åtgärder av olika slag i syfte att öka tjänstgöringen. Även i samband med sin nu gjorda hemställan om ökat anslag för anställande av extra lärare har överstyrelsen ägnat uppmärksamhet åt ifrågavarande angelägenhet och har i sin förberörda skrivelse angivit, vad under den senaste tiden blivit från överstyrelsens sida åtgjort i nyss omförmälda syfte. Tillika har överstyrelsen bifogat en tabell, utvisande lärarnas vid de högre allmänna läroverken tjänstgöringsskyldighet höstterminen 1921.

Av sagda tabell framgår, att den genomsnittliga undervisningstiden för vecka, fördelad efter timtal, var följande:

Den genomsnittliga undervisningstiden för lärare vid de högre allmänna läroverken höstterminen 1921.

	Tjänstgöringstid enligt läroverksstadgan	Antal läroverk, där den genomsnittliga undervisningstiden för vecka uppgår till följande antal veckotimmar									
		18,9	19,9	20,9	21,9	22,9	23,9	24,9	25,9	26,9	27,9
Lektorer	20—22	1	9	18	10	—	—	—	—	—	—
Adjunkter med huvudsaklig tjänstgöring å gymnasiet	20—22	—	1	—	15	14	4	2	—	—	—
Övriga adjunkter	24—28	—	—	—	1	1	3	17	14	2	—
E. o. lärare med huvudsaklig tjänstgöring å gymnasiet	(20—22)	—	1	2	2	4	5	—	2	2	—
Övriga e. o. lärare	(24—28)	—	—	—	—	1	2	4	15	11	3

Härtill kommer i så gott som alla fall ett antal skrivlag för vecka, varjämte bör observeras, att bland förenämnda lärare äro upptagna även lektorer, som äro domkapitelsledamöter, men ej rektorer, samt att ett flertal lärare har att svara för — förutom skrivlag — institutioner av olika slag, vilka med nödvändighet fordra ett understundom mycket tidskrävande arbete.

Det är givetvis svårt att ur anförda siffror draga någon allmän giltig slutsats, men det synes mig, som skulle skolöverstyrelsen hava genom sina åtgärder åstadkommit en jämförelsevis god överensstämmelse mellan de av läroverksstadgan föreskrivna timtalen och de i

verkligheten förekommande. Detta bestyrkes enligt min mening även av de genomsnittstal för undervisningstiden inom de nyss angivna olika lärarkategorierna, vilka kunna beräknas med tillhjälp av den förut omförmälda, av överstyrelsen utarbetade tabellen. Sistberörda tal äro respektive 20,4, 22, 24,5, 22,5 och 25,5 och avvika ej i anmärkningsvärd grad från de såsom normala betraktade.

I samband härmed vill jag erinra om att en överensstämmelse av här antydd art i regeln är av lätt insedda skäl lättare att ernå vid läroverk med större lärjungantal. Jag anser mig ej heller kunna jäva överstyrelsens utsago, att ytterligare tjänstgöring ej kunde annat än i något enstaka undantagsfall åläggas de ordinarie lärarna i sådan utsträckning, att det kunde minska behovet av extra lärare, om därtill hänsyn toges till läroverksstadgans föreskrifter i fråga om bestämmandet av omfattningen av berörda tjänstgöring. Det synes mig alltså mindre sannolikt, att man skall kunna genom ytterligare åtgärder i nyss omförmälda syfte i nämnvärd grad nedbringa behovet av extra lärare.

Beträffande till sist lärjungantalet visar det sig, att någon minskning i antalet inträdessökande ännu ej gjort sig förspord samt att liksom till förene många inträdessökande måst avvisas på grund av bristande utrymme och svårigheten att genom anställandet av extra lärare upprätta parallellavdelningar. Överstyrelsens omförmälda skrivelse visar ock, att överstyrelsen i ett betydande antal fall dock sett sig nödsakad att medgiva ett väsentligt överskridande av det i läroverksstadgan medgivna maximiantalet lärjungar i en klass eller avdelning.

Såsom överstyrelsen anför, har verkställd beräkning — mot vilken statskontoret förmålt sig intet hava att erinra — visat, att de för ifrågavarande ändamål för år 1922 disponibla medlen äro tillräckliga för avlönande av under vårterminen 1922 186 extra lärare och under höstterminen 1922 196 extra lärare. Något tilläggsanslag skulle alltså ej vara behövt för att under sagda hösttermin anställa 10 nya extra lärare. Under sådana omständigheter beräknar överstyrelsen, att ett sammanlagt belopp av samma storlek som det för år 1922 utgående och efter vederbörlig uppdelning beviljat för förra hälften av år 1923 skulle medgiva anställandet under vårterminen 1923 av ytterligare 4 dylika lärare eller sammanlagt 190. Då som sagt under höstterminen 1922 196 extra lärare beräknats vara er-

forderliga, behöves en förhöjning av vederbörande anslag, motsvarande arvudet under en vårtermin åt 6 extra lärare. Överstyrelsen har härvid beräknat allenast det lägre arvode, som utgår till extra ordinarie lärare, vilka ej äga full kompetens till ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk, på grund varav höjningen av anslaget kunnat begränsas till 9,400 kronor. Hela det för vårterminen 1923 erforderliga extra anslaget för ändamålet skulle följaktligen uppgå till $\frac{21}{39} \times 499,000 + 9,400$, d. v. s. i runt tal 278,000 kronor.

Jag bör erinra, att jag vid beräkning av det belopp, till vilket reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, anslutit mig till överstyrelsens förslag, att den i nämnda anslag ingående posten till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov skulle för sagda halvår upptagas till 113,000 kronor.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 278,000 kronor.

[120.]

Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom.

8. **Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom.** Under åttonde huvudtiteln är uppfört ett ordinarie förslagsanslag å 5,000 kronor, avsett att under vissa förutsättningar bereda understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom. För förra halvåret 1923 torde detta anslag böra i riksstaten upptagas med hälften av sitt belopp, eller med 2,500 kronor.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, nu 5,000 kronor, med halva beloppet, 2,500 kronor.

9. **Extra arvoden åt teckningslärare.** I det gemensamma reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår ett särskilt anslag till extra arvoden åt teckningslärare. Anslaget bestämdes av 1918 års lagtima riksdag till 132,600 kronor.

[121.]

Extra arvoden åt teckningslärare.

Utöver sistnämnda anslag har riksdagen sedan åtskilliga år tillbaka å extra stat anvisat medel till extra arvoden åt teckningslärare. Då ifrågavarande extra anslag för år 1922 utgör 69,150 kronor, finnes för samma år för berörda ändamål disponibelt ett belopp av tillhoppa 201,750 kronor.

Genom beslut den 15 juli 1921 anvisade Kungl. Maj:t till extra arvoden åt teckningslärare under läsåret 1921—1922 ett belopp av högst 196,500 kronor, motsvarande efter ett medelpris av 125 kronor för veckotimme kostnaden för 1,572 timmar.

För ifrågavarande arvodens bestridande under förra halvåret 1923, erfordras av det ordinarie anslaget ²¹/₃₉, eller 71,400 kronor. Vad beträffar det extra anslagsbehovet för samma tid, har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 därom anfört bland annat följande:

Det för läsåret 1921—1922 behövliga antalet extra teckningstimmar hade av överstyrelsen tidigare beräknats till 1,600, medan Kungl. Maj:t, såsom nyss nämnts, anvisat medel för 1,572 dylika timmar under sistberörda läsår. Den sålunda inträffade minskningen hade främst föranletts av den minskning i antalet veckotimmar i teckning i andra, tredje och fjärde ringarna å latingymnasiet, som förorsakats genom kungörelsen den 15 april 1921 (nr. 191) om ändring i kungörelsen den 30 april 1909 (nr. 28) angående undervisningsplan för gymnasiet, åsyftande ökning av timantalet för franska i nämnda ringar. För höstterminen 1922 hade överstyrelsen tidigare beräknat 1,630 extra teckningstimmar, och det av riksdagen beviljade anslaget storlek grundade sig på denna beräkning. Med hänsyn till de genom nyssnämnda kungörelses bestämmelser ändrade förhållandena ansåge överstyrelsen emellertid, att behovet för höstterminen 1922 kunde begränsas till samma omfattning, som för vårterminen 1922, tidigare beräknats, eller till 1,600 timmar, och samma antal vore alltså erforderligt även för vårterminen 1923. Kostnaden för sistnämnda termin uppginge, efter 125 kronor för veckotimme och läsår, till omkring 107,700 kronor. Efter avdrag av det för samma termin beräkneliga ordinarie anslaget, 71,400 kronor, återstode ett belopp av 36,300 kronor, vilket borde beviljas på extra stat.

Den vidtagna ändringen i avseende å franskans timtal har, såsom skolöverstyrelsen påpekar, medfört, att för läsåret 1921—1922 endast 1,572 extra undervisningstimmar i teckning visat sig erforderliga i stället för beräknade 1,600. För mötande av den ökning i

Departementschefen.

timantalet för teckning, som förorsakas dels av den i samband med nyssberörda ändring i fråga om franskan vidtagna ökningen i antalet timmar för frivillig teckning, dels av lärjungantalets ökning, dels ock av fortsatt överflyttande av välskrivningsundervisningen från ämneslärare till teckningslärare, anses för läsåret 1922—1923 tillhoppa 1,600 extra undervisningstimmar erforderliga, medan tidigare härför beräknats 1,630 timmar och jämväl medel för sistnämnda timantal under höstterminen 1922 av riksdagen anvisats. Ökningen för läsåret 1922—1923 i jämförelse med läsåret 1921—1922 uppgår alltså till 28 timmar, medan samtidigt för höstterminen 1922 en besparing uppstår, motsvarande kostnaden för 30 timmar. För sistnämnda termin finnes följaktligen medel för bekostande av sagda 28 nya timmar redan beviljade, under det att för vårterminen 1923 ifrågavarande extra anslagsmedel i jämförelse med förhållandena under vårterminen 1922 behöva ökas med ett belopp, motsvarande kostnaden för 28 timmar.

Mot det av skolöverstyrelsen sålunda framställda förslaget finner jag mig ej kunna göra någon erinran. Jag anser mig således böra tillstyrka överstyrelsens förslag och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 36,300 kronor.

[122.]
Extra arvoden
åt gymnastik-
lärare.

10. **Extra arvoden åt gymnastiklärare.** Till extra arvoden åt gymnastiklärare finnes ett i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslag, av 1918 års lagtima riksdag bestämt till 20,000 kronor.

För år 1922 är dessutom för ändamålet å extra stat beviljat ett anslag å 12,500 kronor, vadan för samma år ett sammanlagt belopp av 32,500 kronor står till förfogande för ifrågavarande arvoden.

Genom beslut den 15 juli 1921 anvisade Kungl. Maj:t till extra arvoden åt gymnastiklärare för läsåret 1921—1922 ett belopp av högst 32,400 kronor, motsvarande efter ett medelpris av 135 kronor för veckotimme 240 timmar.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen begärt anslag för ändamålet för förra delen av år 1923.

Överstyrelsen har anfört, bland annat, att av anslaget för ifrågavarande extra timmar under år 1922, tillhoppa 32,500 kronor, för vårterminen 1922 erfordrades omkring 17,400 kronor samt att alltså för höstterminen 1922 återstode 15,100 kronor, vilket belopp i det närmaste vore tillräckligt att under sistnämnda termin bestrida kostnaden för 242 veckotimmar. Överstyrelsen ansåge sig under rådande förhållanden icke böra begära anslag på tilläggsstat för år 1922, ehuru större antal extra undervisningstimmar vore väl behövt. För vårterminen 1923 borde man räkna med samma timtal som för höstterminen 1922 eller 242. Kostnaden härför uppginge till omkring 17,600 kronor. Det för vårterminen 1923 beräkneliga ordinarie anslaget utgjorde 10,800 kronor, varför ett belopp av 6,800 kronor ytterligare erfordrades för sagda vårtermin.

Anslag för bekostande av extra undervisningstimmar i gymnastik är, såsom skolöverstyrelsen vitsordar, alltjämt behövt. Det av överstyrelsen begärda anslagsbeloppet motsvarar, för helt år räknat, samma antal veckotimmar, som beträffande höstterminen 1922 lär ha legat till grund för beräkning av det utav riksdagen för år 1922 anvisade anslaget. I det belopp, vartill jag under punkten 117 föreslagit, att reservationsanslaget till de allmänna läroverken skall upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, ingår posten extra arvoden till gymnastiklärare med det av skolöverstyrelsen ifrågasatta beloppet, 10,800 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,800 kronor.

11. **Extra arvoden åt musiklärare.** Bland de i det gemensamma reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagen är ett å 5,000 kronor avsett till extra arvoden åt musiklärare vid sagda läroverk.

[123.]

Extra arvoden åt musiklärare.

Till förstärkning av sistberörda anslag beviljades av riksdagen medel på extra stat för vardera av åren 1921 och 1922. För ändamålet är sålunda å 1922 års stat uppfört ett belopp av 3,000 kronor. Tillhoppa finnes följaktligen för år 1922 disponibelt 8,000 kronor.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 15 juli 1921 anvisat högst 8,000 kronor till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken under läsåret 1921—1922, ett belopp, som ungefär motsvarar kostnaden för 57 veckotimmar efter ett medelpris av 140 kronor för timme.

Beträffande anslagsbehovet i nu ifrågavarande hänseende för förra hälften av år 1923 får jag meddela följande:

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen anført, att det ordinarie anslaget för förra halvåret 1923 borde beräknas till $\frac{21}{39}$ av anslaget, eller i runt tal till 2,700 kronor, samt att hela antalet extra timmar för ändamålet under läsåret 1922—1923 med hänsyn till storleken av det för höstterminen 1922 härför disponibla anslaget måste inskränkas till detsamma som för läsåret 1921—1922 eller 57. För vårterminen 1923 borde förutom förut angivna ordinarie anslag beräknas $\frac{21}{39}$ av det för helt år erforderliga extra anslaget å 3,000 kronor, eller ungefär 1,600 kronor.

Departement-
mentschefen.

Under hänvisning till vad skolöverstyrelsen anført och då anslag för ändamålet alltjämt är behövt samt den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten till extra arvoden åt musiklärare i min beräkning av nämnda reservationsanslags belopp för förra halvåret 1923, punkten 117, upptagits till det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 2,700 kronor, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,600 kronor.

[124.]

Undervis-
ning i slöjd
vid de all-
männa läro-
verken.

12. **Undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken.** Under åttonde huvudtiteln är uppfört ett ordinarie förslagsanslag å 42,500 kronor, avsett att bekosta undervisning av slöjd vid rikets allmänna läroverk. För tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 torde berörda anslag, i enlighet med vad skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt, böra i riksstaten upptagas med ett belopp, som motsvarar den på sagda halvår fallande delen av läsåret eller $\frac{21}{39}$ av hela anslaget, utgörande i runt tal 23,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken, nu 42,500 kronor, med 23,000 kronor.

13. **Vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken.** På förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen under de senaste två åren såsom bidrag till bestridande av vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken på extra stat anvisat ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor. Anslaget är avsett att lämna bidrag för anskaffande i större omfattning av undervisningsmateriell för slöjd, exempelvis då slöjdundervisning för första gången införes vid ett läroverk.

[125.]

Vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen yttrat sig angående ifrågavarande anslagsbehov för 1923 års första hälft.

Överstyrelsen har meddelat, att slöjdundervisning komme att under läsåret 1921—1922 saknas vid 8 högre allmänna läroverk, 3 realskolor och en samskola, främst på grund av svårigheten att anskaffa lämpliga lokaler, men att förefintligheten av här ifrågavarande anslag i avsevärd grad underlättade införandet av dylik undervisning. Viss nedsättning i anslaget ansåge sig överstyrelsen dock kunna föreslå, och hemställde överstyrelsen alltså om förslag till riksdagen att för nämnda halvår bevilja ett extra anslag å 1,500 kronor.

Jag tillstyrker överstyrelsens förslag och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att såsom bidrag till bestridande av vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor.

14. **Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.** Enligt beslut av 1918 års lagtima riksdag är för lärarinnorna i kvinnligt handarbete vid statens samskolor föreskriven en undervisningsskyldighet för den fastställda lönen av 6 veckotimmar, varjämte av samma riksdag bestämdes, att ytterligare tjänstgöring skulle kunna intill en viss gräns åläggas dylik lärarinna mot viss ersättning för varje veckotimmes undervisning utöver den mot den ordinarie avlöningen svarande undervisningstiden.

[126.]

Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.

Till bestridande av kostnaderna för ifrågavarande extra undervisningstimmar anvisade nämnda års riksdag ett anslag å 7,500 kronor, ingående i reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

I samband med fastställandet av högre maximiantal undervisningstimmar för berörda lärarinnor anvisade 1920 års riksdag till

extra arvoden åt dessa lärarinnor ett extra anslag för år 1921 å 2,900 kronor. Av 1921 års riksdag höjdes sagda extra anslag för år 1922 till 3,300 kronor.

Såsom framgår av det nu anförda uppgick det för år 1921 disponibla anslaget för ifrågavarande ändamål till sammanlagt 10,400 kronor. Genom beslut den 15 juli 1921 anvisade Kungl. Maj:t högst 10,800 kronor för extra tjänstgöring under läsåret 1921—1922 åt lärarinnor i kvinnligt handarbete under 120 veckotimmar å 90 kronor för veckotimme.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen berört frågan om behovet av fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål.

Beträffande det belopp, varmed det ordinarie anslaget borde utgå för första halvåret 1923, har överstyrelsen anført, att anslaget borde beräknas till $\frac{21}{39}$ av sitt hela belopp, eller till i runt tal 4,000 kronor. Det behövlige extra anslaget åter borde beräknas efter samma antal extra timmar för läsåret 1922—1923 som för läsåret 1921—1922, således till 3,300 kronor för läsår räknat. För vårterminen 1923 skulle alltså erfordras $\frac{21}{39}$ av 3,300 kronor eller omkring 1,800 kronor.

Departement-
schefen.

Det för förra hälften av år 1923 behövlige anslaget för lärarinnornas i kvinnligt handarbete extra undervisning är, såsom synes av skolöverstyrelsens skrivelse, beräknat efter samma antal extra timmar som för år 1922. Vid beräkning av det belopp, till vilket reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör upptagas i riksdagen för förra halvåret 1923, har jag anslutit mig till överstyrelsens förslag, att posten extra arvoden till lärarinnor i kvinnligt handarbete bör bestämmas till 4,000 kronor. Då jag icke heller har någon erinran mot överstyrelsens beräkning rörande det antal veckotimmar, för vilket anslag bör beredas för vårterminen 1923, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid statens samskolor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,800 kronor.

[127.]

Arvoden åt
skolläkare.

15. **Arvoden åt skolläkare.** För bestridande av arvoden till läkare vid de allmänna läroverken finnes en i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagspost: »arvoden åt skolläkare», vilken från och med år 1921 utgör 30,700 kronor. Till förstärkning av nämnda anslagspost har riksdagen anvisat ett på extra stat uppfört anslag, vars storlek står i direkt proportion till

antalet under höstterminen närvarande lärjungar vid de allmänna läroverken. I 1922 års riksstat är berörda extra anslag upptaget med ett belopp av 112,000 kronor.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 har skolöverstyrelsen beräknat hälften av det för år 1922 anvisade extra anslaget eller 56,000 kronor.

Då lärjungantalet vid de allmänna läroverken under vårterminen 1923 torde komma att endast oväsentligt avvika från motsvarande antal under höstterminen 1922, lärers anslagsbehovet för förra halvåret 1923, såsom skolöverstyrelsen gjort, skäligen kunna beräknas till hälften av det för år 1922 beviljade beloppet. Anslaget bör givetvis allttjämt äga förslagsanslags natur.

Departement-
schefen.

I enlighet med skolöverstyrelsens hemställan tillstyrker jag alltså förslag till riksdagen

att till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag å 56,000 kronor.

16. **Provårskurser i Göteborg.** Sedan åtskilliga år tillbaka hava provårskurser varit anordnade — förutom vid fem allmänna läroverk, tre i Stockholm, ett i Uppsala och ett i Lund, dit dylika kurser av ålder varit förlagda — vid högre realläroverket i Göteborg och högre latinläroverket därstädes. För uppehållande av sistberörda två kurser hava medel av riksdagen årligen anvisats å extra stat. Från och med år 1919 har det härför avsedda anslaget uppgått till högst 27,350 kronor.

[128.]

Provårskurser i
Göteborg.

Fråga har på sistone uppstått, huruvida båda de sistnämnda kurserna allttjämt vore behöfliga, då det visat sig, att en väsentlig minskning av antalet provårskandidater under de senaste åren ägt rum.

Spörsmålet upptogs först till besvarande i samband med anmälan den 7 januari 1920 inför Kungl. Maj:t av frågan om anslag till ifrågavarande kurser för år 1921. Jag hade då tillfälle anföra, att jag, ehuru provårskandidaternas antal starkt minskats, ansåge någon inskränkning i möjligheterna för de provårsberättigade att genomgå provår ej böra för det dåvarande vidtagas.

Riksdagen anförde med anledning härav i sin skrivelse angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, bland annat, följande:

[128.]

Riksdagen hade upptagit anslaget till berörda provårskurser med enahanda belopp som för år 1920 men detta hade skett under den förutsättningen, att Kungl. Maj:t toge under omprövning, huruvida en minskning av antalet provårskurser kunde utan olägenhet vidtagas. Gåve en sådan utredning vid handen, att en dylik minskning kunde åvägabringas, förväntade riksdagen, att provårskurser komme att anordnas allenast vid ettdera av de läroverk i Göteborg, varom då vore tal; på Kungl. Maj:ts prövning finge ankomma, vilketdera av dessa läroverk, som borde bibehållas såsom provårsläroverk.

I anledning av detta riksdagens yttrande anbefalldes skolöverstyrelsen att verkställa den ifrågasatta utredningen, och efter det sagda utredning inkommit till Kungl. Maj:t återupptogs frågan om ifrågavarande provårskursers behövlighet vid anmälan inför Kungl. Maj:t av de anslagsbehov, som voro avsedda att föreläggas 1921 års riksdag. Föredragande departementschefen anförde därvid såsom sin mening, att det nuvarande antalet provårsläroverk borde bibehållas, och tillstyrkte därför förslag till riksdagen om beviljande av medel för upprätthållande jämväl under år 1922 av provårskurser vid förenämnda två läroverk i Göteborg. Departementschefens förslag bifölls av Kungl. Maj:t.

I den skrivelse, vari riksdagen för Kungl. Maj:t anmälde sina beslut i fråga om anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel, anförde riksdagen — efter erinran om sitt år 1920 gjorda uttalande i ämnet samt den utredning, som riksdagen då begärde och om vilken jag nyss talat — beträffande nu förevarande anslagsfråga följande:

Förenämnda av riksdagen ifrågasatta utredning har genom skolöverstyrelsens försorg åvägabragts, och för resultatet av densamma redogöres i statsrådsprotokollet. Enligt denna utredning borde antalet provårskurser bibehållas vid vad det hittills varit. Beträffande antalet lärarkandidater, som höstterminen 1920 deltog i provårskurs, meddelar departementschefen, att vid två av de sju provårsläroverken 10 lärarkandidater funnes vid varje, medan vid vart och ett av de övriga fem läroverken antalet lärarkandidater uppginge till 9. Det såsom normalt maximum ansedda antalet av tio lärarkandidater vid varje provårsläroverk hade sålunda endast i två fall uppnåtts och antalet vakanser hade uppgått till 5. Enligt vad riksdagens vederbörande utskott inhämtat, utgjorde vårterminen 1921 antalet från höstterminen 1920 kvarstående lärarkandidater 45 och antalet lediga platser alltså 25. Till dessa 25 lediga platser hade sammanlagt 20 lärarkandidater anmält sig, av vilka 17 hänvisats till de olika provårsläroverken. Fördelningen på de olika läroverken ställde sig beträffande vårterminen 1921 så, att vid vart och ett av två provårsläroverk maximiantalet av 10 uppnåtts, vid vart och ett av två läroverk antalet lärarkandidater uppginge till 9 och vid vart och ett av övriga

tre läroverk antalet uppginge till 8. Antalet vakanser utgjorde sålunda för vårterminen 1921 8. En minskning av antalet lärarkandidater är sålunda alltjämt skönjbar. Visserligen är det, såsom ock departementschefen antytt, vanskligt att bygga på dessa beräkningar, enär fluktuationer i antalet provårskandidater lätteligen kunna tänkas. Det synes emellertid riksdagen ej minst med hänsyn till det stigande antalet vakanser vara förtjänt att tagas under förnyat överbäggande, huruvida antalet provårskurser bör bibehållas vid det nuvarande eller huruvida icke den ena av provårskurserna i Göteborg bör indragas. Det må erinras, att jämväl vid vissa folkskoleseminarier provårskurser äro anordnade, vilka i förvarande hänseende äro jämställda med motsvarande kurser vid allmänna läroverk och att vid seminariernas provårskurser antalet lärarkandidater är synnerligen lågt. Genom att fullt utnyttja dessa sistnämnda kurser synes möjlighet kunna vinnas till minskning av antalet lärarkandidater vid de allmänna läroverkens provårskurser och dymedelst till en inskränkning av antalet av sistnämnda kurser. I allt fall synes denna fråga vara förtjänt att tagas under närmare omprövning. Under förutsättning sålunda, att spörsmålet om antalet provårskurser tages under förnyat överbäggande i syfte att åstadkomma en reducering av detta antal, har riksdagen ansett sig böra bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag.

Riksdagens nu återgivna uttalande med begäran om förnyad utredning i frågan föranledde Kungl. Maj:t att genom beslut den 22 juni 1921 anbefalla skolöverstyrelsen att, med aktgivande å de av riksdagen anförda synpunkter, verkställa och före den 1 oktober 1921 till Kungl. Maj:t inkomma med utredning, huruvida icke antalet provårskurser kunde nedbringas, samt, därest utredningen gäve vid handen, att ett dylikt nedbringande kunde ske, därvid tillika överlämna beräkning å de besparingar, som kunde göras å nu ifrågavarande anslag.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen lämnat ny utredning angående de omständigheter, som kunna anses öva inflytande på bedömandet av frågan, huruvida en inskränkning av antalet provårskurser kan anses lämplig eller icke.

Överstyrelsen har härvid företagit en undersökning av antalet provårskandidater vid de under åren 1912—1921 vid de allmänna läroverken anordnade provårskurserna och över antalet provårskandidater, som efter inrättandet av provårskurs jämväl vid folkskoleseminariet i Göteborg, d. v. s. under tiden höstterminen 1916—vårterminen 1921, genomgått provår vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg. Då överstyrelsen ansett frågan om det behöfliga antalet provårskurser nära sammanhänga med den utsträckning, i vilken icke provårsutbildade lärare behöva tagas i anspråk för besättande av extra ordinarie lärarplatser vid de allmänna läroverken

- [128.] och folkskoleseminarierna, har överstyrelsen jämväl företagit en undersökning, huru många av de under vårterminen 1921, resp. höstterminen 1921 anställda extra ordinarie lärarna vid nämnda läroanstalter sakna provårsutbildning. Resultatet av ifrågavarande undersökningar har lämnats i fyra, överstyrelsens skrivelse åtföljande tabellbilagor.

Då överstyrelsens skrivelse med däri lämnad utredning givetvis är av vikt för bedömandet av nu ifrågavarande spörsmål, anser jag mig böra tämligen utförligt återgiva sagda skrivelse.

Av tabellbilagan 1 framginge, säger överstyrelsen, att även år 1921 de anmälda provårskandidaternas antal understigit antalet vid provårskurserna lediga platser. Till 25 lediga platser vårterminen 1921 hade anmält sig 20 lärarkandidater, av vilka av olika skäl endast 17 erhållit provårshänvisning. Vid provårskurserna hade sålunda under nämnda vårtermin 8 platser varit obesatta. Vid början av höstterminen 1921 hade 62 platser varit lediga. Av 61 anmälda sökande erhöles 60 provårshänvisning. Då 6 sökande efter hänvisningen återtagit sina ansökningar, syntes sålunda jämväl under höstterminen 1921 8 platser vid provårskurserna komma att stå obesatta.

Vid beräkningen av det tillgängliga antalet platser vid provårskurserna hade överstyrelsen utgått från att vid varje provårsläroverk plats borde finnas för 10 provkandidater. Överstyrelsen ville dock framhålla, att sistnämnda antal borde anses som väl högt, i synnerhet sedan ett stort antal lärarkandidater på grund av föregående tjänstgöring fått rätt att avsluta sin provårskurs på en termin (vårterminen 1918: 19 lärarkandidater, höstterminen 1918: 12, vårterminen 1919: 13, höstterminen 1919: 11, vårterminen 1920: 15, höstterminen 1920: 9, vårterminen 1921: 11, höstterminen 1921: 23). Det vore nämligen tydligt, att det för vederbörande rektor och handledare medförde ett väsentligt ökat arbete och för undervisningen vid läroverket ökade rubbningar, om provårskursen av ett flertal lärarkandidater skulle genomgås på en termin, likasom det från provårsläroverken själva framhållits, att det under alla omständigheter vore för ett sådant läroverk särdeles betungande att mottaga ett så stort antal lärarkandidater som 10, varför någon minskning i antalet från läroverkets synpunkt i själva verket endast vore en fördel.

Flera omständigheter tydde på, fortfor överstyrelsen, att de senare årens minskning i antalet provårskandidater, vilken dock först under de två senaste åren medfört vakanser vid provårskurserna, kunde vara av tillfällig natur. Med de växande levnadskostnaderna hade ock följt växande svårighet för lärarkandidaterna att utöver den egentliga studietiden också bereda medel för genomgående av provårskurs.

Överstyrelsen har härvid särskilt pekat på den av dyrtiden förorsakade svårigheten att skaffa medel för genomgående av provår, till följd varav lärarkandidaterna i stor utsträckning efter avlagda examina tjänstgjorde som extra ordinarie lärare så länge, att utsikt sedan funnes att få genomgå provåret på en termin. Antalet extra ordinarie lärare utan provår, som hade anställning vid allmänna

läroverk och därmed förenade kommunala gymnasier vore statt i ökning — procentsiffrorna vore 26 för vårterminen 1921 och 25 för höstterminen 1921, vilket vore mer än år 1920 — och motsvarande siffror för folkskoleseminarierna vore resp. 34 och 38. Överstyrelsen har vidare erinrat om den otrygghet i avseende å befodringsutsikter, som vållats av statsmakernas obenägenhet för inrättandet av nya ordinarie lärarbefattningar och som avskräckt många från lärarbanan. Lättnande dyrtidstryck och stabiliserade befodringsutsikter kunde dock, anser överstyrelsen, väntas medföra ökad tillströmning till lärarbanan och särskilt till provåret. Härtill komme, att provårskurserna i ständigt stegrat antal rekryterades av lärare, såväl ordinarie som extra ordinarie, vid privatläroverk och framför allt vid kommunala mellanskolor. Under sådana omständigheter skulle en indragning av en provårskurs sannolikt endast kunna bli helt tillfällig.

I alla händelser syntes det, då tillgången på provårsutbildade lärare enligt det ovan sagda alltjämt vore otillräcklig och då antalet provårssökande i stort sett utfyllde de vid provårskurserna tillgängliga platserna, överstyrelsen uppenbart, att någon minskning av antalet provårskurser vid de allmänna läroverken för närvarande icke utan men för undervisningen vid läroverken kunde vidtagas, såvida icke lärarutbildningen för läroverkens behov kunde tillgodoses av andra läroanstalter.

Överstyrelsen erinrar härefter om den av 1921 års riksdag framhållna möjligheten att fullständigare utnyttja de med provårskurserna vid de allmänna läroverken likställda provårskurserna vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.

Beträffande först utrymmet vid sistberörda kurser erinrar överstyrelsen om ett yttrande i detta hänseende av dåvarande folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915, däri framhålles, att ett seminarium med hänsyn till sin egenskap av att redan i och för sig vara en lärarutbildningsanstalt, vilken som sådan hade en jämförelsevis invecklad arbetsordning, på ett ganska kännbart sätt berördes av en till detsamma förlagd provårsinstitution samt att antalet samtidigt närvarande kandidater därför ej finge vara för stort. Folkskolöverstyrelsen hade alltså beräknat, att sistberörda antal vid nämnda båda seminarier skulle bli tillsammans högst 12.

Skolöverstyrelsen anför härtill, att övningsskolan vid folkskoleseminariet i Stockholm sedan dess blivit väsentligen utvidgad, samt att till följd därav maximiantalet vid seminarierna samtidigt närvarande provårskandidater numera kunde utan olägenhet för seminariernas arbete sättas till 15.

Av tabellbilaga 2 vid skolöverstyrelsens skrivelse framginge nu, fortfar överstyrelsen, att vid seminarierna under de senare terminerna det hittills ifrågasatta maximiantalet provårskandidater icke hade uppnåtts. Tvärtom hade ett så stort antal lediga platser förefunnits (höstterminen 1919: 4, vårterminen 1920: 7, höstterminen 1920: 7, vårterminen 1921: 9, höstterminen 1921: 4), att dessa skulle hava räckt till för de lärarkandidater, som skulle hava blivit utan hänvisning vid läroverken, om en provårskurs vid dessa indragits. I ännu högre grad skulle givetvis detta hava varit fallet, om man räknat med maximiantalet 15.

[128.]

Emellertid vore att märka, att, då — enligt vad sistnämnda tabellbilaga gäve vid handen — under alla de ifrågavarande terminerna samtliga sökande, som anmält sig till genomgående av provår vid seminarier, erhållit begärd hänvisning, åtminstone det stora flertalet av dem, som vid en under de nämnda terminerna företagen indragning av ifrågasatt slag skulle hava överflyttats till seminariernas provårskurser, skulle hava utgjorts av lärarkandidater, som begärt att bli hänvisade till provårskurs vid allmänt läroverk. Den möjligheten vore för övrigt icke utesluten, att vid en sådan tvångshänvisning till provårskurs vid seminarium en del av de hänvisade skulle avstå från att genomgå provår för att invänta hänvisning till allmänt läroverk en följande termin, och i så fall skulle tydligen allt fortfarande vakanser finnas vid seminariernas provårskurser.

En förändring av nu ifrågasatt slag skulle, anmärker överstyrelsen, även om antalet utbildade lärare icke därigenom skulle förminsкас, ur läroverkens synpunkt innebära en avgjord försämring, vilken icke uppvägdes av någon fördel för seminarierna.

Folkskolöverstyrelsen hade i sin förenämnda skrivelse framhållit, hurusom provårets viktigaste syfte vore att giva lärarkandidaterna den praktiska utbildning, som för varje art av lärarverksamhet vore god och behöfvlig, samt de ledande synpunkter, vilka borde tillhöra lärarkallet som sådant, och att dessa syften kunde tillgodoses genom seminarieprovåret lika väl som genom provåret vid allmänt läroverk. Men å andra sidan kunde det icke nekas, säger folkskolöverstyrelsen, att seminarieprovåret till följd av den skillnad i organisatoriskt avseende och måhända framför allt i en del lärokurserns omfattning och läggning samt den olikhet i fråga om lärjungematerialet, som förefunnes mellan folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, icke i alla hänseenden gäve den erfarenhet och den övning, som för en blivande läroverkslärare vore önskliga och för ett omdöme om hans duglighet vägledande.

Fortfarande vore det åtminstone i halva antalet av de på gymnasiet timplan förekommande läroämnena alltför stor olikhet mellan seminariernas och läroverkens kurser, för att en lärare, som ville ägna sitt arbete åt de allmänna läroverken, skulle finna det förenligt med sitt intresse att söka erhålla sin lärarutbildning vid ett folkskoleseminarium, där — såsom folkskolöverstyrelsen framhållit i det åberopade yttrandet — även lärjungematerialet vore ett annat än det, han för framtiden skulle äga att taga befattning med.

Till sist har överstyrelsen fäst uppmärksamheten på en annan enligt dess mening viktig omständighet, nämligen att de kunskapsprov, som äro föreskrivna för behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk, visserligen medföra rätt att genomgå provår jämväl vid folkskoleseminarium men icke behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid sådan läroanstalt. I själva verket innehade, säger överstyrelsen, de flesta av dem, som anmälde sig till genomgående av provår, vid tiden för anmälningen icke examenskompetens till ordinarie ämneslärartjänst vid seminarierna, och de kunde icke på förhand veta, huruvida de i en framtid skulle kunna bli behöriga till en sådan tjänst. I regel torde de ej ens hava för avsikt att genom fortsatta studier förvärva dylik behörighet. Nedgången i antalet sökande till provårskurserna vid folkskoleseminarierna hade visat sig särskilt märkbar efter höjandet av kompetensfordringarna till ämneslärartjänsterna

[128.]

vid seminarierna. Möjligen kunde man dock i den jämförelsevis höga siffran höstterminen 1921 se ett tecken därtill, att seminarieprovåret åter började visa sig mera lockande; skulle en sådan utveckling fortsätta, torde det icke dröja länge, innan det bleve alldeles omöjligt att från läroverken överflytta några provårskandidater till seminarierna.

På grund av det anförda har skolöverstyrelsen ansett de båda provårskurserna vid högre realläroverket och högre latinläroverket i Göteborg vara fortfarande behövlige och därför hemställt om förslag till riksdagen att för upprätthållandet under förra hälften av år 1923 av sagda kurser bevilja ett anslag av högst 13,675 kronor, d. v. s. hälften av det för år 1922 anvisade anslagsbeloppet.

Den fråga, till vilken jag nu har att taga ställning, är, synes det mig, ej lätt att riktigt bedöma, och den torde ej kunna avgöras utan en omsorgsfull prövning av de på dess bedömande inverkan förhållandena.

Departement-
mentschefen.

Jag ber att i sådant hänseende få erinra om att å ena sidan man har att taga hänsyn till riksdagens tydligt uttalade mening i fråga om provårskursernas antal och utnyttjandet av provårsseminarierna, medan å den andra sidan de av skolöverstyrelsen anförda skälen för bibehållande av två provårskurser i Göteborg enligt mitt förmenande äro värda synnerligt beaktande. Under sådana omständigheter har jag velat tillse, om vägledning för mitt bedömande av här ifrågakarande spörsmål kunde vinnas i de siffror, som angiva det nuvarande antalet provårskandidater.

Jag torde därför böra här omnämna fördelningen av de höstterminen 1921 arbetande provårskandidaterna på de olika läroanstalter, där provårskurs är anordnad. Kandidaternas antal var följande:

vid högre latinläroverket å Normalm	8
» » real- » å »	9
» » allmänna läroverket å Södermalm	9 ¹⁾
» » » » i Uppsala	9
» » » » i Lund	10
» » latinläroverket i Göteborg	9
» » real- » i »	7 ²⁾
» folkskoleseminariet i Stockholm	4
» » i Göteborg	4

¹⁾ ursprungligen 10; en sjuknat.

²⁾ » 8; » »

[128.]

Här återgivna siffror peka onekligen i samma riktning som riksdagens förut återgivna yttrande, och det synes mig oemotsägligt att, i händelse avgörande betydelse skulle tillmätas enbart nämnda siffror, man i dem kunde och borde finna skäl för indragning av ett provårsläroverk. Emellertid har jag trott mig hava god anledning att antaga, det de senare årens ekonomiska förhållanden kunna utgöra en tillfredsställande förklaring till den konstaterade minskningen i antalet provårskandidater och att nämnda minskning alltså snart nog kunde väntas bliva avlöst av en normal och måhända mer än normal tillströmning. Då det vidare måste anses, att antalet provårskandidater i allmänhet ej bör överstiga 10 vid ett läroverk och vid ett seminarium i regeln ej bör stiga till nämnda antal, hyste jag dock alltjämt en viss tvekan, huruvida icke skillnaden mellan antalet faktiskt tjänstgörande provårskandidater och det som normalt ansedda dock vore allt för ringa, för att därpå borde grundas ett beslut om indragning av ett provårsläroverk. Vad särskilt seminarierna beträffar, måste man ihågkomma, att nyss angivna siffror böra ses i ljuset av vad skolöverstyrelsen anfört i fråga om möjligheterna av seminariekursernas utnyttjande och den begränsning i avseende härå, som beträffande blivande läroverkslärare otvivelaktigt förefinnes.

Jag har emellertid sedermera införskaffat uppgift dels å antalet för vårterminen 1922 lediga platser vid de läroanstalter, där provårskurs är anordnad, dels ock å antalet hos skolöverstyrelsen anmälda sökande till provår för samma termin och därvid funnit, att till 36 under sagda vårtermin lediga platser anmält sig 16 sökande, medan till 9 vid folkskoleseminarier lediga platser 1 sökande anmält sig.

Det visar sig alltså, att minskningen i antalet provårskandidater alltjämt fortfar, och det synes mig då uppenbart, att de nuvarande förhållandena ej kräva fortsatt upprätthållande av båda Göteborgskurserna. Även om en ganska betydande ökning i antalet sökande skulle under år 1923 äga rum, torde efter indragning av en provårskurs de återstående kurserna kunna bereda plats för aspiranterna.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att anslag nu äskas för upprätthållande av allenast en provårskurs i Göteborg.

Vilkendera av de båda nuvarande provårskurserna därstädes, som må böra indragas, är ej nu platsen att avgöra. Beslut i sådant hänseende bör i sinom tid efter skolöverstyrelsens hörande fattas av Kungl. Maj:t.

Det anslag, som erfordras för att under förra hälften av år 1923 upprätthålla provårskurs vid ett läroverk i Göteborg, utgör tydligen en fjärdedel av det för liknande ändamål hittills utgående anslaget, d. v. s. med avrundning uppåt 6,840 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för upprätthållande under vårterminen 1923 vid ett högre läroverk i Göteborg av provårskurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,840 kronor.

17. Utbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag har riksdagen för anordnande av utbildningskurser för lärare vid allmänna läroverk och andra därmed jämförliga, under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalter anvisat på extra stat för vardera av åren 1921 och 1922 av ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Utbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt beredande av medel för anordnandet av dylika kurser.

Jag är fullt ense med skolöverstyrelsen om behovet av det anslag, varom här är fråga, och har ur angivna synpunkt ej anledning avstyrka den av skolöverstyrelsen gjorda framställningen. Då emellertid här ifrågavarande anslagsbehov hör till dem, som enligt min mening ej kunna anses vara alldeles ofrånkomliga, har jag, för att i någon mån lätta den hårt ansträngda budgeten, ansett mig icke böra hemställa om avlåtande till riksdagen av förslag om anvisande av medel för ändamålet på övergångsbudgeten för förra halvåret 1923.

Departementschefen.

18. Anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag beslöt 1920 års riksdag att för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter anvisa på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor. Därjämte medgav riksdagen, att resekostnads- och traktamentsersättning till nämnda lärare finge

[129.]

Anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska.

[129.] enligt bestämmelserna för fjärde klassen i gällande resereglemente utgå från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar.

Bestämmelser i fråga om berörda undervisnings anordnande m. m. fastställdes av Kungl. Maj:t genom beslut den 19 november 1920, att gälla tills vidare, så länge anslag för ändamålet vore tillgängligt.

Av 1921 års riksdag anvisades för här ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1922 ett anslag likaledes å 3,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen till skärskådande upptagit frågan om fortsatt anslag för nu förevarande ändamål.

Genom anvisande av omförmälda anslag hade, säger överstyrelsen, tillfälle blivit överstyrelsen berett att tillgodose även de mindre skolornas behov. Sedan för den skull två assistenter, en för tyska och en för engelska, blivit anställda, hade dessa i undervisningssyfte besökt ett stort antal skolor inom olika delar av riket. Deras arbetsplan för år 1921 hade omfattat 22 flickskolor, 15 kommunala eller enskilda mellanskolor, 6 samskolor, 8 realskolor för gossar och 13 högre allmänna läroverk, bland dem de fyra till lärjungenumerären minsta. Från alla håll hade omdömet om gagnet av assistenternas verksamhet varit enstämmiga. Men även om i detta avseende den nuvarande anordningen i allo motsvarat förväntningarna, hade den i andra avseenden visat sig mindre tillfredsställande.

Med anledning av riksdagens beslut om anvisande av medel för berörda undervisning hade den vid olika tillfällen tidigare använt utvägen att för de större läroverkens behov av liknande undervisning utverka särskilda anslag blivit stängd, då det icke syntes Kungl. Maj:t förenligt med detta riksdagens beslut att för dylikt ändamål bevilja särskilda anslag. Vid sådant förhållande hade den tilltänkta utvidgningen av assistentundervisningen i själva verket resulterat i en inskränkning av denna undervisningsform, även om tack vare det av riksdagen beviljade anslaget de mindre läroanstaltarnas behov kunnat i större omfattning tillgodoses.

Överstyrelsen erinrar därefter om storleken av de anslag för nu ifrågavarande ändamål, som tidigare av Kungl. Maj:t beviljats, och anför, att anslagsbeloppen, som år 1918 tillhoppa utgjort 3,325 kronor, oberäknat ett anslag, avsett även för annat ändamål, år 1919 uppgått till mer än 5,000 kronor och år 1920 till omkring 10,000 kronor. För år 1921 åter hade endast förenämnda anslag å 3,000 kronor stått till förfogande för ändamålet.

Vidare ingår överstyrelsen på frågan om det för berörda undervisning utgående arvudet — 10 kronor för varje undervisningsdag jämte resekostnads- och traktamentsersättning enligt bestämmelserna för fjärde klassen i resereglementet för resor samt traktamentsersättning för den tid, vederbörande lärare uppehåller sig å en ort för meddelande av undervisning. Överstyrelsen anför, bland annat, att därest ej villkoren för anställandet av lärare väsentligen förbättrades, förevarande undervisningsarbete ej längre kunde uppehållas med

sådana i allo förträffliga lärarkrafter, som hittills stått överstyrelsen till buds. För undervisningen i vartdera språket borde därför finnas tillgängligt ett belopp, motsvarande arvodet åt en extra ordinarie lärare med full kompetens jämte till sådan lärare utgående tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, varjämte resekostnads- och traktamentsersättningen åt dylik lärare borde utgå enligt resereglementets tredje klass.

I övrigt ville överstyrelsen erinra, att det icke varit möjligt att med särskilt bidrag tillgodose provårsläroverk — i Lund och Göteborg — och vissa andra läroverk, som för år 1921 anhållit om anslag för assistentundervisning i tyska och engelska. För så vitt det nu ifrågasatta anslaget skulle även för framtiden förhindra beviljandet av varje annat dylikt bidrag, bleve tydligen de större läroverkens intressen tillbakasatta, då det icke låte sig göra att medelst de två nu anlitade lärarna tillgodose på samma gång dessa och de många mindre från olika synpunkter mest behövande skolorna.

Ett sådant förhållande vore emellertid enligt överstyrelsens mening lika litet försvarligt som det tidigare nödtvungna åsidosättandet av de mindre skolorna. Lämpligast vore därför under nuvarande förhållanden, att här ifrågavarande anslag finge den uppgift, som ursprungligen varit detsamma tillämnat, och således avses i främsta rummet för undervisning vid mindre läroverk och skolor.

Överstyrelsen hemställde alltså dels att för anordnande av undervisning i tyska och engelska, huvudsakligen vid mindre läroverk och skolor, åt var och en av två assistenter i tyska, respektive engelska måtte beviljas ett årligt arvode å samma belopp, som för kompetent extra ordinarie lärare vore stadgat, samt att för den skull måtte på extra stat för förra halvåret 1923 anvisas ett anslag av 6,600 kronor, dels ock att resekostnads- och traktamentsersättningen till nämnda lärare måtte enligt bestämmelserna för tredje klassen i gällande rese-reglemente utgå från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar.

Innan riksdagen beviljade särskilt anslag för anordnandet genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga, under skolöverstyrelsens inseende stående kommunala och enskilda läroanstalter, hade, såsom skolöverstyrelsen i sin nyss oförmälda skrivelse omnämner, Kungl. Maj:t under åtskilliga år på framställning i varje särskilt fall anvisat medel för anordnande av dylik undervisning vid ett ej obetydligt antal allmänna läroverk. Enligt vad som då från alla håll betygades, voro resultaten av undervisningen mycket goda och intresset därför stort såväl hos läroverkens lärare som hos deras lärjungar. Samma goda erfarenheter hava, enligt vad överstyrelsen framhåller, gjorts

Departementschefen.

[129.] även under år 1921, då på grund av förefintligheten av ett fast anslag för ändamålet ifrågavarande undervisningsverksamhet kunnat bedrivas mer planmässigt än tillföre.

För min egen del är jag ock fullt övertygad om lämpligheten av berörda anordning. Det torde råda endast en mening om betydelsen för vårt folk av praktisk kännedom om sådana språk, som kunna räknas som världsspråk, och det synes mig angeläget, att man i den mån så kan ske söker befordra utbredandet — i första rummet hos lärjungarna vid våra högre läroanstalter — av en bättre praktisk språkkunskap. Jag kan således ej hysa någon som helst tvekan om behövligheten av ett anslag, som är avsett att bidraga och, såsom jag nyss framhållit, även torde hava verksamt bidragit till vinnandet av nyssberörda mål.

Överstyrelsens syfte vid dess första hemställan om ifrågavarande anslags beviljande synes främst hava varit att få medel att anordna undervisning genom infödda lärare vid mindre läroanstalter, enär den tidigare ordningen med anslag för varje särskilt fall av flera skäl lämpade sig huvudsakligen blott för läroanstalter med mera betydande antal lärjungar. För sistnämnda kategori av läroanstalter hade, synes det, överstyrelsen tänkt sig kunna få medel i den ordning förut skett.

Denna utväg har emellertid icke befunnits framkomlig. Under sådana förhållanden är det lätt förklarligt, att det disponibla anslaget ej räcker att i önskvärd omfattning tillgodose såväl de mindre som de större läroanstalterna, i synnerhet som det av riksdagen beviljade anslaget är avsett icke blott för allmänna läroverk utan även för andra därmed jämförliga, under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalter. På grund härav är det enligt min mening synnerligen önskvärt, att anslaget blir förhöjt. Överstyrelsen har tänkt sig ett anslag, som för helt år räknat uppginge till 13,200 kronor, d. v. s. ungefär det belopp, vartill för närvarande kan beräknas uppgå årsarvodet till två extra ordinarie lärare vid allmänt läroverk med inberäkning av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg.

Även om jag utan tvekan medgiver, att ett anslag av berörda storlek ur flera synpunkter kan vara väl behöfligt, anser jag mig under nuvarande förhållanden ej kunna tillstyrka överstyrelsens omförmälda förslag. Om ej här ifrågavarande framgångsrikt

påbegynta undervisningsverksamhet skall lida betydande avbräck torde dock ytterligare medel böra beredas för ändamålet. Då jag emellertid icke vill ifrågasätta något anslag på 1922 års tilläggsstat för beredande av ökade medel för ändamålet för läsåret 1922—1923 och jag vidare ej anser det alldeles oundgängligt, att förhöjning av anslaget inträder redan för vårterminen 1923, har jag tänkt mig, att hälften av det för närvarande utgående anslaget, eller 1,500 kronor, nu skulle begäras för förra halvåret 1923 men att sedermera skulle i sinom tid beräknas ett belopp av 6,000 kronor för helt läsår. Det synes mig nämligen sannolikt, att med en dylik förhöjning av anslaget det skulle bli möjligt att ernå en jämnare fördelning av förevarande undervisning på de läroanstalter, som kunna ifrågakomma. Då den ersättning, som utgår till de lärare, vilka uppbära denna undervisning, anses vara och måhända också är väl låg, torde det efter eventuell höjning av anslaget böra tagas under omprövning, huruvida tillräckliga skäl föreligga till ökning av det av Kungl. Maj:t bestämda dagarvudet till lärarna.

Av vad jag redan anfört framgår, att jag icke kan förorda en begränsning av anslagets användning, på sätt skolöverstyrelsen ifrågasatt, till allenast läroanstalter med mindre lärjungantal.

Skolöverstyrelsens förslag, att resekostnads- och traktamentsersättning till berörda lärare skulle utgå enligt tredje klassen i gällande resereglemente, anser jag mig icke kunna tillstyrka.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor.

19. **Bidrag till biblioteks- och materiellkassorna m. m.**

Enligt gällande läroverksstadga upptagas av lärjungarna vid de allmänna läroverken åtskilliga avgifter, vilka i viss omfattning tillfalla statsverket och i övrigt tillföras olika kassor vid läroverken. Bland dessa kassor är biblioteks- och materiellkassan. I läroverksstadgan § 218 är bestämt, att av sistnämnda kassa skola bestridas kostnaderna för anskaffande och underhåll såväl av böcker och undervis-

[130.]

Bidrag till
biblioteks-
och
materiell-
kassorna
m. m.

[130.] ningsmateriell som av annan för läroverket behöfvlig materiell. Av kassans medel bekostas jämväl tryckning av årsredogörelse och terminskatalog ävensom av blanketter, program m. m., som kunna erfordras för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition. Skulle för ordnande eller vård av läroverkets materiellsamling eller för annat likartat behov särskilda medel anses erforderliga, må, efter tillstånd i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, denna kassa jämväl kunna för sådant ändamål anlitas.

Sagda kassa, på vilken sålunda många och betydande krav ställas, åtnjuter enligt läroverksstadgans bestämmelser inkomster, bestående av dels en avgift av 3 kronor av lärjunge, som inskrives vid läroverket, dels ock en terminlig avgift, som skall erläggas av varje lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias. Enligt de i nu gällande läroverksstadga givna bestämmelserna utgör denna avgift 4 kronor 50 öre men har, såsom jag i det följande får tillfälle omnämna, under senare år kunnat utgå med högre belopp. Avgiftens grundbelopp är fastställt genom beslut av riksdagen, så ock maximigränsen för det högre belopp, varom jag nu talat.

I detta sammanhang torde jag böra omnämna, att läroverkens biblioteks- och materiellkassor uppstått genom sammanslagning av två jämlikt 1820 års skolordning vid varje läroverk befintliga kassor, den egna kassan och bibliotekskassan. Från den egna kassan har samtidigt utbrutits en särskild ljus- och vedkassa, vars ändamål förut tillgodosågos ur den egna kassan.

Behovet för läroverken av ökade medel till bekostande av undervisningsmateriell m. m. och läroverksbibliotekens förkovran föranledde Kungl. Maj:t att hos 1911 års riksdag begära medgivande därtill, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken finge, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1911 utgå med högst 7 kronor, lägst 4 kronor 50 öre, för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades. Det begärda medgivandet lämnades av riksdagen, dock allenast för en tid av fem år från och med höstterminen 1911. Enahanda medgivande angående höjning av ifrågakvarande terminsavgift lämnades för en tid av tre år av 1916 års riksdag, därvid riksdagen, bland annat, uttalade sin förväntan att de förhandenvarande kraven i avseende på undervisningsmaterielen skulle kunna under denna tid bliva tillgodosedda.

Det visade sig emellertid, att behovet av höjda terminsavgifter till biblioteks- och materiellkassorna ej blivit fyllt genom de två riksdagsbeslut, om vilka jag nu erinrat. I enlighet med hemställan av läroverksöverstyrelsen föreslog därför Kungl. Maj:t 1919 års riksdag medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken finge, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1919 under en tid av 5 år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag med den ändringen, att medgivandet bestämdes att liksom i närmast föregående fall gälla under 3 år i stället för 5. Samtidigt uttalade riksdagen sin förväntan, att föreliggande krav beträffande undervisningsmateriellen bleve inom en snar tid tillgodosedda, samt anförde, bland annat, att riksdagen i detta sammanhang kommit att fästa uppmärksamheten på de relativt kostsamma och i många fall onödigt utförliga årsredogörelser, som utgåves från de olika läroverken. Utan att tilltro sig kunna göra något bestämt uttalande angående en redaktionell förenkling av dessa redogörelser, förmenade dock riksdagen, att åtminstone en viss inskränkning av deras distribution kunde medföra besparingar, utan att därigenom några olägenheter uppkomme.

Efter förslag av läroverksöverstyrelsen föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 1 oktober 1919, huru terminsavgifterna under viss tid skulle utgå vid åtskilliga läroverk, för vilka rätt till avgiftshöjning begärts. Vidare fattade Kungl. Maj:t den 16 april 1920 beslut i fråga om kostnaderna för årsredogörelserna och förordnade därvid beträffande de allmänna läroverkens och de kommunala mellanskolornas årsredogörelser, dels att åtskilliga tabeller, som tidigare inlagts — årligen eller med vissa mellantider — i årsredogörelserna, ej skulle tryckas utan att uppgifterna skulle insändas till ecklesiastikdepartementets dåvarande statistiska avdelning, dels att vissa uppgifter finge uteslutas ur sagda redogörelser, dels ock att det antal exemplar av årsredogörelse, som enligt gällande bestämmelser skulle överlämnas till skolöverstyrelsen, finge inskränkas till 50. I fråga om de högre flickskolornas, enskilda mellanskolornas, högre goss- och samskolornas samt högre lärarinneseminariernas årsredogörelser lämnades samtidigt liknande föreskrifter och medgivanden. Slutligen be- myndigandes skolöverstyrelsen att medgiva undantag från den i §

- [130.] 148 av läroverksstadgan givna bestämmelsen, att årsredogörelse för högre allmänt läroverk skall, åtminstone vart tredje år, även innehålla en av rektor eller annan läroverkets lärare författad avhandling över ett vetenskapligt eller annat med skolans verksamhet sammanhängande ämne.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen ånyo upptagit frågan om förstärkande av biblioteks- och materiellkassornas tillgångar.

Ytterligare anledningar till en dylik prövning har överstyrelsen erhållit genom två till överstyrelsen inkomna framställningar, den ena, ställd till Konungen, från styrelsen för rektorsföreningen vid de allmänna läroverken, den andra från deltagare i den av överstyrelsen anordnade kurs för modersmålslärare, som hölls i Strängnäs under tiden 4—13 augusti 1921.

Förstnämnda framställning, vari styrelsen för nämnda förening påpekar det stora behovet av ökade medel för vidmakthållande och komplettering av undervisningsmateriellen vid de allmänna läroverken, utmynnar i en anhållan, dels att avgiften till biblioteks- och materiellkassorna måtte för tiden höstterminen 1922—vårterminen 1925 få bestämmas till lägst 4 kronor 50 öre och högst 20 kronor, dels ock att § 218 i gällande läroverksstadga måtte ändras därhän, att inskrivningsavgiften vid de allmänna läroverken komme att från och med höstterminen 1922 utgå med 20 kronor samt att det föreslagna ökningsbeloppet, 10 kronor, måtte få lika fördelas mellan biblioteks- och materiellkassan samt premie- och fattigkassan.

I den senare, av deltagare i berörda modersmålslärarkurs gjorda framställningen har påpekats att alldeles otillräckliga medel stode till buds för bibliotekens förkovran. Såsom lämpliga åtgärder här emot har framhållits dels en uppdelning av biblioteks- och materiellkassornas medel, så att ett visst belopp alltid skulle kunna komma biblioteken till del, dels ock skolbibliotekens understödjande genom statsanslag.

För egen del har skolöverstyrelsen, bland annat, erinrat om att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan, alltsedan den genom 1859 års läroverksstadga infördes, bibehållits oförändrad vid sitt ursprungliga belopp ända till år 1911, medan penningvärdet under sagda tid högst betydligt sjunkit. Samtidigt hade behovet av undervisningsmateriell av olika slag högst väsentligt stegrats bland annat på grund därav, att undervisningen i det hela omlagts i en riktning, som gjorde dylika undervisningsmedel fullständigt oundgängliga. Härtill komme ock att

från berörda kassa medel måste utgå till bekostande av nyanskaffning och underhåll av böcker samt annan för läroverket behöfelig materiell, t. ex. nyanskaffning eller reparation av skolmöbler och dylikt, ävensom till bekostande av tryckning av årsredogörelser, arbetsordning och terminskataloger samt av blanketter m. m., som kunde erfordras för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition.

Härav framginge, säger överstyrelsen, att det här icke vore fråga om något mer eller mindre övergående behov, framkallat av de senaste årens kristid eller andra mer eller mindre tillfälliga omständigheter. Visserligen hade vid flertalet läroverk, kanske vid alla, lärjungantalet och som en följd därav jämväl inkomsterna till biblioteks- och materiellkassan vuxit under de mellanliggande åren; men denna tillväxt hade i flertalet fall icke tillnärmelsevis hållit jämna steg med behovens tillväxt. Att det här ej vore fråga om ett behov, som väsentligen berodde på de senaste årens kristidsförhållanden, framginge jämväl därav, att läroverksöverstyrelsen redan år 1908 gjort framställning i ärendet.

Av ständigt återkommande natur vore i främsta rummet tryckningskostnader och kostnaderna för viss till undervisningen hörande förbrukningsmateriell, t. ex. kemikalier och glasvaror, men i själva verket förhölle det sig på samma sätt med materiellen i det hela. Förr eller senare bleve så gott som all materiell antingen utnött eller omodern och måste därför ersättas med ny, vartill komme, att med den vetenskapliga forskningens och den pedagogiska teknikens utveckling ständigt nya behov uppstode, som alls icke tillgodosåges av den förefintliga materiellen utan krävde anskaffande av sådan materiell, som alldeles saknade motsvarighet i den gamla.

Man kunde, fortsätter överstyrelsen, under sådana förhållanden vänta, att överstyrelsen skulle föreslå åtgärder, avsedda att för en längre framtid avhjälpa de påpekade bristerna, exempelvis höjda terminsavgifter till biblioteks- och materiellkassan. Överstyrelsen ansåge dock icke tidpunkten lämplig för dylika åtgärder, bland annat med hänsyn till de utredningsarbeten dels rörande en revision av det allmänna skolväsendet, dels ock i fråga om den offentliga biblioteksverksamheten, som för närvarande påginge.

Dessa åtgärder måste emellertid, fortfar överstyrelsen, vara effektiva. Vid ett flertal läroverk hade det visat sig, att den medgivna tillfälliga ökningen i terminsavgifterna icke varit tillräcklig och att tiden efter år 1914 medfört ett raskt, i vissa fall ett betänkligt sjunkande i fråga om läroverkens yttre utrustning. Mest påtagligt hade detta varit fallet med biblioteken, som ofta fått rent av förfalla. Överstyrelsen hade från sina inspektionsresor ett starkt intryck av läroverkens betryckta läge i nu förevarande avseende, och intrycket hade ytterligare ökats genom vissa uppgifter, som överstyrelsen infordrat från rektorer och kollegier vid samtliga allmänna läroverk.

Av nämnda uppgifter framginge att biblioteks- och materiellkassans ställning och förmåga att fylla sin uppgift vid de flesta läroverk vore synnerligen otillfredsställande. Visserligen hade kassan vid några läroverk att uppvisa en anmärkningsvärd behållning, men detta berodde vanligen därpå, att i och för sig önskvärda, för att icke säga nödvändiga utgifter blivit uppskjutna i avvaktan på bättre varutillgång och sjunkande priser, vartill i ett och annat fall kommit inkomster, som varit av tillfällig natur och icke vore att påräkna för framtiden.

- [130.] Emellertid ställde sig förhållandena rätt olika vid olika läroverk, enär anspråken på undervisningsmaterielen vore olika vid skilda typer av läroverk.

Överstyrelsen ingår härafter på en undersökning, om några av de utgifter, som åligga berörda kassor, skulle kunna nedbringas. I samband härmed erinrar överstyrelsen om det av mig i det föregående återgivna yttrandet av 1919 års riksdag ifråga om läroverkens årsredogörelser samt om Kungl. Maj:ts i anledning därav lämnade föreskrifter.

Överstyrelsen meddelar härvid, att överstyrelsen genom cirkulärskrivelse till rektorerna vid bland annat de allmänna läroverken dels till kännedom meddelat nämnda föreskrifter, dels ock anvisat ytterligare möjligheter för inskränkning i distributionen. Att i detta avseende fortskrida längre än som skett syntes överstyrelsen icke tillrådligt, om årsredogörelserna skulle kunna fylla sin uppgift. Ännu mindre syntes det, med hänsyn till vad förut anförts, möjligt att nedbringa utgifterna för inrednings- och undervisningsmaterieell samt bibliotek i annan mån, än som följde av möjligen sjunkande priser. Det enda möjligheten vore således, att stat eller kommun övertog ansvaret för vissa av ifrågavarande utgifter. Att nu upptaga denna fråga till prövning vore emellertid att föregripa skolkommissionens arbete.

Under sådana omständigheter återstode endast att bereda biblioteks- och materiellkassorna ökade inkomster, en väg, på vilken riksdagen genom sina beslut om rätt att höja avgifterna till kassorna redan slagit in. Att, såsom rektorsföreningen i sin förut omförmälda framställning föreslagit, höja maximavgiften till 20 kronor kunde överstyrelsen dock ej tillstyrka, utan ansåge att höjningen borde begränsas till den under senare år medgivna. Däremot vore det önskvärt, att höjningen medgäves för lika lång tid, som första gången tilläts, eller för 5 år.

Vad beträffade andra inkomstkällor för berörda kassor ansåge sig överstyrelsen böra återupptaga den tidigare tanken på statsanslag för ändamålet och ville därvid erinra om att riksdagen under senare år beviljat betydande anslag till understöd åt läroverkens ljus- och vedkassor. Överstyrelsen har jämväl framhållit, att även om ett dylikt anslag beviljades för biblioteks- och materiellkassorna, de allmänna läroverkens lärjungar komme att befinna sig i en betydligt mera ofördelaktig ställning än lärjungarna vid folkskoleseminarierna samt statens tekniska läroanstalter, vid vilka all materialanskaffning skedde på statens bekostnad utan några lärjungavgifter; och detta ehuru lärjungarna vid läroverken i motsats till förhållandet vid övriga nämnda läroanstalter genom sina terminsavgifter till statsverket, vilka uppginge till omkring 650,000 kronor om året, beredde staten en icke ringa inkomst.

Skolöverstyrelsen övergår därefter till frågan om det behövliga anslagets storlek och anför i detta hänseende bland annat.

Svårighet mötte att exakt beräkna sagda anslag. För närvarande gällde det dels att snarast möjligt fylla de för ögonblicket mest kännbara luckorna i läroverkens utrustning, dels att sätta läroverken i stånd att framgent försvarligt komplettera och underhålla denna utrustning. Till jämförelse har överstyrelsen erinrat

om att vid de nyss omnämnda, tidigare framställningarna i frågan begärts — utom rätt att höja terminsavgifterna — anslag å 50,000 kronor, fördelat på 5 år med 10,000 kronor för år. Sagda framställningar hade åsyftat främst undervisningsmateriellens upphjälpande, medan numera förfallet i fråga om bibliotek och inredningsmateriell vore lika stort. Överstyrelsen ansåge sig emellertid av hänsyn till det statsfinansiella läget för närvarande böra stanna vid att ifrågasätta en fyrdubbling av det förut ifrågasatta beloppet och tänkte sig alltså, att statsunderstödet kunde utgå med 200,000 kronor, lika fördelat på fem år med 40,000 kronor för varje år. Det syntes lämpligt, att denna femårsperiod fingo sammanfalla med den nya period, för vilken överstyrelsen enligt det föregående tänkt sig att terminsavgifterna fortfarande borde få utgå med förhöjt belopp, alltså läsåren 1922—1927. Under dessa förutsättningar skulle alltså för ändamålet erfordras på tilläggsstat för år 1922 20,000 kronor samt för förra hälften av år 1923 likaledes 20,000 kronor.

I fråga om fördelningen på de särskilda läroverken av det ifrågasatta anslaget borde Kungl. Maj:t utfärda närmare föreskrifter. Dock ville överstyrelsen redan nu framhålla att sådant understöd icke borde utgå till annat läroverk än sådant där hela den medgivna terminsavgiften av 10 kronor uttoges av lärjungarna. En sådan anordning skulle i tillämpliga delar stå i nära överensstämmelse med 1921 års riksdags beslut att bevilja anslag för täckande i viss omfattning av utgifter, som skulle bestridas av ljus- och vedkassorna.

Överstyrelsen har till sist hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken måtte, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, få från och med höstterminen 1922 under en tid av fem år utgå med högst 10 kronor, lägst fyra kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades, dels anvisa ett belopp av 200,000 kronor att fördelas på fem år från och med höstterminen 1922, därav för tiden 1 januari—30 juni 1923 20,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå såsom understöd till biblioteks- och materiellkassan vid sådana läroverk, där sagda kassa, trots uppbärande av högsta medgivna terminsavgift, icke förmådde på tillfredsställande sätt sörja för de kassan tillkommande utgifter.

Genom skolöverstyrelsens redogörelse för de nuvarande förhållandena vid läroverken i avseende å undervisningsmateriell och bibliotek får man ett starkt intryck av de stora svårigheter, med vilka läroverken ha att kämpa i berörda hänseende. De utgifter, som skola bestridas med biblioteks- och materiellkassornas medel, äro dels sådana, som regelbundet upprepas — i vissa fall så gott som ständigt, i andra med längre mellantider — dels sådana, som endast då och då utan bestämda mellantider återkomma men som vanligen förorsaka större engångsutgifter. Exempel på det förstnämnda slaget äro utgifter för artiklar för daglig förbrukning vid undervisningen och i skolan i övrigt samt vid utförandet av de stän-

Departementschefen.

[130.] diga expeditionella bestyren, kostnader för årsredogörelser, kataloger och dylikt. Utgifter av det senare slaget äro t. ex. kostnader för nyinredning av och större nyanskaffning för institutioner, lärorum o. s. v. För alla dessa behov — de regelbundet återkommande såväl som de mer sporadiska — skall ifrågavarande kassa svara med de inkomster, som i form av terminsavgifter och, i jämförelsevis ringa omfattning, inträdesavgifter tillflyta densamma.

Betänker man nu, att avgifterna till berörda kassa varit oförändrade från 1859 ända till 1911, lär det ej vara svårt att inse, att kassans förmåga att bära sina utgifter blivit allt svagare och att redan de så att säga dagliga behoven så gott som helt och hållet förtärt de normala inkomsterna. Givetvis har kassan måst i första rummet svara för sistberörda utgifter, medan man för övriga, mindre omedelbart trängande behov haft att tillgå vad som därefter funnits till övers. Och detta har ofta nog varit mycket obetydligt, stundom alls intet.

Den av riksdagen medgivna rätten att höja terminsavgifterna till kassan har i stort sett räckt endast att ungefär kompensera den före kristiden inträffade prisförhöjningen. Därigenom har alltså ingen effektiv hjälp för materiellens och bibliotekens förbättring kunnat vinnas. Härtill kommer att avgiften till ifrågavarande kassa ej utgår av mindre bemedlade lärjungar och att på grund härav en understundom ganska betydande minskning i kassans tillgångar förorsakats.

Klart är att sedermera kristiden i hög grad inverkat på möjligheten att förbättra undervisningsmateriellen och förkovra biblioteken. I stället för en förbättring har — såsom skolöverstyrelsen och vederbörande rektorer enstämmigt vitsorda — inträffat en avgjord försämring i sagda avseende, vållad av den ojämna kampen mellan stigande pris och ungefär oförändrade inkomster.

För min del är jag alltså fullt övertygad om att här föreligger ett verkligt trängande behov och att man knappast är försvarad med att ej söka åtminstone i någon mån vinna förbättring i berörda förhållanden. Härvid har jag givetvis måst fästa stort avseende vid förut återgivna, av 1919 års riksdag gjorda uttalande, innebärande en förväntan att de föreliggande kraven beträffande undervisningsmateriellen bleve inom en snar tid tillgodosedda. Denna riksdagens standpunkt torde måhända i någon mån hava varit en följd av en uppfattning, att läroverkens ökade behov i fråga om materiell och

bibliotek vore något mera tillfälligt och att en effektiv förbättring i berörda hänseende alltså kunde ernås genom att för en kortare tidsperiod bereda vederbörande kassa ökad inkomst. Såsom förut framhållits föreligger emellertid här ett konstant behov, om än vid vissa tider väsentligt mera utpräglat och omfattande. Fasthåller man vid detta förhållande, måste man enligt min mening komma till den uppfattningen, att hittills vidtagna åtgärder ej varit tillfyllest utan att ytterligare mått och steg måste tagas till avhjälpande av de konstaterade bristerna.

Såsom jag förut erinrat, har 1919 års riksdag uttalat sig för vissa besparingsåtgärder i fråga om årsredogörelserna för de allmänna läroverken. De inskränkningar, som genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 april 1920 gjorts beträffande berörda årsberättelsers avfattning och distribution, äro enligt min mening så omfattande, att man näppeligen bör gå än längre i dylikt hänseende. Å andra sidan lär man kunna antaga som säkert, att ej oväsentlig besparing genom nyssberörda åtgärder kunnat vinnas för ifrågavarande kassor. I övrigt torde, så vitt jag nu kan bedöma, inga besparingar av betydelse kunna göras i fråga om utgifterna från kassorna. Deras jämförelsevis ringa tillgångar hava för övrigt förbjudit och förbjuda alltjämt alla utgifter, som ej äro nödvändiga.

Den enda möjligheten att nå fram till vad i nu berörda hänseende är önskligt och nödigt, synes mig alltså vara att bereda läroverken ökade tillgångar till bekostande av materiell m. m. Härvid finnas två vägar att gå, den ena en tillräckligt kraftig ökning av terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan, den andra direkt understöd utifrån åt sagda kassa. Slutligen är det givetvis möjligt att i viss utsträckning anlita båda dessa utvägar.

Den först omförmälda har, såsom framgår av vad jag tidigare anfört, avstyrkts av skolöverstyrelsen, och jag instämmer med överstyrelsen härutinnan. För att höjningen skulle kunna medföra en fullt effektiv hjälp, måste densamma, med hänsyn till den omfattning, vari befrielseätten i dylikt fall torde komma att användas, med all säkerhet sättas till ett belopp, som bleve allt för stort. Av skäl som jag i det föregående utförligt angivit, bör emellertid en förhöjning av avgiften till kassan av samma maximistorlek, som för närvarande är medgiven, allt fort få vidtagas. Denna höjning är närmast avsedd att betäcka den ökning i de dagliga utgifterna, som

[130.] det minskade penningvärdet medfört och medför, något som givetvis ej bör utesluta, att därigenom inflytande medel, i den mån så kan ske, användas till bestridande även av andra kostnader.

Vad den senare utvägen beträffar, synes den mig innebära den enda möjligheten att lämna så kraftigt understöd, att verklig förbättring bör kunna väntas. Jag anser det således lämpligast att, såsom nyss antytts, kombinera förenämnda båda sätt att bispringa läroverken.

Jag kan väl förstå att man kan hysa betänkligheter mot att bevilja direkt statsunderstöd för här ifrågavarande ändamål. Emellertid synes det mig klart, att säregna och utomordentliga förhållanden kräva särskilda åtgärder. Jag bör i detta sammanhang erinra om att riksdagen — också under utomordentliga förhållanden — funnit sig böra anslå medel till understödjande av de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor med belopp, som vida överstigit de nu ifrågasatta. Jag kan således för min del ej se, att några principiella betänkligheter behöva eller böra stå hindrande i vägen för en åtgärd, som å ena sidan måste anses i hög grad trängande och å den andra lär kunna lända läroverken och därmed undervisningen till den största båtnad.

Kan jag således helt instämma med skolöverstyrelsen i avseende å behövligheten av särskilda åtgärder i nu ifrågavarande hänseende samt rörande den väg, varpå syftet bör nås, anser jag mig dock ej kunna i allo tillstyrka överstyrelsens hemställan i övrigt. Vad först angår förnyat medgivande att höja terminsavgiften till berörda kassor, har överstyrelsen som nämnts föreslagit, att dylikt medgivande skulle ges för en tid av fem år. Jag finner det emellertid av flera skäl olämpligt att nu utsträcka den tidsperiod, som riksdagen under senare år ansett böra bestämmas för nu berörda rätt. Jag tillstyrker därför, såsom jag nyss anført, förslag till riksdagen att lämna det ifrågasatta medgivandet för samma tid som förut eller 3 år från och med läsåret 1922—1923. I fråga om maximiavgiftens storlek anser jag som sagt ingen ändring böra ifrågasättas. Gränsen uppåt bör alltså fortfarande vara 10 kronor.

Beträffande därefter det tilltänkta anslaget har överstyrelsen räknat med ett belopp av 200,000 kronor att fördelas på 5 år med 40,000 kronor för år. Överstyrelsen har emellertid själv framhållit

den stora svårigheten att exakt beräkna, hur stort belopp som må anses erforderligt för nu ifrågavarande ändamål. Själv har jag ej kunnat komma till någon bestämd uppfattning i berörda hänseende, och jag anser det därför vanskligt att nu söka fixera ett belopp för flera år framåt. Av det beräknade årsanslaget, 40,000 kronor, har skolöverstyrelsen begärt att redan för år 1922 måtte få utgå 20,000 kronor. Jag är visserligen övertygad om behövligheten av snar hjälp åt biblioteks- och materiellkassorna, men då 1922 års tilläggsstat icke bör belastas med anslag för nya ändamål, ser jag mig hindrad att biträda överstyrelsens förslag i avseende å anslag för år 1922. Att för kalenderåret 1923 ett anslag av 40,000 kronor kan anses behövt, synes mig vara ställt utom tvivel. Jag vill därför tillstyrka, att för förra delen av sistnämnda år beräknas 20,000 kronor, vilket belopp bör uppföras å extra stat och, av lätt insedda skäl, erhålla reservationsanslags natur.

Det bör tillkomma Kungl. Maj:t att efter skolöverstyrelsens hörande fatta beslut i fråga om de närmare villkor och bestämmelser, vilka böra knytas till anslaget och dess fördelning mellan de läroverk, som kunna vara i behov av understöd. Jag vill blott redan här angiva min anslutning till överstyrelsens åsikt, att understöd bör utgå endast till sådant läroverk, vid vilket hela den medgivna maximiavgiften till biblioteks- och materiellkassan, 10 kronor, uttages av lärjungarna.

Under åberopande av vad jag sålunda anför hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst tio kronor, lägst fyra kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias;

dels ock för understödjande efter Kungl. Maj:ts beprövande av biblioteks- och materiellkassorna vid allmänna läroverk anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Ökade medel
till resesti-
pendier åt lä-
rare vid de
allmänna
läroverken.

20. **Ökade medel till resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken.** För beredande av resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken finnas såsom jag redan under punkt 117 i det föregående haft anledning omförmåla, två i reservationsanslaget till nämnda läroverk ingående anslag. Det ena, avsett till resestipendier åt lärare i främmande levande språk, har sedan år 1908 utgått med 15,000 kronor, det andra med rubriken: reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad, har allt ifrån år 1905 varit upptaget med oförändrat belopp, 6,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1921 och 1922 anvisat dels till förstärkande av anslagsposten till resestipendier åt lärare i främmande levande språk ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor, dels ock till förstärkande av anslagsposten till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad, ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor.

För de två nyss angivna syftena finnes alltså för år 1922 disponibelt tillsammans respektive 30,000 kronor och 12,000 kronor.

I anslutning till chefens för finansdepartementet förut denna dag gjorda uttalande i fråga om utgående av resestipendier för år 1923 har jag under punkt 117 förklarat mig icke kunna tillstyrka att vid beräkning av det belopp, varmed det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör upptagas i riksstaten för nämnda halvår, något belopp avses för resestipendier. Under sådana förhållanden kan jag uppenbarligen än mindre förorda äskande å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 av anslag å extra stat till resestipendier för lärare vid de allmänna läroverken.

Kommunala mellanskolor.

[131]
Kommunala
mellanskolor.

21. **Kommunala mellanskolor.** Det i riksstaten uppförda anslaget till kommunala mellanskolor har, sedan det första gången beviljades av riksdagen, undergått väsentliga höjningar. Efter att till en början hava utgjort endast 10,000 kronor, har anslaget, som alltid haft förslagsanslags natur, på grund av den starka ökningen i antalet kommunala mellanskolor ökats därhän, att det i 1922 års riksstat är uppfört med 930,000 kronor.

Den allttjämt fortgående ökningen i antalet kommunala mellanskolor har emellertid redan gjort det behöfvligt att taga i övervägande, huruvida ej en ytterligare höjning av anslaget till nämnda skolor är nödvändig. Frågan härom har av skolöverstyrelsen upptagits till skärskådande i skrivelse den 31 augusti 1921.

Innan jag redogör för skolöverstyrelsens framställning, ber jag få erinra om att de kommunala mellanskolornas antal under vårterminerna 1917—1921 uppgick till följande:

vårterminen 1917	34
» 1918	40
» 1919	48
» 1920	52
» 1921	62

I sin nyssberörda skrivelse har skolöverstyrelsen erinrat om att enligt gällande bestämmelser anslag av statsmedel efter utgången av år 1920 ej utginge till de samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor, samt att åtskilliga ännu kvarstående skolor av nämnda typ under loppet av hösten 1920 efter ombildning till kommunala mellanskolor ingivit ansökningar om erkännande såsom sådana. Dessa skolor hade varit de forna samskolorna i Lindesberg, Motala, Nora, Sollefteå och Sölvesborg. Liknande framställningar hade inkommit jämväl från vissa enskilda, ej statsunderstödda läroanstalter, nämligen Vaxholms samskola, Lidingö kommunala samskola samt Tierps köpings samskola, varjämte framställning om erkännande såsom kommunal mellanskola gjorts även beträffande högre folkskolan i Skänninge.

Jag ber få erinra om att samtliga nu omnämnda nio läroanstalter av Kungl. Maj:t erkänts som kommunala mellanskolor från och med höstterminen 1920, ävensom att ytterligare en läroanstalt, Norrköpings högre folkskola, erhållit Kungl. Maj:ts erkännande från och med år 1921 samt fyra skolor, Norrbärke högre folkskola, Kiruna högre folkskola — i avseende å organisationen närmast hörande till kategorien enskild, icke statsunderstödd läroanstalt av mellanskoletyp — Sunne högre folkskola och Hallsbergs högre folkskola erhållit sådant erkännande från och med den 1 juli 1921. Vid mitten av höstterminen 1921 uppgick alltså antalet kommunala mellanskolor till 66.

Skolöverstyrelsen omnämner vidare att framställning av nyssberörd art vore att vänta jämväl i fråga om andra läroanstalter. Antagligt vore emellertid att antalet kommunala mellanskolor vid början av eller under loppet av år 1923 kunde beräknas uppgå till 70.

[131.]

Då det för år 1922 beviljade anslaget till dylika skolor vore beräknat för 60 skolor och då enligt förut tillämpad beräkningsgrund ett anslag av i medeltal 15,500 kronor krävdes för varje kommunal mellanskola, erfordrades alltså för år 1923 en ökning av anslaget för detta ändamål med 155,000 kronor. Hela anslaget skulle alltså behöva uppföras med 1,085,000 kronor.

Enligt gällande bestämmelser, fortfar överstyrelsen, ägde styrelse för kommunal mellanskola rätt att vid kalenderårets början rekvirera större delen av statsbidraget för hela året. Härefter emellertid, säger överstyrelsen, böra göras ändring med hänsyn till budgetårets omläggning.

Med hänsyn till läsveckornas fördelning på årets båda hälften anser överstyrelsen det för förra hälften av år 1923 erforderliga beloppet belöpa sig till ²¹/₃₈ av årsanslaget, eller i runt tal 599,600 kronor.

Departement-
schefen.

Jämsides med den snabba tillväxten av antalet kommunala mellanskolor har givetvis gått en förhöjning av det anslag, som är avsett att lämna bidrag till nämnda skolors uppehållande. Särskilt betydande har ökningen i antal varit under de båda senaste åren. En starkt bidragande orsak härtill har, såsom även skolöverstyrelsen erinrar, varit den omständigheten, att statsbidrag ej kunnat efter utgången av år 1920 erhållas för en kategori av läroanstalter, nämligen de sex-klassiga samskolor, som tidigare åtnjutit statsunderstöd från anslaget till enskilda mellanskolor. Den egentliga anledningen till här ifrågavarande skoltyps snabba utveckling torde emellertid vara den alltjämt ökade erfarenheten av dess företräden såsom erbjudande möjlighet att bereda högre skolundervisning å orter, där sådan möjlighet eljest varit väsentligt begränsad.

Den av skolöverstyrelsen angivna beräkningen i fråga om det sannolika antalet kommunala mellanskolor under år 1923 synes mig antaglig och bör enligt min mening läggas till grund för bestämmandet av det behövliga anslagets storlek. Såsom överstyrelsen erinrar, äro skolorna enligt nu gällande bestämmelser berättigade att vid kalenderårets början rekvirera större delen av statsbidraget för hela året. Ändring bör tydligtvis härutinnan göras, enär eljest riksstaten för förra halvåret 1923 skulle belastas med så gott som hel årskostnad för de kommunala mellanskolorna. Sannolikt kommer ändringen av budgetåret att medföra en omläggning av tidpunkterna för utbetalande av statsbidrag såväl till nu ifrågavarande slag av skolor som även till andra skolformer. I detta sammanhang saknar jag emellertid anledning att närmare ingå på denna fråga.

Av vad jag nu yttrat torde framgå, att jag tillstyrker överstyrelsens förslag i fråga om beräkningen av anslaget för förra halv-

året 1923. Härvid vill jag emellertid erinra om att den ifrågasatta höjningen av förevarande anslag i viss mån kompenseras av dels minskat ianspråktagande av förslagsanslaget till högre folkskolor, dels ock en av 1921 års riksdag företagen minskning av den i reservationsanslaget till privatläroverk ingående anslagsposten till enskilda mellanskolor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till kommunala mellanskolor, nu 930,000 kronor, med ett belopp av 599,600 kronor.

22. Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor. Av 1917 års riksdag beviljades ett ordinarie förslagsanslag å 2,000 kronor under rubriken: Undervisning i slöjd vid kommunala mellanskolor. Genom beslut av 1920 års riksdag höjdes anslaget till 4,000 kronor och uppfördes samtidigt i riksstaten under förändrad benämning: »Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor».

[132.]
Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor.

I fråga om villkor för anslagets utgående äro bestämmelser meddelade genom kungörelse den 31 december 1920 (nr 938) angående statsbidrag för undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1921 framställt förslag om ifrågavarande anslags förhöjning.

Överstyrelsen anför i berörda skrivelse, att understöd för undervisning i slöjd för läsåret 1920—1921 tilldelats sammanlagt 24 kommunala mellanskolor, omfattande tillhoppa 12 avdelningar för manlig slöjd och 56 avdelningar för kvinnlig slöjd samt handarbete eller inalles 68 avdelningar. De beviljade understöden hade uppgått till sammanlagt 10,200 kronor, därav 1,800 kronor för den manliga och 8,400 kronor för den kvinnliga slöjden. Vidare erinrar överstyrelsen om att antalet kommunala mellanskolor vore 66 samt kunde beräknas hava vid början eller under loppet av år 1923 stigit till omkring 70. Med hänsyn till *dels* att det ännu vore ett jämförelsevis litet antal kommunala mellanskolor, som framställt begäran om understöd för undervisning i slöjd, och att det vore antagligt, att detta antal framdeles komme att ökas, *dels* att från de skolor, som nu åtnjöte understöd för undervisning i slöjd, sannolikt kunde förväntas framställningar om dylikt understöd i större omfattning än vad nu vore fallet, *dels ock* att det kunde beräknas, att över huvud taget antalet kommunala mellanskolor

- [132.] komme att under loppet av åren 1921 och 1922 icke obetydligt ökas med ty åtföljande stegrade anspråk jämväl på nu förevarande anslag, ansåge överstyrelsen det vara otvivelaktigt, att i framtiden beloppet av de understöd, som utginge från anslaget i fråga, icke komme att minskas utan fastmera att betydligt ökas. Det kunde således antagas, att i själva verket för läsåret 1921—1922 understöd för undervisning i slöjd komme att utgå med större belopp än det, som tilldelats vederbörande skolor för läsåret 1920—1921, och det kunde med visshet beräknas, att beloppet sedermera komme att ytterligare ökas. Med hänsyn härtill ansåge överstyrelsen det vara ofrånkomligt, att anslaget ökades för år 1923. Redan nu hade, som sagt, understödsbeloppen uppgått till sammanlagt mer än 10,000 kronor och ytterligare understöd kunde väntas bliva begärda för år 1923. Då det emellertid vore svårt att exakt beräkna storleken av sistberörda höjning och anslaget dessutom hade förslagsanslags natur, ansåge sig överstyrelsen böra hemställa om en förhöjning av anslaget till 10,000 kronor, varav för första halvåret 1923 erfordrades hälften, eller 5,000 kronor.

Departementschefe

Skolöverstyrelsens redogörelse visar, att förslagsanslaget till understöd för slöjdundervisning vid de kommunala mellanskolorna under de senaste åren tagits i anspråk i sådan omfattning, att anslaget numera väsentligt överskridits. Under sådana förhållanden synes det mig överensstämma med sedvanligt tillvägagångssätt att bringa det i riksstaten uppförda anslagsbeloppet till närmare överensstämmelse med det konstaterade behovet. Jag tillstyrker därför skolöverstyrelsens förslag om höjning. Även i fråga om höjningens storlek instämmer jag med överstyrelsen. Sannolikt är visserligen att även ett på nämnda sätt förhöjt anslag kommer att omedelbarligen överskridas, men då bestämda hållpunkter saknas för en exakt beräkning av det verkliga anslagsbehovet, torde man tills vidare kunna stanna vid det föreslagna beloppet, 10,000 kronor för helt år räknat. För förra halvåret 1923 behöves hälften, eller 5,000 kronor, av det sålunda beräknade årsbehovet.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* förslagsanslaget till undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor från dess nuvarande belopp, 4,000 kronor, med 6,000 kronor till 10,000 kronor;

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga ifrågavarande ordinarie förslagsanslag med hälften av sistnämnda belopp eller således med 5,000 kronor.

23. **Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.** I anledning av Kungl. Maj:ts i sådant avseende gjorda framställning beslöt 1921 års riksdag i likhet med 1920 års lagtima riksdag dels medgiva, att tillfällig löneförbättring finge för år 1921 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

[133.]
Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personalen
vid kommu-
nala mellan-
skolor.

till ordinarie manlig ämneslärare med 500 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 400 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för år 1920 gällande grunder bestämde; dels ock för berörda ändamål anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 130,000 kronor.

Bestämmelser i fråga om sagda löneförbättring att gälla tills vidare, så länge medel för ändamålet fortfarande anvisas, hava lämnats i kungörelse den 22 juni 1921 (nr 435) angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonal vid kommunala mellanskolor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande av medel för ifrågavarande löneförbättring jämväl under år 1922 och har därvid anført, att behov av sådan löneförbättring kvarstode oförändrat för sistnämnda år.

Jag tillstyrker skolöverstyrelsens hemställan i nu förevarande hänseende.

Departement-
schefen.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, torde medel nu böra äskas av riksdagen för beredande av tillfällig löneförbättring jämväl under förra hälften av år 1923 åt här förevarande befattningshavare.

I fråga om berörda löneförbättring under år 1922 torde jag få tillfälle att senare i dag göra hemställan.

Jag hemställer alltså för närvarande, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 januari—30 juni 1923 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 250 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 200 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för år 1921 gällande grunder bestämmer;

dels ock för berörda ändamål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 65,000 kronor.

Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

24. **Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.** I riksstaten för vart och ett av åren 1921 och 1922 finnes uppfört ett anslag å 3,500 kronor till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt om höjning av här ifrågavarande anslag till 6,000 kronor för helt år räknat.

I anslutning till den uppfattning jag i det föregående i flera fall gjort gällande i fråga om utgående av resestipendier för år 1923 anser jag mig icke kunna förorda, att något anslag till ifrågavarande resestipendier uppföres i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Privatläroverken.

[134.]
Reservationsanslaget till privatläroverken.

25. **Reservationsanslaget till privatläroverken.** Det sedan åtskilliga år tillbaka under åttonde huvudtiteln uppförda reservationsanslag, numera benämnt reservationsanslaget till privatläroverken, från vilket utgår understöd åt ett flertal enskilda läroanstalter, omfattar fyra särskilda anslagsposter, till enskilda mellanskolor, till högre flickskolor, till högre goss- och samskolor samt till enskilda lärarinneseminarier. Anslaget bestämdes av 1921 års riksdag till 751,000 kronor, och de nyssnämnda olika anslagsposterna ingå i anslaget med respektive 20,000 kronor, 470,000 kronor, 232,500 kronor och 28,500 kronor.

I enlighet med skolöverstyrelsens i skrivelse den 31 augusti 1921 gjorda hemställan bör för förra halvåret 1923 anvisas hälften av här ifrågavarande anslag. På grund härav tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra de i det *ordinarie* reservationsanslaget till privatläroverken ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen:

enskilda mellanskolor	kronor	10,000: —
högre flickskolor	»	235,000: —
högre goss- och samskolor	»	116,250: —
enskilda lärarinneseminarier . . .	»	14,250: —

att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 375,500 kronor.

Minskat
anslag.

26. **Extra understöd åt vissa privatläroverk.** Under näst-föregående punkt har jag uttalat mig angående det ordinarie reservationsanslag, från vilket understöd utgår åt vissa privatläroverk, nämligen enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier. Nämnade anslag har under ett flertal år lämnat de för omförmälda understöd erforderliga medlen. Krisårens starka prisrubbingar verkade emellertid starkt försvagande på de enskilda läroanstalternas ekonomi, varför framställningar om förhöjda statsunderstöd så småningom läto sig förspörja.

[135.]

Extra under-
stöd åt vissa
privatläro-
verk.

Sagda framställningar föranledde Kungl. Maj:t att hos 1921 års riksdag äska anslag för beredande under år 1922 under de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, av extra understöd åt sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor samt högre goss- och samskolor, som åtnjöte understöd från förenämnda reservationsanslag till privatläroverk. Det av Kungl. Maj:t begärda beloppet utgjorde 350,000 kronor.

I den skrivelse, varmed riksdagen anmälde sitt beslut i avseende å berörda framställning, anförde riksdagen, bland annat, följande:

Lika med departementschefen är riksdagen övertygad om, att behovet av ökat understöd till ifrågavarande läroanstalter gör sig starkt gällande, ej minst på grund av det ekonomiska trångmål, vari de råkat genom kristiden. I betraktande av de statsfinansiella svårigheterna har riksdagen emellertid ej kunnat undgå att ställa sig något tveksam inför ett anslag av den storlek, som nu ifrågasättes, helst

[335.] som anslaget, en gång bifallet, lätteligen kan komma att åtföljas av ytterligare krav på statskassan till nu ifrågavarande ändamål. Visserligen föreligger ifråga om flertalet av dessa skolor ett statsintresse, vars betydelse ej får underskattas, men det bör ej heller förbises, att de kommuner och samhällen, där dessa skolor äro belägna, åtnjuta stora fördelar av skolorna och fördenskull med fog böra vidkännas en del av de utav dyrtiden åsamkade prisstegringarna för skolornas drift.

Att riksdagen emellertid oaktat vissa betänkligheter ansett sig böra bevilja anslag för ändamålet har skett företrädesvis ur synpunkten av nödvändigheten av att, i avvaktan på den slutliga regleringen av statens förhållande till dessa skolor, något från det allmännas sida göres till upprätthållande av deras verksamhet, som i annat fall kan tänkas komma att till våda för det allmänna avtyna eller rent av upphöra av brist på erforderliga medel. En förutsättning för riksdagens bifall är dock, att Kungl. Maj:t vid anslagets fördelning dels tillser, att allenast sådana skolor komma i åtnjutande av det nu ifrågasatta extra understödet, vilka på ett tillfredsställande sätt fylla ett verkligt påvisbart statsintresse, dels vidare, i den mån så låter sig göra, tager i betraktande, att en eventuell anslagsfördelning icke kommer att föregripa de utredningsarbeten, som beträffande just dessa skolor för närvarande påvila skolkommissionen.

Beträffande storleken av det anslag, som bör ifrågakomma, har riksdagen ansett, att det med hänsyn till allmänt fallande konjunkturer ej bör bestämmas till högre belopp än i runt tal en tredjedel av det till samma skolor utgående ordinarie anslagsbeloppet eller alltså 250,000 kronor.

Efter skolöverstyrelsens hörande utfärdade Kungl. Maj:t den 12 september 1921 kungörelse (nr 561) angående extra understöd för år 1922 åt vissa privatläroverk.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen upptagit fråga om förnyat anslag för beredande av extra understöd åt här ifrågavarande läroanstalter.

Flertalet av dessa skolor hade under kristiden fått sin ekonomi så hårt pressad, att de vore i behov av all den ekonomiska hjälp, de kunde erhålla; och verkningarna av den genom det ekonomiska nödläget framtvingade sparsamheten i fråga om anskaffning och underhåll av materiel m. m. gjorde sig alltför kraftigt påminta. Överstyrelsen ansåge sig därför ej kunna underlåta att jämväl för år 1923 göra hemställan om extra understöd åt privatläroverken. Beträffande understödets storlek betvivlade överstyrelsen visserligen icke, att den av riksdagen för år 1922 beviljade summan, 250,000 kronor, även under år 1923 kunde vara behövlig; men med hänsyn tagen såväl till dyrtidens krav på sparsamhet som till den å vissa områden inträdda sänkningen i prisläget, ansåge sig överstyrelsen böra begränsa anslagsäskandet till 200,000 kronor. Överstyrelsen hemställde alltså, att hälften av sistnämnda belopp, eller 100,000 kronor, måtte såsom reservationsanslag anvisas för förra hälften av år 1923.

Departementschefen.

Den svaga ekonomiska ställning, vari privatläroverken så gott som undantagslöst försattes genom kristiden, kan svårigen på en

gång stärkas i tillfredsställande grad. Givetvis skola de understöd, som genom 1921 års riksdags beslut kunna komma ett flertal enskilda läroanstalter till del, för dem bliva till god hjälp vid deras strävan att i möjligaste mån ersätta de starka inknappningar, de under kris-åren måst underkasta sig. Men det för år 1922 anvisade anslaget torde blott delvis kunna fylla de behov, som i nyss angivet hänseende göra sig gällande.

Jag kan under sådana omständigheter ej underlåta att lämna min medverkan vid försöken att bistå nämnda läroverk och anser mig följaktligen böra tillstyrka förslag till riksdagen om beviljande av extra understödsmedel även för år 1923.

Skolöverstyrelsen har tänkt sig, att det behöfliga anslaget skulle utgöra 200,000 kronor, varav 100,000 kronor borde beviljas för förra delen av år 1923. En ledning vid bedömandet av anslagets storlek har numera givits genom de ansökningar om extra understöd för år 1922, som jämlikt förenämnda kungörelse ingivits till skolöverstyrelsen. Enligt vad jag erfarit, har i sådant hänseende begärts något mer än 279,000 kronor. Enär det här ifrågavarande behovet bör hava starkast framträtt, då ansökningar om extra understöd första gången gjordes, synes man mig med hänsyn till storleken av nyss anförda belopp kunna reducera det för år 1923 ifrågasatta anslaget till 150,000 kronor. För förra hälften av år 1923 bör alltså ett anslag å 75,000 kronor äskas av riksdagen.

Anslaget, som fortfarande bör uppföras såsom reservationsanslag, bör utgå under de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande under de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, av extra understöd åt sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor samt högre goss- och samskolor, som åtnjuta understöd från reservationsanslaget till privatläroverk, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

27. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. I samband med reglering av avlöningsförhållandena vid statsunderstödda enskilda läroanstalter och av grun-

[136.]

Lönetillägg
åt lärarinnor
vid stats-

understödda
enskilda läro-
anstalter.

derna för statsunderstöd åt dem beslöt 1909 års riksdag under riksstatens åttonde huvudtitel uppföra ett ordinarie förslagsanslag till lönetillägg åt lärarinnorna vid nyssnämnda läroanstalter. Efter av 1913 års riksdag beslutad förhöjning av anslaget är detsamma i riksstaten uppfört med 280,000 kronor.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 torde ifrågavarande anslag — med hänsyn till den sedvanliga fördelningen av läsårets 36 veckor på vårtermin och hösttermin med respektive 19 veckor och 17 veckor — böra utgå med $\frac{19}{36}$ av förenämnda belopp, 280,000 kronor, eller med i runt tal 148,000 kronor.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen

Minskat
anslag.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, nu 280,000 kronor, med 148,000 kronor.

[137.]

De enskilda
läroanstalter-
nas vikariats-
kassa.

28. De enskilda läroanstalternas vikariatskassa. Under riksstatens åttonde huvudtitel finnes uppfört ett ordinarie förslagsanslag med rubrik: Bidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa. Anslaget är avsett att understödja den kassa med nu angivna namn, som har till ändamål att, så vitt angår till kassan anslutna läroanstalter, lämna bidrag till bestridande av avlöningen till vikarier för lärarinnor, som äro tjänstlediga på grund av sjukdom, och därvid betrygga rätt för nämnda lärarinnor att bibehålla en del av sina löneförmåner. Anslaget är för närvarande bestämt till 19,000 kronor.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 bör anslaget beräknas till hälften av sitt för år bestämda belopp. Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget: bidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa, nu 19,000 kronor, med halva beloppet, 9,500 kronor.

[138.]

Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personalen

29. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken. I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1918—1922 på extra stat anvisat anslag för beredande av tillfällig löneförbättring

åt lärarpersonalen vid privatläroverken, d. v. s. vid sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier, som åtnjuta understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk. Anslagets belopp har under sagda år ökats från 275,000 kronor för år 1918 till 2,000,000 kronor för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922. Anslaget har ständigt haft förslagsanslags natur.

[138.]
vid privat-
läroverken.

De för löneförbättringens utgående och åtnjutande behövliga villkor och föreskrifter hava lämnats i kungörelse den 22 juni 1921 (nr 441) angående tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid privatläroverk. De genom nämnda kungörelse givna föreskrifterna äro avsedda att gälla tills vidare, så länge anslag för ändamålet finnes tillgängligt.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om beviljande av medel för beredande av tillfällig löneförbättring åt ifrågavarande lärarpersonal även under år 1923.

Samma skäl, som tidigare föranlett Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga förslag om tillfällig löneförbättring för privatläroverkens lärarpersonal och som kommit riksdagen att bifalla sagda förslag, föreligga allt fortfarande. Frågan om lönereglering för nämnda lärarpersonal har, som känt torde vara, nära förknippats med den utredning om revision av det allmänna undervisningsväsendet, varom Kungl. Maj:t den 31 december 1918 fattade beslut. Det mycket omfattande utredningsarbete, som föranletts av sagda beslut, pågår inom den s. k. skolkommissionen. Arbetet har numera fortskridit därhän, att kommissionens principbetänkande är under tryckning och alltså torde komma att inom kort avlämnas till Kungl. Maj:t. Emellertid torde det vara uteslutet, att slutlig prövning av kommissionens förslag och därav eventuellt föranledda framställningar till riksdagen skall kunna äga rum så tidigt, att anslag till tillfällig löneförbättring under år 1923 åt här ifrågavarande lärarpersonal därigenom göres överflödigt.

Departe-
mentschefen.

Under sådana omständigheter föreligger tydligen nu samma behov av provisorisk lönereglering för nämnda lärarpersonal, som föranlett tidigare riksdagars beslut i detta hänseende. Jag tillstyrker därför förslag till riksdagen att bevilja för förra delen av år 1923 erforderliga medel härför.

Vad beträffar det för sagda tid behövliga anslagsbeloppet, torde

[138]. detsamma böra beräknas med hänsyn till fördelningen av läsårets 36 veckor å vår- och hösttermin, med i allmänhet 19 veckor å den förra och 17 veckor å den senare, och bör alltså för förra halvåret 1923 begäras $^{19}_{36}$ av hela anslagsbeloppet, vilket liksom hittills bör bestämmas till 2,000,000 kronor. Nämnda del av anslaget utgör i runt tal 1,055,600 kronor, vilket belopp bör såsom förslagsanslag uppföras å extra stat för sistnämnda år.

Några andra ändringar i de grunder, som böra vara bestämmande för löneförbättringens utgående, än de, som äro betingade av anslagets beviljande för halvt år, hava ej ifrågasatts och torde ej heller vara erforderliga.

Under återopande av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels för beredande under förra hälften av år 1923 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 1,055,600 kronor;

dels ock förklara, att den tillfälliga löneförbättringen skall i sin helhet gäldas av statsmedel samt utgå efter följande grunder:

1) Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer den, som under förra halvåret 1923 eller någon del av nämnda tid är anställd i egenskap av föreståndare, ämneslärare med full tjänstgöring, timlärare eller övningslärare vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuter understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med följande belopp utöver föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, utöver den avlöning, som för motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 1,500 kronor för år; [138.]

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,400 kronor, med 1,500 kronor för år samt, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,200 kronor, med 1,200 kronor för år;

c) till manlig timlärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 60 kronor för veckotimme och år, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timlärare vid högre flickskola med 50 kronor för veckotimme och år;

e) till kvinnlig timlärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 50 kronor för veckotimme och år;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 40 kronor för veckotimme och år.

3) Den tillfälliga löneförbättringen utgår, vad angår enskild mellanskola och högre flickskola, under förutsättning att en summa, motsvarande 20 procent av det sammanlagda till lärarpersonalen vid vederbörande skola i tillfällig löneförbättring under förra hälften av år 1923 utgående belop-

pet, varder för skolans verksamhet för nämnda tid i övrigt anslagen av kommun eller enskilda donatorer eller utgår av medel, som eljest stå till vederbörande läroanstalts förfogande.

4) Det må ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga.

[139.]

Fackskolan
för huslig
ekonomi
i Uppsala.

30. **Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.** Till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala hava sedan åtskilliga år utgått anslag av statsmedel. Genom beslut av 1920 års riksdag höjdes de dittills beviljade anslagen väsentligt, varjämte alla till läroanstalten utgående anslag sammanslogos till ett enda, å åttonde huvudtiteln uppfört anslag. Det sålunda anvisade anslaget uppgick för år 1921 till 95,000 kronor, och uppfördes såsom förslagsanslag, högst, å extra stat för sistnämnda år.

Genom beslut den 15 april 1921 ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen beviljade anslaget till förfogande av styrelsen för nämnda fackskola, varjämte fastställdes villkor och bestämmelser för åtnjutande av berörda anslag.

I en till skolöverstyrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd ansökning har fackskolans styrelse hemställt om utverkande av statsunderstöd åt skolan för år 1923 till samma belopp, som av riksdagen beviljats för år 1922.

Med skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen överlämnat ifrågavarande ansökning och därvid anført, bland annat, följande:

Överstyrelsen hade tagit i övervägande huruvida, med hänsyn till att driftkostnaderna för skolor av här ifrågavarande slag numera väsentligt sjunkit, någon sänkning av detta anslag för år 1923 skulle kunna ifrågasättas. Då emellertid den förhöjning av fackskolans anslag, som av 1920 års riksdag beviljats, huvudsakligen varit betingad av nödvändigheten att höja lärarinnornas löner och de sammanlagda lönebeloppen för år 1923, enligt vad den till ansökan fogade lönestaten utvisade, till följd av flera lärarinnors uppflyttning i högre lönegrad väsentligen överstege motsvarande kostnad under åren 1921 och 1922, hade överstyrelsen ej ansett sig kunna föreslå någon sänkning av det nuvarande anslaget.

Överstyrelsen yttrar sig därefter om frågan, hur stor del av nämnda anslag, 95,000 kronor, som borde utgå för vårterminen 1923. Härom anför överstyrelsen:

Enligt vad fackskolans program utvisade, omfattade skolans arbetsår 36 veckor, därav 20 under vårterminen och 16 under höstterminen, och syntes därför understödet under förstnämnda termin böra utgå med 20/36 av 95,000 kronor eller i runt tal 52,780 kronor.

Att statsunderstöd till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala alltjämt bör utgå, därom synes mig ingen tvekan kunna råda.

Departement-
schefen.

Skolans styrelse har hemställt om beviljande av samma anslagsbelopp för år 1923, som utgår för år 1922, och skolöverstyrelsen har tillstyrkt berörda hemställan.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, skedde den av riksdagen år 1920 vidtagna höjningen av statsanslaget till fackskolan huvudsakligen för att sätta skolan i stånd att genomföra en välbehövlig reglering av lärarinnornas löner. För att kunna bedöma, huru de sammanlagda lönebeloppen för lärarinnorna för närvarande ställa sig, har jag från skolans styrelse begärt och erhållit vissa upplysningar. Dessa giva vid handen, att avlöningen till lärarinnorna — med uteslutande av föreståndarinna och rektor samt förvaltningspersonalen samt givetvis utan inräknande av dyrtidstillägg och naturaförmåner — år 1919 uppgått till 46,419 kronor 7 öre, år 1920 till 58,591 kronor 91 öre samt år 1921, det första år den nya löneregleringen varit i kraft, till 91,122 kronor 6 öre, samt att för åren 1922 och 1923 beräknats avlöningar å sammanlagt respektive 92,912 kronor och 96,463 kronor. Det visar sig alltså, att lärarinnelönerna, såsom ju naturligt är då lönebeloppen stiga allt efter som lärarinnorna nå högre lönegrader, äro stadda i en ej oväsentlig stegring. Det för närvarande till fackskolan utgående statsanslaget, 95,000 kronor, motsvarar således praktiskt taget nämnda reglerade löner och lämnar alltså ej tillgång till bestridande av någon del av övriga utgifter. Under sådana förhållanden kan man enligt min mening ej gärna ifrågasätta någon nedsättning av anslagsbeloppet.

I fråga om anslagets fördelning på de båda halvåren av 1923 instämmer jag med skolöverstyrelsen men anser beloppet för förra halvåret, 52,780 kronor, lämpligen böra avrundas till 52,800 kronor.

Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 52,800 kronor.

[140.]

Understöd till
utbildnings-
kurser för
lärarinnor i
hushålls-
göromål.

31. **Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål.** Sedan åtskilliga år tillbaka har riksdagen årligen beviljat medel å extra stat till understöd åt tre kurser för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål. Dessa tre kurser hava varit anordnade vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, vid Ateneum för flickor i Stockholm samt av Göteborgs allmänna folkskolestyrelse.

Av sagda kurser erhåller den förstnämnda numera understöd från ett i riksstaten uppfört extra anslag till berörda fackskola. De två senare åter hava allt hitintills åtnjutit understöd från ett särskilt anslag, som för ändamålet anvisats av riksdagen och som, efter att tidigare hava utgjort 4,000 kronor för vardera kursen, för vardera av åren 1921 och 1922 utgått med högst 9,000 kronor till varje kurs eller med tillhoppa högst 18,000 kronor för år.

I särskilda ansökningar hava styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm och Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anhållit, att även för år 1923 måtte för berörda kursers anordnande tilldelas dem understöd med samma belopp, som för år 1922 härför beviljats av riksdagen, eller 9,000 kronor till vardera styrelsen.

Över ansökningarna har skolöverstyrelsen den 31 augusti 1921 yttrat sig.

Överstyrelsen har därvid erinrat, att den av 1920 års riksdag beslutade höjningen av anslaget huvudsakligen föranletts av nödvändigheten att höja vederbörande lärarinnors löner samt att någon sänkning av anslaget därför ej syntes kunna ifrågasättas. Enligt vad de ansökningarna åtföljande statförslagen för år 1923 utvisade, komme för kurserna en brist att uppstå, som måste täckas med andra medel än de beräknade terminsavgifterna och statsbidragen.

I fråga om storleken av det anslagsbelopp, som borde begäras för förra halvåret 1923, har överstyrelsen anfört, att enligt vad årsredogörelserna för kurserna visade, arbetsåret vid kursen vid Ateneum för flickor utgjorde 36 veckor, varav 20 veckor under vårterminen, och vid kursen i Göteborg 37 $\frac{1}{2}$ veckor, varav 21 veckor under vårterminen. Beräknat efter undervisningstidens längd skulle alltså understödet under förra hälften av år 1923 utgå med 5,000 kronor till förstnämnda läroanstalt och med 5,040 kronor till den sistnämnda, eller, då skillnaden vore så obetydlig, med 5,000 kronor till vardera anstalten, det vill säga med tillhoppa 10,000 kronor.

Departement-
schefen.

Den uppgift, som fylles av här ifrågavarande två lärarinneutbildningsanstalter, är av den betydelse för det allmänna, att ingen tvekan synes mig kunna råda om det berättigade i den gjorda fram-

ställningen om fortsatt statsunderstöd. Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen i sådant hänseende.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat föranleddes den av riksdagen år 1920 vidtagna höjningen av statsanslaget till förevarande läroanstalter främst av behovet att bereda anstalterna någon kompensation för den jämförelsevis betydande omkostnadsökning, som vållats av en ofrånkomlig höjning av lärarinnelönerna. Då samma skäl allt fortfarande kvarstår praktiskt taget oförändrat, synes mig ingen anledning föreligga att vidtaga någon ändring i statsanslagets storlek. I fråga om anslagets fördelning på 1923 års båda hälfter ansluter jag mig till skolöverstyrelsens förslag.

Under återopande av det anförda hemställer jag således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd åt utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor, att utgå till styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm med högst 5,000 kronor och till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse likaledes med högst 5,000 kronor.

32. Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete. Sedan åtskilliga år tillbaka har statsunderstöd utgått till tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, nämligen högre handarbetslärarinneseminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, Andrea Eneroths handarbetsskola och seminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm. Till ytterligare en dylik utbildningsanstalt har statsunderstöd utgått, nämligen fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala lärarinnekurs i handarbete. Sistnämnda kurs åtnjuter emellertid numera understöd från det anslag, som utgår till sagda fackskola i dess helhet.

Det till förstberörda tre läroanstalter utgående understödet utgjorde för år 1920 6,000 kronor för var och en men höjdes av 1920 års riksdag för år 1921 till högst 8,000 kronor för en var. Även för år 1922 är understödet bestämt till högst 8,000 kronor för varje läroanstalt, och i riksstaten äro nämnda understödsbelopp hopförda till ett förslagsanslag, högst 24,000 kronor.

[141.]

Understöd
åt vissa an-
stalter för
utbildande
av lärarin-
nor i hand-
arbete.

[141.]

Förutom nu angivna anslag har riksdagen för vart och ett av åren 1919, 1920, 1921 och 1922 anslagit medel till beredande av tillfällig löneförbättring åt lärarinnorna vid sagda tre läroanstalter, och har det för dem avsedda beloppet för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 utgjort 3,100 kronor, att utgå med den fördelning, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Till jämförelse torde jag böra erinra om att då förslag om ökat statsunderstöd till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala förelades 1920 års riksdag, det förutsattes, att vissa minimilöner skulle utgå till de vid fackskolan anställda lärarinnorna, således även till dem, som undervisa vid förenämnda, vid fackskolan anordnade lärarinne-kurs i handarbete. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 april 1921 fastställdes sagda minimilöner till, för full tjänstgöring eller 32 veckotimmar, 2,880 kronor i första, 3,264 kronor i andra, 3,648 kronor i tredje och 4,032 kronor i fjärde lönegraden jämte i viss omfattning fri kost. För tjänstgöring, som understeg 32 veckotimmar skulle enligt samma beslut minimiavlöningen utgöra 90 kronor för veckotimme i första, 102 kronor i andra, 114 kronor i tredje och 126 kronor i fjärde lönegraden jämte fri kost såsom nyss angivits.

Från först omförmälda tre läroanstalter hava ansökningar inkommit, avseende statsanslag för år 1923. I berörda ansökningar har framhållits, bland annat, att ökade hyreskostnader, behövligen ökning av lärarinnelöner samt ökade kostnader på grund av nödvändig utvidgning av undervisningsplanen gjorde en höjning av statsunderstödet synnerligen välbehövligen, och har därför hemställts, att understödet för år 1923 måtte bestämmas till 12,000 kronor för varje läroanstalt.

Över dessa ansökningar har skolöverstyrelsen den 31 augusti 1921 avgivit utlåtande och därvid huvudsakligen anfört:

Med de avsevärda förhöjningar av lönerna, som de senare åren ägt rum beträffande även övningslärarinnor vid olika slag av statsunderstödda enskilda och kommunala läroanstalter, hade lönerna även vid handarbetsseminarierna givetvis måst höjas utöver det föreskrivna minimibeloppet, 1 krona 50 öre, för undervisningstimme. Detta hade dock icke kunnat ske utan stora ekonomiska svårigheter för seminarierna, och trots de löneökningar, som vidtagits, vore dock ännu lärarpersonalen vid dessa seminarier synnerligen ogynnsamt ställd i jämförelse med handarbetslärarinnorna vid andra statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Såsom villkor för statsbidragets erhållande borde föreskrivas samma minimilöner för lärarinnorna vid dessa seminarier, som för lärarinnorna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och den merkostnad, som en dylik lönerreglering skulle vålla, borde bestridas av statsmedel. Då staten icke upprättat någon egen anstalt för utbildning av handarbetslärarinnor, vore det enligt överstyrelsens mening ett statsintresse, att genom fastställandet av skäliga minimilöner vid dessa seminarier bereda dem möjlighet att erhålla och behålla verkligt dugande lärarkrafter. Att undervisningen vid seminarierna hölles på en hög nivå, vore så mycket nödvändigare, som genom upprättandet av lärlings- och yrkesskolor med sömnadsundervisning för vuxen kvinnlig ungdom ökade krav komme att ställas på de vid seminarierna utbildade lärarinnornas kompetens.

Med stöd av från seminarierna inhämtade upplysningar angående antalet lärarinnor, deras tjänstgöring i veckotimmar och antalet tjänstår för varje lärarinna hade överstyrelsen beräknat, att för den av överstyrelsen här föreslagna lönerregleringen skulle erfordras en anslagsökning av 2,000 kronor för varje seminarium eller tillsammans 6,000 kronor. Häri vore dock inräknat det anslag å 3,100 kronor, som riksdagen under de sista åren och även för år 1922 beviljat till beredande av tillfällig löneförbättring åt seminariernas lärarinnor, vadan den verkliga ökningen av anslaget till dessa seminarier skulle uppgå till sammanlagt endast 2,900 kronor. Givetvis borde fortfarande dyrtidstillägg utgå till berörda lärarinnor.

Överstyrelsen hemställde alltså, att för förra hälften av år 1923 måtte anvisas 15,000 kronor att utgå med högst 5,000 kronor till var och en av här ifrågakvarande tre läroanstalter.

I en sedermera till Kungl. Maj:t ingiven ansökning har föreståndarinnan för Andrea Eneroths seminarium beträffande den av henne tidigare gjorda framställningen om statsunderstöd anfört vissa förhållanden, som enligt hennes uppfattning motiverade ett högre anslag till det av henne ledda seminariet än till de båda övriga här omnämnda läroanstalterna.

I motsats till sistberörda två seminarier åtnjöte Andrea Eneroths seminarium icke vissa av vederbörande kommuner medgivna ekonomiska fördelar, och vidare vore sistnämnda läroanstalt sedan år 1912 organiserad som tvåårig, medan de båda övriga läroanstalternas kurser omfattade endast tre terminer. Den högre avdelningen i Andrea Eneroths seminarium vore nämligen uppdelad i två parallella specialkurser, den ena med huvudvikt på praktisk sömnad, den andra på konstsömnad. Genomginges båda kurserna av en elev, bleve utbildningstiden alltså fyra terminer. Denna möjlighet till specialisering vore konstitutiv för ifrågakvarande läroanstalt och gäve åt densamma dess särprägel. Klart vore att det verkade betungande för ekonomin, om blott den ena av de två faktiskt förefintliga parallellkurserna understöddes.

I ärendet har skolöverstyrelsen den 22 december 1921 avgivit förnyat utlåtande.

[141.]

Överstyrelsen framhåller, bland annat, att det av de nya uppgifter, som i sistberörda ansökning lämnats, framginge, att den ökade kostnad, som betingades av en dylik delad linje under senare delen av utbildningskursen, hittills ej motsvarats av någon förhöjning av seminariets statsunderstöd samt att en löne-reglering vid seminariet av den art överstyrelsen tidigare föreslagit och som givetvis borde omfatta alla vid seminariet anställda lärarinnor, bleve omöjlig att genomföra, därest ej understöd kunde påräknas för båda de förut omnämda parallella kurserna.

Med hänsyn till de i ansökningen berörda förhållandena ansåge överstyrelsen det skäligt, att anslaget till här ifrågavarande seminarium utginge med något högre belopp än till de båda övriga seminarierna.

I fråga om det behövliga anslagets storlek har överstyrelsen, under hänvisning till en utlåtandet bilagd tablå över lönernas storlek efter genomförd reglering, beräknat, att — under förut angiven förutsättning av den tillfälliga löneförbättringens bortfallande — för genomförande av den tillstyrkta löneregleringen erfordrades, att det hittills utgående anslaget, 8,000 kronor, ökades med 3,000 kronor, eller till 11,000 kronor för år. För förra hälften av år 1923 skulle alltså erfordras 5,500 kronor, och hemställde överstyrelsen alltså om förslag till riksdagen i enlighet härmed.

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra tillstyrka, att statsunderstöd allt fortfarande må utgå till här ifrågavarande tre handarbetslärarinneseminarier. Den plats, dessa läroanstalter intaga inom vårt undervisningsväsen, är som bekant betydelsefull, då ju hittills ingen anordning genom statsmakternas försorg vidtagits i syfte att helt eller delvis fylla nämnda läroanstalters uppgift. Det måste således sägas vara ett statsintresse av ej oväsentlig vikt, att berörda lärarinneutbildningsanstalter äga möjlighet att allt fort utöva sin verksamhet. En viktig förutsättning härför är tydligen, att anstalterna kunna erbjuda sina lärarinnor sådana avlöningsförmåner, att goda krafter vinnas för undervisningen. Det är ock främst denna synpunkt, som i förevarande ärende framhävts av skolöverstyrelsen och som varit bestämmande för omfattningen av överstyrelsens slutliga hemställan.

Såsom framgår av överstyrelsens nyss återgivna yttrande, har nämligen överstyrelsen begränsat den av handarbetslärarinneseminarierna gjorda ansökningen om ökat statsunderstöd därhän, att ökningen skulle motsvara vad som erfordrades för att bringa lärarinnornas minimiavlöning till samma nivå som i fråga om lärarinnorna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Ökningen skulle för ernående härav icke behöva sättas till

högre belopp än 2,000 kronor för en var av Maria Nordenfelts yrkesskola, samt Handarbetets vänner och Hulda Lundins läroanstalt, vadan anslaget till var och en av dem borde bestämmas till 10,000 kronor för år. Beträffande Andrea Eneroths seminarium skulle enligt skolöverstyrelsens beräkningar det erforderliga anslaget utgöra 11,000 kronor. Samtidigt skulle enligt överstyrelsens förslag det hittills utgående anslaget till tillfällig löneförbättring åt lärarinnorna vid de tre läroanstalterna försvinna.

Detta överstyrelsens förslag biträder jag. Genom bifall till det samma skulle garanti kunna erhållas, att lärarinnorna vid här ifrågasvarande tre läroanstalter erhöle samma minimiavlöning som lärarinnorna vid berörda fackskola. Den likställdhet i förevarande hänseende mellan ifrågasvarande lärarinneutbildningsanstalter, som på detta sätt bleve möjlig, är, synes det mig, så mycket mer påkallad, som, på sätt jag förut anfört, alla dessa anstalter leda till samma mål och samma kompetensvärde enligt Kungl. Maj:ts beslut den 12 september 1919 tillkommer godkänt avgångsbetyg från var och en av dem. Det högre anslag, som enligt överstyrelsens sista förslag skulle utgå till Andrea Eneroths seminarium, är enligt min mening fullt motiverat av de förhållanden, som i sådant hänseende åberopats, och jag tillstyrker därför jämväl detta förslag.

Som synes kan den totala kostnadsökningen begränsas till ett jämförelsevis ringa belopp, 3,900 kronor för alla tre läroanstalterna, i det att, som nyss nämnts, det särskilda anslaget till tillfällig löneförbättring ej längre skulle utgå. I först angivna förhållande har jag funnit en ytterligare anledning att tillstyrka överstyrelsens förslag.

För förra hälften av år 1923 bör i enlighet med skolöverstyrelsens förslag halva årsanslaget utgå, alltså tillhoppa 15,500 kronor.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd enligt de bestämmelser, Kungl.

Maj:t kan finna gott meddela, åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 15,500 kronor, att utgå med högst 5,000 kronor till en var av Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lun-

dins högre slöjdseminarium i Stockholm och med högst 5,500 kronor till Andrea Eneroths handarbetsskola och seminarium i Stockholm.

[142.]

Dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala m. fl.

33. **Dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala m. fl.** I proposition (nr 344) till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen dels medgiva, att åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt vid högre handarbetslärarinneseminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, Andrea Eneroths handarbetsskola och seminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm finge från och med år 1921 utgå dyrtidstillägg i huvudsaklig enlighet med de allmänna grunder, som gällde beträffande dyrtidstillägg åt övningslärare vid privatläroverk, och jämlikt de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t kunde för tillämpning av sagda grunder finna erforderliga, dels förklara, att under år 1922 tills vidare och intill dess beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt här ifrågavarande lärarinnor skulle bestridas, härför erforderliga belopp finge utgå av det anslag, som vid sidan av huvudtitlarna kunde varda av riksdagen beviljat såsom avsättning å 1922 års riksstat till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl.

Därjämte hemställde Kungl. Maj:t att till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt sagda lärarinnor måtte anvisas på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag å 60,000 kronor.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att för lärarinna vid omförmälda fackskola dyrtidstillägg finge utgå allenast å hälften av den för varje fall bestämda minimiavlöningen, varjämte riksdagen i samband härmed bestämde det för ändamålet erforderliga förslagsanslagets storlek till 50,000 kronor.

Genom beslut den 26 september 1921 fastställde Kungl. Maj:t bestämmelser beträffande dyrtidstillägg åt ifrågavarande lärarinnor i överensstämmelse med riksdagens därom fattade beslut ävensom, efter skolöverstyrelsens hörande, föreskrifter i fråga om dyrtidstilläggets beräkning, rekvisition och utbetalning m. m.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen, med framhållande att anslag för beredande av dyrtidstillägg åt här ifrå-

gavarande lärarinnor alltjämt vore erforderligt, hemställt om förslag till riksdagen att för ändamålet bevilja å tilläggsstat för år 1922 ett anslag av 50,000 kronor. [142.]

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag, att, för så vitt dyrtidstillägg kommer att utgå till de lärarinnor vid enskilda läroanstalter, åt vilka dylikt tillägg hittills beviljats, dyrtidstillägg för nämnda tid bör tilldelas jämväl vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och vid förenämnda tre handarbetslärarinneseminarier. Som nämnts har riksdagen för sistberörda ändamål anvisat ett särskilt förslagsanslag.

Departement-
schefen.

Då emellertid frågan om dyrtidstillägg till nu berörda lärarinnor torde böra ses i samband såväl med spørsmålet om dyrtidstillägg åt kommunala och enskilda läroanstalters lärarpersonal över huvud taget som med frågan om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, men utredningen för dessa spørsmåls bedömande ännu icke är fullt avslutad, lärer det nu förevarande anslagsäskandet tills vidare ej kunna slutligt prövas.

Hänsyn till detta anslagsbehov bör emellertid tagas icke blott vid beräkning av de belopp, som böra äskas å tilläggsstat för år 1922, utan även — i anslutning till vad som är avsett beträffande statens befattningshavare och lärarpersonalen vid omförmälda läroanstalter — vid uppgörande av förslag till riksstat för förra halvåret 1923. Verkställda beräkningar hava visat, att för ändamålet torde behövas å 1922 års tilläggsstat ett belopp av 40,000 kronor samt å 1923 års halvårsbudget ett belopp av 17,000 kronor.

Till frågan om äskande av anslag för ändamålet å 1922 års tilläggsstat skall jag senare i dag återkomma. Nu hemställer jag allenast, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt vid tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, för ändamålet i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna på *extra stat* ett förslagsanslag av 17,000 kronor.

Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

34. Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter. Sedan åtskilliga år tillbaka har riksdagen årligen beviljat anslag till resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter. Anslaget, som alltjämt varit uppfört på extra stat, uppgick för år 1920 till 9,000 kronor men höjdes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag av 1920 års riksdag för år 1921 till 18,000 kronor och är med sistnämnda belopp uppfört även å 1922 års stat.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen om beviljande för ändamålet av enahanda anslag även för år 1923.

Departementschefen.

Under hänvisning till vad jag tidigare i dag anført i fråga om förslag till riksdagen om anvisande av medel till resestipendier, anser jag mig icke böra ifrågasätta äskande av medel till här ifrågavarande resestipendier hos 1922 års riksdag.

Resestipendier och studieunderstöd åt vissa föreståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål.

35. Resestipendier och studieunderstöd åt vissa föreståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål. Riksdagen har under åtskilliga år på extra stat beviljat anslag dels till resestipendier, dels ock till understöd vid fortsatta studier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi ävensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter. I anledning av Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1920 års riksdag dels höja det för nu angivna ändamål för år 1921 utgående anslaget med 2,000 kronor till 4,000 kronor, dels ock ändra anslagets beteckning så, att detsamma skulle vara avsett till resestipendier och till studieunderstöd åt föreståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål vid de under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalterna. Även för år 1922 utgår anslaget med sistnämnda belopp, 4,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen om beviljande av medel för ifrågavarande ändamål för år 1923.

Departementschefen.

Under återopande av vad jag under näst föregående punkt anført, anser jag, att förslag till riksdagen om beviljande å övergångsbudgeten för förra hälften av år 1923 av medel för nu ifrågavarande resestipendier icke bör ifrågakomma.

I. Folkundervisningen.

Anstalter för lärarutbildning.

Folkskoleseminarier.

1. **Nya ordinarie tjänster.** Jämlikt riksdagens beslut äro för närvarande folkskoleseminarierna i Luleå, Karlstad, Umeå, Linköping, Skara och Landskrona under utvidgning till dubbelseminarier. Av dessa komma seminarierna i Karlstad och Umeå att från och med höstterminen 1921 omfatta parallellavdelningar till samtliga klasser. Enahanda blir förhållandet med seminarierna i Luleå och Linköping från och med höstterminen 1922. De övriga båda seminarierna komma först senare att erhålla full uppsättning av parallellavdelningar.

[143.]
Nya ordinarie
tjänster.

Vad beträffar byggnader för ifrågavarande läroanstalter har beslut av riksdagen fattats angående nybyggnader för seminarierna i Luleå, Karlstad och Umeå. Den för seminariet i Luleå avsedda nybyggnaden är under år 1921 färdigställd och tagen i bruk, nybyggnaden för seminariet i Karlstad torde bli fullbordad under förra hälften av år 1923. Den för seminariet i Umeå avsedda nya byggnaden lär däremot ej bli färdig till inflyttning förrän under år 1924.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag medgav 1921 års riksdag, att vid folkskoleseminarierna finge från och med den 1 januari 1922 upprättas dels 4 lektorstjänster, fördelade mellan de särskilda seminarierna, på sätt Kungl. Maj:t funne gott bestämma, dels ock 2 övningsskollärartjänster. Genom beslut den 22 juni 1921 föreskrev Kungl. Maj:t, dels att av berörda lektorstjänster 1 skulle inrättas vid vardera av folkskoleseminarierna i Karlstad och Umeå samt 2 vid folkskoleseminariet i Luleå, dels ock att förenämnda 2 övningsskollärartjänster skulle inrättas vid folkskoleseminariet i Stockholm.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om uppförande från och med år 1923 på ordinarie

- [143.] stat av 7 nya lektorstjänster vid seminarierna i Linköping, Karlstad, Umeå och Luleå, 1 ny musiklärartjänst, 1 ny gymnastiklärartjänst, 1 ny lärartjänst i manlig slöjd och 3 nya övningsskollärartjänster vid seminariet i Karlstad samt 3 nya övningsskollärartjänster vid seminariet i Luleå.

Beträffande nyssnämnda tjänster har överstyrelsen anfört bland annat:

Vad angår behovet av nya ordinarie lärarkrafter vill överstyrelsen vidare erinra, att vid ett dubbelseminarium erfordras ett antal av 5 lektorstjänster utöver det för enkelseminarium erforderliga. Jämte redan inrättade lektorstjänster skulle alltså för seminariet i Luleå krävas ytterligare 3 och för vardera av seminarierna i Karlstad och Umeå ytterligare 4 nya tjänster. Vidare torde det, med hänsyn till det förestående överförandet av dubbelseminariet i Linköping å ordinarie stat, få anses vara till synnerligt gagn för verksamheten därstädes, om redan från och med den 1 januari 1923 åtminstone en av de vid nämnda seminarium sedermera erforderliga tjänsterna kunde besättas med ordinarie innehavare. Då det ur rekryteringssynpunkt är fördelaktigt, att tillsättningen av de under de närmaste åren erforderliga tjänsterna fördelas å en något längre tid, har överstyrelsen ansett sig böra till upprättande ifrågasätta en ny tjänst jämväl vid folkskoleseminariet i Linköping. För undvikande av att på så sätt ett alltför stort antal tjänster skulle komma att vid nämnda tidpunkt besättas med ordinarie innehavare och möjligheterna till urval därigenom skulle alltför mycket begränsas, synes vid en sådan anordning lämpligen antalet av de vid folkskoleseminarierna i Luleå, Karlstad och Umeå till nyinrättande föreslagna lektorstjänsterna kunna sättas till respektive 2, 3 och 1. Det sammanlagda behovet av nya tjänster den 1 januari 1923 skulle således uppgå till 7.

Vidkommande därefter behovet av övriga lärarkrafter vill överstyrelsen framhålla, att de till erhållande av nya ordinarie stater föreslagna seminarierna i Karlstad och Luleå påkalla omedelbar förstärkning jämväl i fråga om uppsättningen av övningslärare och lärare i övningsskolan, varjämte avlöningen för andra övningslärare bör höjas till den för lärare vid dubbelseminarium stadgade.

I sådant avseende får överstyrelsen erinra, att vid de manliga dubbelseminarierna finnas uppförda å ordinarie stat avlöningar för 2 lärare i musik, 2 lärare i gymnastik med lek och idrott, 2 lärare i manlig slöjd samt 7 å 8 lärare i övningsskolan.

Vid seminariet i Karlstad finnes för närvarande en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott, en lärare i manlig slöjd samt 4 lärare i övningsskolan. Ytterligare skulle erfordras: en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott, en lärare i manlig slöjd samt 3 lärare i övningsskolan.

Staten för seminariet i Luleå upptager bland annat en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott, 2 lärare i manlig slöjd samt 4 lärare i övningsskolan. Vid detta seminarium skulle sålunda erfordras ytterligare: en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott samt 3 lärare i övningsskolan.

Ehuru starka skäl föreligga för att jämväl vid seminarierna i Linköping

och Umeå ifrågasätta upprättande redan från och med år 1923 av åtminstone en del av de nya ordinarie övningslärar- och övningsskollärartjänster, vilka inom de allra närmaste åren måste uppföras å ordinarie stat, anser sig överstyrelsen icke nu böra påkalla en sådan anordning med hänsyn till de stora krav på nya tjänster vid folkskoleseminarierna, som måste föreläggas 1922 års riksdag.

Då det vidare icke synes överstyrelsen möjligt att nu säkert avgöra, huruvida den samundervisning av manliga och kvinnliga elever, som vid folkskoleseminariet i Luleå begynts från och med läsåret 1919—1920, bör utvecklas till den för detta seminarium normala, och det sålunda icke låter sig slutgiltigt bedöma, om gymnastik- och musiklärartjänsterna böra besättas med manlig eller kvinnlig innehavare, finner överstyrelsen försiktigheten bjuda, att med dessa befattningars uppförande å ordinarie stat må anstå ytterligare något år.

De erforderliga tjänsterna måste kunna besättas med ordinarie innehavare i så god tid under år 1923, att dessa kunna börja sin tjänstgöring vid ingången av läsåret 1923—1924. Med hänsyn härtill föreligger bestämt behov av nödiga medels anvisande från och med den 1 januari 1923, då, för den händelse anslagsfrågan först vid 1923 års riksdag upptages till avgörande, tjänsterna icke skulle kunna vara besatta förrän tidigast i slutet av år 1923 och därmed syftet med anordningen i väsentlig mån förfelas.

För seminarierna i Karlstad och Luleå skulle sålunda behovet av nya ordinarie övningslärartjänster gestalta sig på följande sätt: en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott samt en lärare i manlig slöjd. I övnings-skolorna krävas ytterligare 6 lärare.

För ifrågavarande nya tjänster erfordras för hela år 1923 anslag med 5,800 kronor för varje lektorstjänst eller för 7 tjänster 40,600 kronor, för en musiklärartjänst 3,510 kronor, för en gymnastiklärartjänst 3,380 kronor, för en slöjd-lärartjänst 2,940 kronor, för 6 övningsskollärartjänster, samtliga beräknade för manliga innehavare, efter 3,400 kronor för varje, 20,400 kronor, eller tillsammans 70,830 kronor. Då vidare avlöningen för teckningslärartjänsterna vid berörda båda seminarier böra likställas med de för teckningslärare vid dubbelseminarium stadgade, erfordras härför ytterligare ett belopp av 3,120 kronor ($2 \times [3510 - 1950]$). Och slutligen bör för lärarna i trädgårdsskötsel beräknas vid folkskoleseminariet i Karlstad det arvode av 800 kronor, som hittills föreskrivits böra vid dubbelseminarium utgå utöver den stadgade lönen till sådan lärare vid enkelseminarium, och vid folkskoleseminariet i Luleå med hänsyn till det där föreliggande mindre arbetet ett belopp av 600 kronor, tillhopa 1,400 kronor.

Det belopp, varmed reservationsanslaget till folkskoleseminarierna sålunda av nu berörda anledning bör höjas, utgör alltså 75,350 kronor, och torde den för tiden 1 januari—30 juni 1923 erforderliga höjningen böra beräknas till halva detta belopp, 37,675 kronor.

Under normala förhållanden skulle jag icke tvekat att förorda bifall till skolöverstyrelsens ovannämnda förslag. Under nuvarande bekymmersamma ekonomiska omständigheter har jag ansett mig böra taga under övervägande, huruvida icke överförandet till ordinarie stat av de för ifrågavarande seminarier nödvändiga tjänsterna

Departement-
schefen.

[143.] skulle kunna försiggå i ett något långsammare tempo än det överstyrelsen tänkt sig.

Jag har därvid kommit till följande resultat. Vid inrättandet av nya ordinarie tjänster synes mig någon hänsyn böra tagas jämväl till den tid, då de nya byggnaderna för vederbörande seminarium äro färdiga att tagas i bruk och då ny stat för seminariet, innefattande jämväl omkostnadsstat, sålunda kan fastställas. Ur denna synpunkt synas seminarierna i Linköping och Umeå nu kunna i förevarande hänseende lämnas ur räkningen. Vad sedan beträffar seminarierna i Karlstad och Luleå, vilka tillsamman kräva 10 nya ordinarie lektorstjänster utöver de ordinarie lektorstjänster, som finnas vid dessa seminarier i deras egenskap av enkelseminarier, hava redan 1 ny lektorstjänst inrättats vid det förra och 2 vid det senare. Med hänsyn därtill, att nybyggnaden vid seminariet i Karlstad blir färdig först under vårterminen 1923, torde endast 3 av de återstående 7 lektorstjänsterna böra inrättas såsom ordinarie från och med ingången av år 1923. Dessa tjänster skulle lämpligen kunna fördelas så, att 2 komma på seminariet i Luleå och 1 på seminariet i Karlstad. Framställning om uppförande av de 4 övriga lektorstjänsterna på ordinarie stat torde kunna uppskjutas till 1923 års riksdag.

Även vad angår övningslärartjänsterna vid de båda sistnämnda seminarierna anser jag mig böra i någon mån avvika från skolöverstyrelsens förslag. Sålunda torde det kunna anstå med inrättandet vid seminariet i Karlstad av de utav överstyrelsen föreslagna nya ordinarie tjänsterna i gymnastik med lek och idrott samt i manlig slöjd. Däremot vill jag förorda inrättandet vid samma seminarium från och med ingången av år 1923 av den nya ordinarie lärartjänst i musik, varom överstyrelsen gjorde framställning redan i skrivelse den 31 augusti 1920.

Likaledes kan jag icke underlåta att tillstyrka bifall till skolöverstyrelsens förslag om inrättande av 3 nya övningsskollärartjänster vid vardera av de båda seminarierna. Till stöd härför åberopar jag min företrädares i ämbetet yttrande till det vid 1921 års statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1921 (punkt 158, sid. 486 och 487), angående inrättande av 2 nya övningsskollärartjänster vid folkskoleseminariet i Stockholm, i vilket yttrande, i vad det avser semina-

riernas övningsskolor och deras lärare i allmänhet, jag kan till fullo [143.] instämma.

Vad slutligen vidkommer överstyrelsens förslag om höjande av avlöningen för teckningslärartjänsterna vid berörda två seminarier till samma belopp, som äro stadgade för teckningslärare vid dubbelseminarium, ävensom av arvodet för lärarna i trädgårdsskötsel med 800 kronor vid seminariet i Karlstad och 600 kronor vid seminariet i Luleå, kan jag så mycket hellre ansluta mig till detsamma, som det icke innebär någon ökning av statens utgifter. En ordinarie teckningslärare vid ett enkelseminarium, som meddelar undervisning även i 4 parallellavdelningar, äger nämligen enligt 1918 års riksdags beslut för den sistnämnda undervisningen uppbära samma arvode för veckotimme, som han uppbär för veckotimme å den ordinarie tjänsten, och antalet veckotimmar vid ett enkelseminarium med 4 parallellavdelningar är detsamma som vid ett dubbelseminarium. På liknande sätt förhåller det sig med avlöningen åt lärare i trädgårdsskötsel. Till sådan lärare utgår vid vart och ett av de nuvarande dubbelseminarierna, utöver den ordinarie avlöningen, ett särskilt tilläggsarvode av 800 kronor, och för dylik lärare vid enkelseminarium med 4 parallellavdelningar har beräknats samma tilläggsarvode utom vid seminariet i Luleå, där tilläggsarvodet för undervisningen vid parallellavdelningarna på grund av trädgårdens mindre storlek och den kortare tiden för trädgårdsarbetet beräknats till 600 kronor.

Under förutsättning av bifall till skolöverstyrelsens förslag skulle reservationsanslaget till folkskoleseminarierna komma att höjas med 75,350 kronor för helt år.

Med den av mig föreslagna redueringen av antalet nya ordinarie tjänster skulle den av överstyrelsen beräknade höjningen för helt år minskas med följande belopp:

för 4 lektorstjänster à 5,800 kronor	kronor 23,200:—
» 1 gymnastiklärartjänst	» 3,380:—
» 1 lärartjänst i manlig slöjd	» 2,940:—
Kronor 29,520:—	

Sagda reservationsanslag bör således höjas för helt år med 45,830 kronor och för förra halvåret 1923 med halva beloppet eller 22,915 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) för beredande av medel att från och med den 1 januari 1923 vid folkskoleseminarierna upprätta ytterligare dels 3 nya lektorstjänster, dels en lärartjänst i musik, dels ock 6 övningsskollärartjänster, samtliga tjänster fördelade mellan de särskilda seminarierna på sätt Kungl. Maj:t finner gott bestämma, samt för ökande av de till vederbörande lärare i teckning och trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå utgående avlöningar höja den i det gemensamma *ordinarie* reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingående posten: Folkskoleseminarierna med 45,830 kronor,

b) av nämnda höjning i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna halva beloppet eller 22,915 kronor.

[144.]

Nya omkostnadsstater för dubbelseminarierna i Karlstad och Luleå.

2. Nya omkostnadsstater för dubbelseminarierna i Karlstad och Luleå. Såsom jag i annat sammanhang erinrat, kommer utvidgningen till dubbelseminarier av folkskoleseminarierna i Luleå, Linköping, Karlstad och Umeå att vara fullt genomförd beträffande seminarierna i Karlstad och Umeå med höstterminen 1921 och beträffande de två övriga med höstterminen 1922. Enligt hittills tillämpad ordning skulle dessa seminarier erhålla nya ordinarie stater med budgetåret närmast efter det, då samtliga klasser fått parallellavdelningar. Med hänsyn därtill att byggnaderna för seminariet i Umeå icke lära kunna tagas i bruk förr än tidigast år 1924 och byggnadsfrågan beträffande seminariet i Linköping ännu icke blivit avgjord, vadan de framtida driftskostnaderna för ifrågavarande båda seminarier icke nu låta sig bedömas, synes det emellertid böra anstå med fastställande av nya ordinarie stater för dessa läroanstalter och för driften erforderliga medel fortfarande utgå av anslag å extra stat till parallellavdelningar. Seminariet i Luleå har däremot redan under år 1921 tagit i anspråk den nya byggnaden, och den för seminariet i Karlstad under uppförande varande byggnaden beräknas bliva färdigställd under förra delen av år 1923.

Nu har skolöverstyrelsen föreslagit, att sistnämnda två seminarier skulle från och med år 1923 uppföras såsom dubbelseminarier å ordinarie stat och därvid anført bland annat:

[144.]

Överstyrelsen har från vederbörande rektorer infordrat uppgifter rörande anslagsbehovet å ordinarie stat. I detta sammanhang vill överstyrelsen uppehålla sig vid anslagsbehoven för andra ändamål än ordinarie lärares avlöning och framlägga beräkningar beträffande av utvidgningen påkallade förhöjningar av olika anslagsposter i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna.

Enligt av rektor A. Olsson lämnade uppgifter beräknas följande belopp vara erforderliga för bestridande av expensutgifterna under år 1923.

Expenser.
Seminariet i
Karlstad.

Expeditions- och tryckningskostnader	kronor	3,500
Uppvärmning, belysning, vatten	»	21,000
Betjäning och renhållning	»	7,500
Böcker, undervisningsmaterieil och inventarier	»	4,800
Materialier för undervisningen i manlig och kvinnlig slöjd samt hushållsgöromål	»	3,500
Trädgårdens underhåll och skötsel	»	4,000
Materieil för lek och idrott	»	200
Särskilda kurser och föreläsningar	»	200
Tillfälliga utgifter	»	500

Tillsammans kronor 45,200

Jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1920 fastställdes för år 1921 en omkostnadsstat för seminariet i Karlstad å sammanlagt 20,400 kronor. Å parallellavdelningarnas stat för år 1922 har beräknats för förevarande ändamål 24,400 kronor. Summan av de båda nu nämnda beloppen utgör 44,800 kronor. Det av rektor framställda förslaget innebär sålunda en höjning därutöver med 400 kronor.

Rektor O. L:son Högsby har till överstyrelsen ingivit följande beräkning av de för bestridande av seminariets utgifter för expenser erforderliga medel.

Seminariet i
Luleå.

Expeditions- och tryckningskostnader	kronor	3,000
Uppvärmning och belysning	»	20,000
Betjäning och renhållning	»	8,500
Böcker, undervisningsmaterieil och inventarier	»	4,000
Materieil för undervisning i slöjd och hushållsgöromål	»	3,000
Trädgårdens underhåll och skötsel	»	3,000
Materieil för lek och idrott	»	400
Särskilda kurser och föreläsningar	»	200
Tillfälliga utgifert	»	350

Tillsammans kronor 42,450

För ändamålet utgår under år 1921 enligt Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1920 ett belopp av 32,550 kronor. Å parallellavdelningarnas stat för år 1922 har för motsvarande ändamål beräknats 20,855 kronor. Båda beloppen utgöra tillhopa 53,405 kronor. Det av rektor ifrågasatta anslaget innebär sålunda en minskning med 10,955 kronor. Denna kommer övervägaude på posterna för uppvärmning och belysning m. m.

Motsvarande omkostnader för dubbelseminarierna i Uppsala, Lund, Göteborg och Falun äro för år 1921 fastställda till respektive 37,060 kronor, 47,570 kronor, 34,480 kronor och 38,320 kronor.

[144.]

Det synes överstyrelsen uppenbart, att beträffande nu förevarande läroanstalter lämpligen bör förfaras på enahanda sätt som i fråga om övriga seminarier, nämligen så, att Kungl. Maj:t årligen fördelar den för här förevarande ändamål avsedda delen av reservationsanslaget mellan de olika seminarierna och hos riksdagen allenast utverkar erforderlig höjning av sagda reservationsanslag.

Under behörigt hänsynstagande till övriga dubbelseminariers anslagsbehov har överstyrelsen ansett sig böra beräkna de olika posterna för seminarierna i Karlstad och Luleå på följande sätt:

		Karlstad	Luleå
Expeditions- och tryckningskostnader	kronor	3,000	3,000
Uppvärmning och belysning	»	17,000	18,000
Betjäning och renhållning	»	6,500	8,000
Böcker, undervisningsmateriell och inventarier	»	4,800	4,000
Materialier för undervisningen i slöjd och hushållsgöromål	»	3,000	3,000
Trädgårdens underhåll och skötsel	»	3,500	3,000
Materiell för lek och idrott	»	200	300
Särskilda kurser och föreläsningar	»	200	200
Tillfälliga utgifter	»	500	500
Tillsammans kronor		38,700	40,000

Det enligt anförda beräkning erforderliga beloppet utgör sålunda för seminariet i Karlstad 38,700 kronor och för seminariet i Luleå 40,000 kronor, vilket ganska nära överensstämmer med den av Kungl. Maj:t fastställda slutsumman i omkostnadsstaterna för seminarierna i Falun, och, om hänsyn toges till trädgårdens olika storlek, Göteborg. Seminariet i Lund har hittills nödgats för uppvärmningen utgiva så betydande belopp, att det icke synes överstyrelsen rimligt att lägga omkostnaderna vid sagda seminarium till grund för beräkningen av samma kostnader vid här ifrågavarande seminarier. Statens höjande till ovan angivna belopp påkallar en förhöjning av reservationsanslaget med 25,750 kronor.

*Timlärar-
timmar.*

Vad därefter angår behovet av medel för bestridande av kostnaderna för timlärartimmar i kunskapsämnen, vill överstyrelsen erinra, att i samband med framläggande av förslag till hithörande förhållandens ordnande vid seminarierna i Uppsala, Falun och Lund överstyrelsen beräknade antalet erforderliga sådana timmar vid vart och ett av nämnda seminarier till 15 och tillika uttalade, att anslaget i fråga icke borde uppföras på varje seminariums stat utan, i likhet med vad som eljest i sådant hänseende tillämpades, årligen anvisas inom ovan angivna gräns, enär behovet av olika anledningar kunde växla från år till år, vilken anordning av Kungl. Maj:t och riksdagen blev godtagen. Överstyrelsen finner icke skäl föreligga att nu ifrågasätta annan ordning utan beräknar, att för vart och ett av seminarierna i Karlstad och Luleå erfordras anslag för 15 timlärartimmar i kunskapsämnena, tillsammans 30 timmar. Den behövliga ökningen av här förevarande del av reservationsanslaget kommer att för 30 timlärartimmar å 140 kronor uppgå till 4,200 kronor.

*Lärare i öv-
ningsämnena.*

Vidkommande vidare behövliga anslag för avlönande av extra ordinarie och timlärare i övningsämnena bör anslaget för de båda nu ifrågavarande seminarierna beräknas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som senast år 1918 ägde rum

i fråga om seminarierna i Uppsala, Lund och Falun. Till grund för riksdagens [144.]
 prövning av anslagsbehovet lades då följande timtal:

	Uppsala och Lund vardera	Falun
teckning	12 timmar	14 timmar
musik	27 »	26 »
gymnastik med lek och idrott	26 »	24 »
manlig slöjd	28 »	14 »
kvinnlig »	16 »	20 »
hushållsgöromål	— »	32 »

Efter överstyrelsens mening torde, i betraktande av att en lärartjänst i musik och en lärartjänst i manlig slöjd föreslås till upprättande från och med den 1 januari 1923 vid seminariet i Karlstad, behovet av timlärartimmar vid seminarierna i Karlstad och Luleå utgöra

	Karlstad	Luleå	Summa
teckning	12	12	24
musik	—	27	27
gymnastik med lek och idrott	7	26	33
kvinnlig slöjd	10	10	20
hushållsgöromål	5	22	27

Enligt gällande avlöningsbestämmelser utgår arvode till manlig lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott med 130 kronor i första lönegraden. Med hänsyn till ovissheten huru i framtiden förhållandena kunna komma att gestalta sig beträffande det nu såsom samseminarium anordnade seminariet i Luleå, torde samtliga här ifrågavarande timmar böra beräknas för manlig innehavare. Enligt ovanstående översikt skulle de i ämnena teckning, musik och gymnastik med lek och idrott erforderliga timmarnas antal uppgå till $24 + 27 + 33 = 84$. Det behövlige beloppet för arvodet utgör alltså 10,920 kronor. Timarvodet för lärarinna i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål utgår med 90 kronor för veckotimme, alltså erfordras för beräknade 47 timmar ett belopp av 4,230 kronor.

Tillsammans skulle för senast berörda ändamål krävas ett belopp av 15,150 kronor.

Arvodet åt seminarieläkare utgör, jämlikt beslut av 1920 års riksdag vid enkelseminarier 1,400 kronor, vid dubbelseminarier 2,400 kronor. Vid vardera seminariet påkallas sålunda härav en förhöjning med 1,000 kronor, tillsammans 2,000 kronor. Då posten för närvarande är upptagen med ett belopp av 25,000 kronor, bör den alltså höjas till 27,000 kronor.

Arvodet till bibliotekarie utgår enligt beslut av samma riksdag med 500 kronor vid enkelseminarium och med 900 kronor vid dubbelseminarium. Den erforderliga förhöjningen utgör således 800 kronor, vadan posten bör höjas från 9,100 kronor till 9,900 kronor.

Beträffande arvodet åt skrivbiträde å rektorsexpeditionen, vilket enligt av riksdagen bestämda allmänna grunder fastställas av överstyrelsen, har riksdagen vid beräkning av det erforderliga anslagsbeloppet förutsatt, att arvodet utgår med 400 kronor vid enkelseminarium och med 600 kronor vid dubbelseminarium. Enär posten biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner för närvarande upp-

*Arvoden till
läkare, biblio-
tekarie och
skrivbiträde.*

[144.] förts med ett belopp av 6,800 kronor, torde förhöjningen böra utgöra 400 kronor och posten alltså fastställas till 7,200 kronor. Efter enahanda grunder beräknade belopp hava hittills utgått å anslaget till parallellavdelningar.

Sammanfattning.

Den höjning för år räknat, som reservationsanslaget till folkskoleseminarierna bör undergå i anledning av här ifrågasatta överflyttande av parallellavdelningarna vid folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå å ordinarie stat, framgår av nedanstående översikt:

Expensmedel för folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå	kronor 25,750
Timlärartimmar i läsåmnen	» 4,200
» » övningsämnen	» 15,150
Posten arvoden åt seminarieläkare	» 2,000
» » » seminariebibliotekarier	» 800
» » » biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner	» 400
	kronor 48,300

Sammanlagt erfordras alltså för hela året 1923 en förhöjning med 48,300 kronor. Härav torde för tiden 1 januari—30 juni 1923 böra beviljas halva beloppet 24,150 kronor. Överstyrelsen vill härvid erinra, att anslag, beräknat efter motsvarande grunder, hittills utgått å anslaget till parallellavdelningar, vilket sålunda samtidigt undergår en väsentlig minskning.

Departementschefen.

Av skäl, som i det föregående angivits, torde seminarierna i Karlstad och Luleå böra uppföras på ordinarie stat såsom dubbelseminarier från och med år 1923.

Vad då först angår det av skolöverstyrelsen framställda förslaget till omkostnadsstater synas mig de av överstyrelsen föreslagna beloppen för uppvärmning och belysning kunna för vardera seminariet minskas med 5,000 kronor till respektive 12,000 och 13,000 kronor. Däremot har jag icke något att invända mot den av överstyrelsen beräknade kostnaden för arvoden åt timlärare i läsåmnen.

Vad beträffar det av överstyrelsen upptagna beloppet för arvoden åt timlärare i övningsämnen, synes mig detta belopp böra något reduceras. Överstyrelsen har nämligen ansett sig icke för närvarande böra framställa förslag om uppförande på ordinarie stat vid seminariet i Luleå av 1 lärartjänst i musik och 1 i gymnastik med lek och idrott. Riktigast synes då vara, att man icke heller nu uppför på ordinarie stat de arvoden för 27 timlärartimmar i det förstnämnda ämnet och 26 timlärartimmar i det sistnämnda vid berörda seminarium utan tillsvidare, till dess sagda tjänster komma att uppföras på ordinarie stat, beräknar arvode för nämnda timlärartimmar på extra stat under anslaget till studentkurser och parallellavdelningar. Av samma anledning synes arvode för de 7 timlärartimmar i gymnastik med lek och idrott, som överstyrelsen här upp-

tagit böra överföras till nyssberörda anslag. Det av överstyrelsen beräknade beloppet för arvoden åt timlärare i övningsämnen bör sålunda enligt min mening minskas med det belopp 7,800 kronor, som motsvarar arvode för 60 timlärartimmar à 130 kronor, eller således från 15,150 kronor till 7,350 kronor. [144.]

Arvoden åt läkare, bibliotekarier och skrivbiträden har överstyrelsen beräknat efter av riksdagen fastställda grunder, och mot dessa beräkningar har jag intet att erinra. I detta sammanhang anser jag mig emellertid böra erinra om 1920 års riksdags beslut, att i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna skulle såsom särskilda anslagsposter upptagas a) en post till arvoden åt seminarieläkare å 25,000 kronor; b) en post till arvoden åt seminariebibliotekarier å 9,100 kronor; c) en post till arvoden åt biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner å 6,800 kronor. Nu nämnda poster böra således höjas med respektive 2,000, 800 och 400 kronor till respektive 27,000, 9,900 och 7,200 kronor.

Enligt mina beräkningar bör alltså det ifrågavarande reservationsanslaget av angivna anledningar höjas för helt år med 30,500 kronor och för första halvåret 1923 med hälften därav eller med 15,250 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels förklara, att följande i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarier under anslagsposten: Folkskoleseminarierna ingående särskilda poster skola för helt år höjas med nedan angivna belopp, nämligen

a) arvoden åt seminarieläkare, nu 25,000 kronor, med 2,000 kronor till 27,000 kronor;

b) arvoden åt seminariebibliotekarier, nu 9,100 kronor, med 800 kronor till 9,900 kronor;

c) arvoden åt biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner, nu 6,800 kronor, med 400 kronor till 7,200 kronor;

dels för överförande av folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå på ordinarie stat såsom dubbelseminarier från och med den 1 januari 1923 höja den i det gemensamma *ordinarie* reservations-

anslaget till folkskoleseminarier ingående posten:
Folkskoleseminarierna med 30,500 kronor;

dels ock av nämnda höjning i rikstaten för
tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna halva be-
loppet eller 15,250 kronor.

[145.]

Stipendier
för elever vid
folkskole-
seminarier.

3. **Stipendier för elever vid folkskoleseminarier.** I riks-
staten för år 1922 är den i det gemensamma ordinarie reserva-
tionsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten till
stipendier för elever vid folkskoleseminarier uppförd med ett belopp
av 179,025 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om höjande av nämnda an-
slagspost och i sådant avseende anfört följande:

Då överstyrelsen nu i annat sammanhang föreslår, att seminarierna i Karl-
stad och Luleå från och med år 1923 uppföras såsom dubbelseminarier å ordi-
narie stat, torde i samband med vidtagandet av nämnda åtgärd de stipendiemedel,
som utgå till sagda båda seminarier av anslaget till parallellavdelningar, bära
överföras till det ordinarie stipendieanslaget i likhet med vad som tidigare skett
vid dubbelseminariernas fullständiga överflyttande å ordinarie stat. För ända-
målet har hittills beräknats för varje dubbelseminarium ett belopp av 19,200
kronor och för varje enkelseminarium 9,600 kronor. Den erforderliga höjningen
skulle sålunda för de två ifrågavarande seminarierna uppgå för hela året 1923
till 19,200 kronor. Halva detta belopp är för årets förra hälft erforderlig och bör
anslaget i dess helhet sålunda för tiden 1 januari—30 juni 1923 fastställas till i
avrundat tal 99,115 kronor.

Departe-
mentschefen.

Vad skolöverstyrelsen anfört och föreslagit biträder jag. Den
nuvarande anslagsposten, 179,025 kronor, skulle sålunda bära för
helt år höjas med 19,200 kronor, varav halva beloppet eller 9,600
kronor skulle komma på förra halvåret 1923.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksda-
gen att

dels höja den i det gemensamma *ordinarie*
reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingå-
ende anslagsposten: Stipendier för elever vid folk-
skoleseminarier, nu 179,025 kronor, med 19,200
kronor till 198,225 kronor;

dels ock av nämnda höjning i rikstaten för
tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna halva be-
loppet eller 9,600 kronor.

4. **Folkskoleseminarierna.** Vid bifall till vad jag föreslår under punkterna 143, 144 och 145 kommer den i riksstaten under rubriken Folkskoleseminarierna: Gemensamt reservationsanslag upptagna första posten: Folkskoleseminarierna, nu 1,786,590 kronor, att höjas med 76,330 kronor till 1,862,920 kronor samt den andra posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 179,025 kronor, att höjas med 19,200 kronor till 198,225 kronor. Av de sålunda förhöjda beloppen torde hälften eller respektive 931,460 kronor och, i avjämnat krontal, 99,113 kronor böra uppföras i övergångsbudgeten för förra halvåret 1923. [146.]
Folkskole-
seminarierna.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga den i det *ordinarie* gemensamma reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingående första anslagsposten: Folkskoleseminarierna med 931,460 kronor samt den under samma gemensamma reservationsanslag uppförda andra anslagsposten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier med 99,113 kronor.

I händelse mina förslag under punkterna 143—146 röna bifall, kommer det gemensamma reservationsanslaget till folkskoleseminarier, nu 1,965,615 kronor att höjas med 95,530 kronor till 2,061,145 kronor samt i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 att uppföras med ett belopp av 1,030,573 kronor.

5. **Höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier.** [147.]
För beredande av höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna anvisade 1921 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 125,000 kronor. Höjda stipen-
dier åt elever
vid folkskole-
seminarier.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande av medel för ifrågavarande ändamål även för förra halvåret 1923 och till stöd för denna framställning anfört bland annat:

Överstyrelsen erinrar, att den överstyrelsens framställning, som föranledde proposition i ämnet till 1920 års riksdag, avsåg anslagets höjning till sådan storlek, att stipendierna kunde utgå med 300 kronor för behövande elev och år. En så betydande höjning fann sig Kungl. Maj:t icke böra biträda, utan höll före,

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

[147.]

att ökningen borde begränsas så, att medelbeloppet komme att uppgå till 200 kronor per elev, till vilken ståndpunkt jämväl riksdagen anslöt sig.

I detta sammanhang torde ävenledes böra framhållas, att redan år 1866 stipendiebeloppen utgjorde 58 kronor för varje närvarande elev och 66 kronor för varje stipendiat. Vårterminen 1921 utgjorde förstnämnda belopp — det ordinarie anslaget och höjningsanslaget sammanräknade — omkring 73 kronor och sistnämnda belopp ungefär 98 kronor, således en mycket blygsam förhöjning vid jämförelse med de för mer än ett halvt århundrade tillbaka utgående beloppen.

Överstyrelsen skulle vidare anse önskvärt, att anslaget kunde höjas i proportion till det ökade elevantal, som under år 1923 kan beräknas undervisas vid folkskoleseminarierna. Jämlikt beslut av 1921 års riksdag utvidgades nämligen folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund med vardera en studentklass samt folkskoleseminariet i Landskrona med parallellavdelning i första klassen från och med höstterminen 1921. Av nu berörda anledning kommer under vårterminen 1923 elevantalet att med 120 överstiga det under 1921 års vårtermin vid seminarierna undervisade, vartill kommer, att den pågående utvidgningen av flera enkelseminarier till dubbelseminarier under åren 1922 och 1923 medför en ytterligare ökning av elevantalet i dess helhet.

Senast berörda omständigheter, vilka måste föranleda, att den i det föregående angivna genomsnittssiffran å stipendiebeloppen ytterligare nedgår, utgör efter överstyrelsens mening tungt vägande skäl för anslagets höjning.

Genom beslut den 22 juni 1921 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning huruvida och i vad mån enhetliga grunder för bestämmande av stipendiebeloppen lämpligen kunde införas. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av den statsfinansiella situationen har överstyrelsen icke funnit sig nu böra ifrågasätta åtgärder i syfte att stipendiebeloppen må i erforderlig och önskvärd utsträckning höjas.

Av det för hela år 1923 beräknade beloppet, 125,000 kronor, erfordras hälften för tiden 1 januari—30 juni, alltså 62,500 kronor.

Departementschefen.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, pågår för närvarande en utredning av frågan i allmänhet om stipendier av statsmedel. Då denna utredning ännu icke blivit slutförd, synes mig frågan om ändring av nuvarande bestämmelser angående dylika stipendier åt seminarieelever icke för närvarande böra upptagas till omprövning. I likhet med överstyrelsen och av skäl, som överstyrelsen anfört, anser jag, att anslaget för ifrågavarande ändamål bör för förra halvåret 1923 upptagas i riksstaten med hälften av det nuvarande beloppet, 125,000 kronor, eller således med 62,500 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier anvisa på *extra stat* för för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 62,500 kronor.

6. **Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 11,400 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål även för tiden 1 januari—30 juni 1923 och därvid meddelat, att hyresersättningen till rektor vid folkskoleseminariet i Skara torde behöva höjas med 400 kronor för år, vadan anslaget borde bestämmas till 11,800 kronor.

Givetvis böra medel för ifrågavarande ändamål beredas även för förra halvåret 1923. Jag anser emellertid, att anslaget för hela året icke behöver beräknas till högre belopp än det nuvarande. En eventuell höjning i hyresersättningen torde nämligen kunna beredas rektorn vid seminariet i Skara från det belopp å 2,000 kronor, som ingår i anslaget och som är avsett till reglering i förekommande fall av hyresersättningen åt samtliga omförmälda rektorer.

Departementschefen.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 torde sålunda erfordras ett anslag av 5,700 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 5,700 kronor.

7. **Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.** På grund av Kungl. Maj:ts framställning till 1921 års riksdag anvisades på extra stat för år 1922 till hyresbidrag åt lärarna vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg ett förslagsanslag av 12,000 kronor.

Nu har skolöverstyrelsen hemställt om anslag för samma ända-

[148.]

Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier.

[149.]

Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm o. Göteborg.

mål även för förra halvåret 1923 och därvid anmält, att någon förändring med avseende å nu utgående kommunala hyresbidrag till lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm och Göteborg icke vidtagits. För förra halvåret 1923 behövdes hälften av årsanslaget, således 6,000 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande av hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 6,000 kronor, utan rätt för vederbörande lärare att å ifrågavarande hyresbidrag åtnjuta dyrtidstillägg.

[150]

Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m.

8. **Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1921 års riksdag till anordnande av studentkurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Växjö, Lund, Kalmar och Stockholm, av parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Landskrona, Karlstad, Umeå och Luleå samt av preparandkurs vid sistnämnda seminarium anvisat på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 440,000 kronor.

Vidare har riksdagen samma år i anledning av Kungl. Maj:ts därom framställda förslag för studentkurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund samt parallellavdelning vid folkskoleseminariet i Landskrona anvisat på tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag av 33,000 kronor.

Genom beslut den 22 juni 1921 ställde Kungl. Maj:t omförmälda anslag å tillhopa 473,000 kronor till skolöverstyrelsens förfogande med rätt att i huvudsaklig överensstämmelse med de för riksdagen framlagda beräkningar mellan vederbörande folkskoleseminarier fördela berörda anslagsbelopp.

Skolöverstyrelsen har nu, med förmålan att överstyrelsen inhämtat upplysningar i ämnet från vederbörande rektorer, hemställt om beredande av medel för samma ändamål för budgetperioden 1 januari—30 juni 1923.

Överstyrelsen framhåller därvid först, att samtliga studentkurser och de parallellavdelningar, vilka icke, såsom fallet är vid seminarierna i Karlstad och Luleå, i och med seminariets fullständiga utvidgning till dubbelseminarium böra överföras till ordinarie stat, tydligtvis böra uppehållas jämväl under år 1923,

ävensom att överstyrelsen vid beräkningen av de anslag, som överstyrelsen anser erforderliga för ifrågavarande ändamål, företagit minskning å posterna för ljus och bränsle.

Vidare omförmäler överstyrelsen, att lärararvodena beräknats för de på vårterminen fallande 22 av läsårets 39 läsveckor men att övriga anslagsposter i allmänhet upptagits med hälften av de för helt år erforderliga beloppen.

Vad sedan beträffar kostnaderna för studentkurser och parallellavdelningar anför överstyrelsen följande.

Kostnaderna för studentkurserna vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Växjö, Lund, Stockholm och Kalmar kunna angivas på följande sätt:

Studentkurser.

Uppsala.

Till lärararvoden	kronor	6,447: 69
» tilläggsarvoden för seminarieläkaren, bibliotekarien och skrivbiträde, kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, undervisningsmateriell m. m.	»	635: —
» elevstipendier	»	1,250: —
Summa kronor		8,332: 69
eller avrundat	»	8,330: —

Strängnäs.

Till lärararvoden	kronor	8,167: 18
» tilläggsarvoden för seminarieläkaren, bibliotekarien och skrivbiträde, kostnader för hyra för övnings skolans lokaler och deras uppvärmning, belysning och renhållning samt materialier för kemikurs och slöjdundervisning	»	2,250: —
» elevstipendier	»	1,250: —
Summa kronor		11,667: 18
eller avrundat	»	11,665: —

Växjö.

Till lärararvoden	kronor	8,179: 49
» tilläggsarvoden för seminarieläkaren, bibliotekarien och skrivbiträde samt kostnader för materiell för kemikurs och slöjdundervisning	»	550: —
Summa kronor		8,729: 49
eller avrundat	»	8,730: —

Lund.

Till lärararvoden	kronor	8,808: 46
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde, kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, vatten samt för undervisningsmateriell m. m.	»	715: —
» elevstipendier	»	1,250: —
Summa kronor		10,773: 46
eller avrundat	»	10,775: —

[150.]

Stockholm.

Till lärararvoden	kronor	9,398: 59
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för vatten, uppvärmning, belysning, materialier för skolkök, kemikurs m. m.	»	1,150: —
	Summa kronor	10,548: 59
eller avrundat	»	10,550: —

Kalmar.

Till lärararvoden	kronor	9,952: 03
» tilläggsarvoden åt läkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för vatten, ved, lyse, materiell och lokaler för övningsskolan ävensom för dessa lokalers uppvärmning, belysning och renhållning	»	1,755: —
» elevstipendier	»	1,250: —
	Summa kronor	12,957: 03
eller avrundat	»	12,955: —

*Parallell-
avdelningar.
Linköping.*

För *parallellavdelningarna* hava följande kostnader beräknats:

Folkskoleseminariet i Linköping.

Sedan 1921 års riksdag beträffande ifrågavarande seminarium beviljat medel för ändamålet, föreskrev Kungl. Maj:t genom förutnämnda beslut den 22 juni 1921, att parallellavdelningar skulle anordnas vid sagda seminarium under vårterminen 1922 till första, andra och tredje klasserna och under höstterminen 1922 till första, andra, tredje och fjärde klasserna. För vårterminen 1923 bör alltså äskas anslag till parallellavdelningar till klasserna I—IV och kostnaderna härför hava upptagits till nedannämnda belopp.

Till lärararvoden	kronor	21,892: 82
» lokalhyror	»	3,700: —
» tilläggsarvoden åt läkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, materiell, tryck m. m.	»	3,887: —
» elevstipendier	»	4,800: —
	Summa kronor	34,279: 82
eller avrundat	»	34,280: —

Skara.

Folkskoleseminariet i Skara.

Genom Kungl. Maj:ts sistsagda beslut föreskrevs, att vid nämnda seminarium parallellavdelningar skulle anordnas under vårterminen 1922 till första och andra klasserna och under höstterminen 1922 till första, andra och tredje klasserna. För vårterminen 1923 böra alltså anslag äskas till upprätthållande av dylika avdelningar vid klasserna I—III, och kostnaderna härför kunna beräknas på följande sätt.

Till lärararvoden	kronor 16,292: 89	[150.]
» lokalhyror	» 2,000: —	
» tilläggsarvoden åt läkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, materiell, tryck m. m.	» 4,050: —	
» elevstipendier	» 3,600: —	
	Summa kronor 25,942: 89	
eller avrundat	» 25,940: —	

Folkskoleseminariet i Landskrona.

Genom Kungl. Maj:ts förutnämnda beslut föreskrevs, att parallellavdelningar vid ifrågavarande seminarium skulle anordnas under höstterminen 1921 och vårterminen 1922 till första klassen och under höstterminen 1922 till första och andra klasserna, till vilka senare parallellavdelningars upprätthållande anslag alltså bör äskas för vårterminen 1923. Kostnaderna anges genom följande beräkning.

Landskrona

Till lärararvoden	kronor 9,098: 15
» hyror	» 2,500: —
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, böcker och inventarier, tryck m. m.	» 4,100: —
» elevstipendier	» 2,400: —
	Summa kronor 18,098: 15
eller avrundat	» 18,100: —

Folkskoleseminariet i Umeå.

Umeå.

Genom Kungl. Maj:ts meranämnda beslut föreskrevs, att parallellavdelningar vid ifrågavarande seminarium skulle anordnas under vårterminen och höstterminen 1922 till första, andra, tredje och fjärde klasserna, till vilka avdelningar alltså anslag bör utgå även för vårterminen 1923. Kostnaderna härför beräknas på följande sätt, under förutsättning att medel för den nya lektorstjänst, varom överstyrelsen i annat sammanhang gör framställning, av riksdagen beviljas. I annat fall erfordras för ytterligare en extra ordinarie lektor ett belopp av 1,861 kronor 54 öre.

Till lärararvoden	kronor 18,863: 59
» hyror	» 1,000: —
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, materiell, tryck m. m.	» 4,400: —
» elevstipendier	» 4,800: —
	Summa kronor 29,063: 59
eller avrundat	» 29,065: —

Såsom överstyrelsen i annat sammanhang framhållit, böra seminarierna i *Karlstad* och *Luleå* från och med den 1 januari 1923 uppföras såsom dubbel-

[150.] seminarier på ordinarie stat. Emellertid har överstyrelsen icke ansett sig böra ifrågasätta, att från nämnda tidpunkt samtliga extra ordinarie befattningar förändras till ordinarie. Vid folkskoleseminariet i Karlstad skulle, under förutsättning att överstyrelsens berörda förslag genomföres, under år 1923 medel ytterligare erfordras för 1 extra ordinarie lektor samt vid folkskoleseminariet i Luleå likaledes för 1 extra ordinarie lektor ävensom för 1 extra ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott samt för 1 extra ordinarie lärare i musik.

Framställning om anslag för berörda ändamål har synts överstyrelsen i detta sammanhang böra göras.

Vidare bör erinras, att de för parallellklasserna vid seminariet i Karlstad särskilt förhyrda lokalerna äro erforderliga jämväl under vårterminen 1923 samt att hyresavtalet utgår först den 1 oktober 1923, ehuru en del av lokalerna torde kunna avträdas redan den 1 juli. Enligt av rektor lämnade uppgifter kan hyresbeloppet för ifrågavarande lokaler beräknas till 8,000 kronor, vilket belopp i sin helhet måste erläggas under förra halvåret 1923. Slutligen erfordras till gäldande av kostnaderna för inflyttningen i de nya lokalerna ett belopp av 600 kronor. Till undvikande av särskilt anslag å extra stat för senast berörda ändamål synes sagda post kunna lämpligen upptagas i nu förevarande anslag.

Karlstad. *Folkskoleseminariet i Karlstad.*

Till lärararvode	kronor	1,861: 54
» hyror	»	8,000: —
» flyttningskostnader	»	600: —
Summa kronor		10,461: 54
eller avrundat	»	10,460: —

Luleå. *Folkskoleseminariet i Luleå.*

Till lärararvoden	kronor	5,381: 54
eller avrundat	»	5,385: —

Preparandkurs.

Den *preparandkurs*, som jämlikt beslut av 1916 års riksdag varit inrättad vid seminariet i Luleå från och med höstterminen 1916, bör givetvis upprätthållas även under år 1923, och torde den kunna fortgå efter samma plan som hittills. Utgifterna för kursens upprätthållande under vårterminen 1923 skulle bli följande.

Till lärararvoden	kronor	2,405: 13
» ledning av kursen	»	175: —
» läkararvode	»	110: —
Summa kronor		2,690: 13
eller avrundat	»	2,690: —

Sammanfattning.

De kostnader för uppehållande av undervisningen i studentkurser, parallellavdelningar och preparandkurs vid folkskoleseminarierna, till vilkas bestridande anslag å extra stat för förra halvåret 1923 erfordras, kunna i överensstämmelse med nu lämnade redogörelse sammanfattas sålunda:

för studentkurs	vid seminariet i Uppsala	kronor	8,330: —
» »	» » » Strängnäs	»	11,665: —
» »	» » » Växjö	»	8,730: —
» »	» » » Lund	»	10,775: —
» »	» » » Stockholm	»	10,550: —
» »	» » » Kalmar	»	12,955: —
» parallellavdelningar	» » » Linköping	»	34,280: —
» »	» » » Skara	»	25,940: —
» »	» » » Landskrona	»	18,100: —
» »	» » » Umeå	»	29,065: —
» »	» » » Karlstad	»	10,460: —
» »	» » » Luleå	»	5,385: —
» preparandkurs	» » » Luleå	»	2,690: —
Summa kronor			188,925: —

Departement-
schefen.

Sedan jag under punkten 144 föreslagit, att folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå skola från och med början av år 1923 uppföras såsom dubbelseminarier på ordinarie stat, blir anslag på extra stat för de hittillsvarande parallellavdelningarna vid sagda seminarier obehövt från och med nämnda dag utom vad beträffar några få poster. Att anslag på extra stat däremot fortfarande bör beredas för de återstående av de i det föregående omförmälda parallellavdelningarna jämte preparandkursen i Luleå ävensom för de ovan nämnda studentkurserna anser jag vara självfallet.

Vid granskningen av överstyrelsens kostnadsberäkningar för ifrågavarande kurser och avdelningar har jag bemärkt, att överstyrelsen iakttagit den av 1921 års riksdag givna anvisningen rörande minskning i kostnaderna för uppvärmning och belysning, och har jag såväl ur denna synpunkt som även i övrigt intet att erinra mot sagda beräkningar. Att kostnaden för Karlstadseminariets inflyttning i de nya lokalerna här upptagits, finner jag lämpligt.

I detta sammanhang får jag emellertid erinra, att överstyrelsen till uppförande på ordinarie stat föreslagit bland annat: vid seminariet i Karlstad 3 lektorstjänster, 1 lärartjänst i gymnastik med lek och idrott och 1 lärartjänst i manlig slöjd, vid seminariet i Umeå 1 lektorstjänst, vid seminariet i Luleå 2 lektorstjänster och vid seminariet i Linköping 1 lektorstjänst, ävensom att jag under punkten 143 tillstyrkt, att av nu nämnda tjänster endast 3 lektorstjänster skulle från och med 1923 års ingång upptagas på ordinarie stat.

Vidare har överstyrelsen till uppförande på ordinarie stat föreslagit arvode för 27 timlärartimmar i musik och 26 timlärartimmar

[150.] i gymnastik med lek och idrott vid seminariet i Luleå samt för 7 timlärartimmar i sistnämnda ämne vid seminariet i Karlstad. Beträffande sagda arvode uttalade jag under punkten 144, att det tills vidare borde upptagas på extra stat under anslaget till studentkurser och parallellavdelningar.

I överensstämmelse med vad jag i det föregående anført bör nu här enligt min mening upptagas, utöver vad överstyrelsen beräknat, medel för avlönande under förra halvåret 1923 av extra ordinarie lärare och timlärare på följande sätt:

Vid seminariet i Umeå:

för 1 extra ordinarie lektor kronor 1,861: 54

Vid seminariet i Karlstad:

för 2 extra ordinarie lektorer kronor 3,723: 08

» 1 extra ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott.....	»	1,466: 15
» 7 timlärartimmar i samma ämne.....	»	394: 87
» 1 extra ordinarie lärare i manlig slöjd.....	»	1,500: 51

Summa kronor 7,084: 61

Vid seminariet i Luleå:

för 1 extra ordinarie lärare i musik..... kronor 1,523: 08

» 1 extra ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott.....	»	1,466: 15
--	---	-----------

Summa kronor 2,989: 23

Medel för avlönande av den extra ordinarie lektor, som måste anställas vid seminariet i Linköping i stället för den ordinarie lektor, som av skolöverstyrelsen ifrågasatts, ingå redan i det av överstyrelsen beräknade beloppet, 21,892 kronor 82 öre, till lärararvoden för parallellavdelningarna vid nämnda seminarium.

Den av överstyrelsen beräknade kostnaden för parallellavdelningar vid seminariet i

Umeå.....	kronor 29,063: 59
skulle sålunda ökas med	» 1,861: 54
till	» 30,925: 13
eller avrundat till.....	» 30,925: —

På motsvarande sätt skulle den beräknade kostnaden beträffande seminariet i

Karlstad	kronor	10,461: 54
ökas med	»	7,084: 61
till	»	17,546: 15
eller avrundat till	»	17,550: —
För seminariet i Luleå skulle den beräknade kost-		
naden	kronor	5,381: 54
ökas med	»	2,989: 23
till	»	8,370: 77
eller avrundat till	»	8,370: —

Efter nu angivna ökning i beloppen för de tre sistnämnda seminarierna skulle kostnaderna för ifrågavarande kurser och avdelningar bli följande:

För studentkurser:

Uppsala	kronor	8,330: —
Strängnäs	»	11,665: —
Växjö	»	8,730: —
Lund	»	10,775: —
Stockholm	»	10,550: —
Kalmar	»	12,955: —

För parallellavdelningar:

Linköping	kronor	34,280: —
Skara	»	25,940: —
Landskrona	»	18,100: —
Umeå	»	30,925: —
Karlstad	»	17,550: —
Luleå	»	8,370: —

För preparandkurs:

Luleå	kronor	2,690: —
-------------	--------	----------

Summa kronor 200,860: —

Denna summa torde böra anvisas såsom reservationsanslag på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Såsom skett beträffande anslag till förevarande ändamål för åren 1915—1922, torde även nu beräknade anslag böra beviljas i en summa utan specificering i särskilda poster och fördelningen av de beviljade beloppen seminarierna emellan ske sedermera efter in-

hämtnade av förnyade upplysningar rörande anslagsbehoven och de för kursernas och avdelningarnas uppehållande lämpligaste anordningarna.

På grund av vad nu anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av studentkurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Växjö, Lund, Stockholm och Kalmar, av parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Landskrona, Umeå, Karlstad och Luleå samt av preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 200,860 kronor.

[151.]

Förhyrande
av vissa loka-
ler för folk-
skolesemina-
riet i Göte-
borg m. m.

9. Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg m. m. I anledning av Kungl. Maj:ts framställning har riksdagen till förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg samt till dessa lokalers uppvärmning, belysning, städning m. m. beviljat på *extra stat* för år 1922 ett reservationsanslag av 2,275 kronor.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för samma ändamål för förra halvåret 1923.

Överstyrelsen, som finner behov av lokalerna i fråga alltjämt föreligga, har ansett, att kostnaden för uppvärmning m. m., med hänsyn till det sjunkande prisläget för bränsle, torde kunna så begränsas, att anslaget under år 1923 trots viss hyresstegring kan utgå med oförändrat belopp. För förra halvåret 1923 borde enligt överstyrelsens mening anvisas 1,140 kronor.

Departement-
schefen.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg samt till dessa lokalers uppvärmning, belysning och städning m. m. anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 1,140 kronor.

[152.]

Nya byggnader
för folk-
skolesemina-
riet i Linkö-
ping.

10. Nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping. Jämlikt riksdagens beslut har med höstterminen 1919 påbörjats utvidgning av folkskoleseminariet i Linköping till dubbelseminarium. Med höstterminen 1922 komma därstädes parallellavdelningar att finnas till seminariets samtliga klasser.

Då seminariets nuvarande byggnad, den äldsta bland de nu använda seminarielokalerna, är synnerligen otillräcklig och otjänlig för sitt ändamål, ha redan före seminariets utvidgning till dubbelseminarium vissa lokaler måst förhyras för detsamma, och för parallellavdelningarna måste likaledes lokaler förhyras. Sedan numera beslut fattats om nybyggnad för seminariet i Umeå, skulle i enlighet med den plan för anskaffande av nya byggnader för seminarierna, som hittills följts, seminariet i Linköping komma närmast i ordningen.

Sedan domkapitlet i Linköping i skrivelse den 16 juni 1915 hos Kungl. Maj:t gjort framställning angående, bland annat, upprättande av ritningar till nya byggnader för ett dubbelseminarium därstädes, anbefalldes byggnadsstyrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 juli 1920 att i samråd med skolöverstyrelsen upprätta ritningar för uppförande å viss angiven tomt av byggnader, avsedda för ett dubbelseminarium. Med skrivelse den 30 september 1920 inkom byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t med sådana ritningar jämte beskrivning och kostnadsförslag, det senare slutande på en summa av 3,097,000 kronor. Sistnämnda skrivelse föranledde dock icke någon proposition i ämnet till 1921 års riksdag.

Då berörda byggnadsarbeten enligt min mening snarast möjligt böra komma till utförande, och byggnadsstyrelsen efter ny beräkning av kostnaderna kommit ned till ett totalbelopp av 2,510,000 kronor, anser jag, att frågan om uppförande av nämnda byggnader nu bör föreläggas riksdagen.

Då det emellertid är sannolikt, att de senast beräknade kostnaderna kunna på grund av byggnadsprisernas fortgående sänkning ytterligare reduceras, torde endast så stort belopp böra äskas hos riksdagen, som erfordras för arbetenas påbörjande under förra halvåret 1923. Med ledning av den utav byggnadsstyrelsen uppgjorda arbetsplanen lär detta belopp kunna bestämmas till 150,000 kronor.

Ärendet kräver emellertid ytterligare beredning, varför jag nu hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping, beräkna för ändamålet på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

[153.]

Inredning
och möble-
ring av ny-
byggnaden
vid folkskole-
seminariet i
Karlstad.

11. **Inredning och möblering av nybyggnaden vid folkskoleseminariet i Karlstad.** Hos 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte till inredning av den nya byggnaden vid folkskoleseminariet i Karlstad samt till inköp av undervisningsmateriell och böcker för seminariet bevilja ett anslag å 213,500 kronor och därav anvisa på extra stat för år 1922 såsom reservationsanslag ett belopp av 125,000 kronor. Detta förslag återfinnes i bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition, punkten 165, sid. 510—514.

I anledning av nämnda förslag anförde riksdagen i sin skrivelse den 15 juni 1921, nr 8 A punkt 162, följande:

Enär de nya byggnaderna för ifrågavarande seminarium näppeligen torde under år 1922 kunna beräknas bli färdiga, synes det ej vara nödvändigt, att redan nu beslut fattas om medels anvisande till inredning av dessa byggnader. Emellertid skulle, enligt vad riksdagens vederbörande utskott inhämtat, för sådana inventarier, vilka ägde samband med själva byggnadernas uppförande, erfordras en viss summa, beräknad till 12,000 kronor. Riksdagen har därför ansett sig böra för närvarande bevilja detta belopp och har vid sådant förhållande icke funnit sig böra ingå i närmare granskning av den framlagda kostnadsberäkningen. En ny dylik beräkning torde med utgångspunkt från de priser, som kunna förväntas något längre fram bli stabiliserade, böra föreläggas riksdagen, varvid bör tagas i betraktande, att några medel för ändamålet näppeligen torde vara behöfliga förrän vid den tid, då seminariebyggnaden kan väntas bli färdig.

Med anledning härav beviljade riksdagen till vissa inventarier vid ifrågavarande nya seminariebyggnad på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag å 12,000 kronor.

Genom beslut den 22 juni 1921 ställde Kungl. Maj:t anslaget till byggnadsstyrelsens förfogande för att av styrelsen i samråd med seminariets rektor användas för det med anslaget avsedda ändamål.

Nu har skolöverstyrelsen — med förmålan att rektorn vid seminariet A. Olsson i skrivelse till överstyrelsen den 31 maj 1921 inkommit med nytt kostnadsförslag rörande nämnda arbeten — gjort framställning om ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål samt därvid meddelat, att rektor i sin nyssberörda skrivelse anfört huvudsakligen följande:

Enligt uppgift av arkitekten B. Almquist beräknades nybyggnaden nu bli färdig under förra hälften av år 1923, senast den 1 juli nämnda år. Beställning av inventarierna och undervisningsmaterielen borde då göras senast i januari 1923, för större leveranser i slutet av år 1922. Rektor hade därför uppgjort ny kostnadsberäkning med utgångspunkt från de priser, som kunde antagas vara gäl-

lande omkring den 1 januari 1923. På grund av de upplysningar rektor inhämtat från åtskilliga leverantörer hade rektor beräknat att å de i rektors skrivelse till överstyrelsen i samma ärende den 11 september 1920 upptagna posterna avdrag kunde göras varierande för olika anslagsposter från 15 till 30 procent. För åskådningsmateriell i biologi, som 1920 på grund av gynnsamma valutaförhållanden beräknades endast 30 % över 1914 års priser, borde intet avdrag göras. Ej heller för orgeln i samlingssalen och övriga större musikinstrument, enär rektor för att nedbringa kostnadsförslaget år 1920 beräknat instrument av lägre kvalitet än de senast byggda seminarierna inköpt. Å ritningar, kontrollantarvode och justeringsarbeten hade ej heller gjorts avdrag, enär dessa poster ej förut beräknats högre än 1914 års priser.

På grundval av sin i ovannämnda skrivelse den 11 september 1920 gjorda utredning samt de förändringar däri, som ovan meddelats, hade rektor verkställt ny kostnadsberäkning. Efter de ovannämnda reduceringarna kunde kostnaderna för nedannämnda huvudposter beräknas till de belopp, som angivas i följande

Slutsammandrag.

Möbler och inventarier	kronor 142,040: —
Undervisningsmateriell och böcker m. m.	» 51,860: —
	Summa kronor 193,900: —

Enligt förslaget skulle alltså till inventarier och undervisningsmateriell behövas 193,900 kronor. Av detta belopp hade 1921 års riksdag beviljat 12,000 kronor. Det återstående beloppet, 181,900 kronor, vore alltså behövt år 1923 för anskaffande av inventarier och undervisningsmateriell enligt rektors förslag.

Härom yttrar skolöverstyrelsen bland annat:

Det av rektor nu framlagda kostnadsförslaget skiljer sig endast så tillvida från det av rektor år 1920 avgivna förslaget, att procentuell minskning företagits å samtliga poster utom 4. De procentuella minskningar, som rektor ansett sig kunna beräkna vid beställning omkring årsskiftet 1923 hava inträtt, finner överstyrelsen väl motiverade. Överstyrelsen ansåg sig emellertid vid granskning av 1920 års kostnadsförslag böra på vissa poster företaga en minskning och beskar sålunda utgifterna för inventarier med 8,000 kronor och för undervisningsmateriellen med 3,500 kronor. Överstyrelsen finner sig fortfarande böra vidhålla denna minskning av rektors anslagsäskande och då rektor beräknat minskningen å inredningen till 15 % och å undervisningsmateriellen till 20 %, skulle alltså de av överstyrelsen föreslagna inbesparingarna å förslaget i nu förevarande fall utgöra 15 % av 8,000 kronor eller 1,200 kronor och 20 % av 3,500 kronor eller 700 kronor och de reducerade beloppen sålunda uppgå till respektive 6,800 och 2,800 kronor. Rektors kostnadsförslag med slutsumman 193,900 kronor bör därför minskas med 9,600 kronor till 184,300 kronor. Då för ändamålet av 1921 års riksdag beviljats 12,000 kronor, erfordras för fullbordande av seminariets inredning och utrustning 172,300 kronor.

Seminariebyggnaden bör enligt arkitektens uppgift kunna vara fullt färdig senast i juli 1923. De medel, som erfordras för byggnadens inredning och utrustning, böra då redan under förra hälften av år 1923 till större delen stå till

- [153. förfogande, så att uppskov med seminariebyggnadens tagande i bruk ej äventyras. För detta ändamål anser överstyrelsen en summa av 100,000 kronor böra finnas tillgängliga.

Departementschefen.

Såsom jag redan erinrat, har riksdagen för nu ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1922 anvisat 12,000 kronor. Då byggnadsarbetet för seminariet nu är i gång och arkitekten B. Almqvist beräknat, att nybyggnaden skulle bli färdig under förra hälften av år 1923, synes det vara nödvändigt, att åtminstone en del av de ytterligare erforderliga medlen för nybyggnadens inredning och möblering m. m. finnas tillgängliga under förra halvåret 1923.

Som synes av det föregående har seminariets rektor nu företagit en ny beräkning av kostnaderna för berörda inredning och möblering m. m. i enlighet med den av 1921 års riksdag givna anvisningen och därvid, med undantag för några få poster, kommit till en minskning i det under år 1920 beräknade och för 1921 års riksdag framlagda kostnadsförslaget med 15 procent för möbler, inventarier och belysningsarmatur m. m. och med 20 procent för undervisningsmateriell, böcker m. m. Rektor har sålunda, i stället för den ursprungligen beräknade totalkostnaden å 225,000 kronor, efter inhämtande av uppgifter från åtskilliga leverantörer kommit ned till ett totalbelopp av 193,000 kronor. Skolöverstyrelsen har ansett, att detta belopp skulle kunna ytterligare minskas, och nedbringat summan till 184,300 kronor. Då riksdagen, såsom nämnts, redan anvisat 12,000 kronor för ifrågavarande ändamål, skulle det återstående erforderliga beloppet sålunda enligt överstyrelsens förslag utgöra 172,300 kronor. Huruvida någon ytterligare nedsättning i detta belopp kan vidtagas torde icke nu behöva bli föremål för avgörande, då det endast är ifrågasatt, att en del av detsamma skulle beviljas för förra halvåret 1923. Överstyrelsen har föreslagit, att denna del skulle bestämmas till 100,000 kronor, och då den av överstyrelsen beräknade kostnaden enbart för möbler, inventarier och belysningsarmatur m. m. uppgår till 135,240 kronor, finner jag, med tanke på att nybyggnaden bör kunna tagas i bruk vid början av höstterminen 1923, icke skäl att föreslå något mindre belopp. Jag vill emellertid med styrka betona, att de medel, som vid bifall till detta mitt förslag komma att stå till förfogande för ändamålet, böra i första hand användas för sådan inredning och sådan möblering, som är mest nödvändig, samt att vederbörande måste allvarligt vinnlägga sig om att handhåva anslaget på ett sådant sätt, att de möjligheter

till minskning av kostnaderna, som den sjunkande prisnivån kan bereda, icke komma att förspillas.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inredning av den nya byggnaden vid folkskoleseminariet i Karlstad samt till inköp av undervisningsmateriell och böcker för seminariet utöver redan anvisat belopp å 12,000 kronor, ytterligare anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

12. Anläggande av trädgård vid folkskoleseminariet i Karlstad. I samband med sitt beslut att bevilja medel till uppförande av byggnader för ett dubbelseminarium i Karlstad godkände 1919 års riksdag ett av stadsfullmäktige i Karlstad gjort erbjudande att avträda ett visst närmare angivet område av den inom staden belägna egendomen Marieberg med därå uppförda byggnader, med förbindelse tillika att på stadens bekostnad låta framdraga avlopps-, vatten- och gasledningar samt gata till området ävensom att iakttaga vissa i ärendet angivna villkor beträffande angränsande områdets bebyggande, mot det att staden i utbyte erhöle den nuvarande, staten tillhöriga seminarietomten med därå befintliga byggnader.

[154.]
Anläggande
av trädgård
vid folkskole-
seminariet i
Karlstad.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen, efter framställning av rektorn vid folkskoleseminariet i Karlstad A. Olsson, hemställt om anslag för anläggning av ny trädgård vid nämnda seminarium och till stöd härför anfört:

Enligt av arkitekten B. Almquist lämnade upplysningar hade vid beräkning av byggnadsanslaget hänsyn tagits till kostnaderna för iordningställande av lek- och idrottsplatserna samt för vissa därmed sammanhängande dränerings- och planeringsarbeten. Däremot vore ej i byggnadsanslaget inräknade kostnaderna för plantering samt för iordningställande av en del av tomtområdet, till större delen utgörande skogspark. Vid tomtutstakningen den 4 februari 1921 lades till sagda parkområde ett tomt ej förut tillhörigt stycke åkerjord, som vore lämpligt till plantering av fruktträd, men som för att bli användbart för detta syfte påkallade dränering. Likaledes finnes i sydvästra delen av parkområdet ett mindre område, som vore något vattensjukt och behövde dräneras. Dessutom måste väg upptagas genom skogsparken, om den skulle kunna utnyttjas. I trädgården behövdes därjämte tre vattenposter, en för övningsskolans trädgård och två för den större idrottsplanen.

Beträffande planteringsarbetet beräknade rektor, att detta skulle utföras av eleverna, med undantag för skyddsplanteringen på norra sidan, vilken borde

[154.] verkställas så fort som möjligt och för vilken därför lejd arbetskraft borde tagas i anspråk.

I en trädgård av så stort omfång, som här vore fallet, behövdes jämväl några nya trädgårdsmöbler samt diverse nya trädgårdsredskap utöver vad som tidigare angivits i förslaget till inköp av inventarier och undervisningsmaterieell.

På grundval av berörda förutsättningar hade rektor i samråd med seminariets trädgårdslärare A. V. Gustafsson uppgjort ett kostnadsförslag för trädgårdsanläggningen, slutade å 13,700 kronor.

De ovan emförmälda åtgärder, som rektor ifrågasätter till vidtagande, synas överstyrelsen väl grundade i de faktiska förhållandena. Överstyrelsen önskar jämväl betona, att planläggningen av arbetena skett under iakttagande av de önskemål, som av riksdagen tidigare uttalats beträffande seminarieelevernas deltagande i trädgårdens anläggning, och att av denna anledning kostnaderna kunnat väsentligen begränsas. Det framlagda kostnadsförslaget har icke givit överstyrelsen anledning till erinran beträffande de olika posternas beräkning. Emellertid synes det med hänsyn till prislägets alltjämt fallande tendens kunna förutsättas, att de arbeten och inköp, vilka i april 1921 beräknats draga en kostnad av 13,700 kronor, år 1923 böra kunna utföras för ett något lägre belopp. I betraktande härav har överstyrelsen funnit sig kunna begränsa anslagskravet till 12,000 kronor. Beloppet bör i dess helhet vara tillgängligt under år 1923.

Beträffande anslagets fördelning på förra och senare halvåret 1923, har rektor, efter anmodan av överstyrelsen, den 15 augusti 1921 inkommit med förslag härutinnan. Rektor har här beräknat, att kostnaderna för förra halvåret skulle belöpa sig till följande belopp, nämligen

till växter, gräsfrö, frakter och körning	kronor 4,000: —
» jordförbättring och gödsling	» 2,060: —
» iordningsställande av skyddsplantering på norra sidan	» 600: —
» tre vattenposter	» 1,340: —
	Kronor 8,000: —

Den minskning i slutsumman för ifrågavarande trädgårdsanläggning, som överstyrelsen företagit, synes proportionsvis böra träffa jämväl det av rektor för första halvåret begärda beloppet, och anser överstyrelsen därför, att detta sistnämnda belopp bör begränsas till 7,000 kronor.

Departement-
mentschefen.

Såsom framgår av det föregående hava stadsfullmäktige i Karlstad förbundit sig att på stadens bekostnad låta framdraga avlopps-, vatten- och gasledningar samt gata till det nya seminarieområdet därstädes men däremot icke att låta verkställa några arbeten inom sagda område. De dränerings- och övriga arbeten inom området, vilka äro behöfliga, måste således utföras på statens bekostnad. Så har också varit fallet beträffande andra seminarier, som ombildats till dubbelseminarier. Där så varit erforderligt, har riksdagen anslagit särskilda medel till tomtområdets ordnande.

Då de nya byggnaderna för seminariet i Karlstad beräknas vara

färdiga under förra halvåret 1923, synes mig frågan rörande ordnande av tomtområdet och anläggande av trädgård för seminariet nu böra bringas inför riksdagen. Skolöverstyrelsen har beräknat kostnaderna i sin helhet till 12,000 kronor. Huruvida kostnadsbeloppet kan ytterligare nedbringas sammanhänger givetvis med prisförhållandena vid den tid, då arbetet skall utföras. Då jag emellertid, i likhet med överstyrelsen, anser, att endast en del av kostnadssumman nu bör äskas hos riksdagen, kan denna fråga tills vidare lämnas öppen.

Seminariets rektor har särskilt angivit de arbeten, som närmast skulle komma till utförande. Dessa arbeten avse den egentliga trädgårdsanläggningen. Mot rektors förslag i denna del har jag intet att invända. Kostnaderna för dessa arbeten hava av rektor beräknats till 8,000 kronor. Skolöverstyrelsen har däremot stannat vid 7,000 kronor. På grund av de alltjämt fallande priserna synes mig berörda kostnader kunna beräknas till 5,000 kronor. Ett reservationsanslag av 5,000 kronor synes mig sålunda böra för nu angivna ändamål uppföras på extra stat för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anläggande av trädgård vid folkskoleseminariet i Karlstad anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

13. Inredning av folkskoleseminariets i Stockholm nya lokaler m. m. Till ombyggnads- och inredningsarbeten för folkskoleseminariet i Stockholm ävensom till förbättrade värmeanordningar m. m. i rektorsbostaden vid nämnda seminarium anvisade 1920 års riksdag på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 280,000 kronor.

[155.]
Inredning av
folkskole-
seminariets i
Stockholm
nya lokaler
m. m.

Sedan byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t inkommit med infordrade ritningar och förslag till ifrågavarande ombyggnads- och inredningsarbeten, innefattande sex vid skrivelsen fogade ritningar jämte beskrivning och kostnadsutredning, beslöt Kungl. Maj:t den 21 januari 1921 att gilla nämnda ritningar jämte beskrivning, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt byggnadsstyrelsen att gå i författning om utförande av ovanberörda ombyggnads- och inredningsarbeten samt

[155.] ställde det av riksdagen anvisade anslaget, 280,000 kronor, till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål.

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 27 november 1920 har seminariets rektor Anna Sörensen — med förmälan att ombyggnaden torde kunna beräknas bli färdig mot slutet av år 1921 eller början av år 1922 — hemställt om beredande under år 1922 av ett anslag å 67,550 kronor till inredning av seminariets nya lokaler samt till undervisningsmateriell och vid skrivelsen fogat en detaljerad kostnadsberäkning rörande sagda inredning och materiell.

Rektors förslag upptar inredning till följande nya lokaler: ett frukostrum, två omklädningsrum, tre lärosalar för seminarieelever, två lärosalar för övnings-skolan, kollegierum, fysiskt laboratorium, övningsskolans laboratorium, läkarrum, biologiskt laboratorium, biologiskt museum, förrådsrum för biologiskt material, sal för träslöjd, gymnastiksal. Vidare har upptagits en summa för reparation, i sammanhang med omrangering av lokaler, av gamla möbler och inventarier. Då det befunnits önskvärt för inbesparande av tid för eleverna, att dessa vid sjukdom kunna undersökas på seminariet har upptagits en mindre samling instrument för skolläkaren. Uppgifterna angående behov av undervisningsmateriell har utarbetats med hänsyn till gällande undervisningsplan och seminariets nuvarande förråd av materiell. Det har därvid visat sig, att särskilt fysikundervisningen och övningsskolans naturkunnighetsundervisning kräva väsentlig ökning av undervisningsmateriell, enär dessa grenar av undervisningen under nuvarande lokalförhållanden blivit jämförelsevis föga tillgodosedda.

Över berörda framställning har skolöverstyrelsen den 1 december 1920 avgivit utlåtande och därvid anfört bland annat:

Överstyrelsen får för sin del vitsorda, att folkskoleseminariet i Stockholm vid de nya lokalernas ibruktagande har oundgängligt behov av ytterligare inredning och möblering. Vad rektor i sådant avseende föreslagit har i allmänhet icke givit överstyrelsen anledning till erinran. Dock torde utan skada inskränkning kunna ske beträffande den föreslagna nya gymnastiksalen, vilken al enast avsetts för övningsskolans elever, och vars inredning beräknats draga en kostnad av 4,305 kronor. Såväl med hänsyn härtill, som i betraktande av det sjunkande prisläge, som nu torde få anses hava inträtt, finner överstyrelsen det beräknade totala kostnadsbeloppet, 47,950 kronor, skäligen kunna nedsättas till 42,000 kronor.

Vidkommande därefter de föreslagna nyanskaffningarna för komplettering av undervisningsmaterielen m. m. har överstyrelsen bemärkt, att förslaget upptager även instrumentutrustning för skolläkarens rum. En sådan utrustning synes icke överstyrelsen från början nödvändig. I den mån vissa enklare för vanligare undersökningar erforderliga instrument visa sig erforderliga, lära kostnaderna därför kunna bestridas ur seminariets årliga materiellanslag. En besparing på omkring 540 kronor torde härigenom kunna vinnas.

Endast i ett avseende torde någon ytterligare begränsning utan skada kunna ske. Förslaget upptager materiell m. m. för iordningställande av elevlaborationer till en kostnad av 2,000 kronor. Då kostnaderna för laborationer, i den

mån de kunna hänföras till förbrukningsartiklar, böra bestridas av materiell-
anslaget, torde ifrågavarande post kunna nedsättas till 1,000 kronor.

[155.]

Det för här ifrågavarande ändamål erforderliga anslaget, som torde i dess
helhet böra utgå å tilläggsstat för år 1922, låter sig efter de av överstyrelsen
ifrågasatta inskränkningarna fördela på följande huvudposter:

möbler, inventarier, belysningsarmatur m. m.	kronor 42,000: —
undervisningsmateriell	» 18,060: —

Summa kronor 60,060: —
eller avrundat 60,000 kronor.

Departement-
schefen.

De nya lokalerna för seminariet beräknas kunna tagas i bruk
med början av höstterminen 1922. Med hänsyn härtill borde egent-
ligen anslag för ändamålet äskas på tilläggsstat för nämnda år. Då
emellertid det statsfinansiella läget tvingar till största försiktighet,
när det gäller att begära anslag på 1922 års tilläggsstat, nödgas
jag i stället föreslå, att det för ifrågavarande ändamål erforderliga
anslaget uppföres på extra stat för förra halvåret 1923.

Seminiariets rektor har beräknat, att anskaffningen av möbler,
inventarier och belysningsarmatur m. m. skulle draga en kostnad
av 47,950 kronor. Skolöverstyrelsen har på anförda skäl ansett, att
detta belopp skulle kunna minskas till 42,000 kronor. Överstyrel-
sen har visserligen vid avgivande av sitt förslag tagit hänsyn till
det sjunkande prisläget, men då överstyrelsens utlåtande är dagteck-
nat den 1 december 1920 och priset sedan dess fortgått, kan
uppenbarligen ej heller överstyrelsens kostnadsberäkning läggas till
grund för äskandet av anslag för ändamålet. Onekligen är det rätt
så vanskligt att ens något så när exakt uppskatta den nedsättning
av anslagsbehovet i förevarande avseende, som lämpligen bör göras,
men jag föreställer mig dock, att en nedsättning av beloppet i fråga
till 35,000 kronor kan ske utan avsevärd olägenhet för seminariet.

Kostnaden för erforderlig ny undervisningsmateriell har av rek-
tor beräknats till 19,600 kronor. Överstyrelsen har vitsordat de
framställda anspråken på materiellens komplettering såsom i det hela
synnerligen välgrundade och vittnande om en riktig uppfattning om
nuvarande statsfinansiella läge. Överstyrelsen har dock föreslagit
en nedsättning av beloppet till 18,060 kronor. Även i detta fall
synes en ytterligare sänkning kunna äga rum. Ett belopp av 14,000
kronor torde, så vitt nu kan bedömas, kunna anses tillräckligt.

Med de av mig föreslagna reduceringarna skulle således ett re-

servationsanslag av 49,000 kronor nu böra äskas hos riksdagen, att uppföras på extra stat för förra halvåret 1923. Anslaget bör givetvis handhavas med största omtänksamhet och sparsamhet och endast sådana anskaffningar vidtagas, som äro alldeles oundgängliga.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inredning och möblering m. m. av folkskoleseminariets i Stockholm nya lokaler samt för undervisningsmateriellens komplettering anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 49,000 kronor.

Lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor.

13. a. **Lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor.** Såsom bidrag till lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor har riksdagen på extra stat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 4,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om anslag för samma ändamål för förra halvåret 1923.

Med hänsyn till de nuvarande statsfinansiella svårigheterna anser jag mig icke böra tillstyrka att framställning nu göres till riksdagen om anvisande av anslag för ifrågavarande studieresor.

[156]

Understöd åt enskilda folkskoleseminarier.

14. **Understöd åt enskilda folkskoleseminarier.** I anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag till understöd åt Ateneums folkskoleseminarium och Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, att av Kungl. Maj:t fördelas på de båda seminarierna, på sätt Kungl. Maj:t funne skäligt, och att i övrigt utgå på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Nu hava styrelsen för Ateneum för flickor i Stockholm och styrelsen för Sigrid Rudebecks skola i Göteborg hemställt om ett till 17,000 kronor förhöjt statsunderstöd till vardera av läroanstalterna för år 1923.

Vid ansökningarna äro fogade, bland andra handlingar, förslag till stater för år 1923 för de båda seminarierna, utvisande att, vid ett beräknat statsunderstöd av 17,000 kronor, för Ateneums folkskoleseminarium motses en brist av 10,525 kronor och för Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium av 2,596 kronor 85 öre.

Skolöverstyrelsen har i yttrande över berörda ansökningar på anförda skäl ansett sig icke böra för förra halvåret 1923 ifrågasätta någon ändring av de grunder, efter vilka anslag beviljats för år 1922.

I likhet med skolöverstyrelsen tillstyrker jag, att ett belopp av 15,000 kronor för ifrågavarande ändamål anvisas för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt Ateneums folkskoleseminarium och Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor, att av Kungl. Maj:t fördelas på de båda seminarierna, på sätt Kungl. Maj:t finner skäligt, och att i övrigt utgå på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

Småskoleseminarier.

15. **Statens småskoleseminarier.** I samband med beslut angående omorganisation av statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek anvisade 1920 års riksdag, på förslag av Kungl. Maj:t (proposition nr 381), för år 1921 till verksamhetens uppehållande vid sagda seminarier under rubriken »statens småskoleseminarier» ett ordinarie reservationsanslag å 122,000 kronor. Enahanda belopp har 1921 års riksdag beviljat för år 1922. Skolöverstyrelsen har nu särskilt med hänsyn till det behov av ökade lärarkrafter vid ifrågavarande seminarier, som framträtt i samband med nämnda organisations genomförande, gjort framställning om höjande av anslagsbeloppet för såväl år 1922 som år 1923.

Överstyrelsen yttrar sig först om det erforderliga antalet lärarkrafter utöver de nu befintliga och anför härom följande.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1920 uppdragit åt överstyrelsen att för seminarierna i Haparanda och Murjek fastställa undervisningsplaner, har överstyrelsen, under samarbete med särskilt tillkallade sakkunniga, uppgjort normalundervisningsplaner för sagda seminarier att lända till efterrättelse från och med höstterminen 1921. Båda seminarierna äro tvåklassiga och hava vardera en övningsskola, som består av såväl en småskolavdelning som en folkskolavdelning.

Den timplan, som blivit uppgjord för seminariet i Haparanda, omfattar

[157.]

Statens
småskole-
seminarier.

[157.] inalles 176 lärotimmar. De nu tillgängliga fast anställda lärarkrafterna utgöras av rektor med en beräknad undervisning av 20 timmar, fyra ämnes- och övnings-skollärare med sammanlagt 96 timmar, varvid räknats med medeltalen för de författningsenliga yttergränserna för tjänstgöringsskyldigheten, samt en slöjd-lärarinna med 14 timmar, vilket tillsammans utgör 130 lärartimmar. Det antal lärartimmar, som sålunda icke ingår i den ordinarie lärarpersonalens tjänstgöringsskyldighet, utgör 46. Dragas härifrån de i kostnadsberäkningen för år 1921 upptagna 16 övningslärartimmar (propositionen till 1920 års riksdag, nr 381, sid. 35), återstå likväl 30 timmar, vilka motsvara en full lärartjänst å 26 timmar jämte 4 timlärartimmar.

En ny ordinarie lärartjänst måste sålunda inrättas. Även därefter återstå 20 timlärartimmar, till vilka det icke torde bli lätt att i Haparanda skaffa erforderliga lärarkrafter.

Vad så beträffar seminariet i Murjek, upptager timplanen 170 lärartimmar. Tillgängliga ordinarie lärarkrafter (ämnet hushållsgöromål och den med full tjänstgöring anställda lärarinnan i detta ämne ej medtagna i dessa beräkningar) finnas för endast 116 timmar, nämligen rektor med 20 timmar och fyra ordinarie lärare med tillhoppa 96 timmar. Det antal lärartimmar, som ej ingår i den ordinarie lärarpersonalens tjänstgöringsskyldighet, utgör sålunda 54. I förutnämnda kostnadsberäkning (proposition 381, sid. 35), finnes upptaget anslag till 15 timlärartimmar. Men då det givetvis på en plats sådan som Murjek icke finnes möjlighet att erhålla särskilda timlärare i vare sig kunskaps- eller övningsämnen, måste alla timlärartimmar läggas på den ordinarie lärarpersonalen. Detta har redan skett i en utsträckning, som icke kan anses förenlig med vad en lärare vid en lärarutbildningsanstalt normalt rör med och sålunda icke heller med seminariets bästa. Och vid sådant förhållande kan givetvis sagda tjänstgöringsskyldighet icke ytterligare utsträckas. Överstyrelsen kan därför icke finna annat än att undervisningsbehovet vid seminariet i Murjek kräver inrättandet av två nya ordinarie lärartjänster. Med en beräknad tjänstgöring för en var av dessa lärare av 26 timmar återstå likväl 2 timlärartimmar.

Därefter redogör överstyrelsen för de ökade kostnader, som skulle följa av nu nämnda anordning med avseende på lärarkrafterna.

Vad beträffar kostnadsökningen för de sålunda ifrågasatta tre nya lärartjänsterna skulle för Haparanda beräknas följande belopp: en lärare 3,600 kronor och 20 veckotimmar 1,900 kronor, eller sammanlagt 5,500 kronor. Frånräknas redan upptaget anslag för 16 veckotimmar med 1,520 kronor, återstå 3,980 kronor. För Murjek skulle erfordras följande belopp: två lärare 7,200 kronor samt 2 veckotimmar å 95 kronor 190 kronor, eller sammanlagt 7,390 kronor. Frånräknas redan upptaget anslag för 15 veckotimmar å 1,395 kronor, återstå 5,995 kronor. Meranslaget för de nya lärarkrafterna skulle sålunda belöpa sig till 9,975 kronor för år eller för förra halvåret 1923 till i avrundat tal 5,000 kronor.

Vidare föreslår överstyrelsen ett annat sätt för elevhushålllets skötande vid seminariet i Murjek och anför i sådant avseende:

I detta sammanhang anser sig överstyrelsen böra erinra om ett missförhållande beträffande undervisningen i hushållsgöromål vid seminariet i Murjek, som tarvar snar rättelse. Vid sagda seminarium är på ett sätt, som ur många synpunkter måste anses olämpligt, elevhushållet förenat med skolköket, mot vilket förhållande anmärkning riktats av överstyrelsens konsulent för husligt arbete. Undervisningen i hushållsgöromål tillgår huvudsakligen sålunda, att eleverna turvis i lag om 3 å 4, med försummande av den övriga undervisningen, tillaga middags- och kvällsmåltider åt skolhushållets mer än 70 personer. Den egentliga undervisningen är inskränkt till en timmes teoretisk undervisning i veckan.

Med nuvarande anordning är synbarligen elevhushållets skötande huvudsak och elevernas utbildning för skötande av mindre hushåll bisak. En ändring i detta förhållande bör enligt överstyrelsens mening snarast genomföras. Den torde ock vara lätt att åstadkomma genom anställande av en kokerska, som får taga hand om den egentliga matlagningen för elevhushållet, under det den anställda lärarinnan i husligt arbete får handhava undervisningen i hushållsgöromål.

Anställandet av en särskild kokerska synes överstyrelsen kräva ett ökat anslag för år med 1,500 kronor, som skulle utgöra erforderligt arvode. I sagda belopp skulle jämväl ingå värdet av bostad för kokerskan, som givetvis borde åtnjuta fri kost. För förra halvåret 1923 skulle sålunda med hänsyn till att arvodet borde utgå för läsmånad för ändamålet erfordras ett belopp av i avrundat tal 850 kronor.

Slutligen föreslår överstyrelsen någon höjning av det beräknade beloppet för elevstipendier:

I den ursprungliga kostnadsberäkningen för seminarierna upptogs beloppet av erforderliga stipendiemedel till 48,000 kronor, nämligen 22,000 kronor för seminariet i Haparanda och 26,000 kronor för seminariet i Murjek. Beräkningen är grundad på det dåvarande elevantalet 120 samt med förutsättning att stipendierna skulle utgå med i medeltal 400 kronor för varje elev under året. Emellertid har elevantalet sedan dess stigit. Sålunda ha för vårterminen 1921 stipendiemedel anvisats för sammanlagt 125 elever vid båda seminarierna. Enligt vad överstyrelsen inhämtat, utgör elevantalet även under höstterminen 125, nämligen 54 i Haparanda och 71 i Murjek. Under förutsättning av samma elevantal år 1923 skulle det erforderliga stipendiebeloppet sagda år böra beräknas till 50,000 kronor, eller för vårterminen 25,000 kronor. Ökningen i anslaget för nu berörda ändamål skulle sålunda för sist sagda tid belöpa sig till 1,000 kronor.

Kostnadsökningen i det hela för förra halvåret 1923 skulle alltså enligt överstyrelsens beräkning uppgå till 6,850 kronor.

De åtgärder, som överstyrelsen här ovan föreslagit för ett ändamålsenligare ordnande av undervisningen vid seminarierna i Haparanda och Murjek, äro enligt överstyrelsens mening av beskaffenhet att icke lämpligen kunna uppskjutas till år 1923 utan böra vidtagas senast med höstterminen 1922.

[157.]

Beträffande kostnadernas storlek skulle i överensstämmelse med de beräkningar, på vilka anslagsökningen för år 1923 grundar sig, i fråga om de nya lärartjänsterna erfordras 5,000 kronor, för anställandet av en kokerska 650 kronor och till elevstipendierna 2,000 kronor, sålunda sammanlagt 7,650 kronor.

Departementschefen.

När Kungl. Maj:t för 1920 års riksdag framlade förslag angående omorganisation av statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek, beräknades antalet lärartimmar i enlighet med dåvarande undervisningsplaner för nämnda seminarier till 100 i veckan vid vardera seminariet. I detta antal var emellertid tiden för elevernas praktiska utbildning icke inräknad. Vid utarbetandet av nya undervisningsplaner för ifrågavarande seminarier har det, såsom framgår av vad skolöverstyrelsen anført, befunnits nödvändigt att för erhållande av en tidsenlig undervisning öka antalet lärartimmar till 176 vid seminariet i Haparanda och 170 vid seminariet i Murjek, innefattande en ökning av 30, respektive 39 timmar i veckan. Det torde härvid böra ihågkommas, att seminarierna hava att utbilda lärare icke blott för småskolorna utan även för de i rikets nordliga trakter ännu talrika mindre folkskolorna samt att seminariernas elever fördenskull måste erhålla en utbildning, som sätter dem i stånd att meddela undervisning även på folkskolestadiet. För sistnämnda ändamål inrymmer också vardera övningsskolan jämte en småskolavdelning även en folkskolavdelning. I detta sammanhang anser jag mig böra erinra, att i den proposition (nr 363) angående understöd åt så kallade landstingsseminarier m. m., som förelades 1919 års riksdag, hade för småskoleseminarium med 2 elevklasser beräknats avlöning åt 1 rektor och 3 lärare samt för 28 timlärartimmar i övningsämnen. Sistnämnda timmar motsvara 1 lärarbefattning och 4 timlärartimmar.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning skulle för den nya organisationens genomförande erfordras inrättandet av ytterligare 1 lärartjänst vid seminariet i Haparanda och 2 lärartjänster vid seminariet i Murjek. Därutöver skulle för undervisningens uppehållande krävas 20 timlärartimmar i veckan vid det förra och 2 timlärartimmar i veckan vid det senare seminariet. Kostnadsökningen härför skulle belöpa sig till 9,975 kronor för helt år. Enligt vad jag inhämtat har överstyrelsen vid uppgörandet av sitt förslag i detta och övriga avseenden samrått med särskilda enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande

inom överstyrelsen tillkallade sakkunniga, vilka utgjorts av representanter för båda seminarierna. [157.]

Jag har intet att invända mot vad överstyrelsen anfört rörande det behövliga antalet lärarkrafter, men däremot föreställer jag mig, att de 3 nya lärarbefattningarna skulle kunna tills vidare under nuvarande brydsamma förhållanden uppehållas genom extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare med samma avlöning, som riksdagen fastställt för vikarierande ämnes- och övningsskollärare, eller 2,800 kronor för år räknat. Därigenom skulle den av överstyrelsen beräknade kostnaden minskas med sammanlagt 2,400 kronor för helt år. Då emellertid den årliga lärotiden utgör 39 veckor och 22 av dessa falla på vårterminen, kräves för avlönande av en extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare under förra halvåret 1923 ett belopp av 1,579 kronor 49 öre och för 3 sådana lärare 4,738 kronor 47 öre. Vidare erfordras för 22 timlärartimmar under samma halvår 1,178 kronor 97 öre.

Sammanlagda avlöningen åt nyssberörda lärarkrafter utgör således 5,917 kronor 44 öre. Till täckande av denna kostnad finnes att tillgå å det nuvarande anslaget tillhopa 2,915 kronor för helt år. Av detta belopp kommer på vårterminens 22 veckor 1,644 kronor 36 öre, vadan för avlöning åt ovannämnda lärarkrafter skulle ytterligare för förra halvåret 1923 erfordras 4,273 kronor 8 öre.

Vad angår det av överstyrelsen anmärkta förhållandet vid seminariet i Murjek, att eleverna därstädes turvis i lag om 3 å 4 med försummande av den övriga undervisningen tillaga middags- och kvällsmåltider åt skolhushållets mer än 70 personer, anser även jag denna anordning vara ett missförhållande, som självfallet måste lända till men för lärarutbildningen. För avhjälpan av denna olägenhet har överstyrelsen föreslagit anställande av en kokerska med 1,500 kronors kontant årslön och dessutom fri kost. Jag känner mig emellertid icke fullt övertygad, att detta överstyrelsens förslag innebär den rätta lösningen av föreliggande fråga. Vid seminariet är för närvarande anställd en skolköksföreståndarinna, vars avlöning är bestämd med hänsyn därtill, att hon skulle icke blott meddela eleverna undervisning i hushållsgöromål utan även tjänstgöra som husmoder vid seminariet. Enligt den nu fastställda timplanen har hon att meddela nyssnämnda undervisning endast 10 timmar i veckan. Givetvis bör hon då därutöver fortfarande tjänstgöra såsom hus-

[157.] moder, vartill enligt min mening bör höra, att hon förestår matlagningen för skolhushållet. Under sådana omständigheter synes mig tillfyllest, att hon till hjälp för sagda matlagning erhåller ett biträde, vars avlöning för år torde kunna stanna vid 900 kronor jämte fri bostad och fri kost under lästerminerna. Av detta belopp skulle för första halvåret 1923 erfordras $22/39$, således 507 kronor 69 öre.

Vad överstyrelsen föreslagit i fråga om stipendier åt eleverna vid ifrågavarande seminarier står i full överensstämmelse med riksdagens tidigare beslut i ämnet, enligt vilket i medeltal beräknats 400 kronor om året såsom stipendium åt varje elev. Jag förordar därför bifall till nämnda förslag.

Det nuvarande reservationsanslaget utgör, såsom i det föregående erinrats, 122,000 kronor. I enlighet med vad jag nu föreslagit, skulle detta anslag böra för helt år höjas med 7,575 kronor till extra ordinarie lärare och timlärare, 900 kronor till ett biträde för matlagningen vid seminariet i Murjek och 2,000 kronor till stipendier eller med sammanlagt 10,475 kronor.

För förra halvåret 1923 skulle anslaget beräknas på följande sätt: hälften av det nuvarande reservationsanslaget . . . kronor 61,000: — för 3 extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare

samt för timlärare	»	4,273: 08
» 1 biträde för matlagningen vid seminariet i		
Murjek	»	507: 69
» stipendier	»	1,000: —

Kronor 66,780: 77

eller i avrundat tal » 66,780: —

Då skolöverstyrelsen hemställt, att anslaget skulle upptagas med 67,850 kronor, innebär således mitt förslag en minskning med 1,070 kronor.

Slutligen har skolöverstyrelsen ansett synnerligen angeläget, att de föreslagna lärartjänsterna kunde tillsättas och övriga föreslagna ändrade anordningar inträda senast vid höstterminens början 1922. För detta ändamål skulle enligt överstyrelsens beräkning erfordras ett anslag på tilläggsstat för nämnda år av 7,650 kronor.

Anskaffandet av erforderliga lärarkrafter från och med nämnda tid finner jag visserligen ofrånkomligt, liksom jag ock finner önskvärt, att den ändrade anordningen i fråga om skolhushållet i Murjek in-

träder med höstterminen 1922. Men beträffande sättet för vinnande av dessa mål hänvisar jag till vad jag i sådant avseende föreslagit i fråga om förra halvåret 1923. I analogi härmed skulle för höstterminen 1922, vilken innefattar 17 läsveckor, för avlönande av en extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare erfordras 1,220 kronor 51 öre och för 3 sådana lärare 3,661 kronor 53 öre. Vidare kräves för 22 timlärartimmar 911 kronor 3 öre. Sammanlagda avlöningsbeloppet utgör således 4,572 kronor 56 öre. Till täckande av denna utgift finnes att tillgå å det nuvarande anslaget 1,270 kronor 64 öre, vadan ett belopp av 3,301 kronor 92 öre skulle ytterligare erfordras. För avlönande av biträdet för matlagningen vid seminariet i Murjek behöves 392 kronor 31 öre. Till det nu nämnda komma medel för stipendier åt ytterligare 5 elever för hela året 1922, utgörande tillhoppa 2,000 kronor. Kostnaderna bleve alltså följande:

för 3 extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare	
samt till timlärare	kronor 3,301: 92
» 1 biträde för matlagningen vid seminariet i	
Murjek	» 392: 31
» stipendier	» 2,000: —
	Kronor 5,694: 23
eller i avrundat tal	» 5,700: —

Skolöverstyrelsen hade för ändamålet beräknat ett belopp av 7,650 kronor, vadan mitt förslag innebär en sänkning med 1,950 kronor.

Enligt min mening bör sålunda till uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek uppföras på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 5,700 kronor. Jag återkommer härtill i annat sammanhang.

På grund av det anförda hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* reservationsanslaget till statens småskoleseminarier, nu 122,000 kronor, med 10,475 kronor till 132,475 kronor,

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga nämnda reservationsanslag med ett belopp av 66,780 kronor.

[158.]

Verksam-
heten vid sta-
tens småsko-
leseminarier
i Lycksele
och Haga-
ström.

16. Verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har riksdagen anvisat på extra stat för år 1922 såsom särskilda reservationsanslag dels för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarium i Lycksele 25,000 kronor, dels ock för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström 31,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om anslag för förra halvåret 1923 för uppehållande av verksamheten vid nämnda seminarier samt därvid beträffande seminariet i Lycksele anfört bland annat:

Det anslag, som nu skall äskas av riksdagen, avser förra delen av år 1923, då verksamheten vid seminariet fortgår i huvudsakligen samma omfattning som under senare delen av år 1922. Av det för sistnämnda år anvisade anslaget är ett belopp av 16,290 kronor beräknat för höstterminen (proposition nr 381 till 1920 års riksdag). Sistnämnda belopp är därför erforderligt för förra hälften av år 1923, dock i vederbörlig mån ökat med hänsyn därtill att lärarlönerna utbetalas efter lästid och läsveckornas antal är 22 under vårterminen mot 17 under höstterminen, samt att även övriga omkostnader, till exempel för uppvärmning, bliva större under en vårtermin. Avvägt med hänsyn härtill blir det under vårterminen 1923 erforderliga beloppet 21,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har vidare hemställt om viss höjning av anslaget till seminariet i Hagaström samt därvid anfört, bland annat:

Kostnaden för vårterminen, under förutsättning att årsanslaget å 31,000 kronor är tillräckligt, belöper sig till 16,570 kronor. Med hänsyn till att i de ursprungliga kostnadsberäkningarna ingen särskild post är upptagen för trädgårdens underhåll och skötsel men den stora seminarietomten med tillhörande trädgårdsanläggning ävensom seminarieelevernas undervisning i trädgårdsskötsel givetvis kräva kostnader, vilka icke kunna tagas ur det knappt tillmätta anslaget i övrigt, synes nödvändigt, att ovannämnda belopp höjes till 17,500.

Departement-
schefen.

Vad skolöverstyrelsen sålunda anfört biträder jag. Beträffande det för trädgård avsedda området vid seminariet i Hagaström har jag inhämtat, att det till största delen ännu är ouppodlat. Det ifrågasatta beloppet för trädgårdens iståndsättande, 930 kronor, synes mig icke vara för högt tilltaget.

De belopp, som anvisas för uppehållande av verksamheten vid seminarierna i Lycksele och Hagaström torde lämpligast bära i riksstaten sammanföras till ett anslag, i likhet med vad som skett beträffande statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek. Med ett gemensamt anslag till seminarierna, vars fördelning överlämnas till Kungl. Maj:ts bestämmande, blir det uppenbarligen, helst då

anslagen, såsom nu är fallet, äro beräknade med största knapphet, lättare att tillgodose det verkliga behovet hos vartdera seminariet under det löpande budgetåret än då dessa behov måste i varje detalj bestämmas en längre tid förut.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 38,500 kronor.

17. Byggnader för statens småskoleseminarium i Lycksele.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 381) beslöt 1920 års riksdag att, med antagande av Västerbottens läns landstings och Lycksele kommunalfullmäktiges i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 mars 1920 närmare angivna erbjudanden om tomt för och kontant bidrag till uppförande av seminariebyggnad i Lycksele, därstädes upprätta ett treklassigt småskoleseminarium. Tillika anvisade riksdagen för begynnande av verksamheten vid nämnda seminarium höstterminen 1921 och uppehållande av undervisningen därstädes under samma termin på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 8,850 kronor. Vidare har riksdagen för uppehållande av verksamheten vid seminariet på extra stat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 25 september 1920 anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med skolöverstyrelsen låta utarbeta ritningar och kostnadsförslag till erforderliga byggnader för seminariet i Lycksele, har byggnadsstyrelsen med skrivelse den 3 februari 1921 till Kungl. Maj:t överlämnat ritningar och kostnadsförslag till dylika byggnader.

Innan jag närmare ingår på denna byggnadsfråga, skall jag i korthet erinra om frågans föregående behandling.

I enlighet med beslut av Västerbottens läns landsting den 21 september 1910 gjorde landstinget samma år framställning hos Kungl. Maj:t om proposition till riksdagen angående inrättande inom Västerbottens läns lappmark av ett treklassigt seminarium för utbildande av lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor. Lands-

[159.]

Byggnader
för statens
småskole-
seminarium
i Lycksele.

- [159.] tingets framställning gick ut på att det ifrågasatta seminariet skulle anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med seminariet i Murjek samt att riksdagen för ändamålet skulle bevilja nödiga medel för uppförande av erforderliga byggnader för undervisningens bedrivande och lärarpersonalens förseende med bostadslägenheter ävensom bekostande av anstaltens framtida skötsel. Landstinget ville å sin sida för byggnadernas uppförande för en gång bidraga med 30,000 kronor, varjämte Lycksele kommun erbjudit sig att kostnadsfritt för ändamålet upplåta fri tomt inom Lycksele kyrkby och lämna ett kontant bidrag om 5,000 kronor.

På därom av skolöverstyrelsen gjord framställning togo såväl Västerbottens läns landsting som Lycksele kommunalfullmäktige under år 1919 här ifrågavarande ärende under förnyad behandling.

Härvid hemställde landstinget genom skrivelse den 30 oktober 1919 ånyo om inrättandet av ett statens småskoleseminarium inom Västerbottens lappmark samt erbjöd sig att för seminariebyggnadernas uppförande för en gång bidraga med 30,000 kronor att tillhandahållas på tid, som av Kungl. Maj:t bestämdes, ävensom att till statsverket avstå användbara inventarier och materiell i det nuvarande seminariet i Lycksele.

Vid kommunalfullmäktiges i Lycksele sammanträde den 2 november 1919 beslöto fullmäktige enhälligt att som tomt för ifrågasatt statsseminarium med full äganderätt upplåta ett närmare angivet område, omfattande en areal av 1,16 hektar. Därjämte beslöto kommunalfullmäktige att lämna ett kontant bidrag av 10,000 kronor, att tillhandahållas statsverket å tid och i den ordning Kungl. Maj:t täcktes bestämma.

Vid ordinarie kyrkostämman i Lycksele den 26 oktober 1919 beslöt stämman att för en tid av högst tre år tillhandahålla ett påtänkt statsseminarium samma lokaler, som då vore upplåtna till landstingets seminarium.

I samband med översändande av protokoll angående här nämnda beslut överlämnades också ett av byggmästaren Arvid Franklin utfärdat intyg, att förhållandena beträffande byggnadsgrunden vid den ifrågasatta tomten för uppförande av statsseminarium i Lycksele enligt hans mening vore de bästa möjliga och att man gott kunde bygga utan grundgrävningar. Som bevis härför meddelades, att den

i närheten belägna kyrkan, byggd år 1799 utan några grävningar för grunden, stode, utan att grunden rubbats. [159.]

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 december 1919 tillstyrkte skolöverstyrelsen upprättandet av ett statens småskoleseminarium i Lycksele och anförde beträffande därför erforderliga lokaler, bland annat:

Som förut är nämnt, har Lycksele socken utfäst sig att för en tid av högst tre år tillhandahålla de lokaler, som nu äro upplåtna till landstingets seminarium. Då emellertid dessa lokaler ej kunna vara tillfyllest för mera än två klasser, torde arbetet med de nya byggnaderna böra igångsättas i så god tid, att det ifrågasatta seminariet med säkerhet kunde räkna med att få taga de nya lokalerna i besittning senast vid början av höstterminen 1922.

Jag övergår nu till byggnadsstyrelsens förut omförmälda förslag.

I sin skrivelse den 3 februari 1921 har styrelsen meddelat att, sedan styrelsen förvissat sig om att bland de av skolbyggnadsakkunniga upprättade förslag till skolbyggnader icke finnes något, som lämpade sig att lägga till grund för ifrågavarande byggnadsföretag, styrelsen uppdragit åt tjänstgörande arkitekten hos styrelsen Gustaf Birch-Lindgren att utarbета erforderliga ritningar och kostnadsberäkningar. I samråd med skolöverstyrelsen hade förut upprättats program att läggas till grund för utarbetande av förslag till byggnader för seminariet.

Med tjänstememorial, dagtecknat den 20 januari 1921, har Birch-Lindgren till byggnadsstyrelsen ingivit byggnadsförslag, åskådliggjort å sex ritningsblad enligt vilket förslag byggnadskostnaderna skulle uppgå till 870,000 kronor.

Beträffande dessa ritningar har byggnadsstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra. I sammanhang därmed omförmäler styrelsen, att styrelsen utanordnat till Birch-Lindgren 3,830 kronor för dennes utförda arbete samt till Agnar Jonsson i Lycksele 175 kronor för av honom verkställd avvägning av byggnadsplatsen och upprättad nivåkarta, varjämte styrelsen uttalar såsom sin mening, att ersättning härför, såvitt anslag till ifrågasatta byggnadsföretag blir beviljat, bör utgå av dylika medel.

Skolöverstyrelsen har tillkännagivit, att den funnit förslagsritningarna motsvara det uppgjorda programmet, och att enligt överstyrelsens mening byggnadsfrågan för småskoleseminariet i Lycksele, i vad den avser behovet av såväl undervisningslokaler som elevhem

[159.] och lärarbostäder, synes vinna en i det hela tillfredsställande lösning, därest byggnaderna uppföras enligt den föreliggande planen.

Emellertid har Kungl. Maj:t funnit skäl ånyo höra byggnadsstyrelsen i ärendet. I anledning härav har byggnadsstyrelsen med skrivelse den 27 oktober 1921 överlämnat av Birch-Lindgren avgivet förnyat tjänstememorial, varvid fogats ett av ingenjören John Telanders uppgjort specificerat förslag rörande kostnaderna för byggnadsföretaget ävensom särskild arbetsplan.

Enligt en i Telanders förslag gjord slutlig sammanställning fördela sig kostnaderna i huvudsak sålunda:

byggnadskostnad	523,000	kronor
värmeledning	53,000	»
vatten- och avloppsledning	53,000	»
planering, plantering och stängsel	65,000	»
ritning, kontrakt, oförutsedda utgifter m. m.	56,000	»

Summa 750,000 kronor.

Emellertid har Birch-Lindgren i sistberörda tjänstememorial framhållit att, med hänsyn till behovet av den största sparsamhet, byggnadskostnaden skulle kunna ytterligare nedbringas genom en minskning av vissa lokalers storlek och därom anfört följande:

Sålunda synes det, att den givna höjden i lärosalarna, 3,5 meter, skulle kunna nedpressas till 3,0 meter, om i stället ventilationsanordningarna gjordes mer effektiva.

Även gymnastikbyggnaden torde kunna minskas med en halv meter på bredden. Däremot äro utrymmena i elevbostaden icke av sådan storlek att de lära kunna minskas.

Vidare synas utrymmena i rektors- och lärarbostäderna kunna i någon mån inskränkas. Genom någon minskning i rummens storlekar skulle såväl byggnadskostnaderna nu kunna något nedbringas som lägenheterna framdeles för innehavarna bliva lättare att hålla varma under den kalla vintern.

Utan olägenhet synes rektorsbostadens längd kunna nedbringas med en meter, och bostadshusets för lärarna såväl längd som bredd kunna ävenledes minskas med en meter. Dessa minskningar böra därvid fördelas på de olika rummen i byggnaderna.

Genomföras de ovan föreslagna inskränkningarna skulle detta medföra följande besparingar i byggnadskostnaderna:

Skolhusbyggnad	18,000	kronor
Gymnastikhus	4,000	»
Rektorsbostad	3,500	»
Lärarbostäder	9,500	»

Summa 35,000 kronor,

varigenom den totala byggnadskostnaden skulle komma att utgöra 715,000 kronor.

Motsvarande besparing i bränsle kan för skolhus och gymnastikhus, vilkas uppvärmning torde komma att bekostas av staten, enligt uppgift från ingenjör H. Theorell böra beräknas till c:a 100 hektoliter koks per år.

Byggnadsstyrelsen har tillstyrkt de sålunda föreslagna inskränkningarna i byggnadernas storlek och ej haft något att i övrigt invända mot det av Birch-Lindgren senast gjorda kostnadsförslaget, varigenom totalkostnaden beräknats till ett belopp av 715,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har därvid framhållit, att det givetvis för det närvarande vore omöjligt att avgöra i vad mån ett eventuellt nytt löneavtal inom byggnadsindustrien efter den 1 april 1922 kunde komma att ytterligare verka minskning i den nu beräknade totala byggnadskostnaden.

Departementschefen.

Jämlikt 1920 års riksdags beslut har statens seminarium i Lycksele trätt i verksamhet med höstterminen 1921. Såsom förut nämnts har Lycksele församling erbjudit sig att för en tid av högst tre år tillhandahålla seminariet samma lokaler, som församlingen förut upplåtit åt landstingets därvarande tvåklassiga småskoleseminarium. Till följd härav har den första årsklass, som vid början av höstterminen 1921 anordnats vid statens seminarium, inrymts i nämnda lokaler. Med höstterminen 1922, då landstingets seminarium i Lycksele upphört, blir statens seminarium tvåklassigt och kommer sålunda att taga i anspråk samtliga de lokaler, som av Lycksele församling ställts till förfogande för statsseminariet. När seminariet sedan med början av höstterminen 1923 kommer att innehålla tre årsklasser, saknas lokaler för en årsklass och för en avdelning av övningsskolan. Ur denna synpunkt hade det varit önskvärt, att de nya byggnaderna för seminariet då hade kunnat tagas i bruk. Enligt förenämnda arbetsplan skulle också de nya byggnaderna kunnat till nämnda tidpunkt färdigställas, därest byggnadsarbetena kunnat påbörjas under sommaren 1922. Ett oundgängligt villkor för detta senare vore dock, att erforderliga medel för ändamålet då stode till förfogande och att dylika medel sålunda bleve anvisade på tilläggsstat för år 1922. Då emellertid nämnda tilläggsstat icke torde böra betungas mer än som är oundgängligen nödvändigt, synes denna utväg för medels anskaffande icke böra anlitas. Å andra sidan är det givetvis synnerligen angeläget, att den föreliggande byggnadsfrågan snarast möjligt erhåller sin lösning. Medel för byggnadsarbetets påbörjande synas mig därför böra upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923. Under

förutsättning att så sker och att de medel, som därutöver äro erforderliga, anvisas på riksstaten för budgetåret 1923—1924, torde det icke vara uteslutet, att de nya byggnaderna skulle kunna tagas i bruk på nyåret 1924.

Emot de av Birch-Lindgren upprättade ritningarna med de av honom sedermera föreslagna inskränkningarna i vissa angivna lokalers storlek har jag intet att erinra.

Såsom synes av det föregående hade kostnaderna för ifrågavarande byggnader ursprungligen beräknats till 870,000 kronor. Genom den nu verkställda omräkningen jämte nyss omförmälda inskränkningar hava sagda kostnader kunnat nedbringas till 715,000 kronor. Då landstinget och Lycksele kommun, såsom förut nämnts, utfäst sig att bidra till byggnadskostnaderna med sammanlagt 40,000 kronor, skulle alltså av statsmedel erfordras ett belopp av 675,000 kronor. Enär byggnadsprisen ännu icke kunna anses såsom stabiliserade, torde det icke vara lämpligt, att hela detta belopp beviljas av 1922 års riksdag. Såsom jag redan antytt, torde det vara tillräckligt, att endast det belopp, som erfordras för byggnadsarbetet under förra halvåret 1923, nu äskas hos riksdagen. Med hänsyn till de å förenämnda arbetsplan lämnade uppgifterna torde detta belopp lämpligen kunna bestämmas till 245,000 kronor. Huru mycket som därutöver kan bliva behöfligt för arbetenas fullbordande, bör sedermera 1923 års riksdag bliva i tillfälle att pröva med hänsyn till då gällande byggnadspris.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppförande, i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Gustaf Birch-Lindgren upprättade ritningar och av honom i tjänstememorial den 25 oktober 1921 däri föreslagna inskränkningar, av byggnader för småskoleseminariet i Lycksele anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 245,000 kronor.

[160.]

18. **Understöd åt småskoleseminarier.** Jag hemställer, att Understöd åt Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni

Understöd åt
småskole-
seminarier.

1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier, nu 381,000 kronor, med halva beloppet, eller 190,500 kronor.

19. **Stipendier åt elever vid småskoleseminarier.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till stipendier åt elever vid småskoleseminarier, nu 90,000 kronor, med halva beloppet, eller 45,000 kronor. [161.]

Stipendier åt elever vid småskoleseminarier.

20. **Tillfällig löneförbättring åt lärare vid av landsting och vissa städer upprättade småskoleseminarier.** I anledning av inom riksdagen väckta motioner beslöt 1921 års riksdag, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skulle för år 1921 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som utginge till lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier, varjämte riksdagen för sådant ändamål anvisade å tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 22,500 kronor. [162.]

Tillfällig löneförbättring åt lärare vid av landsting och vissa städer upprättade småskoleseminarier.

Nu har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen angående tillfällig löneförbättring för år 1922 åt ifrågavarande lärare efter samma grunder som för lärare vid statens folkskoleseminariers övningsskolor och vid statens småskoleseminarier. Till stöd för denna hemställan har överstyrelsen anfört huvudsakligen följande:

I sin framställning den 31 augusti 1920 angående behov av anslag till folkundervisningen lämnade överstyrelsen en redogörelse för de principer, efter vilka avlöningen för småskoleseminariernas lärare blivit bestämd. Däri framhölls, dels att 1919 års riksdag i princip uttalat sig för, att sagda lärare böra i avlöningshänseende vara likställda med folkskoleseminariernas övningsskollärare, dels att denna likställighet blivit till nackdel för småskoleseminarierna väsentligen rubbad, därigenom att riksdagen tillerkänt folkskoleseminariernas övningsskollärare tillfällig löneförbättring och därjämte dyrtidstillägg enligt fördelaktigare grunder än för landstingsseminariernas lärare utan att motsvarande löneförmåner beretts de sistnämnda. Tillika framhöll överstyrelsen, hurusom den ekonomiskt sämre ställning, småskoleseminariernas lärare härigenom fått, redan visat en synnerligen oförmånlig inverkan på ifrågavarande seminarier samt hemställde om åtgärder, varigenom småskoleseminariernas lärare skulle komma i åtnjutande av dels tillfällig löneförbättring till samma belopp, som komme att beviljas för folkskoleseminariernas övningsskollärare, dels dyrtidstillägg efter samma grunder som statens befattningshavare.

[162.]

Efter verkställd närmare utredning fann sig Kungl. Maj:t på grund av statsfinansiella skäl icke böra framlägga förslag i ärendet till 1921 års riksdag. Emellertid väcktes i båda kamrarna motioner i frågan (I: 201 och II: 297), grundade huvudsakligen på överstyrelsens härovan omnämnda framställning, och dessa motioner blevo, såsom framgår av riksdagens skrivelse nr 363, i så måtto bifallna, att riksdagen beslutade tillfällig löneförbättring åt nu ifrågavarande småskoleseminariers lärare med belopp motsvarande $\frac{3}{4}$ av vad som utgår till lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier. Dock tillerkände riksdagen icke landstingsseminariernas lärare dyrtidstillägg på det avlöningsbelopp, som sålunda för år 1921 skulle utgå i form av tillfällig löneförbättring, ett förhållande som ställer dessa lärare i en ny undantagsställning i förhållande icke blott till folkskoleseminariernas övningsskollärare utan till alla andra befattningshavare, som erhållit tillfällig löneförbättring. Därtill kommer, att det dyrtidstillägg som utgår till dem, fortfarande beräknas på ett oförmånligare sätt än dyrtidstillägget för lärarna vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier, nämligen i så måtto, att det icke utgår för hela den reglerade lönen.

Det är uppenbart, att därest nu anförda olikställighet icke kommer att utjämnas, de ifrågavarande läroanstalterna måste få nöja sig med i förhållande till seminariearbetets betydelse alltför svaga lärarkrafter. Överstyrelsen får ånyo vitsorda, att det under det gångna året varit synnerligen svårt för att icke säga omöjligt att besätta lediga lärartjänster vid landstingsseminarierna med väl kvalificerade lärare.

Departementschefen.

Tillfällig löneförbättring av statsmedel till ifrågavarande lärare torde böra beredas även för år 1922. Med hänsyn till nuvarande statsfinansiella svårigheter lär det dock icke vara möjligt att nu åstadkomma någon höjning av beloppen för sagda löneförbättring. Den torde sålunda även för nämnda år böra utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som utgår till lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier. För detta ändamål synes ett förslagsanslag av 22,500 kronor böra uppföras på tilläggsstat för år 1922. Jag återkommer härtill i annat sammanhang.

Emellertid torde medel för tillfällig löneförbättring åt ovan nämnda lärarpersonal böra beredas även för förra halvåret 1923. Då även denna tillfälliga löneförbättring synes böra utgå efter nyss angivna grunder, bör för detta ändamål ett förslagsanslag av 11,250 kronor uppföras i riksstaten för sagda halvår.

På grund av det anförda hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av

landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skall för förra halvåret 1923 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som må tillkomma motsvarande lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier;

dels ock för sådant ändamål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 11,250 kronor.

21. **Understöd åt vissa enskilda småskoleseminarier.** I [163.]
enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har riksdagen, i likhet med vad för åren 1920 och 1921 ägt rum, för år 1922 beviljat understöd åt följande enskilda småskoleseminarier, nämligen »Nya småskoleseminariet» (Alma Detthows) i Stockholm, G. V. Uléns seminarium i Borås och L. A. Cederboms seminarium i Skara, samt för ändamålet anvisat på extra stat ett förslagsanslag, högst 12,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Understöd åt
vissa enskilda
småskoleseminarier.

I en av skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnad ansökan hava nu rektorerna vid småskoleseminarierna i Skara och Borås samt vid »Nya småskoleseminariet» i Stockholm anhållit, att statsbidraget till ifrågavarande småskoleseminarier, vilket utgår med 4,000 kronor till envar av dem, måtte höjas med ett belopp av 2,000 kronor för varje seminarium, vilken förhöjning skulle utgå som hjälp till dyrtidstillägg åt seminariernas lärare. I skrivelsen framhålles, att det nuvarande anslaget huvudsakligen kommer seminariernas elever till godo i form av friplatser eller nedsättning av terminsavgifterna.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt en sådan anslagshöjning:

Överstyrelsen erinrar därom, att Kungl. Maj:t jämlikt ämbetsskrivelse till överstyrelsen den 29 april 1921 utfärdat föreskrifter beträffande de enskilda småskoleseminariernas verksamhet, varigenom de krav, som i gällande författningar uppställts för landstingsseminarierna i fråga om lokaler, undervisningsmateriell, hygieniska anordningar och lärarkrafter, hädanefter skola gälla även de enskilda seminarierna. Men denna starkare statskontroll synes ock böra medföra, att staten genom ett tillräckligt stort understöd sätter ifrågavarande seminarier i stånd att fullgöra de uppställda kraven, i främsta rummet anställande av fullgoda lärarkrafter.

[163.]
Departement-
schefen.

Vid anmälan av sitt beslut angående understöd åt vissa enskilda småskoleseminarier framhöll 1919 års riksdag, att det understöd, som riksdagen då beslutat, ej borde betraktas såsom begynnelsen till ett stadigvarande statsbidrag utan allenast som en tillfällig hjälp att lindra dyrtidens tryck. Riksdagen delade den av folkskolöverstyrelsen hävdade uppfattningen, att de enskilda seminarier, som kunde anses direkt ersätta landstingsseminarier, endast under den närmaste tiden och i avvaktan på att vederbörande landsting kunde hinna vidtaga nödiga åtgärder för upprättande av seminarier av här ifrågavarande art, finge tillerkännas statsunderstöd. Med hänsyn till vad riksdagen sålunda anförde, och då två av de enskilda seminarier, som nu äro i fråga, nämligen de i Borås och Skara, just äro av den beskaffenhet, att de borde ersättas av landstingsseminarier, samt det med fog synes kunna begäras, att vederbörande landsting, intill dess så har skett, lämna ett skäligt tillskott till uppehållande av verksamheten vid ifrågavarande två seminarier, finner jag mig, med hänsyn jämväl till den sjunkande prisnivån, icke kunna förorda någon höjning av de hittills utgående understöden. Jag anser således, att det för nu ifrågavarande ändamål erforderliga anslaget bör för helt år bestämmas till samma belopp, som det för år 1922 anvisade, och att för förra halvåret 1923 bör i riksstaten uppföras ett anslag å hälften av nämnda belopp eller 6,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd under förra hälften av år 1923 åt följande enskilda småskoleseminarier, nämligen »Nya småskoleseminariet» (Alma Detthows) i Stockholm, G. V. Uléns seminarium i Borås och L. A. Cederboms seminarium i Skara, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Fortbildningskurser.

22. Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Under en följd av år har riksdagen beviljat anslag dels till anordnande, dels till understödjande av fortbildningskurser i olika ämnen för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.

Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.

I anledning av Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag beviljade sålunda 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 till fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor följande reservationsanslag, nämligen: till fortbildningskurser i allmänhet 75,000 kronor, till särskilda fortbildningskurser i gymnastik 41,600 kronor, till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel 19,300 kronor samt till särskilda kurser i simning och livräddning 4,680 kronor; samtliga anslagsposter att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Skolöverstyrelsen har gjort framställning om anslag till liknande fortbildningskurser för år 1923.

Departementschefen.

Enär de statsfinansiella förhållandena nödvändiggöra den allra största sparsamhet med statens medel och då ifrågavarande kurser visserligen för sitt ändamål äro fördelaktiga men dock icke alldeles oundgängliga, anser jag, att anslag för dessa ändamål icke bör hos riksdagen äskas för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Resestipendier.

23. Resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har riksdagen, i likhet med vad för år 1921 ägt rum, till resestipendier åt nedan angivna lärargrupper anvisat på extra stat för år 1922 såsom särskilda reservationsanslag:

Resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter.

- till resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier 6,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid småskoleseminarier 2,000 kronor;
- till resestipendier åt folkskollärare 24,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid småskolor, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor 9,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid fortsättningsskolor 3,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid högre folkskolor 3,000 kronor och

till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) samt vid uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn 3,000 kronor;

eller sammanlagt 50,000 kronor; samtliga anslagen att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om anvisande av medel även för förra halvåret 1923 till enahanda ändamål och med samma belopp, som anvisats för hela år 1922.

Av skäl, som under nästföregående punkt anförts, anser jag, att medel till ovanberörda resestipendier icke bör äskas hos riksdagen för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Folkskolinspektionen.

[164.]
Avlöning
m. m. åt
folkskol-
inspektörer.

24. **Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, nu 346,900 kronor, med halva beloppet eller 173,450 kronor.

[165.]
Tilläggsersättning för
expenser åt
folkskol-
inspektörer.

25. **Tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer.** Till bestridande av tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer har riksdagen för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 anvisat på extra stat ett förslagsanslag, högst 15,600 kronor. Jämlikt beslut av 1919 års riksdag skall till ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnad folkskolinspektör, utöver den ordinarie expensersättningen å 300 kronor för år, utgå tilläggsersättning med 300 kronor för år, så länge riksdagen för ändamålet beviljar medel.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om förslag till riksdagen angående liknande tilläggsersättning för förra halvåret 1923.

Enär de förhållanden, som nödvändiggjort ifrågavarande anslag, allt fortfarande äro för handen och hälften av ovannämnda belopp, eller 7,800 kronor, erfordras för ändamålet för nämnda halvår, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av tilläggsersättning för

expenser åt folkskolinspektörer anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 7,800 kronor.

26. **Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer.** Riksstaten för år 1922 upptager ett ordinarie förslagsanslag till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer å 340,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har gjort framställning om minskning av detta anslag och härom anført följande:

Den minskning i utgifterna å ifrågavarande anslag, som kan komma att betingas därav, att dagtraktementet till folkskolinspektörerna under tjänsteresor från och med juli 1921 utgår med ett från 19 till 16 kronor minskat belopp, har av överstyrelsen beräknats till i runt tal 20,000 kronor för år, med vilket belopp alltså förevarande anslag synes kunna minskas. För förra hälften av år 1923 skulle sålunda 160,000 kronor vara erforderliga.

Med hänsyn till vad överstyrelsen sålunda anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer med 160,000 kronor.

[166.]

Resekost-
nadsersätt-
ning åt folk-
skolinspek-
törer.

Folkskolor.

27. **Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1919 års lagtima riksdag att, med uteslutande ur riksstaten av de två ordinarie förslagsanslag, som tidigare varit där uppförda under rubrikerna: Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor samt Avlöningsbidrag åt sjukvikarier för lärare vid folkskolor och småskolor i riksstaten under åttonde huvudtiteln för år 1920 uppföra ett ordinarie förslagsanslag under rubriken: Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor med ett belopp av 41,343,000 kronor. Sagda förslagsanslag uppfördes i riksstaten för år 1921 med ett belopp av 42,156,000 kronor och för år 1922 med 39,500,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nuhemställt, att nämnda anslag måtte för förra halvåret 1923 uppföras i riksstaten med 21,500,000 kronor och till stöd härför anført bland annat:

[167.]

Statsbidrag
till avlöning
åt lärare vid
folkskolor.

[167.]

Uppgifter om storleken av de statsbidrag, som för ändamålet verkligen åtgått, hava, i den mån det varit görligt, erhållits för budgetåren 1919 och 1920. Såsom av överstyrelsens framställning den 31 augusti 1920 framgår, hade överstyrelsen vid sagda tidpunkt från statskontoret erhållit utdrag ur rikshuvudboken, innefattande budgetsredovisning för år 1919, utvisande att utgifterna under ovannämnda i riksstaten för det året uppförda två anslag uppgått till 38,631,016 kronor 23 öre. I fråga om utgifterna från det för år 1920 beviljade anslaget uppgives i den av riksräkenskapsverket den 31 mars 1921 avlämnade tryckta budgetsredovisningen för sagda år, att sagda utgifter skulle ha utgjort 40,621,129 kronor 50 öre. Ehuru dessa belopp icke med säkerhet kunna sägas exakt angiva, vad som för respektive år verkligen för ändamålet åtgått, enär på grund av gällande bestämmelser i fråga om tiden för rekvisition av statsbidrag ävensom tillämpad bokföringspraxis dels torde i sagda summor ingå något belopp, som i verkligheten avser nästföregående budgetår, dels saknas något belopp, som rekvirerats och utbetalats först i början av nästföljande år, synas de dock vara inbördes jämförbara, och skillnaden dem emellan — i det närmaste 2 millioner kronor — skulle sålunda angiva utgiftsstegringen från det ena året till det andra.

Jämför man ovannämnda belopp, vilka redovisats såsom åtgångna under åren 1919 och 1920, med de för sagda år av riksdagen anvisade anslag, nämligen för år 1919 40,618,000 kronor och för år 1920 41,343,000 kronor, finner man, att en besparing skulle ha uppstått belöpande sig för det förra året till 1,986,983 kronor 77 öre och för det senare året, om hänsyn tages jämväl till att särskilda uppbördsmedel å 465,188 kronor 33 öre tillförts anslaget, till 1,187,058 kronor 83 öre. Det förstnämnda förhållandet föranledde ock riksdagen att på förslag av Kungl. Maj:t anvisa för år 1922 ett anslag å allenast 39,500,000 kronor, vilket belopp med 2,656,000 kronor understiger det, som för år 1921 anvisats och som överstyrelsen för sin del ansett böra bibehållas oförändrat för år 1922. Å andra sidan betecknade det sålunda för år 1922 anvisade anslaget en höjning av det belopp, som enligt statskontorets uppgift skulle ha åtgått under år 1919, med 868,983 kronor 77 öre.

När det nu gäller att av anförda förhållanden söka ledning för bedömandet av det erforderliga anslaget för år 1923, synes det att börja med uppenbart, att det för år 1922 anvisade anslaget, som med 1,121,129 kronor 50 öre understiger det belopp, som enligt riksräkenskapsverkets uppgift åtgick för år 1920, måste, med hänsyn till den stegring i utgifterna, som på grund av lärarpersonalens fortgående ökning äger rum år för år, visa sig i väsentlig mån otillräckligt. Beträffande storleken av ifrågavarande stegring har överstyrelsen med ledning av tillgängliga uppgifter angående ökning av lärarantalet år för år funnit, att den härav föranledda årliga ökningen i anslaget till statsbidraget borde normalt uppgå till omkring 900,000 kronor. Utan att ingå i något bedömande av i vilken mån den ovan nämnda stegringen i utgifterna från år 1919 till 1920 av omkring 2 millioner kronor varit betingad av verkligt behov på grund av särskilda förhållanden under de närmaste åren efter den nya löneregleringens ikraftträdande eller tillika är att tillskriva de tillämpade bokföringsmetoderna, håller överstyrelsen före, att man torde komma det verkliga behovet för år 1923 nära, ifall man med

utgångspunkt i det såsom utanordnat uppgivna beloppet år 1920 av i runt tal 40,600,000 kronor kontinuerligt ökar sagda belopp med 900,000 kronor för år. Man kommer då för år 1923 upp till ett belopp av 43,300,000 kronor. Med hänsyn därtill, att i regeln under året flertalet nya lärartjänster tillkommer vid början av ett läsår, sålunda under senare halvåret, synes för förra halvåret 1923 böra beräknas allenast 21,500,000 kronor.

[167.]

Mot överstyrelsens beräkning av det erforderliga anslagsbeloppet för år 1923, har jag icke funnit anledning till erinran.

Departementschefen.

Vid beräkning av det anslagsbelopp, som bör uppföras i rikstaten för förra halvåret 1923, bör givetvis hänsyn tagas till gällande bestämmelser angående utbetalning av statsbidrag från anslaget.

I kungörelsen den 28 oktober 1921 (nr 642) angående ändring i vissa delar av kungörelsen den 16 september 1918 (nr 760) angående avlöning åt lärare vid folk- och småskolor samt statsbidrag till sådan avlöning föreskrives, att till vederbörande skoldistrikt skall varje år snarast möjligt efter januari månads ingång av statskontoret eller länsstyrelsen såsom förskott på årets statsbidrag utan särskild rekvisition utbetalas elva tolfte delar av det belopp, som statskontoret eller länsstyrelsen på grund av skoldistriktets för föregående år gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifterna för vederbörande lärare utbetalt. De slutliga rekvisitionerna av statsbidrag skola enligt nämnda kungörelse göras efter ingången av december månad det år, för vilket statsbidrag sökes, och före nästföljande januari månads utgång. Dessa slutrekvisitioner skola insändas till folkskolinpektören för granskning och därefter av honom överlämnas till statskontoret eller vederbörande länsstyrelser, vilka i sin ordning hava att företaga granskning av desamma. Då dessa granskningar äro synnerligen tidskrävande, blir det tydligen endast i ett jämförelsevis litet antal fall utbetalning av statsbidragen kan äga rum före nyåret. De utbetalningar, som måste skjutas in på det därpå följande året, komma då att belasta sistnämnda års anslag. I början av ett kalenderår kommer sålunda enligt nuvarande bestämmelser att utbetalas såväl förskottet å samma års statsbidrag som ock det mesta av det, som faller på slutrekvisitionerna för föregående år.

Beträffande förra halvåret 1923 torde nyssnämnda bestämmelse angående förskott å statsbidraget böra ändras därhän, att sådant förskott utgår med endast hälften av det nuvarande, således med elva tjugufjärdedelar av skillnaden mellan det belopp, som beräknats i

statsbidrag för år 1922, och de för sistnämnda år avdragna pensionsavgifterna. Godtager man skolöverstyrelsens ovannämnda beräkning av det utgående statsbidragets storlek, skulle för år 1922 komma att såsom sådant bidrag utbetalas omkring 42,400,000 kronor. Enligt vad jag inhämtat hos statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., hava pensionsavgifterna för år 1920 beräknats till i runt tal 1,745,000 kronor. Utgår man ifrån att pensionsavgifterna ökas i samma proportion som statsbidraget, skulle sagda avgifter för år 1922 uppgå till omkring 1,822,000 kronor. Det förskott, som under förra halvåret 1923 skall utbetalas, utgör sålunda, approximativt beräknat, $\frac{11}{24}$ av skillnaden mellan 42,400,000 kronor och 1,822,000 kronor eller i avrundat tal 18,600,000 kronor. Vidare skola under samma halvår utbetalas de resterande belopp å statsbidragen för år 1922, vilka icke kunnat utbetalas under sistnämnda år. Antager man dessa resterande belopp till en tolfedel av sammanlagda statsbidragen för år 1922, d. v. s. $\frac{1}{12}$ av 42,400,000 kronor, erhålles ett belopp av 3,533,333 kronor. Ovannämnda 18,600,000 kronor och nyssnämnda 3,533,333 kronor utgöra tillsammans 22,133,333 kronor. Denna summa skulle då angiva det ungefärliga anslagsbeloppet för förra halvåret 1923. Nämnda antagande ger dock säkerligen en något för hög slutsumma, emedan en del av nyssberörda resterande belopp å statsbidragen, såsom förut antytts, blivit utbetald under år 1922. Då emellertid denna del icke kan vara så synnerligen stor, anser jag, att det ifrågavarande anslaget bör för förra halvåret 1923 icke sättas lägre än till 21,500,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, nu 39,500,000 kronor, med 21,500,000 kronor.

[168.]

Befrämjande
av folkunder-
visningen
bland de i
rikets nord-
ligastetrakter
bosatta
finnar.

28. **Befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets

nordligaste trakter bosatta finnar, nu 300,000 kronor, med halva beloppet eller 150,000 kronor.

29. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål.

[169.]

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, nu 185,000 kronor, med halva beloppet eller 92,500 kronor.

Lappmarks
ecklesiastik
verk, folk
bildnings
ändamål.

30. Beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avlägset boende föräldrar. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[170.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget, högst 125,000 kronor till beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avlägset boende föräldrar med halva beloppet eller 62,500 kronor.

Beredande av
möjlighet till
skolgång
genom in-
ackordering i
skolhem eller
enskilda hem
för skolplik-
tiga barn av
fattiga, avläg-
set boende
föräldrar.

31. Särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling.

[171.]

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling, nu 47,000 kronor, med halva beloppet eller 23,500 kronor.

Särskilt löne-
tillägg åt
lärare i lapp-
marksför-
samlingar
med icke
finsktalande
befolkning
samt i Över-
kalix försam-
ling.

32. Avlönande av föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[172.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till avlönande av föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar

Avlönande
av förestån-
darinna för
skolhem eller
arbetsstuga
inom lapp-
marksför-
samlingar
(forts.).

(forts.)
med icke
finsktalande
befolkning
samt i Över-
kalix försam-
ling.

betsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling, nu 11,000 kronor, med halva beloppet eller 5,500 kronor.

[173.]
Skytteanska
lappfolksko-
lan i Tärna.

33. **Skytteanska lappfolkskolan i Tärna.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1919 års lagtima riksdag att, för upphjälpande av folkskoleväsendet inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt inom Överkalix församling av Norrbottens län, bland annat, till uppehållande av Skytteanska lappfolkskolan i Tärna uppföra under rikstatens åttonde huvudtitel ett ordinarie förslagsanslag å 7,000 kronor att användas enligt av Kungl. Maj:t närmare meddelade föreskrifter. I 1921 och 1922 årens riksstat är nämnda anslag upptaget med oförändrat belopp, 7,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1920 hemställde skolöverstyrelsen om anslagets höjande för år 1922 till 12,000 kronor.

Nu har skolöverstyrelsen förnyat sin ovannämnda framställning och därvid anfört bland annat följande:

Då nödvändigheten av ökning i en del anslagsposter, särskilt ersättningen till skoldistriktet för underhåll och beklädnad av 8 frielever, fortfarande kvarstår i oförminskad utsträckning, anser överstyrelsen oundgängligt, att anslaget höjes och i budgeten för förra halvåret 1923 uppföres med hälften av det beräknade erforderliga årsbeloppet eller 6,000 kronor.

Departement-
schefen.

Inom kort efter det att 1919 års riksdag i riksstaten för år 1920 uppfört ett förslagsanslag å 7,000 kronor till ifrågavarande skola visade det sig, att anslaget var för knappt tilltaget. Den av Kungl. Maj:t för år 1920 fastställda staten för skolan slutade på 8,150 kronor. För år 1921 fastställdes en stat, som uppgick till 12,100 kronor. Höjningen berodde dels därpå, att i 1920 års stat upptagits avlöning för förra halvåret åt en kvinnlig vikarie å den vakanta lärartjänsten, under det i 1921 års stat upptagits avlöning för hela året åt en manlig ordinarie lärare, dels ock därpå, att kostnaderna för underhåll och beklädnad måst i 1921 års stat upptagas med väsentligt högre belopp än i 1920 års stat.

Då det nu visat sig, att det i riksstaten upptagna anslaget för ifrågavarande ändamål är otillräckligt, synes mig anslaget i fråga böra höjas ungefär till det belopp, som är erforderligt för skolans uppehållande. Skolöverstyrelsen har ansett, att detta belopp borde

bestämmas till 12,000 kronor för helt år. Med hänsyn till den sänkning av prisen å förnödenheter av olika slag, som numera inträtt, torde dock anslaget kunna ej oväsentligt nedsättas. Jag vill föreslå, att det bestämmes till 9,000 kronor. För förra halvåret 1923 bör hälften av årsanslaget vara tillgängligt.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* förslagsanslaget till Skytteanska lappfolkskolan i Tärna, nu 7,000 kronor, med 2,000 kronor till 9,000 kronor,

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra nämnda förslagsanslag med ett belopp av 4,500 kronor.

34. Upphjälpande av folkskoleväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar. På Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag anvisade 1921 års riksdag till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

[174.]
Upphjälpande av folkskoleväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar.

Nu hava nämnda församlingar gjort framställningar om anslag för samma ändamål även för år 1923. Vardera församlingen har anhållit om ett belopp av 1,500 kronor.

Över dessa framställningar hava infordrade utlåtanden avgivits den 7 september 1921 av domkapitlet i Härnösand, som hört vederbörande folkskolinspektör, samt den 18 oktober 1921 av skolöverstyrelsen. Samtliga hava tillstyrkt bifall till ansökningarna.

Då församlingarna uppenbarligen äro i behov av understöd för omförmälda ändamål även för förra halvåret 1923, tillstyrker jag, att sådant understöd utverkas hos riksdagen, beräknat efter högst 1,500 kronor för år för vardera församlingen. Understöden synas böra fortfarande såsom hittills utgå enligt de bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Vidare har Laxsjö församling hemställt om bidrag av statsmedel för år 1923 med 1,500 kronor till inackordering vid skola av vissa fattiga skolbarn. I häröver avgivna utlåtanden hava folkskolinspektören, domkapitlet och skolöverstyrelsen tillstyrkt, att försam-

[174.] lingen måtte för det angivna ändamålet erhålla ett statsunderstöd för nämnda år av intill 1,000 kronor, under villkor att församlingen själv bestrider hälften av de med barnens inackordering förenade kostnader.

I detta sammanhang vill jag omförmäla, att chefen för ecklesiastikdepartementet i skrivelse den 4 maj 1916 anmodade folkskolöverstyrelsen att taga under omprövning, huruvida inackorderingsbidrag av det slag, som redan beviljats vissa församlingar i de nordligaste länen för beredande av möjlighet till skolgång för vissa fattiga barn, borde tilldelas även andra församlingar i Norrland och tilläventyrs jämväl i närgränsande delar av Svealand, samt att överstyrelsen med anledning härav den 6 november 1917 avgivit utredning och förslag i ämnet. Sagda förslag innebär, att staten skulle i en högst betydande utsträckning, utöver vad nu sker, i förevarande avseende understödja församlingar inom Norrlands alla län samt inom Kopparbergs och Värmlands län. Förslaget är ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Såvitt jag kunnat finna, är det statsfinansiella svårigheter, som hittills lagt hinder i vägen för ärendets framläggande inför riksdagen. För min del anser jag, att tiden icke heller nu är lämplig för en framställning till riksdagen i detta ämne.

Under sådana omständigheter, och då Laxsjö församling icke torde tillhöra de kommuner, som i främsta rummet borde komma i åtanke vid beredande av statsbidrag för ifrågavarande ändamål, kan jag icke tillstyrka bifall till den av Laxsjö församling nu gjorda ansökningen.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

35. **Lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det på *extra stat* uppförda förslagsanslaget till lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern, nu 20,000 kronor, med halva beloppet eller 10,000 kronor.

[175.]

Lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern.

36. **Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola.** Då enligt gällande bestämmelser utbetalningar från anslag för detta ändamål skola äga rum först under senare halvåret, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola och särskild slöjdskola, nu 2,585,000 kronor, utan angivet belopp.

[176.]

Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola.

37. **Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola.** Då jämväl medel för anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola enligt meddelade föreskrifter skola utbetalas först under senare halvåret, hemställer jag om förslag till riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola, nu 267,000 kronor, utan angivet belopp.

[177.]

Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola.

38. **Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till undervisningsmateriell m. m. för folkskolor, nu 60,000 kronor, med halva beloppet eller 30,000 kronor.

[178.]

Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor.

[179.]

Understöd-
jande av folk-
skolebarns
ferie- och
studieresor.

39. **Understödjande av folkskolebarns ferieresor.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning uppförde 1911 års riksdag under riksstatsens åttonde huvudtitel till understödjande, i huvudsaklig överensstämmelse med de av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1911 angivna grunder, av dels folkskolebarns resor till landet under sommarferierna, dels ock folkskolebarns studieresor ett ordinarie förslagsanslag å 30,000 kronor.

Till förenämnda statsrådsprotokoll yttrade föredragande departementschefen bland annat:

Verksamheten för s. k. studieresor går ut på att bereda barn i skolåldern tillfälle att under lärares ledning besöka olika orter i landet. Resorna hava till övervägande del ett pedagogiskt syfte och äro i så måtto ett utslag av den pedagogiska princip, som numera börjar alltmer genomtränga vår undervisning, nämligen att denna i görligaste mån skall grundas på åskådning och direkt iakttagelse.

Den andra arten av ifrågavarande resor, s. k. ferieresor, har ett övervägande humanitärt syfte. Dessas ändamål är att bereda barn ur fattigare familjer från städerna tillfälle att under sommaren eller någon del därav vistas på landet, vare sig i s. k. feriekolonier eller i enskilda för dem upplåtna hem. Om jag måste högt skatta verksamheten för s. k. studieresor på grund av dessa resors uppfostrande betydelse, skattar jag ur en annan synpunkt den verksamhet icke mindre högt, som avser att bereda barnen från städernas solfattiga gränder möjligheten att under någon del av sommaren få i fulla drag njuta av lantlivet, solljuset, den friska luften och de stärkande baden samt erhålla sund och närande föda.

Vidare uttalade departementschefen sig rörande sättet för resornas anordnande.

I överensstämmelse härmed fann Kungl. Maj:t genom beslut den 15 december 1911 gott att till efterrättelse från början av år 1912 med avseende å folkskolebarns och deras ledares ifrågavarande resor stadga:

att järnvägsstyrelsen hade att på rekvisition av vederbörande skolmyndighet mot en avgift tills vidare av 5 öre för person och zon låta tillhandahålla folkskolebarn biljetter till färd å statens järnvägar i tredje klassens vagn dels vid s. k. ferie- och studieresor, dels ock vid s. k. studieresor under lärares (respektive lärarinnas) ledning, då resgrupp utgjordes av minst tio personer; att vid resgrupp å tio personer enahanda prisnedsättning finge tillgodonjutas av en lärare (respektive lärarinna); dock att, därest gruppen bestode av barn från olika skolor eller av både gossar och flickor, två ledare, i senare fallet en manlig och en kvinnlig, finge äga åtnjuta samma nedsättning; att i händelse resgrupp utgjordes av flera än tio personer, det ankomme på järnvägsstyrelsen att bestämma det antal lärare (respektive lärarinnor), som mot erläggande av den nedsatta biljettavgiften finge

åtfölja resgrupp; att biljetter till nedsatt pris icke utan stadgad tilläggsavgift finge gälla för resa med snälltåg; att vid studieresor uppehållsbiljetter finge kostnadsfritt utlämnas till gruppdeltagare och ledare; samt att av omförmälda anslag finge tillgodoräknas statens järnvägar endast det belopp, som motsvarade skillnaden mellan de avgifter, som enligt allmänna taxan skolat utgå för ifrågavarande resor och uppehåll, samt de för resorna verkliga erlagda avgifterna.

[179.]

Den ovannämnda nedsättningen i biljettpriset för folkskolebarn har fått åtnjutas endast av svenska barn. Den har enligt av järnvägsstyrelsen meddelade beslut gällt för elever i följande till folkskolor hänförliga läroanstalter: småskola, egentlig folkskola, mindre folkskola, seminariums övningsskola, lappkateketskola (numera nomadskola), folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola, högre folkskola, dövstumskola och Stockholms stads uppfostringsanstalt för gossar vid Skrubba.

Efter förslag av Kungl. Maj:t till 1914 års riksdag erhöll anslaget från och med år 1915 den förändrade benämningen: Understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning höjdes ifrågavarande anslag av 1917 års riksdag från och med år 1918 till 70,000 kronor.

I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att höja det ifrågavarande anslaget från dess dåvarande belopp, 70,000 kronor, med 195,000 kronor till 265,000 kronor. Som skäl för en sådan höjning anförde dåvarande departementschefen, bilagan åttonde huvudtiteln, punkt 182, att anslaget under år 1919 överskridits med något mer än 240,000 kronor. I sammanhang därmed omförmälde departementschefen, att järnvägsstyrelsen, enligt vad denna meddelat, utfärdat skärpta kontrollföreskrifter beträffande ifrågavarande resor och såsom sin mening uttalat, att ferieresorna på grund av dessa föreskrifter antagligen komme att minskas. Vidare uttalade departementschefen sig för en höjning av skolbarnens avgift från 5 öre till 10 öre för person och zon.

I anledning av förberörda proposition beslöt riksdagen att höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor från dess dåvarande belopp, 70,000 kronor, med 105,000 kronor till 175,000 kronor. Riksdagen anförde därvid bland annat:

För att förebygga ett sådant överskridande av anslaget i fråga, vilket, på sätt nämnts, skett för år 1919, synes det riksdagen av vikt att tillse, att erforder-

[179.]

liga kontrollföreskrifter varda av Kungl. Maj:t utfärdade och behörigen iakttagna. Genom den av departementschefen ifrågasatta ökningen av avgiften för person och zon från 5 till 10 öre, vilken ökning riksdagen finner skälig, torde utan tvivel vissa garantier vinnas för att anslaget hålles inom behöriga gränser, och håller riksdagen före, att under förutsättning av en sådan höjning samt av skärpta kontrollföreskrifter anslaget torde kunna begränsas till 175,000 kronor.

Då hade Kungl. Maj:t redan den 30 juni 1920 anbefallt järnvägsstyrelsen att efter samråd med skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de kontrollföreskrifter, vilka kunde finnas erforderliga för att den genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1911 för folkskolebarns ferieresor medgivna nedsättning i eljest gällande befodringsavgifter å statens järnvägar finge äga rum endast i sådana fall, som avses i föredragande departementschefens förenämnda yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1911.

Till åtlydnad härav inkom järnvägsstyrelsen efter samråd med skolöverstyrelsen med sådant förslag i skrivelse den 15 mars 1921.

Genom beslut den 22 juni 1921 fann Kungl. Maj:t gott — med godkännande av riksdagens sistberörda beslut, i vad det skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag i ämnet — *dels* förklara, att de i Kungl. Maj:ts brev den 15 december 1911 meddelade bestämmelser rörande biljettpriser å statens järnvägar i vissa fall för folkskolebarn och dem åtföljande lärare och lärarinnor skulle tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, vara gällande, dock att avgiften för person och zon för resa i tredje klassens vagn skulle utgöra tio öre; *dels ock* anbefalla järnvägsstyrelsen att efter samråd med skolöverstyrelsen utfärda skärpta föreskrifter till kontroll därå, att vid folkskolebarns ferie- och studieresor genom nämnda brev den 15 december 1911 medgivna nedsättning i eljest gällande befodringsavgifter å statens järnvägar förekomme endast för medellösa eller svagt bemedlade barn.

Frågor hava nu väckts angående utsträckning i vissa avseenden av den rätt till nedsättning i biljettpriset vid ferie- och studieresor, som hittills varit medgiven. Då dessa frågor äro av den beskaffenhet, att de synas böra bliva föremål för riksdagens prövning, skall jag här redogöra för desamma.

Hos Kungl. Maj:t har styrelsen för Sveriges kommunala ungdomsskolors lärarförening hemställt om åtgärder, för att lärjungar vid kommunala mellanskolor måtte komma att befodras å statens

järnvägar mot samma avgift och under enahanda villkor i övrigt [179.] som folkskolebarn.

I sin ovannämnda skrivelse den 15 mars 1921 har järnvägsstyrelsen yttrat bland annat:

I fråga om studieresor har skolöverstyrelsen tillstyrkt, att nedsättning måtte få tillämpas jämväl för lärjungar vid kommunala mellanskolor och lärlings-skolor samt med lärlingsskolor jämförliga statsunderstödda skolor. Angående lämpligheten av en sådan utsträckning anser sig järnvägsstyrelsen icke kunna uttala sig.

Vidare har järnvägsstyrelsen i samma skrivelse uttalat sig för att ferieresor till nedsatt pris skulle få företagas icke blott av barn från städerna utan ock av barn från vissa stadsliknande samhällen ävensom att sagda ferieresor skulle få ställas till mindre landsortsliknande stad. Härom anför järnvägsstyrelsen bland annat:

Här må framhållas, att framställningar gjorts från en del samhällen av stadsliknande karaktär, att barn därifrån måtte komma i åtnjutande av samma förmåner som barn från städer. Det kan icke förnekas, att många dylika samhällen, särskilt större industrisamhällen, gott kunna likställas med städer. Såsom exempel på dylika samhällen kunna nämnas Sandvikens industrisamhälle och Hagalund invid Stockholm med befolkningar, som till stor del torde vara i små ekonomiska villkor. Det synes styrelsen vara rimligt, att dessa samhällen jämnställas med städerna.

Dessutom synes det böra vara möjligt för folkskolestyrelse eller skolråd att, då så befinnes förmånligt för vederbörande barn, rekvirera biljett mot nedsatt avgift för järnvägsresa, även om barnet skall tillbringa ferietiden i hem, beläget i mindre landsliknande stad. Styrelsen utgår därvid från, att det ofta icke ligger vikt uppå, att barnet får vistas på landet, utan att det kommer i ett bättre hem, där det får bättre omvårdnad och sundare föda än i sitt föräldrahem.

En framställning av det slag, som järnvägsstyrelsen omförmäler, har från Höganäs församlings skolråd inkommit till ecklesiastikdepartementet. Skolrådet hemställer, att, då Höganäs, som under stora delar av året lede av ogynnsamma luftförhållanden, säkerligen för sina klena barn, vilka till flertalet vore arbetarbarn, vore i lika stort behov som något annat samhälle av den hjälp, som låge i nedsatt biljettavgift för folkskolebarns ferieresor, Kungl. Maj:t ville i nämnda hänseende likställa församlingens barn med städernas. Skolöverstyrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till skolrådets ansökning. Liknande framställningar hava inkommit även från skolråden i Solna, Lidingö och Sundbybergs församlingar.

Ytterligare omförmäler järnvägsstyrelsen i sin förenämnda skrivelse, att framställningar gjorts angående nedsatt biljettpris vid fe-

[179.] rieresa för barn, som avslutat sin skolgång och därefter utsändas till landet, samt att styrelsen icke har något att erinra häremot, under förutsättning att resan sker under närmaste tiden efter skolterminens slut. Enahanda framställning har gjorts i fråga om studieresorna, och järnvägsstyrelsen anser, att icke heller häremot bör resas hinder, då en sådan resa torde hava samma betydelse i uppfostrande syfte som en resa under ferierna mellan två skolterminer.

Beträffande barnens avgifter vid ifrågavarande resor har jag i det föregående omförmålt, att Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 fastställt dessa avgifter till 10 öre för person och zon för resa i tredje klassens vagn. Även i denna fråga har järnvägsstyrelsen nu yttrat sig och därvid föreslagit, att avgiften icke skulle uttryckas med visst bestämt belopp för person och zon utan i stället bestämmas till 25 procent av den för vuxen person utgående avgiften enligt allmänna taxan. Därigenom skulle den nuvarande proportionen mellan barnens avgift och avgiften enligt allmänna taxan bibehållas, även om den senare underginge någon förändring.

Departementschefen

Framställningarna, att vad som i förevarande avseende gäller folkskolebarn skulle få tillämpas även på lärjungar vid de kommunala mellanskolorna samt beträffande studieresor jämväl på lärjungar vid lärlingsskolor och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter, kan jag icke förorda, detta med hänsyn dels till vad 1921 års riksdag anförut angående anslagets hållande inom behöriga gränser, dels ock till de konsekvenser i fråga om andra här icke nämnda läroanstalter, som ett bifall till framställningarna skulle medföra.

Icke heller anser jag mig böra tillstyrka bifall till förslaget, att ferieresorna skulle få ställas till mindre landsortsliknande städer, emedan det med dessa resor avsedda ändamålet då lätteligen skulle kunna förfelas.

Däremot finner jag fullt fog för förslaget, att barn från större stadsliknande samhällen på landet skulle beträffande ferieresor få åtnjuta samma förmån som barn från städerna. Det kan nämligen icke nekas, att dylika samhällen finnas, där barnen leva under till och med ogynnsammare hygieniska förhållanden än barnen i vissa städer och där behovet av ferievistelse på landet är för de fattigare barnen lika stort som för barnen i städerna. De exempel på sådana samhällen, som av järnvägsstyrelsen anförts, torde vara tillräckligt talande. Jag återkommer härtill i det följande.

[179.] ett annat sätt, som synes avse upprätthållandet för framtiden av riksdagens ståndpunkt i frågan, biträder jag järnvägsstyrelsens förslag.

När det slutligen gäller beräkningen av det för förra halvåret 1923 erforderliga anslagsbeloppet, anser jag mig böra omförmåla, att det i riksstaten för år 1921 upptagna anslaget å 70,000 kronor, blivit, enligt från riksräkenskapsverket införskaffad uppgift, under månaderna januari—september 1921 överskridet med 613,811 kronor 29 öre. Nu kan man visserligen motse, att ifrågavarande resor hädanefter, sedan de resandes avgifter blivit fördubblade och nedsättning i biljettpriserna även för studieresorna på grund av Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 22 juni 1921 inskränkts till medellösa och svagt bemedlade barn, skola kräva avsevärt mindre bidrag av statsmedel. Det oaktat har jag tagit under övervägande, huruvida icke statens kostnader i förevarande avseende skulle kunna under nuvarande bekymmersamma statsekonomiska förhållanden ytterligare nedbringas. Jag har därvid icke kunnat finna annat, än att studieresorna skulle kunna tills vidare under depressionstiden helt inställas. Annorlunda förhåller det sig med ferieresorna, vilka utan tvivel utgöra ett i sin mån verksamt medel till uppehållande av folkhälsan.

Men om jag sålunda anser, att ferieresorna böra fortgå även under depressionstiden, följer å andra sidan icke därav, att icke någon begränsning av dessa resor skulle kunna äga rum. Tvärtom anser jag en sådan begränsning både möjlig och önskvärd.

Hittills hava barn från rikets samtliga städer fått åtnjuta nedsättning i biljettpriserna vid ferieresor. Det synes mig, som om man vid detta medgivande gått något för långt. Städer sådana som Trosa, Sigtuna, Östhammar m. fl. dylika äro uppenbarligen i nu förevarande avseende närmast jämförliga med landsbygd, och jag skulle därför vilja förorda att sådana städer undantagas från bestämmelserna angående barns ferieresor. En dylik åtgärd torde icke heller strida mot vad som ursprungligen varit tänkt i denna fråga. Av det föregående framgår nämligen, att sagda resor enligt framställningen till 1911 års riksdag varit avsedda för barn »från städernas solfattiga gränder». Även om detta uttryck icke är att taga efter bokstaven, lär man dock icke så mycket misstaga sig, om man antager, att förslaget om statsunderstöd för feriere-

Vad beträffar förslaget, att ferieresor skulle få företagas av barn, som slutat sin skolgång, känner jag mig något tveksam, emedan dessa barn enligt min mening så fort som möjligt böra komma i arbete inom det yrke, för vilket de skola utbildas. Men i betraktande därav, att ett eller annat av dessa barn, särskilt bland flickorna, kan hava lämnat skolan med så nedsatta krafter, att någon tids vistelse på landet kan vara av behovet oundgängligen påkallad, vill jag icke avstyrka bifall till sagda förslag, dock att sådana resor må företagas endast i undantagsfall, då särskilda omständigheter därtill föranleda och efter särskild prövning av vederbörande skolstyrelse. Jag anser i likhet med järnvägsstyrelsen, att resorna böra företagas under tiden närmast efter slutad skolgång. Till förekommande av missbruk i detta avseende torde en viss tid böra angivas, inom vilken resorna skola vara fullbordade. Denna tid synes mig lämpligen kunna bestämmas till tre månader efter skolterminens slut. [179.]

Enär ferieresor icke äro behövlige vare sig för barn i mindre folkskolor, då denna skoltyp icke förekommer i de samhällen, om vilka nu är fråga, eller för barn i dövstumskolor eller i Stockholms stads uppfostringsanstalt vid Skrubba, torde ferieresor böra vara medgivna endast för barn i småskola, egentlig folkskola, seminariums övningsskola, folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola eller högre folkskola.

Vad angår studieresorna lider det intet tvivel, att barnen hava det största intresset för dessa resor och de största förutsättningarna att draga nytta av desamma, efter det de genomgått hela skolkursen. Efter vad jag har mig bekant, hava också dessa resor hittills, vad barnen i folkskolan beträffar, i en mängd fall uppskjutits, tills skolkursen varit helt avslutad, och sedermera företagits omedelbart därefter, medan barnen ännu befunnit sig i skolåldern. Så har varit fallet särskilt i städerna. Denna anordning förtjänar visserligen enligt min mening att bibehållas men av skäl, som jag i det följande skall angiva, ifrågasättes icke nu något anslag i berörda avseende.

Frågan om avgiften vid ferie- och studieresor har så nyligen som under år 1921 varit föremål för riksdagens prövning, men då järnvägsstyrelsen för uttryckande av sagda avgift nu föreslår

sorna egentligen föranletts av tanken på de mindre tillfredsställande hygieniska förhållanden — särskilt beträffande bostäder — vilka ofta förefinnas i städerna, enkannerligen de större. Vill man i nu angivna syfte draga en gräns mellan de olika städerna, torde invånarantalet lämpligen böra bli bestämmande. För min del anser jag, att städer med ett invånarantal understigande 3,000 skulle kunna uteslutas från rätt till nedsättning i biljettpriset vid barnens ferieresor. Av de städer, som äro upptagna i statistiska centralbyråns redogörelse för folkmängden inom administrativa områden den 31 december 1919, skulle 28 falla nedanför nu angivna gräns. Då jag i det föregående förordat en utsträckning av ferieresor med nedsatt avgift även för barn i vissa stadsliknande samhällen, bör givetvis samma folkmängdsgräns som den ovan nämnda bestämmas för dessa samhällen. En förteckning över de städer och andra samhällen, för vilka ovannämnda nedsättning i biljettpriset skall gälla, torde böra med ledning av de senaste folkmängdsuppgifterna för varje år upprättas av järnvägsstyrelsen och inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt förberörda uppgift från riksräkenskapsverket hava för ferie- och studieresor under de nio första månaderna av år 1921 åtgått 683,811 kronor 29 öre av statsmedel. Antagligen har mot slutet av samma år under den begynnande julferien ytterligare något mindre belopp åtgått för samma ändamål, så att slutsumman stigit till omkring 700,000 kronor. Denna summa torde utgöra inemot sju åttondelar av samtliga biljettavgifter för resorna, vilka avgifter i sin helhet då skulle uppgått till omkring 800,000 kronor. Antager man, att resorna under år 1923 skulle företagas i samma omfattning, bleve statens bidrag till desamma, då detta numera skall utgå med tre fjärdedelar av biljettavgifterna, endast 600,000 kronor. Nu har jag emellertid föreslagit, att studieresorna skulle tills vidare inställas. Någon exakt uppgift på det bidrag till dessa resor, som utgått av statsmedel, har icke kunnat erhållas, men skäl finnes för antagandet, att detta bidrag utgjort inemot två tredjedelar av statsbidraget till samtliga resor. Det för hela året 1923 erforderliga anslagsbeloppet till ferieresor skulle kunna uppskattas till omkring 250,000 kronor och anslaget för förra halvåret beräknas till 125,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels med uteslutande av det nuvarande *ordinarie* förslagsanslaget å 175,000 kronor till understöd-jande av folkskolebarns ferie- och studieresor i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppta ett *ordinarie* förslagsanslag till understöd-jande av folkskolebarns ferieresor av 125,000 kronor;

dels medgiva, att från sagda anslag må utgå understöd för ferieresor, som företagas av medellösa eller mindre bemedlade barn, tillhörande småskola, egentlig folkskola, seminariums övningsskola, folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola eller högre folkskola i stad eller stadsliknande samhälle med ett invånarantal av minst 3,000, ävensom att dylika resor må, där särskilda omständigheter därtill föranleda, kunna efter särskild prövning av vederbörande skolråd eller skolstyrelse anordnas även för barn, som slutat sin skolgång, under villkor att resorna fullbordas inom tre månader efter näst föregående lästermins slut;

dels ock bestämma, att avgiften vid ferie- och studieresor å statens järnvägar skall utgå för varje person med 25 procent av den för person över 12 år gällande befordringsavgiften enligt allmänna taxan.

Fortsättningsskolor.

[180.] 40. **Understöd för avlönande av lärare vid fortsättnings-skola.** I anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag har Understöd för avlönande av lärare vid fortsättnings-skola.

1921 års riksdag a) medgivit, att arvodet till lärare i fortsättningsskola och ersättningsskola, som upprättas efter av 1918 års riksdag angivna grunder, finge under höstterminen 1921 samt år 1922 utgå med vissa angivna belopp, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser i fråga om dessa arvodens åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga;

b) höjt det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskola, då 2,050,000 kronor, med 825,000 kronor till 2,875,000 kronor;

c) för beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid fortsättnings-skola i enlighet med under a) angivna grunder anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 540,000 kronor.

Därjämte anvisade riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom framställda förslag till höjt understöd för höstterminen 1921 för av-lönande av lärare vid fortsättningsskola på tilläggsstat för nämnda år ett förslagsanslag av 225,000 kronor.

Den 7 juli 1921 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet (Svensk författningssamling nr 448).

Skolöverstyrelsen har nu hemställt, att ifrågavarande förslags-anslag måtte i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföras med 2,210,000 kronor samt därvid inledningsvis erinrat, att de för bestämmandet av ifrågavarande anslag utförda beräkningarna grun-dats på det antagandet, att den beslutade omdaning av fortsätt-ningsskolorna skulle kunna hinna genomföras under en övergångs-tid av fem år och att tillväxten av nya fortsättningsskolor av 1918 års typ komme att fördela sig jämnt med omkring 1,000 nya skolor för vart och ett av dessa år. Detta antagande hade, enligt vad överstyrelsen inhämtat, visat sig i det allra närmaste överensstämma med de verkliga förhållandena under läsåren 1919—1921.

Vad sedan angår beräkningen av det för hela året 1923 erforderliga anslaget anför överstyrelsen bland annat:

Vid beräkningarna angående det för år 1923 till fortsättningsskolor av ny typ erforderliga anslagsbeloppet har överstyrelsen utgått från en medelavlönning av 3 kronor för undervisningstimme.

Vad först angår fortsättningsskolorna av 1918 års typ skulle i de 4,000 skolorna av detta slag, vilka antagits vara i verksamhet under år 1922, under-visningen fortgå under år 1923 på så sätt, att i 3,000 av dessa skolor två års-kurser komme att erhålla undervisning under 180 timmar vardera och i de övriga 1,000 skolorna en årskurs undervisas under 180 timmar och en annan årskurs under 90 timmar. Under förutsättning, att avlöningen för lärarna i medeltal kommer att utgå med 3 kronor för timme, skulle statsbidraget för dessa 4,000 fortsättningsskolor uppgå till 4,050,000 kronor. Men enligt det gjorda antagandet om en jämn tillväxt i antalet fortsättningsskolor av ny typ skulle under år 1923 komma att inrättas ytterligare 1,000 sådana skolor, var och en med lärjungar tillhörande en enda årskurs och med en undervisningstid av 90 timmar. För dessa nyinrättade skolor komme att erfordras ett understöd av 270,000 kronor. Till samtliga fortsättningsskolor av den nya typen skulle sålunda komma att be-hövas sammanlagt 4,320,000 kronor.

Vad vidare beträffar anslagsbeloppet till fortsättningsskolorna av den hittills-

- [180.] varande typen torde detta, på grund därav att en del av dessa skolor antagligen kommer att förvandlas till skolor av ny typ, kunna för år 1923 minskas med 75,000 kronor, alltså från för år 1922 beräknade 175,000 kronor till 100,000 kronor. För samtliga fortsättningsskolor skulle i enlighet härmed komma att under år 1923 erfordras ett statsunderstöd av sammanlagt 4,420,000 kronor. Då anslaget för år 1922 utgår med 2,875,000 kronor, erfordras alltså en höjning av detsamma för år räknat med 1,545,000 kronor.

Överstyrelsen har beräknat storleken av det anslag, som för förra halvåret 1923 bör för ändamålet upptagas i riksstaten till 2,210,000 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom synes har skolöverstyrelsen beräknat det för ifrågavarande ändamål erforderliga anslagsbeloppet i en summa. Enligt denna beräkning skulle sagda belopp uppgå för hela året 1923 till 4,420,000 kronor och för förra halvåret till hälften därav eller 2,210,000 kronor. Enligt det i det föregående omförmälda uttalande, som gjordes av 1921 års riksdag, skulle emellertid den anslagsförhöjning, som följde av riksdagens beslut angående höjda arvoden åt fortsättningsskolornas lärare, utgå såsom ett tillfälligt förstärkningsanslag å extra stat. I överensstämmelse härmed bör tydligen det ordinarie förslagsanslaget beräknas på grundvalen av den medelavlöning för undervisningstimme, som före år 1921 minst skulle utgå i fortsättningsskola av 1918 års typ. För det av överstyrelsen angivna antalet kurser och undervisningstimmar under år 1923 skulle då erfordras ett anslagsbelopp av 3,600,000 kronor. Härtill skulle komma ett belopp av 100,000 kronor, avsett för fortsättningsskolor av den gamla typen. Sammanlagt skulle således det ordinarie förslagsanslaget för hela året 1923 böra beräknas till ett belopp av 3,700,000 kronor.

När det sedan gäller att beräkna det anslagsbelopp, som bör uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923, måste tydligen även här, på samma sätt som skett i fråga om anslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, hänsyn tagas till gällande bestämmelser rörande utbetalningar från anslaget. I kungörelsen den 16 september 1918 (nr 762) angående statsbidrag till avlönande av lärare vid fortsättningsskola, vilken kungörelse avser fortsättningsskola av 1918 års typ, föreskrives, att till vederbörande skol-distrikt skall varje år, snarast möjligt efter januari månads ingång, av statskontoret eller länsstyrelsen såsom förskott på årets statsbidrag utbetalas tio tolfte delar av det belopp, som enligt för året fastställd utgifts- och inkomststat beräknats i statsbidrag till avlöning åt lärare

vid distriktets fortsättningsskolor. De slutliga rekvisitionerna av statsbidrag för året skola göras tidigast efter ingången av december månad och senast före utgången av därpå följande januari månad. På grund av sistnämnda bestämmelse komma de flesta utbetalningar, som göras i anledning av berörda slutrekvisitioner, att framflyttas till början av året näst efter det, som rekvisitionerna avse, och således belasta det årets anslag.

Vad beträffar förra halvåret 1923 torde ovannämnda bestämmelse angående förskott böra ändras därhän, att förskottet för sagda halvår utgår med endast hälften av det nuvarande, således med fem tolfte delar av det belopp, som för hela året beräknats i statsbidrag till avlöning åt lärare vid ifrågavarande skolor. Det anslag, som i riksstaten skall uppföras för nämnda halvår, bör då beräknas så, att det lämnar tillgång dels till utbetalning av nyssberörda fem tolfte delar, dels ock till de utbetalningar för år 1922, som framflyttats till år 1923.

För hela år 1923 skulle för fortsättningsskolor av 1918 års typ enligt min beräkning erfordras ett anslag av 3,600,000 kronor. Fem tolfte delar härav utgör 1,500,000 kronor. För år 1922 är det ordinarie anslaget upptaget i riksstaten med 2,875,000 kronor. Därav äro 175,000 kronor beräknade för fortsättningsskolor av den gamla typen. Antager man, att två tolfte delar av återstoden, eller 450,000 kronor, utbetalas först under år 1923, och lägger detta belopp till 1,500,000 kronor, erhålles en summa å 1,950,000 kronor. Genom berörda antagande har man emellertid kommit något för högt, enär en del av ovannämnda två tolfte delar utbetalts under år 1922. Jag anser därför, att man lämpligen kan beräkna det belopp, som för fortsättningsskolor av 1918 års typ bör i början av år 1923 vara tillgängligt, till 1,850,000 kronor.

Vad beträffar statsbidrag för fortsättningsskolor av den gamla typen skall ansökning därom ingivas till länsstyrelserna tidigast efter maj månads början det år, för vilket statsbidrag sökes, och senast före utgången av januari månad påföljande år. Därjämte är föreskrivet, att, där fortsättningsskola är så ordnad, att den begynner under ett kalenderår men avslutas först under det därpå följande, statsbidrag skall utgå, såsom om fortsättningsskolan i sin helhet fortgått under det senare året. Med anledning av dessa bestämmelser torde hälften av det för år 1923 beräknade beloppet för dessa

fortsättningsskolor eller 50,000 kronor böra finnas att tillgå under förra halvåret.

Av det ordinarie anslaget för år 1922 hade ett belopp av 175,000 kronor beräknats för skolor av den gamla typen. På grund av ovannämnda bestämmelser rörande tiden för rekvisition av statsbidrag för dessa skolor torde det kunna antagas, att de flesta utbetalningarna av detta slag blivit verkställda under år 1922. Något särskilt belopp för de till år 1923 framflyttade utbetalningarna synes mig därför icke här böra tagas i beräkning.

I enlighet med de nu gjorda beräkningarna skulle alltså det ordinarie förslagsanslaget böra i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföras med ett belopp av 1,900,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningskola, nu 2,875,000 kronor, med ett belopp av 1,900,000 kronor.

[181.]

Arvodeshöjning åt lärare vid fortsättningskola.

41. **Arvodeshöjning åt lärare vid fortsättningsskola.** Såsom under nästföregående punkt erinrats har 1921 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framställda förslag för beredande av arvodeshöjning åt lärare vid fortsättningsskola i enlighet med av riksdagen fastställda grunder anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 540,000 kronor.

Sagda arvodeshöjning belöper sig till i medeltal 50 öre för undervisningstimme och utgår endast till lärare i fortsättningsskola av 1918 års typ. Enligt skolöverstyrelsens under nästföregående punkt återgivna yttrande skulle det sammanlagda beloppet av denna arvodeshöjning kunna för hela året 1923 beräknas på följande sätt:

3,000	skolor	med	2	årskurser	å	180	timmar	kronor	540,000:—
1,000	»	»	1	årskurs	å	180	»	»	90,000:—
1,000	»	»	1	»	å	90	»	»	45,000:—
1,000	»	»	1	»	å	90	»	»	45,000:—

Summa kronor 720,000:—

Av denna summa torde fem tolfedelar eller 300,000 kronor böra beräknas såsom förskottsutbetalning i början av år 1923. Vidare

synes ett något mindre belopp än två tolfte delar av de 540,000 kronor, vilka anslagits till arvodeshöjningen för år 1922, även böra tagas i beräkning till sådana utbetalningar för sistnämnda år, vilka komma att överskjutas till början av år 1923. Jag föreställer mig, att man för detta ändamål kan räkna med 50,000 kronor. Det anslag till ifrågavarande arvodesförhöjning, som skulle böra uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923, skulle sålunda komma att uppgå till 350,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvodesförhöjning i enlighet med de av 1921 års riksdag bestämda grunder åt lärare vid fortsättningsskola under förra halvåret 1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 350,000 kronor.

42. **Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor.** [182.]

På grund av Kungl. Maj:ts därom till 1920 års riksdag gjorda framställning anvisade riksdagen på extra stat för år 1921 till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor ett reservationsanslag av 300,000 kronor, och skulle detta anslag utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Genom ifrågavarande anslag avsågs att bereda medel för utbildning av lärare i ämnet arbetskunskap inom de nya obligatoriska fortsättningsskolorna av 1918 års typ.

Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor.

Hos 1921 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte på extra stat för år 1922 bevilja till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor ett reservationsanslag av 330,000 kronor. Som skäl för den föreslagna höjningen i anslaget åberopade dåvarande departementschefen svårigheten att förvärva och behålla ledare och undervisare, som vore för uppgiften kvalificerade. Riksdagen förklarade, att riksdagen ej funnit sig övertygad om behovet av den ifrågasatta höjningen, och att riksdagen icke ansett sig böra för ändamålet bevilja högre belopp än som då utginge. Riksdagen anvisade sålunda till ifrågavarande utbildningskurser på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning om beviljande av anslag för samma ändamål även för år 1923.

[182.]

Överstyrelsen har därvid först lämnat redogörelse för de under år 1921 hållna kurserna och därefter anført, bland annat:

Till bestridande av kostnaderna för kurserna under år 1921 har överstyrelsen haft till sitt förfogande förutnämnda av riksdagen beviljade anslag å 300,000 kronor. Dessutom hava nitton landsting, på därom av överstyrelsen genom vederbörande länsstyrelser gjord framställning, beviljat särskilda anslag till de kurser av denna art, som genom överstyrelsens försorg anordnats under år 1921, därav Stockholms läns landsting 3,600 kronor, Uppsala 1,800 kronor, Södermanlands 3,600 kronor, Östergötlands 3,600 kronor, Kronobergs 1,500 kronor, Kalmar norra 900 kronor, Gottlands 1,500 kronor, Blekinge 3,000 kronor, Malmöhus 4,500 kronor, Göteborgs och Bohus 2,000 kronor, Värmlands 3,600 kronor, Örebro 3,600 kronor, Västmanlands 3,600 kronor, Kopparbergs 3,600 kronor, Gävleborgs 4,500 kronor, Västernorrlands 2,500 kronor, Jämtlands 3,000 kronor, Västerbottens 3,600 kronor och Norrbottens 3,000 kronor. Samtliga dessa anslag från landstingen äro avsedda till utökning av kursdeltagarnas stipendier.

Då utbildningskurser av detta slag enligt överstyrelsens mening utgöra en nödvändig förutsättning för en lycklig lösning av fortsättningsskolans lärarfråga och därmed även för att den nu pågående omdaning av fortsättningsskolorna skall kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt, finner överstyrelsen sig böra tillstyrka, att sådana kurser komma att anordnas även under år 1923.

Vad beträffar antalet av de kurser, vilka kunna tänkas bli behöfliga under sistnämnda år, yttrar överstyrelsen:

I första hand torde böra anordnas 25 fortsättningskurser till de begynnelsekurser, vilka beräknats komma att hållas under år 1922, alltså

15	fortsättningskurser	med	undervisning	i	jordbruk med binärningar,
4	»	»	»	i	industri,
2	»	»	»	i	handel,
2	»	»	»	i	kvinnlig slöjd och
2	»	»	»	i	hushållsgöromål.

Samtliga dessa kurser skulle pågå under en tid sex veckor med undantag av handelskurserna, som skulle omfatta endast tre veckor.

Vid sidan av dessa fortsättningskurser borde jämväl anordnas lika många nya begynnelsekurser av motsvarande slag. Antalet begynnelsekurser skulle sålunda bli 25, och samtliga dessa kurser skulle pågå under sex veckor undertagandes handelskurserna, som skulle omfatta endast fem veckor. Antalet deltagare i varje kurs antages bli omkring 20.

Vad angår kostnaderna för de här föreslagna kurserna anför överstyrelsen:

Kostnaderna torde kunna beräknas efter väsentligen samma grunder, som tillämpats i fråga om kurserna under år 1922. Dock har, såsom av överstyrelsen framhölls i dess framställning år 1920 angående här ifrågavarande anslag, erfarenheten givit vid handen, att ett något större belopp måste anslås för undervisningen vid kurserna, om det skall bli möjligt att såsom ledare och undervisare kunna förvärva och behålla för uppgiften fullt kvalificerade personer.

Med hänsyn till vad i det föregående blivit anförut har överstyrelsen beräknat, att för samtliga 50 kurser kostnaderna skulle komma att uppgå till 330,000 kronor. Med hänsyn till eventuella besparingar å anslaget har emellertid överstyrelsen ansett sig för år 1923 böra stanna vid ett belopp, motsvarande det som av riksdagen beviljats för år 1922, eller 300,000 kronor.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget finner jag nödvändigt, att ett avbrott göres för någon tid i anordnandet av ifrågavarande utbildningskurser. Jag anser därför, att i riksstaten för förra halvåret 1923 böra upptagas medel endast till anordnandet av de utav skolöverstyrelsen föreslagna fortsättningskurserna. Då dessa kurser äro till antalet lika med de föreslagna begynnelsekurserna, synes endast halva det av överstyrelsen för år 1923 beräknade anslaget vara för ändamålet erforderligt eller 150,000 kronor. Någon höjning av arvoden till ledare och undervisare vid kurserna bör tydligen ej heller nu ifrågakomma. Hela detta belopp torde dock böra såsom reservationsanslag uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Departement-
schefen.

Högre folkskolor.

43. **Understöd åt högre folkskolor.** Riksstaten upptar för år 1922 ett förslagsanslag å 855,000 kronor till understöd åt högre folkskolor. Den utveckling, som alltjämt kännetecknar de högre folkskolorna, torde nödvändiggöra en höjning av anslaget, för helt budgetår räknat.

[183.]

Understöd åt
högre folk-
skolor.

Skolöverstyrelsen har också gjort framställning om sådan höjning. De av överstyrelsen till understöd åt högre folkskolor för år 1923 beräknade beloppen kunna sammanfattas på följande sätt:

till understöd åt avdelningarna (cirka 283 avdelningar, förde-	
lade på 72 skolor)	kronor 680,000: —
» merkostnad för yrkesbestämda avdelningar	» 15,000: —

[183.]	till bidrag till lärarnas avlöning	kronor	74,000: —
	» ålderstillägg åt lärare	»	100,000: —
	» bidrag till rektorernas arvoden	»	29,000: —
	» undervisning i hushållsgöromål	»	15,000: —
		Summa kronor	913,000: —

Av denna summa, 913,000 kronor, torde för förra halvåret 1923 hälften böra äskas d. v. s. 456,500 kronor eller avrundat 457,000 kronor.

Departement-
schefen.

Den höjning av anslaget, som skolöverstyrelsen sålunda förordat, är beroende på den av överstyrelsen gjorda beräkningen av det antal högre folkskolor samt de skolavdelningar och lärare vid dylika skolor, som sannolikt skulle komma att vara i verksamhet under år 1923. Mot denna beräkning vill jag endast anmärka, att statsbidrag för 283 avdelningar efter 2,400 kronor för varje avdelning utgör tillhopa 679,200 kronor och att bidrag till rektorernas arvoden efter 400 kronor för var och en utgör 28,300 kronor. Jag anser, att man bör räkna med dessa belopp i stället för de av överstyrelsen upptagna, respektive 680,000 och 29,000 kronor. Summan av det för hela året 1923 erforderliga anslaget blir då 912,000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 oktober 1921 (nr 643) angående ändring i vissa delar av kungörelsen den 16 september 1918 (nr 759) angående avlöning åt lärare vid högre folkskola samt statsbidrag till sådan skola skall till vederbörande skolstyrelse varje år snarast möjligt efter januari månads ingång av statskontoret eller länsstyrelsen såsom förskott på årets statsbidrag utan särskild rekvisition utbetalas elva tolfedelar av skillnaden mellan det belopp, som i skolans inkomst- och utgiftsstat beräknats i statsbidrag till skolan, och beloppet av de för året beräknade pensionsavgifter, som böra för vederbörande lärare utgå till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Den slutliga rekvisitionen av statsbidrag skall sedermera göras efter ingången av december månad det år, för vilket bidraget sökes, och före nästföljande januari månads utgång.

Nyssnämnda bestämmelse angående förskott torde böra för förra halvåret 1923 ändras därhän, att förskottet utgår endast med hälften av det beräknade förskottet för helt år eller $\frac{11}{24}$ av det beräknade statsbidraget för år minskat med förberörda pensionsavgifter. Enligt vad jag inhämtat hos statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., hava berörda avgifter för år 1920 beräknats till 44,650

kronor. För år 1923 torde de då kunna uppskattas till omkring 60,000 kronor. Skillnaden mellan det för sistnämnda år beräknade statsbidraget, 912,000 kronor, och de för samma år beräknade pensionsavgifterna utgör således 852,000 kronor och $^{11}/_{24}$ därav 390,500 kronor. Denna summa torde sålunda böra beräknas för utbetalning av förskott å statsbidragen i början av år 1923.

Vid samma tid komma även sådana utbetalningar att göras för år 1922, som framflyttats till år 1923. Då en tolfedel av årsanslaget för år 1922 utgör 71,250 kronor, torde sagda utbetalningar kunna beräknas till 50,000 kronor. Det belopp, som synes böra stå till förfogande i början av år 1923, utgör sålunda sammanlagt 440,500 kronor. Detta belopp torde dock kunna avrundas nedåt till 440,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor, nu 855,000 kronor, med 440,000 kronor.

44. **Anordnande av slöjd i högre folkskolor.** Då enligt gällande bestämmelser utbetalningar från anslag för detta ändamål äga rum först under senare halvåret, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget för anordnande av slöjd i högre folkskolor, nu 14,000 kronor, utan angivet belopp.

[184.]

Anordnande
av slöjd i
högre folk-
skolor.

45. **Sällskapets för folkundervisningens befrämjande verksamhet i allmänhet.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till sällskapets för folkundervisningens befrämjande verksamhet i allmänhet, nu 1,500 kronor, med halva beloppet eller 750 kronor.

[185.]

Sällskapets
för folkunder-
visningens
befrämjande
verksamhet
i allmänhet.

[186.]

Understöd åt
sällskapets
för folkunder-
visningens
befrämjande
högre folk-
skola.

46. **Understöd åt sällskapets för folkundervisningens befrämjande högre folkskola.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till sällskapets för folkundervisningens befrämjande högre folkskola, nu 7,570 kronor, med halva beloppet eller 3,785 kronor.

Folkhögskolor.

[187.]

Understöd åt
folkhög-
skolor.

47. **Understöd åt folkhögskolor.** Det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor är i riksstaten för år 1922 uppfört med 797,525 kronor, eller samma belopp, varmed det utgått under åren 1920 och 1921. Någon förhöjning av anslaget för helt år räknat behöver nu icke ifrågasättas, då någon avsevärd ökning av utgifterna å anslaget icke är att motse under år 1923. Vad beträffar det belopp, varmed anslaget bör upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, är att märka, att den del av anslaget, som utgår såsom understöd åt folkhögskolornas huvudkurser, disponeras redan tidigt på våren och alltså måste vara tillgänglig på förra halvårets budget. Då ifrågavarande del av anslaget under år 1921 utgör omkring 530,000 kronor och kan antagas bli ungefär lika stor under år 1923, synes anslaget i budgeten för förra halvåret 1923 böra upptagas med nämnda belopp.

På grund härav får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor, nu 797,525 kronor, med 530,000 kronor.

[188.]

Ökat under-
stöd åt folk-
högskolor.

48. **Ökat understöd åt folkhögskolor.** I anledning av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet fastställde 1919 års lagtima riksdag lönereglering för folkhögskolornas lärare och höjde i samband därmed det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från dess dåvarande belopp, 475,000 kronor, till 797,525 kronor eller med 322,525 kronor. Dessutom anvisade riksdagen på extra stat

för år 1920 för beredande av ökat understöd för folkhögskolor för vinterkursen 1919—1920 och sommarkursen 1920 ett förslagsanslag av 120,000 kronor. Detta anslag var avsett att medgiva en förhöjning av det ordinarie statsbidraget med ungefär 15 procent. |188.|

Vidare anvisade 1920 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag, för beredande av ökat understöd åt folkhögskolor för arbetsåret 1920—1921 på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag av 150,000 kronor. Sagda anslag var avsett att medgiva en höjning av det ordinarie statsbidraget med omkring 20 procent.

Slutligen har 1921 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag, anvisat dels å tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag av 150,000 kronor till ökat understöd åt folkhögskolor för arbetsåret 1920—1921, dels ock å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 225,000 kronor för beredande av ökat understöd åt ifrågavarande skolor för arbetsåret 1921—1922.

Genom sistnämnda båda anslag möjliggjordes en höjning av de ordinarie statsbidragen till folkhögskolorna för arbetsåret 1920—1921 med sammanlagt omkring 40 procent och för arbetsåret 1921—1922 med omkring 30 procent.

Det nu omförmälda särskilda understödet påkallades av det ekonomiska trångmål, vari folkhögskolorna råkat på grund av den allmänna prisstegringen. I den framställning från styrelserna för folkhögskolorna, lantmannaskolorna och lanthushållsskolorna, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till 1921 års riksdag, betonades särskilt, hurusom kristiden ej blott medfört en överväldigande ökning av skolornas driftkostnader utan även föranlett ett alltför långvarigt tillbakasettande av underhåll av byggnader, inventarier och undervisningsmateriell.

Nu har från styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening till skolöverstyrelsen ingivits en framställning om beredande av ökat anslag för arbetsåret 1922—1923, vari styrelsen anhållit, att överstyrelsen måtte göra hemställan om en tillfällig förhöjning för nämnda år av statsbidraget till folkhögskolorna uppgående till omkring 25 procent av det ordinarie anslaget.

Över denna framställning har skolöverstyrelsen den 31 augusti 1921 avgivit utlåtande och därvid anfört huvudsakligen följande:

Överstyrelsen är för sin del övertygad om att en tillfällig förhöjning av de ordinarie anslagen till folkhögskolorna är behövlig även för läsåret 1922—1923.

[183.] Enligt vad överstyrelsen genom folkhögskolinspektören inhämtat, synas efterverkningarna av dyrtiden komma att göra sig synnerligen kännbara för folkhögskolorna även under de närmaste åren. På grund därav att byggnader och materiellunderhåll mångenstädes under flera års tid måst i betänklig grad och i vissa fall helt och hållet eftersättas, komma nu efterräkningarna på detta område att bli synnerligen tryckande, varjämte kostnaderna för den bostadsanskaffning åt den ordinarie lärarpersonalen, som genom den nya avlöningskungörelsen ålagts skolorna, ännu för en tid framåt för många skolor synes bli ganska betydande.

Beträffande möjligheten för folkhögskolorna att erhålla det behöfliga tillskottet genom understöd av landstingen, har överstyrelsen inhämtat, att landstingen år 1920 lämnat ganska betydande bidrag till folkhögskolorna, i främsta rummet, såsom naturligt är, till de skolor, som stå under landstingens målsmanskap. Det stora flertalet folkhögskolor, som äges av enskilda sammanslutningar, har emellertid endast undantagsvis kommit i åtnjutande av något anslag för täckande av uppkommen brist i driftkostnaderna eller för byggnadsändamål, och så hårt ansträngda som landstingens finanser för närvarande äro, kan det knappast vara att vänta, att från dessa myndigheter tillräckliga bidrag skola kunna erhållas för tillgodoseende av behoven hos just de skolor, som mest blivit lidande av dyrtidens tryck.

Med hänsyn dels till de faktiska lättnader, som särskilt bränsleprisets nedgång medfört, dels till nödvändigheten att iakttaga största möjliga sparsamhet med statens utgifter för detta ändamål, finner sig överstyrelsen icke kunna förorda förhöjning till mera än 20 procent av det ordinarie statsbidraget.

Vidkommande beloppet av det anslag, som för detta ändamål skulle erfordras på budgeten för förra halvåret 1923, vill överstyrelsen erinra, att den största delen av understödet åt folkhögskolorna kommer på huvudkurserna, för vilka anslaget utgår under årets första hälft. Överstyrelsen har beräknat det för första halvåret 1923 erforderliga ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor till 530,000 kronor. 20 procent härav utgör 106,000 kronor, vilket belopp alltså skulle erfordras såsom förslagsanslag för förra halvåret 1923.

Departementsschefen.

Av vad ovan anförts torde framgå, att ett anslag av här ifrågasatt varande art är av behovet påkallat även för arbetsåret 1922—1923. Efter de genom kristiden inträdda svårigheterna, kräves givetvis åtskillig tid, innan allt åter kan komma in i normala förhållanden. Den av överstyrelsen föreslagna begränsningen av nu förevarande anslag till 20 procent av det ordinarie anslaget synes mig kunna godtagas. Mot överstyrelsens beräkning av det anslagsbelopp, som bör upptagas för förra halvåret 1923 har jag icke heller något att invända.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande av ökat understöd åt folk-

högskolor för arbetsåret 1922—1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 106,000 kronor.

49. **Stipendier åt elever vid folkhögskolor.** Från och med år 1883 har i riksstaten varit uppfört ett anslag till stipendier åt elever vid folkhögskolor. Anslaget utgick till en början å *extra stat* men uppfördes av 1908 års riksdag å ordinarie stat med ett belopp av 35,000 kronor. Då av 1912 års riksdag på Kungl. Maj:ts framställning en omreglering vidtogs av anslagen till folkhögskolorna, höjdes ifrågavarande anslag till ett belopp av 80,000 kronor. Anslagshöjningen var beräknad enligt den förutsättningen, att stipendierna skulle komma att utgå med samma genomsnittliga belopp, som tidigare bestämts i fråga om lantmannaskolorna, nämligen vid kurser om minst 20 veckors längd med 125 kronor för obemedlad och 75 kronor för mindre bemedlad elev samt vid kurser om minst 12 veckors längd med 75 kronor för obemedlad och 45 kronor för mindre bemedlad elev.

[189.]
Stipendier åt
elever vid
folkhög-
skolor

Det visade sig likväl genast, att anslagets ökning icke var tillräcklig för att medgiva stipendiernas utgående med de avsedda beloppen, enär elevernas antal snabbt tillväxte. På grund härav höjde 1914 års senare riksdag i anledning av väckt motion anslaget med 30,000 kronor till 110,000 kronor.

Fördelningen av anslag till nu ifrågavarande ändamål, överflyttades genom kungörelse den 16 juli 1915 angående stipendier å elever vid folkhögskolor på dåvarande folkskolöverstyrelsen.

I statsverkspropositionen till 1917 års riksdag föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att höja det under ättontende huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor, för det dåvarande 110,000 kronor, med 30,000 kronor till 140,000 kronor samt i riksstaten uppföra anslaget såsom förslagsanslag å sistnämnda belopp.

Genom höjning av anslaget till stipendier för folkhögskolelever avsågs att bereda möjlighet till att stipendierna, vilka alltjämt måste utgå med lägre belopp än som beräknades, då 1912 års riksdag bestämde grunderna för deras utgående, skulle kunna ökas till inne- mot sagda belopp, och genom anslagets förändring till förslagsanslag skulle trygghet vinnas för att stipendierna oavsett elevantalets väx-

[189.] lingar alltså skulle kunna hållas uppe vid ungefärligen samma belopp.

Riksdagen vidtog den föreslagna höjningen av anslaget men uppförde detsamma i riksstaten såsom förslagsanslag högst. Däremot uppförde riksdagen anslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter såsom förslagsanslag.

Med hänsyn till det beslut, som av 1917 års riksdag fattades med avseende å stipendieanslaget för de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1918 års lagtima riksdag, att det ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor skulle i riksstaten uppföras såsom förslagsanslag med oförändrat belopp, 140,000 kronor. I det vid nämnda statsverksproposition fogade utdrag ur statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1918 uttalade dåvarande departementschefen såsom önskvärt, att berörda stipendier finge, i likhet med vad som skedde vid lantmannaskolorna, utgå för månad med högst 25 kronor för obemedlad och högst 15 kronor för mindre bemedlad elev.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av två inom riksdagen väckta motioner beslöt riksdagen att dels i riksstaten uppföra det ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor såsom förslagsanslag med oförändrat belopp, 140,000 kronor, dels ock för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1918—1919 anvisa på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 70,000 kronor. Vid anmälan av detta sitt beslut anförde riksdagen, att riksdagen funnit en förhöjning av stipendierna till de mindre bemedlade eleverna från 15 kronor till 20 kronor per månad och till de obemedlade från 25 kronor till 35 kronor per månad lämpligast.

I överensstämmelse med detta riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 22 november 1918 kungörelse (nr 896) angående stipendier åt elever vid folkhögskolor.

Med förenämnda belopp, 140,000 kronor, har det ordinarie förslagsanslaget till ifrågavarande stipendier alltså sedan år 1918 varit i riksstaten upptaget. För beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor har riksdagen därjämte anvisat på extra stat för vardera av åren 1920 och 1921 ett förslagsanslag å samma belopp som förenämnda på extra

stat för år 1919 anvisade eller å 70,000 kronor. I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att motsvarande anslag på extra stat för år 1922 skulle höjas till 132,000 kronor. Därmed åsyftades stipendiernas höjande till 45 kronor i månaden för obemedlad och 25 kronor för mindre bemedlad elev. I det vid statsverkspropositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1921 uttalade föredragande departementschefen såsom sin mening, att en utredning av stipendiefrågan i hela dess utsträckning, i vad den avsåge stipendiens utgående av statsmedel, vore av behovet påkallad. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag och framhöll i samband därmed vikten av att en undersökning rörande frågan om de av statsmedel utgående stipendierna komme till stånd för uttrönande, huruvida och i vad mån enhetliga grunder för bestämmande av stipendiebeloppen lämpligen kunde införas.

Genom beslut den 22 juni 1921 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning stipendier av statsmedel borde utgå till elever vid läroanstalter av skilda slag, samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag i ämnet, vartill nämnda utredning kunde föranleda; och borde därvid, i händelse stipendier ansåges böra beviljas, förslag jämväl avgivas till grunder för stipendiernas utgående. Den erforderliga utredningen i ämnet har emellertid ännu icke blivit slutförd, varför frågan om ändrade bestämmelser rörande grunderna för stipendiernas utgående icke kan föreläggas 1922 års riksdag.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att det ordinarie förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor måtte för förra halvåret 1923 uppföras med ett belopp av 86,850 kronor, och till stöd härför anført följande:

Vid beräkning av det anslagsbelopp, som kan bli för ändamålet erforderligt under budgetsperioden 1 januari—30 juni 1923, torde man böra utgå från storleken av de stipendiemedel, som utanordnats åt elever vid folkhögskolornas vinterkurser 1920—1921. Därjämte bör ihåggkommas, att ifrågavarande stipendiemedel utgå icke blott från här förevarande förslagsanslag utan ock från ett å extra stat anvisat förslagsanslag för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor å 70,000 kronor, ävensom att sagda båda anslag visat sig ungefär motsvara årsbehovet. De för berörda vinterkurser anvisade stipendiemedlen kunna alltså beräknas till två tredjedelar utgå

ur det ordinarie anslaget och till en tredjedel ur anslaget å extra stat. Då nämnda stipendiemedel utgöra 130,284 kronor 50 öre, skulle alltså på det ordinarie anslaget belöpa 86,856 kronor 33 öre. Detta belopp, avrundat till 86,850 kronor, torde sålunda kunna beräknas bliva behöfligt för vinterkurserna 1922—1923.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra, dels att antalet elever är väsentligt större i vinterkurserna än i sommarkurserna, vadan större delen av årsanslaget åtgår för de förstnämnda, dels ock att ifrågavarande stipendiemedel måste utbetalas redan tidigt på våren och att därför det för ändamålet behöfliga anslaget måste vara tillgängligt å förra halvårets stat.

Departementschefen.

Mot det av skolöverstyrelsen föreslagna beloppet har jag intet att erinra, men då det under nuvarande förhållanden torde vara nödvändigt att begränsa utgifterna under anslaget, anser jag mig böra föreslå en förändring av anslagets natur. Av det föregående framgår, att anslaget först i 1919 års riksstat erhöill karaktären av förslagsanslag och att det tidigare varit i riksstaten upptaget antingen såsom bestämt anslag eller såsom förslagsanslag, högst. I övergångsbudgeten för förra halvåret 1923 synes mig anslaget lämpligen böra erhålla karaktären av förslagsanslag, högst.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor såsom förslagsanslag, högst, med ett belopp av 86,850 kronor.

[190.]

Höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor.

50. Höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor. Såsom jag under näst föregående punkt erinrade, anvisade riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1920—1921 på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag av 70,000 kronor. För samma ändamål beträffande läsåret 1921—1922 anvisade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 132,000 kronor.

Medel för berörda ändamål torde vara behöfliga även för förra halvåret 1923. På grund av de brydsamma ekonomiska förhållandena synes det dock nödvändigt, att anslaget begränsas, dels därigenom, att det återföres till samma belopp, för helt år räknat, varmed det utgick under åren 1919—1921, eller 70,000 kronor, dels

ock på det sätt, att det, i likhet med anslaget till höjda stipendier för seminarieelever, får karaktären av förslagsanslag, högst. Då understöden utgå med högst vissa angivna belopp, torde förändringen i detta avseende icke möta något hinder. Beräknas det behöfliga anslagsbeloppet för nämnda halvår på samma sätt, som under nästföregående punkt angivits beträffande det ordinarie anslaget till stipendier åt ifrågavarande elever, bör sagda belopp bestämmas till 43,000 kronor.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av höjda stipendier åt omedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1922—1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 43,000 kronor.

Abnormundervisningen.

51. **Befrämjande av dövstumundervisningen.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[191.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervisningen, nu 200,000 kronor, med halva beloppet eller 100,000 kronor.

Befrämjande
av dövstum-
undervis-
ningen.

52. **Kyrklig själavård åt dövtumma.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[192.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget, högst, till kyrklig själavård åt dövtumma, nu 14,000 kronor, med halva beloppet eller 7,000 kronor.

Kyrklig sjä-
lård åt döv-
stumma.

53. **Tidning för dövtumma.** Till utgivande av tidning för dövtumma har alltsedan år 1913 på extra stat utgått ett förslagsanslag av högst 500 kronor årligen. Av 1921 års riksdag höjdes anslaget för år 1922 enligt Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag till 1,000 kronor.

[193.]

Tidning för
dövtumma.

Hos Kungl. Maj:t har nu tidningens utgivare, typografen B. G. Fondelius, gjort framställning om utverkande av anslag för tidningens fortsatta utgivande under år 1923 med enahanda belopp som under år 1922, eller 1,000 kronor.

Inspektören för dövstumundervisningen har tillstyrkt ansökningen, varjämte skolöverstyrelsen anfört bland annat:

Tidningens utgivare har framhållit, att det vore hans mening att med hjälp av det för år 1922 höjda statsunderstödet från och med sistnämnda år företaga en reglering av prenumerationspriset nedåt, så att tidningen bleve lättare tillgänglig för de dövstamma. Prenumerationsavgiften, vilken för år 1921 utgör 3 kronor 40 öre för helt år, har i den ansökningen bifogade kostnadsberäkningen för år 1923 upptagits till 2 kronor, varav 63 öre beräknas utgöra postarvode och 1 krona 37 öre nettoavgiften för tidningen. Av kostnadsberäkningen framgår vidare, att tidningens inkomster, statsunderstödet oberäknat, uppskattats till 2,709 kronor. Prenumerantantalet har därvid beräknats till 700, och inkomst av lösnummerförsäljningen har upptagits inbringa 1,400 kronor. Utgifterna beräknas uppgå till sammanlagt 3,800 kronor, varav sättnings- och tryckningskostnader för 12 nummer 2,075 kronor samt papper 495 kronor. Statsförslaget upptager visserligen icke något särskilt belopp såsom ersättning till utgivaren för redaktions- och expeditionarbete, men om till den beräknade inkomstsumman lägges det begärda statsanslaget å 1,000 kronor, uppstår ett överskott utöver de beräknade utgifterna av 629 kronor, vilket belopp torde kunna disponeras för nämnda ändamål. På grund härav finner sig överstyrelsen böra biträda den gjorda framställningen.

För förra halvåret 1923 torde böra för ändamålet äskas ett belopp av 500 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd för utgivande under år 1923 av Tidning för dövstamma anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 500 kronor, att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

[194.]

Institutet och
förskolan för
blinda å
Tomtebodå.

54. **Institutet och förskolan för blindå å Tomtebodå.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till institutet och förskolan för blindå å Tomtebodå, nu 103,150 kronor, med halva beloppet eller 51,575 kronor.

55. **Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare.** Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1921 års riksdag att, med uteslutande ur riksstaten av det tidigare under åttonde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget å 4,000 kronor till bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, under rubriken: Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 4,400 kronor.

[195.]

Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning angående anslag för enahanda ändamål jämväl för förra halvåret 1923 och därvid hemställt, att detsamma måtte med oförändrat belopp i sin helhet upptagas å övergångsbudgeten.

Enär ifrågavarande anslag, efter vad jag inhämtat, endast delvis kommer till användning under förra halvåret, anser jag, att anslaget nu kan upptagas med halva beloppet eller 2,200 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare, nu 4,400 kronor, med halva beloppet eller 2,200 kronor.

56. **Förskolan för blindas i Växjö.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[196.]

Förskolan för blindas i Växjö.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till förskolan för blindas i Växjö, nu 20,600 kronor, med halva beloppet eller 10,300 kronor.

57. **Hantverksskolan i Kristinehamn för blindas.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[197.]

Hantverksskolan i Kristinehamn för blindas.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga

dels det *ordinarie* bestämda anslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, nu 17,300 kronor, med halva beloppet eller 8,650 kronor, *dels ock* det *ordinarie* reservationsanslaget till

samma skola, nu 11,000 kronor, med halva beloppet eller 5,500 kronor.

[198.]

Uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

58. Uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1919 års lagtima riksdag på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 3,550 kronor till uppehållande vid hantverksskolan i Kristinehamn under höstterminen 1920 av ytterligare en korgmakeriavdelning. Vidare anvisade 1920 års riksdag för samma ändamål på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 850 kronor, varjämte riksdagen medgav, att ovannämnda för år 1920 anvisade anslag å 3,550 kronor finge för enahanda ändamål användas under år 1921. Slutligen medgavs 1921 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag, att sagda av 1919 och 1920 årens riksdagar anvisade reservationsanslag å tillhopa 4,400 kronor finge för enahanda ändamål användas under höstterminen 1922.

Nu har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen angående anslag för ovannämnda ändamål även för förra halvåret 1923 och till stöd för denna hemställan anfört bland annat:

I skrivelse den 12 maj 1921, som av inspektören för blindundervisningen jämte eget yttrande överlämnats till skolöverstyrelsen, har styrelsen för hantverksskolan gjort framställning om utverkande för år 1923 av ett förslagsanslag för ändamålet i fråga av 6,600 kronor.

Staten för ifrågavarande korgmakeriavdelning har av styrelsen beräknats på följande sätt:

A. Inkomststat:

Beräknad inkomstökning av skolans verksamhet . . .	kronor 1,250: —
Beräknat statsanslag	» 6,600: —
Summa kronor	7,850: —

B. Utgiftsstat:

Arvode till en lärare i korgmakeri	kronor 3,000: —
Ersättning för bostad med värme	» 600: —
Arvode till ämnes- och handarbetsundervisning . . .	» 1,500: —
Utackorderingsbidrag till för den nya avdelningen	
beräknade 15 elever å 150 kronor per år	» 2,250: —
Diverse utgifter	» 500: —
Summa kronor	7,850: —

Inspektören för blindundervisningen har i sitt yttrande förklarat sig icke hava något att invända mot den sålunda gjorda beräkningen, helst densamma anslöte sig till vad förut beviljats men vore relativt åtskilligt billigare.

Beträffande behovet av den här ifrågavarande extra korgmakeriavdelningen och betydelsen av ökade utbildningsmöjligheter för vuxna blinda kan jag inskränka mig till att hänvisa till vad i detta avseende anförts i Kungl. Maj:ts proposition nr 167 till 1919 års riksdag. Det av skolans styrelse uppgjorda förslaget till stat för avdelningen har icke givit mig anledning till erinran. Av nämnda statförslag framgår, att det erforderliga statsanslaget för helt år skulle uppgå till 6,600 kronor och således för halft år till 3,300 kronor. Denna stat torde kunna tillämpas även för höstterminen 1922, då berörda korgmakeriavdelning skall taga sin början. Man torde då kunna beräkna, att det för sagda termin anvisade anslaget å 4,400 kronor kan vid terminens slut lämna en reservation å 1,100 kronor. Då denna reservation torde kunna användas för korgmakeriavdelningen under förra halvåret 1923, lärer för sagda halvår ett reservationsanslag av endast 2,200 kronor vara för ändamålet erforderligt.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda av ytterligare en korgmakeriavdelning anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 2,200 kronor.

59. Fraktbidrag för arbetsmaterialier till blinda hantverkare. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag anvisade 1921 års riksdag såsom bidrag till beredande av fria frakter för arbetsmaterialier, som från hantverksskolans i Kristinehamn för blinda materialdepå sändas blinda hantverkare, på *extra stat* för år 1922 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

[199.]

Fraktbidrag
för arbets-
materialier
till blinda
hantverkare.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om beredande av anslag till enahanda belopp för förra halvåret 1923.

Anslag för ifrågavarande ändamål torde böra beredas även för nyssnämnda halvår och torde anslaget därvid böra bestämmas till hälften av det för år 1922 anvisade beloppet eller således till 5,000 kronor.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till beredande av fria frakter

för arbetsmaterialier, som från hantverksskolans i Kristinehamn för blinda materialdepå sändas blinda hantverkare, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor.

[200.]

Bidrag till
avlönande av
vikarier för
lärare vid
blindunder-
visnings-
anstalter.

60. **Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter, nu 1,200 kronor, med halva beloppet eller 600 kronor.

[201.]

Tryckning av
blindskrifter

61. **Tryckning av blindskrifter.** Till tryckning av blindskrifter har riksdagen beviljat medel på extra stat från och med år 1883. För år 1922 utgår anslag för ändamålet jämlikt beslut av 1921 års riksdag med 7,000 kronor.

Nu har direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för år 1923 uppföras med samma belopp som för år 1922. Denna hemställan har tillstyrkts av inspektören för blindundervisningen.

Även skolöverstyrelsen har förordat bifall till framställningen och till stöd härför, bland annat, anfört att, därest mot förmodan ett överskott i anslaget skulle uppstå, detta kunde, såsom av inspektören för blindundervisningen framhållits, lämpligen användas till en välbehövlig ökning av bokproduktionen.

Departement-
schefen.

Anslag för ifrågavarande ändamål är tydligen behövt även för år 1923 och synes skäligen böra beräknas till samma belopp, som anvisats för år 1922. För förra halvåret 1923 torde sålunda anslaget böra bestämmas till hälften av årsanslaget eller till 3,500 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till tryckning av blindskrifter anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 3,500 kronor.

62. **Understöd åt blindlärarelever.** Under en följd av år har riksdagen på extra stat beviljat anslag till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare. Anslaget, som tidigare utgått med 1,200 kronor årligen, höjdes av 1921 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, till ett belopp av 2,400 kronor.

[202.]
Understöd åt
blindlärar-
elever och
reseunder-
stöd åt
blindlärare.

Direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan har nu hemställt om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1923 för samma ändamål bevilja ett reservationsanslag av 2,400 kronor. Inspektören för blindundervisningen har i avgivet yttrande tillstyrkt bifall till denna framställning.

Jämväl skolöverstyrelsen har biträtt framställningen.

Detta anslag har förut använts för två ändamål, nämligen dels till understöd åt blindlärarelever, dels ock till reseunderstöd åt blindlärare. Då, såsom i det föregående omförmäls, anslag till resestipendier över huvud taget icke nu skulle äskas hos riksdagen, böra givetvis medel till reseunderstöd åt blindlärare icke heller stå till förfogande för förra halvåret 1923. Anslag till understöd åt blindlärarelever är däremot av den art, att det icke kan undvaras nämnda halvår. Då enligt vad jag inhämtat det nuvarande anslagsbeloppet, 2,400 kronor för helt år, i sin helhet är behövt för att erhålla kompetenta sökande till blindlärarelevplatserna, synes mig anslaget böra för förra halvåret 1923 uppföras i riksstaten med 1,200 kronor.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt blindlärarelever anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 1,200 kronor.

63. **De blindas förening.** Till understöd åt de blindas förening har riksdagen anvisat anslag på extra stat för tiden från och med år 1911. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade riksdagen för ändamålet på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 90,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

[203.]
De blindas
förening.

I en till skolöverstyrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse har nu föreningens styrelse anhållit om ett till 100,000 kronor

[203.] förhöjt anslag för år 1923. Till stöd för sin framställning har styrelsen anfört huvudsakligen följande:

Bland åtgärder, genom vilka föreningen praktiskt fullföljt sin strävan att främja de blindas självverksamhet vore upprättandet av anstalter sådana som materialdepå, försäljningsbodar för blindas arbeten, korgmakeri- och borstbinderi-verkstäder, sjukkasse, maskinskrivningsbyrå, bibliotek, veckotidning m. fl., dels understöd till enskilda blindas för att sätta dem i stånd att utbilda sig för olika uppgifter, dels ock bidrag till byggandet av egna hem och arbetslokaler m. m. Förutom till nämnda ändamål hade föreningens medel måst tagas i anspråk för utövande i stor omfattning av den verksamhet, som avsåge att lindra den direkta nöden bland de blindas, för vilka fattigvården eller invaliditetspensionerna icke tillnärmelsevis kunnat vara tillfyllest.

Föreningens främsta inkomstkälla hade — utom statsbidragen — varit den insamling av penningmedel, som under mer än två decennier utförts av föreningens ordförande, och som i medeltal de fyra sista åren givit ett belopp av över 100,000 kronor.

Resultatet av denna insamling bleve emellertid självfallet i väsentlig mån beroende på affärlivets ställning, enär just handels- och industriens målsmän hade varit och fortfarande vore de utan jämförelse största bidragsgivarna. Under trycket av alltjämt nedgående konjunkturer hade med allt större styrka av dessa gjorts gällande, att föreningen för upprätthållande av sin verksamhet i framtiden om möjligt borde göra sig mindre beroende av den i övrigt för sådana ändamål hårt beskattade allmänheten, och att föreningen, som ju vore en erkänt samhällsnyttig institution, i sådant hänseende borde kunna påräkna starkare ekonomiskt stöd från det allmännas sida.

Många givare hade på ovan anförda grunder nu förklarat sig ej längre vilja eller ens kunna giva bidrag, och föreningen hade därför redan under närmaste framtid att räkna med en betydande inkomstminskning.

Det nödläge inom blindvärlden, som blivit en följd av minskade arbetstillfällen inom de ordinarie blindyrkena, korgmakeri och borstbinderi, hade emellertid samtidigt medfört ökade krav på föreningens understödsförmåga och nödvändiggjort träffandet av särskilda anstalter till arbetslöshetens bekämpande. Redan nu hade föreningen i detta syfte genom inrättandet, hittills i mindre skala, av vedgårdar kunnat bereda arbetstillfälle åt blindas, som till följd av driftinskränkningar å föreningens och andra verkstäder blivit arbetslösa. Fullföljandet och utvidgandet av detta företag, vilket, visserligen ännu av mera provisorisk natur, dock med fördel torde kunna utvecklas till ett verkligt, permanent försörjningsmedel för blindas, komme för föreningen att medföra en utgiftsökning, vilken genom statsanslagets höjande med 10,000 kronor till väsentlig del skulle kunna täckas.

Såväl inspektören för blindundervisningen som skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen. Det ändamål, för vilket anslag här begäres, är tvivelsutan ett av de mest behjärtansvärda, om man tager i betänkan den utom-

ordentliga, hjälpbringande verksamhet, som under en följd av år utövats av de blindas förening. Jag vill i detta sammanhang endast erinra om vad min företrädare i statsrådsämbetet anförde i här förevarande ärende (punkten 197 av bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition). Det statsfinansiella läget gör emellertid, att jag endast anser mig kunna tillstyrka ett anslag, beräknat efter 90,000 kronor för år eller lika mycket som utgår för år 1922. För förra halvåret 1923 torde i enlighet härmed böra äskas ett belopp av 45,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt de blindas förening anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 45,000 kronor, att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

64. De blindas veckoblad. På därom av Kungl. Maj:t framställt förslag anvisade 1921 års riksdag till understöd för utgivande under år 1922 av De blindas veckoblad på extra stat för sistnämnda år ett förslagsanslag, högst 3,600 kronor, att utgå enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna skäl meddela.

[204.]

De blindas
veckoblad.

I en till skolöverstyrelsen ingiven till Kungl. Maj:t ställd ansökan har nu styrelsen för de blindas förening gjort framställning om utverkande av enahanda anslag för år 1923.

I avgivet yttrande har inspektören för blindundervisningen anfört bland annat följande:

Föreningens förlust på tidskriften, vilken förlust under åren 1918 och 1919 uppgått till respektive 5,862 kronor 43 öre och 5,982 kronor 93 öre, hade under år 1920 belupit sig till 3,885 kronor 20 öre. Den avsevärda minskningen under år 1920 berodde väsentligen på att veckohäftena inskränkts till 12 sidor mot förut 24. Den enda utgiftspost, å vilken någon nämnvärd minskning syntes kunna motses, vore papperskostnaden, men även med en högst betydande minskning i utgifterna härför skulle likväl förlust uppkomma för föreningen, som helst borde få använda sina hårt anlitade tillgångar för understödsändamål.

Under framhållande, att prenumerantantalet hållit sig uppe — det hade under åren 1917—1921 utgjort respektive 635, 690, 740, 738 och 743 — samt med understrykande av betydelsen för de blinda att för sina angelägenheter hava tillgång till ett organ, som de själva kunde läsa — har blindinspektören tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen.

För egen del har överstyrelsen förklarat sig livligt understödja förevarande framställning.

Departement-
schefen.

Anslag för här ifrågakvarande ändamål synes mig böra utgå även under förra halvåret 1923. Med hänsyn till vad i ärendet anförts torde någon minskning av anslaget icke böra ifrågasättas. För ovannämnda halvår är halva årsbeloppet erforderligt.

Jag hemställer fördenskull om förslag till riksdagen

att till understöd för utgivande av De blindas veckoblad anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari —30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,800 kronor, att utgå enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

[205.]

Understöd
åt hantverks-
skolan i Upp-
sala för
blinda kvin-
nor.

65. Understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor. I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen anmält sin avsikt att inkomma med framställning angående statens övertagande av hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor. Överstyrelsen har därvid anført bland annat:

År 1884 upprättades av fröken Anna Wikström i Uppsala en skola för blinda kvinnor, där dessa fingo undervisning i läsning och skrivning av blindskrift samt i kvinnliga handarbeten, korgmakeri och borstbinderi. Under sin vanliga 2-åriga men stundom 3—4-åriga vistelse vid skolan erhöles de gratis allt utom kläder. När fröken Wikström år 1919 dog, förordnade hon i sitt testamente, att 400,000 kronor jämte en bebyggd tomt i Uppsala skulle lämnas till svenska diakonissällskapet för upprättande och underhållande av ett hem för äldre, sjukliga blinda kvinnor, men därjämte bestämdes, att lägenheterna och penningbeloppet skulle få användas till fortsatt bedrivande av hennes skolverksamhet, till dess staten övertog även denna gren av blindundervisningen.

Vid den Wikströmska skolan hava under stiftarinnans livstid icke mindre än 213 blinda kvinnor fått sin utbildning utan någon som helst kostnad för statsverket.

Vid skrivelsen voro fogade dels en av inspektören för blindundervisningen G. Åstrand till skolöverstyrelsen ställd skrivelse i ämnet, dels ock ett med skrivelse av den 11 juli 1921 från föreståndaren för diakonissanstalten å Ersta J. Norrby till Åstrand överlämnat preliminärt förslag till överenskommelse med staten angående blindskolan i Uppsala.

Sedermera har skolöverstyrelsen i skrivelse den 1 december 1921 hemställt om förslag till riksdagen att till ersättning åt styrelsen för svenska diakonissällskapet för upprätthållande av undervisningen

vid hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 dels till bidrag till lärarinnornas löner ett förslagsanslag å 3,950 kronor, dels ock till ersättning för hyra och övriga omkostnader för skolan ävensom till inackorderings- och utrustningsbidrag till densamma elever ett förslagsanslag, högst, 8,225 kronor.

Överstyrelsen erinrar därvid först om det huvudsakliga av vad inspektören för blindundervisningen i sin förenämnda skrivelse anfört:

Inspektören har till en början till prövning upptagit frågan om möjligheten att på annat sätt bereda undervisning åt vuxna blinda kvinnor. När hantverksskolan i Kristinehamn för blinda år 1884 upprättades av statsmedel, hade man åsyftat att där bereda hantverksutbildning åt vuxna såväl män som kvinnor, vilka blivit blinda efter skolåldern eller av någon anledning ej under denna fått speciell blinduppföstran. Ända till år 1905 funnes även kvinnor bland skolans lärjungar. Efter nämnda år hade man emellertid faktiskt upphört härmed, dels emedan det visat sig mindre lämpligt att föra vuxna män och kvinnor tillhopa vid en och samma anstalt, dels emedan behovet av platser för kvinnor minskades, sedan införandet år 1896 av obligatorisk undervisning för barn så småningom börjat visa sina verkningar på antalet undervisningsbehövande bland de vuxna, dels ock emedan de blinda kvinnorna helst vände sig till den Wikströmska skolan i Uppsala. Här finge de undervisning i läsning och skrivning av blindskrift samt i kvinnliga handarbeten, korgmakeri och borstbinderi. Under sin vanligen 2-åriga, men stundom 3—4-åriga vistelse vid skolan hade de — i motsats till vad i Kristinehamn var fallet — allt utom kläder gratis.

Emot den nu närmast till hands liggande möjligheten att åter öppna hantverksskolan i Kristinehamn för blinda kvinnor anför inspektören för blindundervisningen dels den förut omnämnda olämpligheten av att föra vuxna män och kvinnor tillsammans i en och samma skola, dels ock att platsutrymmet för närvarande icke torde tillåta något dylikt. Enligt uppgift från hantverksskolans rektor låge för tillfället 30 ansökningar från blinda män inne, vilka på grund av platsbrist icke kunnat beviljas. Visserligen komme skolans utrymme, då dess nybyggnad nästa år bleve färdig, att högst väsentligt utökas, men det komme antagligen att dröja länge, innan det stora antalet avvisade hade kunnat få inträde och färdigutbildats.

En annan utväg vore att bereda de ifrågavarande kvinnorna plats vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas. Flickavdelningen vid institutet hade på sista tiden haft åtskilligt minskad frekvens. Antalet närvarande vid höstterminernas början, som åren 1905—1909 i medeltal varit 47,8 och åren 1910—1914 51,8 hade åren 1915—1919 sjunkit till 46,8 och år 1920 funnos där blott 39. Då flickornas antal även sjunkit vid förskolan, kunde det synas sannolikt, att siffran också framdeles skulle hålla sig låg. Tillfälligheter spelade emellertid

[205.]

en stor roll vid dessa låga siffror, och man finge därför näppeligen bygga några mera genomgripande praktiska åtgärder på dem. Det goda utrymme, som nu tillfälligtvis funnes å institutets flickavdelning, hade använts för att bereda bostad åt några nyss utskrivna flickor, som arbetade med att lära cigarettillverkning. Härav hade ingen olägenhet visat sig, men om man skulle låta ett större antal vuxna kvinnor, som komme från mycket olika levnadsförhållanden, bo tillsammans med barnen, vore det ej osannolikt, att förhållandet bleve ett annat. Skulle de vuxna kvinnornas undervisning förläggas till Tomtebodas, bleve det av utrymmesskäl, möjligen ock av disciplinära skäl säkerligen nödvändigt att för dem uppföra en särskild byggnad. Detta komme givetvis att bliva en mycket dyr åtgärd och olämplig även ur den synpunkten, att institutet på grund av järnvägens växande behov av utrymme och tomtens stigande värde sannolikt ej länge kunde få förbliva på sin nuvarande plats. Vid en eventuell förflyttning och härmed följande nybyggnad borde dock helt visst tagas under övervägande, huruvida ej en avdelning för vuxna kvinnliga blinda kunde där inrättas.

Vid förskolan för blinda i Växjö slutligen kunde plats icke beredas för en dylik avdelning.

Därefter redogör överstyrelsen för det sätt, på vilket hantverksundervisningen för blinda kvinnor enligt överstyrelsens mening under den närmaste tiden lämpligen skulle kunna anordnas.

Genom blindinspektörens ovan återgivna utredning finner överstyrelsen det till fullo ådagalagt, att en undervisning för vuxna blinda kvinnor endast med stor svårighet och i vart fall endast med betydande kostnader för det allmänna kan tänkas bliva anordnad vid någon av statens blindanstalter. Det är ju en ytterst liten grupp av blinda, som det här är fråga om, och särskilt med hänsyn tagen till nu rådande statsfinansiella förhållanden har detsynts överstyrelsen önskvärt att i största möjliga mån begagna sig av en redan existerande organisation, då detta givetvis måste komma att medföra avsevärda besparingar för statsverket. Härtill kommer att åtgärder självfallet måste av vederbörande vidtagas, för att den Wikströmska donationen inom rimlig tid skall kunna bliva frigjord för sitt ursprungligen avsedda ändamål. Slutligen har det för överstyrelsen stått klart, att den nu ifrågasatta organisationen av här ifrågavarande undervisning icke genom dyrbara engångskostnader får givas en allt för permanent karaktär, då en eventuell omorganisation av blindundervisningen — överstyrelsen vill här erinra om den av blindinspektören påpekade möjligheten av en förflyttning utav institutet vid Tomteboda — därigenom skulle försvåras eller till och med omöjliggöras.

I anslutning härtill har blindinspektören redan år 1919 inlett underhandlingar med svenska diakonissällskapet, och dessa underhandlingar hava nu framskridit så långt, att överstyrelsen anser sig kunna framlägga förslag i ärendet inför Kungl. Maj:t. Det har för överstyrelsen stått såsom önskvärt att i största möjliga mån söka bibehålla skolan i dess genom fröken Wikströms verksamhet härdvunna former.

Härefter övergår överstyrelsen till en redogörelse för de anslag, som skulle vara erforderliga för uppehållande av blindskolans fortsatta verksamhet.

Vad först lärarpersonalen beträffar, består denna för närvarande av en föreståndarinna, diakonissa, samt för undervisningen i kunskapsämnen och handarbete fortfarande behövlige två lärarinnor. Överstyrelsen kan för sin del icke finna någon möjlighet att minska antalet av dessa lärarkrafter. Vad deras löner beträffar, har överstyrelsen ansett lämpligt, att dessa lärarinnor jämföras med motsvarande lärarkategorier vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan. I enlighet med den genom Kungl. Maj:ts brev den 19 juni 1919 fastställda staten för institutet och förskolan åtnjuter första lärarinna, förutom bostad med värme, en avlöning av inalles 3,100 kronor, vartill kunna komma tre ålderstilllägg å vardera 300 kronor. En handarbetslärarinna, som närmast torde kunna anses motsvara de båda övriga lärarinnorna vid Uppsalaskolan, åtnjuter, förutom bostad med värme, en avlöning av inalles 2,400 kronor, vartill kunna komma tre ålderstilllägg, vardera å 200 kronor. Vid Uppsalaskolan skulle förmånen av fri bostad med värme bortfalla, men överstyrelsen anser denna löneminskning vara motiverad därmed, att i Uppsala samtliga lärarinnor skola vara befriade från den s. k. jouren, d. v. s. skyldigheten att utöva tillsyn över lärjungarna även under den tid av dygnet, som icke upptages av lektioner, en skyldighet, som för Tomtebodalärarinnorna stundom kan vara ganska betungande. Å löneförmånerna vid Uppsalaskolan skulle slutligen utgå dyrtidstilllägg enligt samma grunder, som äro eller kunna bliva tillämpade vid statens övriga blindskolor.

Hyran för de för skolan behövlige lokalerna har av diakonissällskapet beräknats till 3,300 kronor för år. Detta belopp har erhållits på så sätt, att på brandförsäkringsvärdet för det diakonissällskapet tillhöriga hus, i vilket skolan är inrymd, ungefär 200,000 kronor, beräknats en årlig ränta av endast 6 procent, varav staten skulle betala den del som, efter kubikinnehållet räknat, skulle komma på skolans lokaler. Mot denna beräkning finner överstyrelsen givetvis intet att invända. Bränsle och lyse för skolans lokaler beräknas för det senast förflutna verksamhetsåret hava dragit en kostnad av ungefär 1,100 kronor. Med hänsyn tagen till den sedan dess fortsatta prissänkningen har ett belopp av 800 kronor här syns överstyrelsen böra vara tillräckligt.

Skolans inventarier äro, enligt uppgift från diakonissällskapet, värderade till 25,000 kronor, vartill skulle komma en beräknad nyanskaffning för 5,000 kronor. Den årliga kostnaden för amortering av detta belopp jämte nyanskaffning har av diakonissällskapet beräknats till 1,000 kronor, mot vilket belopp överstyrelsen icke anser sig hava något att erinra. För undervisningsmateriell har beräknats 500 kronor, för telefon, porto, tryckning m. m. 450 kronor samt för tvätt och renhållning 300 kronor.

Förvaltningen av skolan skulle omhänderhavas av diakonissällskapet, och för dettas arbete och kostnader i detta avseende torde ett förvaltningsbidrag av 800 kronor icke få anses för mycket.

Städerskan åtnjuter för närvarande en lön av 1,800 kronor, och torde detta belopp böra utgå oförändrat även i framtiden. För portvakt slutligen har beräknats, att på skolans andel skulle komma ett belopp av 400 kronor, ungefär hälften av den nu utgående portvaktslönen. För diverse utgifter skulle ett årligt belopp av 500 kronor vara behövt.

[205.]

I anslutning till vad överstyrelsen ovan anförde skulle alltså de årligen återkommande utgifterna för Uppsalaskolan, med undantag av lärarinnorna tillkommande dyrtidstillägg, framgå av följande utgiftsstat:

1. Avlöningar.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	Anmärkningar
1 första lärarinna, tillika husmoder	2,000	1,100	3,100	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 300 kronor, efter 10 år med ytterligare 300 kronor och efter 15 år med än ytterligare 300 kronor. { Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor.
1 handarbetslärarinna	1,600	800	2,400	
1 handarbetslärarinna	1,600	800	2,400	
Säger avlöningar kronor			7,900	

2. Övriga utgifter.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	Anmärkningar
Hyra	—	—	3,300	
Värme- och lyshållning	—	—	800	
Underhåll och nyanskaffning av inventarier	—	—	1,000	
Undervisningsmateriell	—	—	500	
Förvaltningsbidrag	—	—	800	
Telefon, porto, tryckning m. m.	—	—	450	
Tvätt och renhållning	—	—	300	
Städerska	—	—	1,800	
Portvaktslön	—	—	400	
Diverse utgifter	—	—	500	
Säger övriga utgifter kronor			9,850	
Summa kronor			17,750	

Härtill skulle emellertid komma vissa andra utgifter, för vilka överstyrelsen anser sig böra något närmare redogöra.

Såsom överstyrelsen i det föregående nämnt, hava eleverna i den Wikströmska skolan hitintills erhållit såväl undervisning som föda och husrum kostnadsfritt. Kostnaden för helinackordering har av diakonissällskapet beräknats till 950 kronor för elev och år. Överstyrelsen kan givetvis icke förutsätta, att staten skall åtaga sig även denna kostnad i dess helhet, huru behöfligt det än skulle vara för många av de blinda. Närmast till hands skulle kanske ligga att, i likhet med vad för det närvarande är fallet i fråga om de vuxna manliga blinda vid hantverksskolan i Kristinehamn, varje elev vid Uppsalaskolan tillerkändes ett årligt statsunderstöd till sin inackordering med 150 kronor. Återstoden av kostnaden har i Kristinehamn i de fall, då lärjungen icke själv kunnat anskaffa medel, bestritts av pensionsstyrelsen och vederbörande kommun. Enligt vad överstyrelsen inhämtat och vilket även torde framgå av en handlingarna i avskrift bifogad, av inspektören för blindundervisningen upprättad promemoria, torde möjligheterna för blinda kvinnor att förskaffa sig för sitt uppehälle erforderliga medel vara väsentligt mindre än för de blinda männen. Det synes därför överstyrelsen vara fara värt att, därest statsunderstödet endast sattes till 150 kronor, ett flertal av dem, för vilka undervisningen avsetts, av ekonomiska skäl skulle bliva urståndsatta att använda densamma. Överstyrelsen vill därför föreslå, att staten bidrager till inackorderingskostnaderna med ett årligt belopp av 300 kronor för elev, vilket med ett beräknat elevantal av högst 14 skulle draga en årlig kostnad av högst 4,200 kronor. Det återstående beloppet torde det, enligt vad blindinspektören anført, icke vara omöjligt att erhålla genom bidrag från kommun eller enskilda eller genom understöd från pensionsstyrelsen.

För de blindas möjlighet till självförsörjning efter avslutad skolutbildning är det givetvis av största vikt, att de genom ett bidrag till utrustningen sättas i stånd att utöva ett eller annat yrke. Detta bidrag har för Kristinehamnseleverna beräknats efter 400 kronor för varje avgående elev. Den utrustning, som kan ifrågakomma för kvinnliga blinda, ställer sig emellertid i vissa avseenden dyrbarare. Överstyrelsen har härvidlag närmast fäst avseende vid de s. k. stickmaskinerna. Då i vart fall möjligheten torde böra stå öppen för skolans styrelse att utrusta avgående elev med en dylik, har överstyrelsen ansett sig böra föreslå ett utrustningsbidrag av högst 600 kronor för avgående elev, beräknat efter högst fyra dylika för år eller sammanlagt högst 2,400 kronor för år.

Vad slutligen tiden för statens övertagande av kostnaderna för ifrågavarande skola beträffar har överstyrelsen, likaledes efter samråd med diakonissällskapets styrelse, funnit den härför lämpligaste tidpunkten vara den 1 januari 1923.

Med hänsyn till arten av de med Uppsalaskolans uppehållande förenade omkostnaderna torde de för dessas bestridande erforderliga medlen lämpligen böra utgå av två särskilda förslagsanslag, dels ett icke begränsat förslagsanslag å 7,900 kronor till lärarinnornas löner och eventuella ålderstillägg ävensom å desamma belöpande dyrtidstillägg, dels ett förslagsanslag, högst, å 16,450 kronor till hyra och övriga omkostnader för skolan samt till inackorderings- och utrustningsbidrag för dennas elever.

Överstyrelsen har i detta sammanhang meddelat följande förslag till överenskommelse mellan staten och diakonissällskapet, som efter

[205.] förhandlingar mellan nämnda sällskap och överstyrelsen upprättats och vilket sällskapet för sin del förklarar sig antaga.

1. Styrelsen för svenska diakonissällskapet förbinder sig att å Anna Wikströms stiftelse i Uppsala till undervisning mottaga högst 14 blinda kvinnor, vilka äro över den för vinnande av inträde i statens blindinstitut stadgade åldern.

2. Sällskapet är berättigat att såsom ersättning för de utgifter, sällskapet får vidkännas på grund av det gjorda åtagandet, av statsmedel uppbära

dels såsom bidrag till lön åt tre lärarinnor 7,900 kronor för år räknat jämte ålderstillägg och dyrtidstillägg enligt samma grunder, som gälla för lärarinnor vid statens blindanstalter, skolande, därest förändrade grunder för avlöningarna åt lärarinnor vid statens blindanstalter varda av statsmakterna beslutade, dessa komma i tillämpning jämväl beträffande nu ifrågavarande tre lärarinnor och följaktligen ersättningen till diakonissällskapet därefter lämpas,

dels såsom ersättning för hyra m. m. 9,850 kronor, likaledes för år räknat,

dels såsom inackorderingsbidrag med högst 300 kronor för år för en var av fjorton elever högst 4,200 kronor,

dels ock såsom utrustningsbidrag med högst 600 kronor till en var av högst fyra avgående elever för år, högst 2,400 kronor.

3. De i punkt 2 omförmälda belopp skola ställas till styrelsens för svenska diakonissällskapet förfogande att mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas för med anslagen avsedda ändamål.

4. Skolan skall stå under överinseende av skolöverstyrelsen ävensom vara underkastad inspektion av inspektören för blindundervisningen.

5. Skolans föreståndare skall vara skyldig att *dels* inom en månad efter början av varje termin till skolöverstyrelsen ingiva ett exemplar av arbetsordning och kursplan ävensom förteckning över lärare och elever, *dels ock* omedelbart efter läsårets slut till ecklesiastikdepartementet och skolöverstyrelsen insända redogörelse för skolans verksamhet.

6. Diakonissällskapets styrelse eller skolans föreståndare skola därjämte rörande skolans verksamhet lämna de upplysningar, som kunna infordras av chefen för ecklesiastikdepartementet eller skolöverstyrelsen.

7. Denna överenskommelse träder i kraft den 1 januari 1923 och gäller tills vidare till ett år efter å någondera sidan skedd uppsägning.

Överstyrelsen har för sin del icke haft något att erinra emot ovanstående förslag till överenskommelse, utan hemställt, att Kungl. Maj:t, därest medel för ändamålet bleve av riksdagen beviljade, ville låta denna överenskommelse erhålla gällande kraft.

Överstyrelsens sistberörda skrivelse är åtföljd av en utav inspektören för blindundervisningen avgiven promemoria i ämnet.

Departementschefen.

Den filantropiska verksamhet, som utövats av numera avlidna Anna Wikström i Uppsala, då hon därstädes med egna medel under mer än 37 år uppehållit en hantverksskola för blinda kvinnor mot-

svarande den av staten upprättade hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, är givetvis synnerligen erkännansvärd. Visserligen tog sistnämnda hantverksskola till en början emot även blinda kvinnor för sådan yrkesutbildning, som lämpade sig för dem, men av flera skäl, däribland att det visat sig mindre lämpligt att sammanföra blinda män och kvinnor i en anstalt, upphörde skolan därmed år 1905. Från och med år 1906 har sålunda Anna Wikströms anstalt varit den enda i riket, som meddelat yrkesutbildning åt vuxna, blinda kvinnor, som till följd av sjuklighet ej fått blinduppfostran under barnåren eller som vid senare ålder genom sjukdom eller av annan anledning ådragit sig sitt lyte. Någon tanke på att ånyo förlägga yrkesutbildningen av blinda kvinnor till hantverksskolan i Kristinehamn har mig veterligt icke kommit till synes. Icke ens då förslag upprättades till nya byggnader för Kristinehamnsskolan och sådant förslag framlades för 1918 års lagtima riksdag, var det tal härom. För övrigt hava alla tillgängliga platser vid sistnämnda skola, enligt vad jag inhämtat, under en följd av år varit upptagna av blinda män, och ett ganska stort antal sådana sökande har av utrymmesskäl måst avvisas. Av vad nu anförts kan man taga för givet, att förslag om beredande av medel till yrkesutbildning för blinda kvinnor långt före detta skulle hava framlagts för riksdagen, därest icke Anna Wikström frikostigt ombesörjt sådan utbildning. Med kännedom om det varma intresse, som riksdagen lagt i dagen jämväl för abnormundervisningen, vågar jag hålla för troligt, att riksdagen, i händelse förslag i sådant avseende av Kungl. Maj:t framlagts, icke hade undandragit sig att bevilja anslag för yrkesutbildning åt blinda kvinnor. I anslutning härtill finner jag fullgoda skäl tala för att staten nu icke lämnar den ifrågavarande yrkesutbildningen helt och hållet åt den enskilda välgörenheten utan i sin mån bidrager till densamma.

Å andra sidan kan jag icke tillstyrka bifall till skolöverstyrelsens förslag, att staten den 1 januari 1923 skulle helt övertaga kostnaderna för yrkesutbildningen för blinda kvinnor vid den Wikströmska anstalten i Uppsala. Frågan om vården av blinda är nämligen under utredning genom sakkunniga, som på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallats inom ecklesiastikdepartementet, och jag anser, att dessa sakkunnigas utlåtande bör avvaktas, innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i frågan om statens övertagande av verk-

samheten vid berörda anstalt. För närvarande torde det vara tillfyllest, om anstalten erhåller ett lämpligt understöd för verksamhetens bedrivande. Skolöverstyrelsen har beräknat det behövliga anslaget till sammanlagt 24,350 kronor för helt år. Jag anser, att detta belopp kan nedsättas till 20,000 kronor, varav följer, att ett belopp av 10,000 kronor skulle böra såsom förslagsanslag, högst, för ändamålet äskas hos riksdagen för förra halvåret 1923.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

[206.]

66. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, nu 128,400 kronor, med halva beloppet eller 64,200 kr.

[207.]

67. Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Genom beslut av 1921 års riksdag godkändes ordinarie stat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte att lända till efterrättelse från och med år 1922. I samband därmed anvisade riksdagen på extra stat för samma år såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 15,500 kronor till avlöning åt vissa befattningshavare vid anstalten, vilka icke ansetts böra vid anstaltens upprättande uppföras på ordinarie stat. Dessa befattningshavare voro: 4 ämneslärarinnor, 3 slöjd-lärarinnor och 1 vaktmästare.

Då ifrågavarande befattningshavare erfordras för upprätthållandet av anstaltens verksamhet även under år 1923, torde medel för deras avlönande böra äskas jämväl å extra stat för sistnämnda år. Avlöningarna synas böra utgå med samma belopp som de av 1921 års riksdag godkända. För förra halvåret 1923 erfordras sålunda för ändamålet ett belopp av 7,750 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avlöning åt extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 7,750 kronor.

68. Ytterligare medel för vissa i staten för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte upptagna ändamål.

I proposition nr 247 till 1921 års riksdag angående stat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte m. m. föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bland annat, att till förstärkande av de under »övriga utgifter» i staten upptagna utgiftsposterna med undantag för »läkare och sjukvård» samt »vårdar- och ekonomipersonal» anvisa för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 17,000 kronor.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande avseende.

De utgiftsposter, för vilka förstärkningsanslaget avsågs, samt de belopp, som beräknades vara erforderliga för de olika ändamålen, voro följande:

Undervisningsmateriell och arbetsmaterialier . .	kronor	1,000: —
Inventarier	»	1,000: —
Kosthåll	»	8,000: —
Beklädnad	»	2,000: —
Värme och belysning	»	5,000: —

Summa kronor 17,000: —

Hos Kungl. Maj:t har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av anslag för ifrågavarande ändamål även för år 1923 och därvid anfört bland annat följande:

Jämväl för år 1923 torde anslag erfordras till förstärkande av berörda utgiftsposter. Vad beträffar storleken av detta anslag kunde det med hänsyn till den prissänkning, som sedan någon tid fortgått, och som isynnerhet gjort sig märkbar i fråga om vissa av här avsedda omkostnader, främst värme och kosthåll, synas böra ifrågasättas, huruvida icke en nedsättning i det för år 1922 beviljade beloppet kunde företagas. Vid övervägande av möjligheterna härför kan överstyrelsen emellertid icke undgå att fästa uppmärksamheten vid de reduceringar, som vid utgiftsstatens fastställande gjordes i de ursprungligen föreslagna beloppen. Dessa nedsättningar voro i vissa fall synnerligen avsevärda och hava även hos ledningen av den nuvarande vårdanstalten i Vänersborg framkallat vissa inför överstyrelsen uttalade farhågor för att utgifter och inkomster icke skola kunna gå ihop. Härtill kommer, att den nya utgiftsstaten ännu icke hunnit träda i tillämpning och att någon erfarenhet sålunda ännu icke kunnat vinnas rörande kostnaderna för anstaltens verksamhet. Med hänsyn härtill och då förhållandena på prismarknaden ännu icke torde kunna anses tillnärmelsevis stabila, synes enligt överstyrel-

208.

Ytterligare medel för vissa i staten för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte upptagna ändamål.

sens uppfattning försiktigheten bjuda, att en eventuell nedsättning av anslaget får anstå till 1923 års riksdag, då anstaltens verksamhet kan beräknas hava fortgått under någon tid och det därför synes bliva möjligt att med större tillförlitlighet än nu bedöma, i vad mån de i den ordinarie staten för här ifrågavarande utgiftsposter upptagna beloppen kunna anses för ändamålet tillräckliga. På grund härav vill överstyrelsen förorda, att anslaget för förra halvåret 1923 beräknas efter samma grunder som det för år 1922 beviljade.

Departement-
schefen.

Det synes mig vara nödvändigt, att anslag för här ifrågavarande ändamål utgår även för år 1923. Då emellertid, i händelse ett anslag beviljas, detsamma icke är att betrakta såsom ett förstärkningsanslag i budgetteknisk mening, synes det mig vara lämpligt att det erforderliga beloppet i riksstaten för förra halvåret 1923 upptages under den förändrade rubriken: Ytterligare medel för vissa i staten för vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte upptagna ändamål. I likhet med skolöverstyrelsen och på av densamma anförda skäl anser jag någon ändring av det beräknade årsbehovet icke ännu böra ifrågakomma. För förra halvåret 1923 torde sålunda för ändamålet böra äskas ett belopp av 8,500 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ytterligare medel för de i staten för vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte under »övriga utgifter» upptagna ändamål med undantag för »läkare och sjukvård» samt »vårdar- och ekonomipersonal» anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 8,500 kronor.

[209.]

69. **Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn.**

Uppfostrings-
anstalter för
vanartade och
i sedligt av-
seende för-
summade
barn.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, nu 184,000 kronor, med halva beloppet eller 92,000 kronor.

J. Yrkesundervisningen.

Tekniska läroverk.

1. **Tekniska läroverk.** Det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk är för närvarande i riksstaten uppfört med ett belopp av 513,600 kronor. I sin skrivelse den 31 augusti 1921 angående anslagsbehov beträffande yrkesundervisningen för tiden 1 januari—30 juni 1923 har skolöverstyrelsen avgivit förslag rörande det belopp, med vilket anslaget bör uppföras för nämnda tid.

[210.]
Tekniska
läroverk.

Överstyrelsen framhåller, att det är varken möjligt eller erforderligt att föreläggas exakt utredning rörande de anslagsbelopp, som för förra halvåret 1923 böra beräknas för de tekniska läroverkens ordinarie utgifter men att en stor del av de utgifter, som skola bestridas med ifrågavarande anslagsmedel, med hänsyn till terminernas olika längd och andra omständigheter måste beräknas något större för förra halvåret än för det senare. Överstyrelsen föreslår följaktligen, att för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 de särskilda anslagsbeloppen bestämmas till något mer än hälften av vad som skulle erfordras för helt år, dock att den för läroverken gemensamma anslagsposten till extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov uppföres med något högre belopp. De särskilda anslagsposterna i reservationsanslaget skulle enligt denna beräkningsgrund för förra halvåret 1923 uppföras med nedannämnda belopp:

Tekniska elementarskolan i Norrköping (helårsbelopp 47,800 kronor)	25,000: —
Tekniska elementarskolan i Borås (helårsbelopp 47,300 kronor)	» 25,000: —
» läroverket i Härnösand (helårsbelopp 75,600 kronor)	» 40,000: —
» läroverket i Malmö (helårsbelopp 130,000 kronor)	» 70 000: —
» läroverket i Örebro (helårsbelopp 125,108 kronor)	» 68,000: —
» fackskolan i Västerås (helårsbelopp 39,600 kronor)	» 22,000: —
» fackskolan i Eskilstuna (helårsbelopp 32,350 kronor)	» 18,000: —
Arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov (helårsbelopp 20,967 kronor)	» 12,000: —
Summa kronor	280,000: —

Departement-
schefen.

Jag har intet att erinra mot skolöverstyrelsens förevarande förslag. De av överstyrelsen beräknade helårsbeloppen äro desamma, som för år 1922 äro anvisade för ifrågavarande läroanstalter, utom vad angår tekniska läroverket i Malmö, beträffande vilket jag ämnar under punkten 212 föreslå en höjning. Under framhållande, att överstyrelsens nu omhandlade och av mig utan erinran lämnade förslag förutsätter, att en av styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro gjord, under punkten 213 närmare omförmäld framställning om gymnasiets utvidgning icke vinner bifall, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk med ett belopp av 280,000 kronor.

[211.

Undervisningsmaterie-
liell för tek-
niska elemen-
tarskolan i
Norrköping.

2. **Undervisningsmaterie-
liell för tekniska elementarskolan
i Norrköping.** I samband med framläggande för 1921 års riksdag av förslag angående omorganisation av tekniska elementarskolan i Norrköping till ett tekniskt gymnasium och en teknisk fackskola för väg- och vattenbyggnadskonst äskade Kungl. Maj:t medel till laboratorieutrustning och undervisningsmaterie-
liell för ifrågavarande läroanstalt, vartill beräknades ett belopp av 60,000 kronor att fördelas med 30,000 kronor på två på varandra följande år.

Under uttalande av att, då omorganisationsförslaget ej av riksdagen bifallits, särskilt anslag till undervisningsmaterie-
liell måhända kunde synas mindre av behovet påkallat men att riksdagen hölle före, att jämväl de tekniska elementarskolorna, sådana de för närvarande verkade, vore för undervisningens bedrivande i behov av särskilda medel till förbättrande av materiellden, beslöt riksdagen att till inköp av erforderlig undervisningsmaterie-
liell vid tekniska elementarskolan i Norrköping ställa till Kungl. Maj:ts förfogande såsom engångsanslag å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

Nu har skolans styrelse i en av skolöverstyrelsen med eget utlåtande av den 31 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnad skrifvelse anhållit om ett nytt engångsanslag för berörda ändamål å 20,000 kronor att utgå under första halvåret 1923.

Styrelsen har därvid erinrat, hurusom skolans undervisningsmateriell ej blott vore gammal och otidsenlig utan även otillräcklig, varför den måste med det snaraste utökas och förnyas, försåvitt undervisningen skulle kunna bedrivas efter nutida krav på teknisk undervisning. Därest för förra halvåret 1923 beviljades 20,000 kronor komme skolan att för år 1922 och nämnda halvår sammanlagt äga till sitt förfogande för ändamålet 30,000 kronor. Då vederbörande lärare i fysik och elektroteknik med iakttagande av största möjliga sparsamhet beräknat att endast för dessa ämnen behöva minst 18,500 kronor, skulle för de kemiska, mekaniska och byggnadsavdelningarnas behov återstå blott 11,500 kronor, vilket belopp enligt gjorda överslagsberäkningar knappast torde räcka.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande framhållit den stora betydelsen av att den ungdom, som söker sig till de tekniska elementarskolorna i avsikt att där vinna verkligt teknisk utbildning, äger tillgång till sådana anordningar och apparater, som fordras för att åskådliggöra de fenomen och lagar, på vilka tekniken bygger, och som eleverna förstå och kunna använda i den blivande verksamheten. Med hänsyn till det rådande statsfinansiella läget anser sig emellertid skolöverstyrelsen för närvarande böra stanna vid att till ytterligare materiell för ifrågavarande skola föreslå ett anslag å 10,000 kronor för förra halvåret 1923.

Uppenbarligen är det av stor betydelse för skolor av den typ, varom här är fråga, att undervisningsmateriellen, d. v. s. maskiner, apparater och instrument m. m., är av den beskaffenhet, att den kan sägas stå i nivå med den moderna teknikens utveckling. Vid tekniska elementarskolan i Norrköping synes härutinnan ännu åtskilligt brista. Visserligen har skolan, såsom förut nämnts, för ändamålet fått sig beviljat ett anslag för år 1922 av 10,000 kronor, men för en läroanstalt av den omfattning, berörda skola äger, torde det icke vara möjligt att med denna summa tillgodose de olika avdelningarnas behov, i all synnerhet som prisen å här ifrågavarande materiell alltjämt ställa sig jämförelsevis höga. Jag är därför böjd att förorda ytterligare anslag för ändamålet. Härvid utgår jag dock från att skolan vid sina inköp bör inskränka sig till det allra mest oundgängliga. Under denna förutsättning och med hänsyn tagen jämväl till det rådande bekymmersamma ekonomiska läget inskränker jag mig till att föreslå, att skolan till inköp av undervisningsmateriell för förra halvåret 1923 erhåller ett anslag av 5,000 kronor, således hälften av vad skolöverstyrelsen ifrågasatt.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen

att till inköp av erforderlig undervisningsmaterieU vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

[212.]

Tekniska
läroverket i
Malmö.

3. **Tekniska läroverket i Malmö.** I det av 1921 års riksdag anvisade ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk ingår den för år 1922 beräknade kostnaden för tekniska läroverket i Malmö med 124,875 kronor. Läroverket omfattar under vårterminen år 1922 åtta skolklasser, nämligen tre tillhörande gymnasiet, två tillhörande maskinfackskolan och två husbyggnadsfackskolan, vilka skolor då alla äro i färdigt skick, samt en klass av den i följd av 1920 års riksdagsbeslut påbörjade kemiska fackskolan. Under höstterminen 1922 kommer läroverket att dessutom omfatta en andra årskurs av kemiska fackskolan, alltså sammanlagt nio skolklasser, och får därigenom den omfattning det enligt sistnämnda riksdagsbeslut skulle erhålla i färdigt skick.

Den av Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 för år 1922 fastställda staten för ifrågavarande läroverk har följande utseende:

Utgiftstitlar.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Anmärkningar.
1 rektor (förutom av kommunen bekostad fri bostad eller ersättning där för)	5,000 —	2,500 —	7,500 —	
1 lektor	3,900 —	1,900 —	5,800 —	
9 lektorer	35,100 —	17,100 —	52,200 —	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
2 lektorer (från och med den 1 juli 1922)	3,900 —	1,900 —	5,800 —	
1 vaktmästare	900 —	550 —	1,450 —	Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 laboratorievaktmästare	1,100 —	650 —	1,750 —	
1 maskinist och eldare . .	1,100 —	650 —	1,750 —	

[212.]

Utgiftstitlar.	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Summa.	Anmärkingar.
Arvode till extra lärare (93 · 175)	—	—	—	—	16,275 —	
Övningar i lantmåteri . .	—	—	—	—	800 —	
Föredrag om arbetarskydd och hygien	—	—	—	—	500 —	
Bokförings- och skrivbiträde åt rektor	—	—	—	—	1,200 —	
Skolläkare	—	—	—	—	750 —	
Bibliotekarie	—	—	—	—	600 —	
Böcker, samlingar och undervisningsmateriell . .	—	—	—	—	6,000 —	
Materialier m. m. till laborationer	—	—	—	—	5,500 —	
Trycksaker, annonser, skrivmateriell	—	—	—	—	3,000 —	
Uppvärmning, belysning, renhållning m. m. . . .	—	—	—	—	14,000 —	
Summa kronor	—	—	—	—	124,875 —	

Anm. 1. Därest bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och elektriskt ljus, där sådant anordnats, anvisas vaktmästare eller maskinist och eldare, skall av lönen avstås för bostad med bränsle 150 kronor för år samt för lyse 25 kronor om året. Därest vaktmästare eller maskinist och eldare åtnjuter enbart bostad eller bostad med värme, men icke i övrigt erforderligt bränsle, ävensom då bostadsförmån är av sådan beskaffenhet, att den icke kan anses hava ovan sagda värde, skall det ankomma på Kungl. Maj:t att efter omständigheterna bestämma det lägre löneavdrag, som för dylik förmån skall äga rum. Förmånen av lyse innebär allenast rätt till en årlig maximiförbrukning av elektrisk ström intill högst 100 kilowattimmar. Åtnjutes lyse, skall vaktmästare samt maskinist och eldare själv bekosta armatur och lampor. I övrigt skola i fråga om förmån av bostad m. m. i tillämpliga delar lända till efterrättelse bestämmelserna i § 3 av kungörelsen den 1 november 1918 angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare (Svensk författningssamling 1918 nr 836).

Anm. 2. Läroverkets styrelse äger att beträffande de utgiftstitlar, vilka icke innefatta avlönning till ordinarie personal, å en post göra minskning och å en annan ökning, endast statens slutsumma icke överskrides.

I skrivelse den 31 augusti 1921 framhåller skolöverstyrelsen, att efter fullbordad omorganisation av ifrågavarande läroverk dess stat för år 1923 skulle erhålla det utseende, som angivits i överstyrelsens till grund för 1920 års riksdagsbeslut liggande förslag (se bilagan åttonde huvudtiteln till statsverkspropositionen år 1920, sid. 666).

[212.] Överstyrelsen föreslår emellertid nu vissa jämkningar i nämnda förslag.

Överstyrelsen börjar med att på anförda skäl hemställa, att vaktmästaren vid ifrågavarande läroverk måtte erhålla samma ställning och löneförmåner som förste vaktmästare. Därvid förutsätter överstyrelsen, att läroverkets styrelse tillser, att vaktmästaren äger sådan yrkesfärdighet, som kan vara vid läroverket behövlig, och att vaktmästaren förpliktas att jämte vaktmästargöromålen, då så kan ske, utföra andra arbeten för läroverkets behov utan särskild ersättning.

Vidare påpekar överstyrelsen, att för de två nya lektorer, till vilka i staten för år 1922 beräknats avlöning endast under senare halvåret, nu måste beräknas avlöning för helt år.

I förberörda till grund för 1920 års riksdagsbeslut liggande statförslag hade av överstyrelsen beräknats ett belopp av 15,000 kronor till arvoden åt en extra lärare. Denna post har emellertid, enligt vad som framgår av nyss återgivna stat för läroverket för år 1922, höjts till 16,275 kronor, och överstyrelsen anser sistnämnda belopp böra beräknas jämväl för år 1923.

Däremot torde det till böcker, samlingar och undervisningsmateriell beräknade beloppet kunna begränsas till 5,000 kronor. Likaså skulle möjligen trycksaker, annonser och skrivmateriell kunna minskas något, förslagsvis till 2,425 kronor.

Beträffande övriga poster ansluter sig överstyrelsen till den för år 1922 fastställda staten utom i fråga om anslag till föredrag om arbetarskydd och hygien, som föreslås till 600 kronor i stället för 500 kronor, och anslag till materialier m. m. till laborationer, som upptagits till 6,000 kronor i stället för 5,500 kronor år 1922. Båda dessa poster hade i förutnämnda i 1920 års attonde huvudtitel intagna statförslag uppförts med de nu av överstyrelsen föreslagna beloppen.

Slutsumman av överstyrelsens statförslag för år 1923 uppgår, efter iakttagande av nu angivna ändringar, till 130,000 kronor, vilket alltså innebär en ökning från år 1922 med 5,125 kronor. Överstyrelsen har ansett 70,000 kronor, alltså något mer än hälften av det för hela året beräknade beloppet, böra ställas till förfogande för förra halvåret 1923.

Departementschefen.

Beträffande de av överstyrelsen föreslagna ändringarna i staten för ifrågavarande läroverk vill jag först nämna, att jag ej finner mig kunna lämna min medverkan till förslaget om höjning av löneförmånerna för vaktmästaren. För denne är nu i staten uppfört ett sammanlagt avlöningsbelopp av 1,450 kronor. Han åtnjuter alltså samma avlöningsförmåner som vaktmästare, tillhörande den s. k. A-gruppen, detta i enlighet med det principuttalande, som gjordes av vederbörande departementschef vid anmälan år 1919 av frågan

om lönerna för vaktmästare och med dem likställda befattningshavare vid de tekniska fackskolorna (se bilagan åttonde huvudtiteln till 1919 års statsverksproposition, punkt 246). Spörsmålet om en ändring av ifrågavarande vaktmästares ställning i lönehänseende berör sålunda icke tekniska läroverket i Malmö allena utan innefattar ett ämne av betydelse för samtliga tekniska läroverk. Emellertid pågår för närvarande på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag en kommittéutredning, som avser en fullständig omreglering av löneförmanerna för befattningshavare jämväl vid ifrågavarande läroanstalter. Innan denna utredning blivit slutförd, torde någon ändring i de av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade grunderna för avlöande av personalen vid de tekniska läroverken ej böra äga rum. Jag anser därför, att förevarande förslag icke bör föranleda någon åtgärd.

Gentemot de av överstyrelsen föreslagna nedsättningarna i anslagen till böcker, samlingar och undervisningsmateriell samt till trycksaker, annonser och skrivmateriell från respektive 6,000 och 3,000 kronor till respektive 5,000 och 2,425 kronor har jag intet att erinra.

Vad åter angår den av överstyrelsen ifrågasatta höjningen till 6,000 kronor av anslaget till materialier m. m. till laborationer kan jag icke finna densamma erforderlig, då den ökning i behovet av dylika materialier, som kan föranledas därav att samtliga nio skolklasserna under år 1923 äro i verksamhet jämväl under vårterminen, torde komma att kompenseras genom prisnivåns sjunkande; sistnämnda anslag torde följaktligen böra liksom i 1922 års stat beräknas till 5,500 kronor. Den föreslagna ökningen av anslaget till föredrag om arbetarskydd och hygien från 500 kronor till 600 kronor vill jag däremot lämna utan erinran.

I enlighet med vad jag nu anfört skulle den ordinarie staten för tekniska läroverket i Malmö för hela år 1923 te sig sålunda:

[212.]

Utgiftstitlar.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Anmärkningar.
1 rektor (förutom av kommunen bekostad bostad eller ersättning därför)	5,000 —	2,500 —	7,500 —	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 lektor	3,900 —	1,900 —	5,800 —	
11 lektorer	42,900 —	20,900 —	63,800 —	
1 vaktmästare	900 —	550 —	1,450 —	Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 laboratorievaktmästare	1,100 —	650 —	1,750 —	
1 maskinist och eldare . .	1,100 —	650 —	1,750 —	
Arvoden till extra lärare (93 · 175)	— —	— —	16,275 —	
Övningar i lantmäteri . .	— —	— —	800 —	
Föredrag om arbetarskydd och hygien	— —	— —	600 —	
Bokförings- och skrivbiträde åt rektor	— —	— —	1,200 —	
Skolläkare	— —	— —	750 —	
Bibliotekarie	— —	— —	600 —	
Böcker, samlingar och undervisningsmateriell . .	— —	— —	5,000 —	
Materialier m. m. till laborationer	— —	— —	5,500 —	
Trycksaker, annonser och skrivmateriell	— —	— —	2,425 —	
Uppvärmning, belysning, renhållning m. m. . . .	— —	— —	14,000 —	
Summa kronor	— —	— —	129,200 —	

Ökningen utgör i förhållande till 1922 års anslag 4,325 kronor.

I fråga om det i detta statsförslag upptagna anslaget till uppvärmning, belysning, renhållning m. m., 14,000 kronor — vilket anslagsbelopp är detsamma som för ändamålet upptogs i 1922 års stat och som fanns uppfört i överstyrelsens förut omförmälda ursprungliga förslag — må anmärkas, att någon nedprutning av detta belopp

med hänsyn till sjunkande bränslepris icke gärna kan ifrågakomma, då anslagen för nämnda ändamål i de tekniska läroverkens stater från början beräknats med utgångspunkt från normala prisförhållanden. Av dyrtiden föranledda ökade krav på medel till uppvärmning m. m. hava tillgodosetts genom anslaget på extra stat till förstärkning av reservationsanslaget till de tekniska läroverken.

Fastställandet av definitiv stat för läroverket torde ankomma på Kungl. Maj:t. De av mig nu förordade avvikelserna från överstyrelsens statförslag synas mig icke föranleda någon ändring beträffande det belopp, som bör upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, utan anser jag, att för tekniska läroverket i Malmö bör för ifrågavarande period beräknas 70,000 kronor, alltså något mer än halva anslagsbehovet för helår, att ingå i det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen

att för det tekniska läroverket i Malmö beräkna för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett belopp av 70,000 kronor, att ingå i det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk.

4. Tekniska läroverket i Örebro. I det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk ingår för det tekniska gymnasiet i Örebro ett belopp av 125,108 kronor. Den 22 juni 1921 fastställdes av Kungl. Maj:t stat för gymnasiet för år 1922, slutande å nämnda belopp. Härförutom hava sedan år 1920 å extra stat utgått medel till en fjärde parallellavdelning vid gymnasiet. Nämnda extra anslag, som beviljats under förutsättning att Örebro stad tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler för avdelningen, utgör för år 1922 20,000 kronor.

I den 31 augusti 1921 dagtecknade skrivelser rörande anslagsbehov för yrkesundervisningen på tilläggsstat för år 1922 och för förra halvåret 1923 har nu skolöverstyrelsen framlagt förslag rörande anslag till förevarande tekniska gymnasium att föreläggas 1922 års riksdag. Överstyrelsen utgår i sitt förslag från två särskilda skrivelser från styrelsen för gymnasiet, däri styrelsen dels uttalar sig med anledning av en av 1919 års riksdag anbefalld utredning rörande ifrågavarande gymnasium, dels ock i anslutning härtill framlägger anslagsäskanden avseende år 1923. I det följande återkommande

[213.]

Tekniska
läroverket i
Örebro.

[213.] till de särskilda anslagskraven vill jag till en början lämna en redogörelse för resultatet av berörda utredning.

I samband med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1919 års riksdag framlagda förslag angående ordinarie stat för tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro för år 1920 m. m. behandlade riksdagen två inom riksdagen väckta likalydande motioner (I: 46 och II: 216), däri hemställets, att riksdagen, utöver av Kungl. Maj:t äskade medel, måtte för tekniska gymnasiet i Örebro utvidgning från och med hösten 1919 med en fjärde parallellavdelning och en i samband därmed inrättad teknisk merkantil linje bevilja dels på tilläggsstat för år 1919, dels ock på extra stat för år 1920 vissa i motionerna närmare angivna anslag. I anledning av Kungl. Maj:ts omförmälda framställning ävensom förberörda motioner anförde riksdagen i sin skrivelse nr 8 A i förevarande hänseende huvudsakligen följande:

Enligt den av 1918 års lagtima riksdag beslutade omorganisationen av den lägre tekniska undervisningen skulle den tekniska elementarskolan i Örebro ombildas till ett tekniskt gymnasium, vars första årsklass skulle upprättas från och med höstterminen 1919. Jämsides med att det tekniska gymnasiet sålunda successivt komme till stånd, skulle den tekniska elementarskolan försvinna. Med hänsyn till det stora antalet elever vid gymnasiet medgav riksdagen behövligheten av en uppdelning i parallellavdelningar samt av en viss differentiering av den mer allmänt lagda tekniska undervisningen vid gymnasiet. Undervisningen skulle differentieras på tre linjer, en mekanisk-teknisk, en kemisk-teknisk och en elektroteknisk, varjämte en förstärkning av språkundervisningen och särskilt den merkantila undervisningen skulle komma till stånd. Bland inträdesfordringarna, sådana de föreläge för riksdagens prövning och från riksdagens sida lämnades utan erinran, var ej upptaget krav på särskilda språkkunskaper.

Ifrågavarande motioner innebära nu en utvidgning av det tekniska gymnasiet i Örebro med en fjärde parallellavdelning i form av en teknisk merkantil linje, avsedd att åt dess elever bereda ett större mått av teknisk merkantil utbildning än som skall givas åt gymnasiet alla elever. Det har härvid gjorts gällande, att motionärernas förslag allenast innebära en utveckling av den beslutade organisationen och ingalunda äsyfta något sönderbrytande eller upprivande av det beslut, som av 1918 års riksdag fattades beträffande ifrågavarande läroanstalt. Dessa synpunkter kunna enligt riksdagens mening tillmätas ett visst berättigande, så till vida som förslagen avse en sådan jämkning i gällande undervisningsplan, som icke länder till förfång för den tekniska undervisningen och den läggning, densamma bör i förevarande gymnasium äga.

Beträffande den tekniska läroanstalten i Örebro vill riksdagen erinra, huru som densamma i sällsynt grad vunnit industriens och de praktiska intressenas sympatier och att en mera fri och av allt för snäva former obunden utveckling

av skolan utan tvivel torde lända till fromma för just de syften, denna skola har att fylla. Den särställning, Örebro skolan tillförne haft och varigenom den förstått att tillvinna sig allmänt förtroende, bör den enligt riksdagens förmenande i möjligaste mån bibehålla i det nya systemet. Riksdagens ovanberörda beslut om undervisningens differentiering på tre parallella linjer vid ifrågavarande läroanstalt innebar jämväl, att skolan skulle komma att i den nya organisationen erhålla en något avvikande form i förhållande till andra tekniska gymnasier.

Vad särskilt beträffar det i motionen omförmälda förslaget till undervisningsplan för det tekniska gymnasiet, vill riksdagen vidare allenast erinra om den av skolöverstyrelsen i ett av densamma över förberörda motioner avgivet utlåtande meddelade upplysningen, att undervisningsplanen ännu icke är slutligt fastställd och att den även i sitt slutliga skick alltid torde komma att i viss utsträckning lämna utrymme åt individuella och lokala önskningsar.

Om riksdagen sålunda i förevarande motioner ej vill se ett uttryck för ett frångående av fjolårets riksdagsbeslut beträffande ifrågavarande läroanstalt utan snarare ett steg i riktningen att föra läroanstalten framåt till undervisningens och det allmännas bättnad, anser sig riksdagen dock icke under förhandenvarande förhållanden kunna bifalla de förslag, som i motionerna avses. Den nya av 1918 års riksdag beslutade omorganisationen av skolan har ännu ej börjat träda i verksamhet, och någon erfarenhet om den nya anordningens ändamålsenlighet och dess möjlighet för anpassning till ytterligare utveckling kan följaktligen icke föreligga. Att redan innan läroanstalten börjat arbeta under sina nya former besluta en ändring i densammas organisation, finner riksdagen mindre välbetänt. Härtill komma vidare de uppslag, som av skolöverstyrelsen i dess ovanberörda utlåtande gjorts, nämligen dels tanken på huruvida någon eller några av gymnasiets parallellavdelningar skulle kunna ombildas till motsvarande fackskolor med tvåårig lärokurs liksom övriga fackskolor, dels ock beredande åt den tekniska läroanstalten i Örebro av en särställning, som kunde möjliggöra dess fortsatta utbildning till en slags högre teknisk läroanstalt med en mellanställning mellan teknisk högskola och teknisk fackskola. Även har den tanken varit uppe, att vid sidan av det nuvarande tekniska gymnasiet i Örebro kunde anordnas en tvåårig teknisk fackskola för viss industrigren.

I betraktande av vad sålunda förekommit har riksdagen ej ansett sig böra intaga en definitiv ståndpunkt till dessa olika förslag, men då riksdagen är övertygad, att en fortsatt utveckling av ifrågavarande läroanstalt måste lända till stort gagn för den tekniska utbildningen och därigenom ock för den svenska industrien samt för övrigt torde nödvändiggöras av det stora antalet inträdessökande, har riksdagen ansett sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t, i samband med den pågående utredningen beträffande det tekniska undervisningsväsendets fortsatta ombildning och utveckling, ville särskilt taga i övervägande, på vad sätt det tekniska gymnasiet i Örebro lämpligast bör, vare sig i av motionärerna föreslagna riktning eller på annan väg ytterligare utbyggas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t den 19 juni 1919 skolöverstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och

[213.] förslag i avseende å vad riksdagen i angivna hänseende begärt. Skolöverstyrelsen infortrade sedermera med anledning härav yttrande i ämnet från styrelsen för gymnasiet. Jag lämnar här först en kortfattad redogörelse för vad som med anledning härav från gymnasiets sida anförts i ämnet.

Styrelsen uttalar beträffande gymnasiets organisation och verksamhet såsom önskemål

att läroverket i enlighet med riksdagens uttalande allt fortfarande får intaga en särställning i förhållande till övriga tekniska läroanstalter i riket med möjlighet till 'en mera fri och av allt för snäva former obunden utveckling';

att differentieringen mellan läroverkets linjer genomföres så, att lärjungarna på samma gång de vinna en god allmän teknisk och merkantil bildning, ha möjlighet att fördjupa sina kunskaper på något visst tekniskt huvudområde, så att de kunna förvärva en för direkt övergång till praktisk verksamhet fullt tillräcklig bildning;

att till gymnasiets tre tekniska speciallinjer lägges en fjärde för den tekniskt merkantila bildningen;

att i samband därmed den merkantila undervisningen på de tekniska linjerna begränsas så, att fullt tillräcklig tid vinnas för dessa linjers rent tekniska undervisning;

att minimifordringarna på kunskaper i främmande språk bestämmas så, att de icke göra det omöjligt för lärjungar, som före inträdet i läroverket icke läst främmande språk, att genomgå läroverket och därifrån erhålla avgångsbetyg; samt

att avgångsexamen ordnas så, att den icke framtvingar onödiga repetitioner och examensförberedelser, och så, att lärarnas omdöme om lärjungarnas kunskaper framför allt i de tekniska tillämpningsämnena blir bestämmande för avgångsbetyget.

Vidare framhåller styrelsen önskvärdheten av att den fjärde parallellavdelningen, till vilken riksdagen beviljat anslag på extra stat, snarast möjligt måtte överflyttas till ordinarie stat, så att undervisningen även på denna avdelning till sin övervägande del komme att skötas av ordinarie lärare. I vissa avseenden skulle även antalet extra undervisningstimmar behöva ökas. Sålunda skulle enligt styrelsens förslag undervisningen vid tekniska gymnasiet i Örebro komma att bestridas av 1 rektor, 17 ordinarie lektorer samt extra lärare för 118 veckotimmar. Slutligen hemställer styrelsen, att de i läroverkets stat beräknade anslagen till vissa utgiftsposter måtte ökas, och föreslår därefter ny ordinarie stat för tekniska gymnasiet i Örebro med fyra parallellavdelningar i samtliga årskurser och undervisningen differentierad på fyra linjer. Den föreslagna staten slutar å ett belopp av 166,100 kronor.

I en senare skrivelse av den 14 april 1921 hemställer styrelsen om ytterligare förhöjning av den ordinarie staten till 166,925 kronor, varjämte begäres anslag på tilläggsstat för år 1922 till belopp av 6,125 kronor till täckande av under år 1920 uppkommen brist i den

i staten för gymnasiet upptagna utgiftsposten: uppvärmning, belysning och renhållning m. m. Härom yttrar styrelsen: [213.]

Denna brist har uppstått därigenom, att utgifterna under denna anslagstitel efter avdrag av vissa ersättningsmedel uppgått till följande belopp:

Uppvärmning	kronor 14,926: 87
Belysning	» 3,182: 67
Renhållning och vatten	» 2,600: 65
Inventariers underhåll och brandstod	» 818: 21
Diverse	» 1,073: 31

eller sammanlagt kronor 22,601: 71,

under det att för ändamålet stått till förfogande dels statsanslaget å 15,000 kronor, dels besparingar å andra anslagsposter om sammanlagt 1,476 kronor 17 öre eller tillhopa 16,476 kronor 17 öre.

Bristen har tillsvidare täckts dels genom ett lån å 2,000 kronor ur en av läroverkets fonder, dels med en behållning å 3,510 kronor 92 öre i förslagsanslaget å extra stat för år 1919 till laboratoriers utrustning, vilken behållning dock åtminstone delvis motsvaras av redan gjorda men ännu icke effektuerade beställningar och därför måste ersättas, dels ock av en till 1921 balanserad behållning av 614 kronor 62 öre i läroverkets inkomst av lärjungeavgifter.

Skolöverstyrelsen yttrar sig till en början med anledning av den utav Kungl. Maj:t anbefallda utredningen. Överstyrelsen anför:

Det av styrelsen uttalade önskemålet, att tekniska gymnasiet i Örebro allt fortfarande finge intaga en särställning i förhållande till övriga tekniska läroanstalter i riket med möjlighet till en mera fri och obunden utveckling, anser överstyrelsen vara redan så tillgodosett, som beträffande en statens läroanstalt kan ifrågakomma.

I olikhet med vad för tekniskt gymnasium eljest är gällande har undervisningen vid tekniska gymnasiet i Örebro enligt riksdagens särskilda medgivande differentierats på 3 linjer, en mekanisk, en kemisk och en elektroteknisk, vartill senare kommit en fjärde parallellavdelning, vilken erhållit en mera merkantil lagging, allt i överensstämmelse med styrelsens härom framställda förslag.

Den närmare utformningen av undervisningens differentiering synes lämpligen böra ske genom de bestämmelser i avseende härå, som enligt riksdagens beslut skola utfärdas av Kungl. Maj:t. (Riksdagens skrivelse 1918 nr 407 sid. 14.) På grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande har överstyrelsen utfärdat provisoriska undervisningsplaner för tekniska gymnasier, vilka planer i tillämpliga delar äro under prövning även vid tekniska läroverket i Örebro. I anslutning härtill har överstyrelsen inhämtat styrelsens förslag till särskilda undervisningsplaner för nämnda läroverks olika linjer, och kommer överstyrelsen att efter förslagens närmare granskning respektive den bearbetning, som därvid kan finnas påkallad, att överlämna dessa förslag till Kungl. Maj:t för fastställelse.

Därest undervisningens differentiering skulle medföra sådan ökning i behovet av lärarkrafter, att därför skulle fordras ytterligare anslag, bör fråga härom hänskjutas till riksdagens avgörande.

[213.]

Beträffande inträdesfordringarna kunde möjligen någon jämkning komma i fråga på sätt styrelsen föreslagit, men då det ligger inom styrelsens befogenhet att medgiva vissa lindringar och det för övrigt torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta angående de av styrelsen berörda bestämmelserna, så synas hithörande önskemål, så vitt de hittills framkommit, icke påkalla någon riksdagens åtgärd.

Detsamma gäller även styrelsens önskemål i fråga om avgångsexamen.

Då i övrigt ingenting förekommit, som kunde föranleda någon mera genomgripande förändring av tekniska läroverkets i Örebro organisation, synas de i riksdagens förenämnda skrivelse i avseende härå angivna alternativen icke för närvarande påkalla någon ytterligare utredning.

Rörande de av gymnasiets styrelse framställda anslagskraven yttrar härefter överstyrelsen:

Beträffande styrelsens önskan att kostnaden för den fjärde parallellavdelningen skulle uppföras å läroverkets ordinarie stat, erinrar skolöverstyrelsen om att ifrågasatt avdelning är så ny, att den icke bliver fullt genomförd förr än under läsåret 1922—1923. Det föreligger sålunda icke ännu någon verklig erfarenhet om lämpligheten av ifrågasatt avdelning. I varje fall kan det av styrelsen åberopade stora antalet inträdessökande till läroverket under den gångna högkonjunkturen icke utan vidare anses tillräckligt bevisa, att avdelningen alljämt bliver behövlig. Det av styrelsen anförda skälet för kostnadens upptagande i ordinarie stat, nämligen att undervisningen även på denna avdelning skulle kunna till övervägande del bestridas av ordinarie lärare, försvagas därigenom att läroverket redan har fått antalet ordinarie lärare ökat från 6, år 1918, till 13, år 1921, och ingenting hindrar att dessa ordinarie lärare undervisa även i fjärde parallellavdelningen, vilket faktiskt också redan praktiserats. Visserligen bliver med den nuvarande anordningen antalet undervisningstimmar, som måste bestridas med extra lärare, relativt stort, omkring 210 veckotimmar av hela antalet, omkring 485, i det att den fjärde parallellavdelningen ökar antalet med minst 114 veckotimmar, men olägenheten härav torde dock icke vara så stor, att den innebär tillräcklig anledning att under nuvarande förhållanden ytterligare öka antalet ordinarie lärarkrafter i den omfattning styrelsen föreslagit. Emellertid anser sig överstyrelsen böra förordna fortsatt extra anslag till den fjärde parallellavdelningen nämligen 24,000 kronor för år 1923 i enlighet med den utredning, som ligger till grund för riksdagens beslut i ärendet år 1920 (bilagan åttonde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition, punkten 238).

Vad angår övriga av gymnasiets styrelse ifrågasatta mindre ändringar i läroverkets stat avstyrker skolöverstyrelsen desamma, så när som på ett undantag, samt framhåller, att styrelsen äger att beträffande de olika posterna i staten, utom i vad de avse avlöning till ordinarie personal, företaga ökning eller minskning, endast statens slutsumma icke överskrides. Även om en jämkning av vissa poster skulle vara behövlig kan detta sålunda icke utgöra tillräcklig anledning att öka vissa anslagsposter, förr än det visats att summan av läroverkets ordinarie och extra anslag icke räcka till för läroverkets normala behov. För övrigt erinras, att det torde ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa läroverkets stat,

varvid de jämkningar, som med hänsyn till styrelsens önsknings finnas erforderliga, kunna genomföras.

[213.]

Nyssberörda undantag avser en framställning av gymnasiets styrelse om ökning av den i staten upptagne vaktmästarens avlöningsförmåner, i överensstämmelse med vad som av styrelsen för tekniska läroverket i Malmö, på sätt jag under punkten 00 omförmålt, ifrågasatts beträffande motsvarande befattningshavare därstädes. Nämda framställning tillstyrkes av skolöverstyrelsen.

Överstyrelsen föreslår härefter, att den ordinarie staten för gymnasiet, i och för genomförande av den utav överstyrelsen tillstyrkta höjningen av vaktmästarens avlöningsförmåner, ökas med 300 kronor till 125,408 kronor, samt att härav ett belopp av 68,000 kronor beräknas för förra halvåret 1923 och hemställer om anvisande för samma tid å extra stat av 13,000 kronor till den fjärde parallellavdelningen. Beträffande det å tilläggsstat för år 1922 begärda anslaget förklarar sig styrelsen slutligen i annat sammanhang icke hava något att erinra.

Jag har ansett det lämpligt att under denna punkt för riksdagen omförmåla resultatet av den utredning, som 1919 års riksdags förutberörda uttalande föranlett. Med anledning av detsamma har, såsom av det föregående framgår, styrelsen för tekniska gymnasiet gjort gällande vissa önskemål, som till en del sammanfalla med de av riksdagen uttalade principerna. Nämda önskemål hava föranlett styrelsen att begära en avsevärd förhöjning av det ordinarie anslaget till gymnasiet.

Departementschefen.

Beträffande den förevarande läroanstaltens organisation och verksamhet hava i fortsättningen tillämpats de av riksdagen angivna riktlinjerna och detta på ett sådant sätt, att tekniska gymnasiet i Örebro enligt skolöverstyrelsens uppfattning intar en bestämd särställning i förhållande till övriga tekniska läroanstalter i riket och har så stor möjlighet till en mera fri och obunden utveckling, som beträffande en statens läroanstalt skäligen kan ifrågakomma. Utan att vilja ingå på ett bedömande av huru härmed kan vara fallet, finner jag de av riksdagen uttalade önskemålen vara av den beskaffenhet, att de torde kunna i den mån de icke redan blivit förverkligade, av Kungl. Maj:t realiseras i administrativ väg. En utvidgning av gymnasiet, som skulle medföra ökade anslagsbehov, eller en verklig omorganisation av detsamma, anser jag däremot icke, och i varje fall ej under nu rådande depressionstid, böra komma i

[213.] fråga, så mycket mindre som man ännu knappast äger tillräcklig erfarenhet om verkningarna av den år 1918 beslutade omorganisationen av de tekniska läroverken. Den föreliggande utredningen bör följaktligen enligt mitt förmenande icke för närvarande föranleda någon Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen i den omfattning, som avsetts från gymnasiet sida. Jag anser mig likväl böra med anledning av vad utredningen givit vid handen uttala såsom min uppfattning, att den mera fria och obundna ställning, som läroanstalten redan innehar och jämväl i framtiden torde komma att bibehålla, redan varit och även i fortsättningen kommer att bliva till fördel såväl för undervisningen vid läroanstalten som ock för det stora industri- och handelsområde, där flertalet av de från gymnasiet utexaminerade finna sin verksamhet.

Mot skolöverstyrelsens förslag beträffande det ordinarie anslaget har jag endast det att erinra, att jag, av samma skäl som jag i motsvarande avseende framlagt i fråga om tekniska läroverket i Malmö, icke kan förorda framställningen om ökning av vaktmästarens avlöningsförmåner. För tekniska gymnasiet i Örebro böra alltså, enligt min mening, de ordinarie anslagsmedlen beräknas till oförändrat belopp, 125,108 kronor. Av nämnda belopp anser jag 68,000 kronor böra upptagas för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923. Vad beträffar anslagsbehovet för den fjärde parallellavdelningen för samma tid finner jag det av överstyrelsen beräknade anslagsbeloppet, 13,000 kronor vara väl avvägt. Jag hänvisar härutinnan till den av överstyrelsen åberopade utredningen i 1920 års statsverksproposition.

Det å tilläggsstat till täckande av brist i gymnasiet räknenskaper begärda anslaget finner jag mig böra förorda. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Jag hemställer alltså nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels för det tekniska gymnasiet i Örebro för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna ett belopp av 68,000 kronor att ingå i det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk,

dels ock till fortsatt uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid nämnda läroanstalt anvisa på *extra stat* för samma tid ett förslagsanslag, högst 13,000 kronor.

5. **Parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna.** I anledning av riksdagens i ämnet fattade beslut föreskrev Kungl. Maj:t den 22 juni 1921, att tekniska skolans i Eskilstuna till söndags- och aftonskolan hörande lägre kurs och den med nämnda skola förenade fackskolan för finare smides- och metallindustri skulle upphöra med utgången av år 1921 samt att från och med år 1922 söndags- och aftonskolans högre kurs skulle ombildas till en teknisk fackskola för maskinindustri, varjämte fastställdes stat för tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna att gälla tills vidare från och med år 1922.

[214.]

Parallellavdelning vid tekniska fackskolan i Eskilstuna

I en av skolöverstyrelsen med utlåtande av den 31 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse har direktionen för tekniska skolan i Eskilstuna hemställt, att i och för uppdelning av första och andra klasserna av skolans högre kurs i parallellavdelningar under höstterminen 1922 måtte av statsmedel anslås ett belopp av 3,470 kronor samt för liknande uppdelning under år 1923 ett belopp av 7,700 kronor.

Skolöverstyrelsen anför i berörda utlåtande:

Under läsåret 1921—1922 ha för elever i högre kursens första klass anordnats parallellavdelningar. För att dessa elever skola under läsåret 1922—1923 kunna erhålla fortsatt utbildning erfordras även uppdelning i parallellavdelningar under nämnda läsår för elever i andra klassen av den dåmera till teknisk fackskola för maskinindustri omorganiserade högre kursen av söndags- och aftonskolan. I betraktande av det antal elever, som nu i skolans lägre avdelning förbereda sig till inträde i fackskolan, synes även för första klassen av fackskolan dylik uppdelning i parallellavdelningar bli en erforderlig under samma läsår 1922—1923.

För uppehållande av undervisningen i fackskolan under sistnämnda läsår har skolstyrelsen beräknat erfordras 44 veckotimmar utöver de undervisningstimmar, som komma att uppehållas av skolans ordinarie lärare, och de i staten för fackskolan upptagna undervisningstimmar, som skola uppehållas av extra lärare. Mot skolstyrelsens sålunda gjorda beräkningar har överstyrelsen intet att erinra.

Om undervisningen i de planerade parallellavdelningarna bestrides av extra lärare och dessa avlönas med 175 kronor för veckotimme, skulle kostnaden för lärarnas avlöningar för de genom uppdelningen i parallellavdelningar ytterligare erforderliga 44 veckotimmarna för läsår uppgå till $(44 \cdot 175 =)$ 7,700 kronor, varav, då höstterminen omfattar $\frac{4}{9}$ och vårterminen $\frac{5}{9}$ av läsåret, på höstterminen 1922 komma i runt tal 3,400 kronor och på vårterminen 1923 i runt tal 4,300 kronor.

Överstyrelsen, som i särskild skrivelse den 31 augusti 1921 gjort framställning beträffande de på år 1922 sålunda kommande kostnaderna, 3,400 kronor, för parallellavdelningar, har ansett ett anslag av 4,300 kronor böra för ändamålet uppföras på extra stat för förra halvåret 1923.

Departement-
schefen.

Av handlingarna i ärendet framgår, att antalet elever i förevarande skolas högre kurs, vilken efter omorganisationens genomförande kommer att motsvaras av fackskolan, är så stort, att inrättandet av parallellavdelningar blivit oundgängligen nödvändigt. Under höstterminen 1921 voro nämligen 126 elever inskrivna vid berörda kurs, varav 62 elever i första klassen och 40 elever i andra klassen. Härjämte må nämnas att skolans lägre avdelning, vars undervisning är avsedd att förbereda eleverna för inträde i fackskolan, under samma termin hade ett elevantal av 120. Jag anser mig under sådana förhållanden icke böra motsätta mig, att ett särskilt anslag av statsmedel beredes för ändamålet. Mot storleken av de föreslagna anslagsbeloppen har jag icke något att erinra. För förra halvåret 1923 erfordras alltså till ifrågavarande parallellavdelningar ett belopp av 4,300 kronor och för år 1922 ett belopp av 3,400 kronor. Till frågan om de på år 1922 belöpande kostnaderna för parallellundervisningen återkommer jag i samband med min anmälan av anslagsbehoven på tilläggsstat för år 1922.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

Nytt anslag.

att för uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 4,300 kronor.

[215.]

Ytterligare
medel till
expenser,
bränsle m. m.
för tekniska
läroverk.

6. Ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. för tekniska läroverk. Till förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk har riksdagen de senaste åren på extra stat beviljat anslag, för år 1922 41,000 kronor såsom förslagsanslag, högst, att utgå efter de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna gott utfärda.

Såsom framgår av riksdagens skrivelse i ämnet, har anslaget för år 1922 beräknats på följande sätt:

För tekniska elementarskolan i Norrköping	kronor	4,000: —	[215.]
» » » i Borås	»	4,000: —	
» » läroverket i Härnösand	»	5,500: —	
» » » i Malmö	»	12,500: —	
» » » i Örebro	»	10,000: —	
» » fackskolan i Västerås	»	2,000: —	
» » » i Eskilstuna	»	3,000: —	
Summa kronor		41,000: —	

Genom beslut den 22 juni 1921 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de närmare bestämmelser, vilka i avseende å anslagets fördelning och dess disposition i övrigt böra av Kungl. Maj:t utfärdas.

Emellertid har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 gjort framställning om beviljande för förra halvåret 1923 av hälften av nyssnämnda belopp eller således 20,500 kronor till förstärkande av omförmälda reservationsanslag. Överstyrelsen anför därvid:

Med hänsyn till det prisfall, som numera ägt rum å bränsle och andra förnödenheter, vartill bland annat ifrågavarande anslag vore avsett, anser sig överstyrelsen kunna föreslå, att anslagsbeloppet för första halvåret trots vårterminens större längd och de större driftkostnaderna för nämnda termin sättes till endast hälften av det nuvarande helårsbeloppet.

Överstyrelsen erinrar i detta sammanhang om att berörda anslag är ett förslagsanslag, högst, utgående efter Kungl. Maj:ts närmare beslut rörande fördelning m. m., och anser överstyrelsen, därest ovannämnda prisfall skulle fortgå, möjlighet föreligga, att vid anslagets framtida fördelning göra de ytterligare besparingar, som omständigheterna då kunna medgiva.

Ifrågavarande anslag är, såsom framgår av en utredning, lämnad i bilagan åttonde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition s. 682—683, avsett för tillgodoseende av tillfälliga eller på förhand obestämbara behov vid de tekniska läroverken samt sådana av dyrtiden framkallade utgiftsökningar därstädes, närmast för uppvärmning, belysning m. m., som kunna tänkas försvinna, sedan mera normala förhållanden inträtt.

Skolöverstyrelsen har nu, trots vårterminens större längd och de större driftkostnaderna för nämnda termin beräknat de för förra halvåret 1923 erforderliga medlen till jämnt hälften av vad för år 1922 blivit beviljat eller alltså till 20,500 kronor. Jag uppfattar denna överstyrelsens framställning så, att överstyrelsen uppskattar

Departementsschefen.

[215.] helårsbehovet till ett lägre belopp än för år 1922. En dylik minskning av utgifterna måste man också enligt min mening räkna med.

Av läsåret vid de tekniska lärverken faller på vårterminen ungefär $\frac{5}{9}$, under det att höstterminen omfattar omkring $\frac{4}{9}$. Uppdelar man årsbehovet efter nämnda proportioner, skulle vid överstyrelsens beräkning av anslaget för förra halvåret 1923 helårsbehovet täckas med en summa av i runt tal 37,000 kronor eller 4,000 kronor mindre än motsvarande anslag för år 1922. Det vill emellertid synas mig som om även denna beräkning skulle vara onödigt rundligt tilltagen. Med hänsyn till det prisfall, som inträtt och ytterligare torde vara att förvänta beträffande förnödenheter av här ifrågavarande slag, torde det vara påkallat att räkna med ett något ringare anslagsbehov för år 1923. Skäligt avseende bör även fästas vid den av överstyrelsen antydda omständigheten, att driftkostnaderna äro större för vårterminen än för höstterminen.

För min del anser jag, att tillbörlig hänsyn tages till nu angivna omständigheter, om anslagsbeloppet för förra halvåret 1923 bestämmes till 18,000 kronor, vilken summa jag vill föreslå äskas av riksdagen. Anslagets fördelning på de olika läroanstalterna torde, liksom hittills, böra ankomma på Kungl. Maj:t, som jämväl torde hava att lämna erforderliga närmare föreskrifter rörande medlens användning.

Jag hemställer fördenskull om förslag till riksdagen

att till beredande av ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. för tekniska läroverk anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 18,000 kronor att utgå efter de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Handelsläroverk.

7. Understöd åt handelsgymnasier. Riksdagen har från och med år 1918 i riksstaten uppfört det ordinarie förslagsanslaget till handelsgymnasier med ett till 135,000 kronor förhöjt belopp. Härjämte beviljade 1920 års riksdag till förhöjda understöd åt handelsgymnasier dels på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 150,000 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 145,000 kronor.

[216.]

Understöd åt
handelsgym-
nasier.

I en till 1921 års riksdag avlåten proposition (nr 197) angående omorganisation av handelsgymnasierna föreslog Kungl. Maj:t riksdagen dels inrättande av statliga handelsgymnasier i Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Örebro genom övertagande av de nuvarande statsunderstödda handelsgymnasierna i nämnda städer, dels ock heredande av fortsatt understöd, dock i enlighet med väsentligen ändrade grunder, åt handelsgymnasierna i Stockholm och Göteborg.

Riksdagen beslöt emellertid, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition, att i riksstaten för år 1922 uppföra det ordinarie förslagsanslaget, högst, till handelsgymnasier med oförändrat belopp 135,000 kronor ävensom att till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på extra stat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 150,000 kronor, att utgå under förutsättning, att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöte statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahölle erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnade ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

I merberörda skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen beträffande ifrågavarande handelsgymnasiers anslagsbehov för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 hemställt, att i riksstaten det ordinarie förslagsanslaget måtte uppföras med, för helår räknat, samma belopp som av riksdagen för år 1922 beviljats eller 135,000 kronor samt fortsatt anslag å extra stat med ett, för helår räknat, oförändrat belopp, 150,000 kronor, äskas till

[216.] beredande av förhöjt understöd åt berörda gymnasier. Skolöverstyrelsen anför därvid följande:

Det prisfall, som i någon mån ägt rum å en del av handelsgymnasiernas driftkostnader, särskilt beträffande kostnader för uppvärmning, skulle kunna anses i och för sig böra föranleda en minskning å beloppet av förstärkningsanslaget å 150,000 kronor. Med hänsyn till att såväl ifrågavarande anslag som det ordinarie förslagsanslaget från början varit alltför knappt tilltagna och under starkt framhållande av de hittillsvarande handelsgymnasiernas svaga ekonomi, i vilket hänseende överstyrelsen tillåter sig hänvisa till vad Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition nr 197 härom innehåller, finner överstyrelsen emellertid så mycket mindre någon som helst nedsättning av berörda förstärkningsanslag kunna ifrågakomma som överstyrelsen, därest ej det rådande finansiella läget ansetts böra lägga hinder i vägen därför, efter den utgång, omorganisationsfrågan erhöll i riksdagen, ämnat föreslå en väsentlig höjning av berörda förstärkningsanslag för att kunna tillfredsställa de i och för sig fullt berättigade krav på ökat statsbidrag, som från handelsgymnasiernas sida alltjämt framföras.

Med hänsyn till att vid handelsgymnasierna vårterminen i allmänhet omfattar omkring $\frac{4}{7}$ av läsåret och i följd härav kostnaderna såväl för undervisningen som i andra hänseenden bliva störst under första halvåret föreslår överstyrelsen, att för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 anslagen beräknas till något mer än hälften av helårsanslagen eller till 70,000 kronor å ordinarie och 80,000 kronor å extra stat.

Departementschefen.

I förenämnda proposition, nr 197/1921, framlades en utförlig redogörelse för handelsgymnasiernas nuvarande organisation och ekonomiska ställning. Denna redogörelse torde hava på ett oemot-sägligt sätt ådagalagt, att det icke är någon överdrift om man, såsom överstyrelsen, gör gällande, att de för närvarande utgående statsanslagen måste betraktas såsom knappt tillmätta. Enligt berörda proposition krävdes för ett tillfredsställande ordnande av undervisningen vid dessa läroanstalter i direkta statsanslag — alltså obero- räknat kostnaderna för dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring — en sammanlagd summa av 332,000 kronor. Vad gymnasierna fingo sig beviljat stannade vid en totalsumma av 285,000 kronor i ett för allt. Det torde vid sådant förhållande — om man icke vill riskera att vår statligt understödda handelsundervisning skall sjunka under sin nuvarande nivå — knappast böra ifrågakomma att ytterligare nedsätta understödsbeloppen. Jag anser mig därför böra förorda, att handelsgymnasiernas anslagsbehov för helt år jämväl i fortsättningen tills vidare beräknas till samma belopp som för år 1922.

Mot skolöverstyrelsens uppskattning av anslagsbehovet för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923, eller till 70,000 kronor på ordinarie och 80,000 kronor på extra stat, har jag intet att erinra. I likhet med vad förut skett anser jag, att det extra anslaget bör ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att fördelas till de olika anstalterna efter närmare prövning av deras vid tiden för fördelningen verkliga förefintliga anslagsbehov. Nuvarande villkor om kommunalt bidrag synes mig ock böra uttryckligen angivas.

Jag hemställer alltså, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget, högst, till handelsgymnasier med 70,000 kronor,

dels ock till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 80,000 kronor att utgå under förutsättning att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

8. Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning. Vid 1921 års riksdag förelåg ett förslag av Kungl. Maj:t om höjning av det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning från 700,000 kronor till 1,000,000 kronor. Förslaget avsåg, dels att lärarna vid ifrågavarande undervisningsanstalter skulle beredas en höjning med i medeltal om-

[217.]

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

[217.] kring 25 procent av förutvarande minimiarvoden, dels ock en utsträckning av anslagets räckvidd till att omfatta, förutom lärlingskolor, yrkesskolor, ett-åriga handelsskolor samt hushållsskolor av fastställda typer, jämväl andra av kommun upprättade anstalter för yrkesundervisning, av vilka särskilt må nämnas den skolform, som i förslaget kallades verkstadsskolor. I fråga om de närmare detaljerna i förslaget tillåter jag mig hänvisa till bilagan ättonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition, punkten 212.

Beträffande den begärda arvodeshöjningen gjorde riksdagen en nedsättning i de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen med 50 procent samt beslöt i fråga om sättet för bestridande av arvodesförhöjningen, att erforderliga medel skulle utgå å extra stat såsom förstärkning av det ordinarie anslaget. Vad angår den ifrågasatta utvidgningen av den statsunderstödda yrkesundervisningens arbetsområde godkände riksdagen densamma endast så till vida, att även verkstadsskolorna ävensom desamma närstående skolor av förut ej omnämnd typ skulle få komma i åtnjutande av statsbidrag.

Tilläggas bör, att arvodesökningen skulle träda i tillämpning redan från och med senare halvåret 1921.

I enlighet med sitt sålunda träffade avgörande uppförde riksdagen det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp, 700,000 kronor, samt beviljade till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning under år 1922 på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 88,000 kronor. Något tilläggsanslag till 1921 års ordinarie anslag med anledning av den medgivna arvodeshöjningen för senare halvåret 1921 lämnades icke.

De nya bestämmelserna för statsunderstöds utgående till omförmälda läroanstalter inhämtas av riksdagsskrivelsen nr 8 A/1921, punkten 209.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt beviljande av anslag för ifrågavarande ändamål.

Skolöverstyrelsen nämner i sin skrivelse, att, så vitt nu kan bedömas, hela det för år 1921 anvisade ordinarie förslagsanslaget icke kommer att behöva tagas i anspråk. Beträffande år 1922 anser överstyrelsen, att den ökning i understöd, som under nämnda år kommer att betingas av den fortgående utvecklingen inom ifrågavarande undervisningsområde, torde komma att kunna tillgodoses, utan att de för samma år anvisade anslagsbeloppen behöva överskridas.

Med avseende på år 1923 uttalar överstyrelsen, att det för närvarande icke torde kunna överblickas, i vad mån de nu hämmande, från det ekonomiska livet härrörande inflytelserna allt fortfarande komma att göra sig gällande eller icke. Någon utgångspunkt för fastställande av ett väsentligen annat anslagsbehov för år 1923 än för år 1922 synes överstyrelsen sålunda icke föreligga.

Emellertid ifrågasätter överstyrelsen i så måtto en ändring i förhållande till år 1922, att det till arvodesförhöjningen avsedda förstärkningsanslaget skulle överföras på ordinarie stat och uppgå i det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning. Skälen till en sådan anordning utvecklar överstyrelsen på följande sätt:

Beträffande grunderna för understödens beräkning och villkoren för deras utgående vill överstyrelsen framhålla, att även om en mycket långt gående allmän prissänkning skulle komma att inträda, det icke synes överstyrelsen tänkbart, att kvalificerade lärarkrafter skulle kunna erhållas för en medellön, som vore lägre än den som bestämts för år 1922. Det är nämligen i detta sammanhang att bemärka, att i den föreskrivna medellönen för undervisningstimme ingår jämväl rektors särskilda arvode, som i samma mån som rektoratet övergår från att vara en relativt lågt avlönad bisyssla till att vara en fullt avlönad tjänst med full tjänstgöring — en övergång, som vid åtskilliga skolor redan antingen skett eller åtminstone tagits under diskussion och i allmänhet torde böra anses innebära en utveckling i sund riktning — måste komma att avsevärt nedpressa det individuella minimiarvode för de särskilda undervisningstimmarna. Skulle sistnämnda arvode emellertid genom en återgång till förut gällande bestämmelser om medelarvoden kunna sättas lägre än som med nu gällande bestämmelser är möjligt, torde det icke visa sig görligt att uppehålla verksamheten med tillräckligt kvalificerade lärare i de kommuner, som av sparsamhetsskäl icke vore villiga att i erforderlig grad höja arvoden över de föreskrivna minimibeloppen. Överstyrelsen tillåter sig i detta sammanhang konstatera, att tendenser i nu antydd riktning redan visat sig, i det att under år 1920 förekommit att under år 1919 igångsatt lärlingsskola måst nedläggas, på grund av att den anslagsbeviljande kommunala myndigheten vägrat anvisa skolans styrelse tillräckliga medel för avlönande av fullt kvalificerade lärare. På grund härav synes det överstyrelsen, som om de senast beslutade grunderna för understödens beräkning och villkoren för deras utgående för kommande år icke borde göras beroende av ett tillfälligt anvisat extra anslag utan i stället direkt borde anslutas till det ordinarie förslagsanslaget. I samband därmed skulle då det extra anslaget upphöra och det ordinarie anslaget höjas med motsvarande belopp.

Då verksamheten vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning under första hälften av år 1923 till tidslängden omfattar omkring $\frac{4}{7}$ av verksamheten för hela år 1923, men vid början av

- [217.] höstterminen 1923 verksamhetens av förefallande omständigheter påkallade utveckling föranleder vissa utvidgningar i form av dels nyinrättade kurser, dels andra årsklass av sådana två-åriga kurser, som nyinrättats höstterminen 1922, beräknar överstyrelsen, att understödsbehovet för första hälften av år 1923 skall bliva omkring hälften av understödsbehovet för hela året. För första hälften av år 1923 skulle sålunda erfordras ett belopp å 350,000 kronor + 44,000 kronor = 394,000 kronor eller i runt tal 400,000 kronor.

Departementsschefen.

Den kommunala yrkesundervisningen i de nya former, som skapades genom 1918 års skolreform, är ännu stadd i den första begynnelsen av sin utveckling. Det är därför ytterst vanskligt, att nu beräkna vad som till ifrågavarande skolor i anslagsväg kan bliva erforderligt för år 1923. Någon ändring i själva grunderna för statsunderstöds utgående är emellertid icke ifrågasatt. Det torde vid sådant förhållande vara tillrådligt att i fortsättningen tills vidare räkna med samma anslagsbehov för helår som för år 1922. De beslutade arvodesökningarna torde böra bibehållas dels med hänsyn till de svårigheter, med vilka omförmälda skolor alltfört hava att kämpa, när det gäller anskaffande av till och med något så när dugliga lärarkrafter, dels ock på grund därav, att det nu icke kan förutses, huruvida under år 1923 någon mera avsevärd nedgång i det allmänna prisläget kan komma att inträffa, jämfört med förhållandena under år 1922.

Vad beträffar överstyrelsens förslag, att arvodeshöjningen skulle givas karaktären av en ordinarie sådan därigenom att förstärkningsanslaget å 88,000 kronor sammansloges med det ordinarie förslagsanslaget, kan jag icke finna, att några omständigheter förekommit, som kunna sägas berättiga en sådan förändring, sedan riksdagen ännu så sent som år 1921, givetvis efter moget övervägande, tagit ställning till denna fråga. Jag anser fördenskull, att överstyrelsens framställning i berörda del icke bör vinna beaktande.

Överstyrelsens skäl för att med avseende å förra halvåret 1923 beräkna anslagsbehovet till hälften av årsbehovet finner jag välgrundade. För nämnda halvår skulle således erfordras 350,000 kronor såsom ordinarie anslag samt 44,000 kronor på extra stat till beredande av arvodesökning åt lärarpersonalen.

Jag hemställer om förslag till riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med 350,000 kronor,

dels ock till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning under förra halvåret 1923 i enlighet med de i riksdagsskrivelsen nr 8 A/1921, punkten 209, angivna grunder och villkor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 44,000 kronor.

9. Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. I riksstaten för år 1922 har 1921 års riksdag dels uppfört det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp, 375,000 kronor, dels till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning under år 1922, i överensstämmelse med de av mig under punkten 217 omförmälda, av samma riksdag beslutade grunderna för avlöning av lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, på extra stat beviljat ett förslagsanslag av 25,000 kronor.

[218.]

Understöd åt
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.

I samband därmed medgav riksdagen, att understöd till enskilda anstalter för yrkesundervisning finge, räknat från och med år 1921, utgå efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall med belopp, som av Kungl. Maj:t bestämdes, ävensom till lägre teknisk yrkesskola enligt nu gällande grunder, varjämte riksdagen bestämde, att såsom villkor för åtnjutande av statsunderstöd från ifrågavarande anslag skulle gälla, förutom vad Kungl. Maj:t vid understödets beviljande kunde i sådant avseende finna nödigt föreskriva, att skolan skulle stå under inseende av skolöverstyrelsen.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning angående anslag för ifrågavarande ändamål för förra halvåret 1923. Överstyrelsen uppskattar anslagsbehovet för hela år 1923 till ett högre belopp än för år 1922, nämligen till 488,475 kronor, därvid överstyrelsen emellertid utgått ifrån att anslaget till arvodesökning skulle av enahanda skäl, som, enligt vad jag under punkten

- [218.] 217 nämnt, av överstyrelsen anförts till stöd för en sammanslagning av de båda anslagen till kommunala anstalter för yrkesundervisning, överföras på ordinarie stat och sammanföras med det ordinarie förslagsanslaget.

Överstyrelsen motiverar sin anslagsberäkning sålunda:

För år 1920 utdelade Kungl. Maj:t till enskilda anstalter för yrkesundervisning understöd med tillhopa 423,475 kronor. För år 1921 kan visserligen icke för närvarande exakt angivas, till vilket sammanlagt belopp understöd komma att beviljas, men någon anledning att antaga ett mindre understödsbehov under år 1921 än under år 1920 för de enskilda anstalter för yrkesundervisning, som redan för år 1920 tilldelats understöd av ifrågavarande anslag, föreligger icke. Vidare skola understöden till de husmodersskolor, som till och med år 1920 åtnjutit understöd från särskilt anslag, från och med år 1921 erhålla sina understöd från här ifrågavarande anslag. Uppskattas understödsbehovet för sistnämnda skolor till omkring 40,000 kronor skulle sålunda anslaget redan för år 1921 behöva väsentligt överskridas, i det att omkring 463,475 kronor skulle behöva utdelas.

För år 1922 torde understödsbehovet komma att visa sig ungefär lika stort som för år 1921, bortsett från den understödsökning, som möjliggöres genom det för år 1922 beviljade extra förslagsanslaget å 25,000 kronor till beredande av arvodesförhöjning åt lärarna. Medräknas jämväl sistnämnda belopp skulle hela understödsbehovet för år 1922 sålunda kunna beräknas till sammanlagt omkring 488,475 kronor.

För år 1923 torde beträffande de enskilda anstalterna för yrkesundervisning lika litet som beträffande de kommunala anstalterna för yrkesundervisning kunna förutsägas någon på grund av utvidgningar föranledd ökning i understödsbehovet, vadan överstyrelsen anser sig böra utgå från samma understödsbehov för år 1923 som för år 1922.

Då undervisningstidens längd och de särskilda kursernas förläggning till olika tider av året vid de enskilda anstalterna för yrkesundervisning är mycket växlande, anser överstyrelsen någon anledning icke föreligga att uppdelat det för hela året beräknade förslagsanslaget annorlunda än i lika delar på årets två hälfter. Följaktligen beräknar överstyrelsen, att för första hälften av år 1923 skulle erfordras ett förslagsanslag, motsvarande hälften av årsbehovet eller i runt tal 250,000 kronor.

Departement-
schefen.

Till att börja med vill jag fastslå, att jag lika litet här som i fråga om de kommunala anstalterna för yrkesundervisning kan lämna min medverkan till förslaget om överförande av anslaget till arvodesökning från extra till ordinarie stat. Skälen äro desamma, som jag i motsvarande hänseende anfört under punkten 217.

Vad beträffar själva anslagsbeloppen anser jag för min del att, då, på sätt skolöverstyrelsen vidgått, man icke har några säkra hållpunkter för en uppskattning av vad som under år 1923 kan bli i förevarande avseenden erforderligt men det kan anses sannolikt, att anslagsbehovet för sistnämnda år kommer att ungefärligen överensstämma med det för år 1922, det är klokast att för hela år 1923 beräkna de senast beviljade anslagen, vilka ju dock hava karaktär av förslagsanslag, till oförändrade belopp. För förra halvåret 1923 skulle under sådana förhållanden, förutsatt att behovet är jämt fördelat på årets båda hälfter, krävas ett ordinarie anslagsbelopp av 187,500 kronor samt till arvodesökning på extra stat ett belopp av 12,500 kronor, sammanlagt således 50,000 kronor mindre än av överstyrelsen föreslagits.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med ett belopp av 187,500 kronor,

dels ock till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning för förra halvåret 1923, i överensstämmelse med de i riksdagsskrivelsen nr 8 A/1921 punkten 209, angivna grunder för avlöning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 12,500 kronor.

10. Understöd till elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning. Såsom understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning har riksdagen för vartdera av åren 1921 och 1922 anvisat på extra stat ett förslagsanslag av 50,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av 1919 års lagtima riksdag godtagna grunder beträffande understöd till elever vid s. k. husmodersskolor.

[219.]
Understöd till
elever vid
statsunder-
stödda en-
skilda skolor
för husmo-
dersutbild-
ning.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande för förra halvåret 1923 av ett anslag för

ändamålet, att utgå enligt samma grunder, som gälla för år 1921. Anslagsbehovet har beräknats till hälften av det för innevarande år anvisade beloppet.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1919 års lagtima riksdag godtagna grunder beträffande understöd till elever vid s. k. husmodersskolor utgå som understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning.

Särskilda anstalter för yrkesundervisning.

[220.]

Tekniska
skolan i
Stockholm.
Tidigare be-
viljade an-
slag.

11. **Tekniska skolan i Stockholm.** I riksstaten är för närvarande under rubriken: Tekniska skolan i Stockholm uppfört ett ordinarie bestämt anslag å 97,075 kronor. Utöver skolans ordinarie anslag har riksdagen från och med år 1900 på extra stat beviljat medel för uppehållande av nämnda skolas verksamhet. För vart och ett av åren 1917—1922 har detta sistnämnda anslag uppgått till 17,325 kronor under villkor att Stockholms stad utöver förut anslagna medel å 7,500 kronor, för berörda ändamål bidroge med samma belopp som statsanslaget. Vidare hava till beredande av provisorisk lönereglering vid skolan enligt vissa grunder anvisats dels för vart och ett av åren 1912—1922 ett anslag av 4,600 kronor med beräknande att bidrag till löneregleringen skulle lämnas av Sjöstedtska fonden med 480 kronor samt under villkor att Stockholms stad för ändamålet tillskote 4,600 kronor. Slutligen har för vart och ett av åren 1920—1922 anvisats till beredande av ytterligare löneförbättring åt lärarna vid skolan 9,957 kronor att av skolans styrelse fördelas på de olika lärarna med hänsyn till tjänstgöringens art och omfattning samt till beredande av löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan 795 kronor, allt under villkor att Stockholms stad för ändamålet bidrager med samma belopp som statsanslagen.

Härutöver har riksdagen genom olika beslut på tilläggsstat för [220.] åren 1918—1921 beviljat särskilda anslag till täckande av brister i de för skolan anslagna medel till uppvärmning m. m. och till förstärkande av de läroanstalten härför till buds stående medel, vilka tilläggsanslag sammanlagt uppgått till 112,466 kronor. I detta sammanhang må emellertid nämnas, att 1921 års riksdag, med hänsyn till de alltmer fallande konjunkturerna, icke ansett sig böra bevilja av Kungl. Maj:t äskat belopp, 25,000 kronor, till förstärkande av de läroanstalten för samma ändamål till buds stående medel för år 1921.

I 1921 års statsverksproposition (bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 208) bebådades framläggandet av förslag till en omfattande omorganisation av skolan. Förslaget avsåg, att de med tekniska skolan i Stockholm förenade maskin- och byggnadsyrkesskolorna skulle från och med den 1 juli 1922 avskiljas från denna och ombildas till en teknisk maskinfackskola och en teknisk byggnadsfackskola, i samband varmed tekniska skolans i Stockholm afton- och söndagsskola samt tekniska skola för kvinnliga lärjungar skulle inskränkas till att omfatta huvudsakligen förberedande kurser för lärjungar, som önskade inträde i den till tekniska skolan hörande högre konstindustriella skolan. På grund av det motstånd, som från Stockholms stads sida mötte mot upplåtande av erforderliga undervisningslokaler på de härför från statsverkets sida uppställda villkoren, blev emellertid berörda förslag icke förelagt riksdagen (prop. nr ²²⁵/1921).

Ifrågasatt
omorganisa-
tion år 1921.

Nu har skolans styrelse i särskilda skrivelser den 2 juni 1921 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utverka till skolan dels för år 1923, såsom förut, det ordinarie anslaget, 97,075 kronor, samt ovan nämnda extra anslag å 17,325 kronor och 4,600 kronor, dels för vartdera av åren 1922 och 1923 ett anslag till täckande av merkostnader för uppvärmning, belysning och diverse utgifter å 29,000 kronor, därav för värme 14,000 kronor, för belysning 5,000 kronor och för diverse utgifter 10,000 kronor, dels ock för år 1922 till förstärkande av anslaget för avlöning åt underlärarna vid skolan ett anslag å 10,000 kronor, i syfte att genom en ökning av underlära- antalet motverka olägenheterna därav att, enligt vad från skolöver-

Anslagskrav
till 1922 års
riksdag.
Skolans sty-
relse.

- [220.] styrelsens sida påpekats, undervisningen meddelades i alltför stora klasser. Vidare har styrelsen i skrivelse till överstyrelsen samma dag hemställt, att överstyrelsen måtte utverka någon löneförbättring åt skolans överlärare, så att dessa kunde komma i åtnjutande av de löneförmåner, som avsetts bliva tillämpade efter den ifrågasatta omorganisationen, ävensom åt skolans maskinister.

Skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen, som med skrivelse den 31 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnat förberörda, av styrelsen för tekniska skolan i Stockholm gjorda framställningar, påpekar, att undervisningen vid vissa avdelningar av skolan närmast är att hänföra till de uppgifter, som tillkomma de kommunala läroanstalterna: fortsättnings-skola, högre folkskola samt lärlings- och yrkesskolor, och att dessa skoltyper även finnas i Stockholms stad, som härför uppbär betydande statsbidrag enligt allmänt gällande, av riksdagen bestämda grunder. Med hänsyn härtill och angelägenheten av att under nu inträdda ekonomiska svårigheter statens utgifter, där så kan ske, minskas, anser överstyrelsen, att tekniska skolans i Stockholm verksamhet bör inskränkas till sådan omfattning, att behov av förstärkningsanslag åt skolan i dess nuvarande skick för framtiden undvikes.

Överstyrelsen hemställer därför, att till uppehållande av tekniska skolans i Stockholm verksamhet för närvarande icke beräknas andra statsanslag än de under de senare åren normala, nämligen för helt år 97,075 kronor å ordinarie stat och 17,325 kronor + 4,600 kronor + 9,957 kronor + 795 kronor = 32,677 kronor å extra stat, vilka senare anslag beviljats under villkor att Stockholms stad utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, bidrager med motsvarande belopp.

Beträffande de ifrågasatta anslagen för åren 1922 och 1923 till täckande av motsedda brister i skolans medel för uppvärmning belysning och diverse utgifter anför överstyrelsen:

Överstyrelsen får erinra, att 1921 års riksdag med hänsyn till de allt mer fallande konjunkturerna icke ansett sig böra bevilja av Kungl. Maj:t äskat anslag å 25,000 kronor för samma ändamål under år 1921. Riksdagen torde sålunda hava ansett, att det ifrågasatta anslagsbehovet borde närmare utredas och styrkas, innan medel härför beviljades. Då det givetvis för närvarande är än mera oklart, i vad mån behovet av ytterligare anslag för åren 1922 och 1923 kommer att förefinnas, och skolans verksamhet enligt överstyrelsens mening

hädanefter torde böra inskränkas, anser överstyrelsen, att ifrågavarande framställning icke bör föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

[220.]

Beträffande styrelsens framställning angående lärarnas avlöning anföres:

Överstyrelsen hänvisar till den av överstyrelsen år 1919 härutinnan företagna utredning, vilken återfinnes i bilagan, åttonde huvudtiteln, till 1920 års statsverksproposition, sid. 712—713. Såsom av denna utredning framgår, ansåg överstyrelsen skäligt, att kostnaden för samtliga lärarnas avlöning vid skolan beräknades såsom vid statsunderstödd yrkesskola, efter i medeltal 4 kronor och 50 öre för undervisningstimme, enligt vilken beräkningsgrund överstyrelsen fann, att utöver förut tillgängliga medel ytterligare 19,914 kronor skulle för ändamålet erfordras. Överstyrelsen föreslog, att den sålunda beräknade merkostnaden skulle fördelas lika mellan staten och Stockholms stad. Genom riksdagens och stadens samstämmiga beslut har det av överstyrelsen beräknade beloppet blivit beviljat enligt överstyrelsens förslag, vadan de medel, som därefter stått till förfogande för lärarnas avlöning, motsvarat i medeltal 4 kronor 50 öre för undervisningstimme, eller lika mycket som enligt riksdagens beslut skall beräknas för lärare vid kommunal yrkesskola. Därtill kommer så, att tekniska skolans lärare efter tiden för överstyrelsens nyssnämnda förslag genom riksdagens och stadens särskilda beslut beretts dyrtidstillägg å till dem utgående arvoden enligt samma grunder, som gälla för befattningshavare i jämförlig ställning, vilken förmån däremot icke kommit de kommunala yrkesskolornas lärare till del.

Överstyrelsen erinrar vidare, att sedan Kungl. Maj:t i enlighet med överstyrelsens förslag i proposition till 1921 års riksdag hemställt om en höjning av minimiarvodena för lärare vid yrkesskolor till i medeltal 5 kronor 50 öre för undervisningstimme, riksdagen endast medgivit så stort statsunderstöd, som svarade mot i medeltal 5 kronor för undervisningstimme.

Under sådant förhållande och då överstyrelsen på grund av vid upprepade inspektioner gjorda iakttagelser fortfarande anser, att lärarlönerna vid tekniska skolan i Stockholm i det hela icke böra beräknas med i medeltal högre belopp än som tillerkännes motsvarande lärare i statsunderstödd yrkesskola, finner överstyrelsen, att de medel, som enligt föregående beräkning stå till förfogande för lärarnas vid tekniska skolan i Stockholm avlöning jämte dyrtidstillägg, måste anses vara fullt tillräckliga.

I fråga om det begärda anslaget till förstärkning av för skolan disponibla medel till avlöning åt underlärare, yttrar överstyrelsen:

Den ökning i anslaget till lärares avlöning, som skulle påkallas därav, att enligt styrelsens mening antalet underlärare borde ökas, kommer tydligtvis icke att bliva behöfvig, därest överstyrelsens tanke på inskränkningar i skolans verksamhet bliver förverkligad. Snarare torde antalet underlärare därefter kunna minskas. Inskränkningen bör för övrigt även gälla de med tekniska skolan förenade maskinyrkes- och byggnadsyrkesskolorna i så måtto, att intagningen av nya elever begränsas, så att klasserna ej bliva större än som med hänsyn till möjligheten av en tillfredsställande undervisning kan anses lämpligt.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

{220.]

Beträffande det av styrelsen framförda önskemålet att skolans överlärare skulle komma i åtnjutande av de löneförmåner, som avsetts bliva tillämpade efter den ifrågasatta omorganisationens genomförande, heter det i överstyrelsens utlåtande:

Överstyrelsen får påpeka, att, oavsett andra omständigheter, önskemålets uppfyllande stöter på särskilda svårigheter, därigenom att tekniska skolans läsår omfattar endast 23 arbetsveckor. Efter omorganisationen skulle läsåret i de tekniska fackskolor, som skulle ersätta maskin- och byggnadsyrkesskolorna, komma att omfatta 40 arbetsveckor liksom i övriga tekniska fackskolor i riket. Det torde ligga i öppen dag att löneförmånerna ej kunna bliva desamma för 23 arbetsveckor som för 40. För övrigt torde kunna ifrågasättas, huruvida samtliga överlärarna i tekniska skolans maskinyrkesskola och byggnadsyrkesskola besitta den kompetens, som erfordras för utnämning till lektor i teknisk fackskola. I varje fall är det påtagligt, att undervisningen i tekniska skolans maskinyrkesskola och byggnadsyrkesskola till stor del ligger på en lägre nivå än i teknisk fackskola. Detta är naturligt, enär inträdesfordringarna i de förra äro väsentligt lägre än i de senare liksom ock antalet undervisningstimmar. Med hänsyn till allt detta finner överstyrelsen sig icke kunna understödja det av styrelsen framförda förslaget i berörda avseende.

Beträffande avlöningen åt skolans maskinister är i ärendet upplýst, att för år 1921 övermaskinisten åtnjuter 1,680 kronor och andre maskinisten 1,128 kronor jämte fri bostad — övermaskinisten 2 rum och kök, andre maskinisten 1 rum och kök — i båda fallen med bränsle och lyse. Därtill kommer dyrtidstillägg enligt de för övriga befattningshavare vid skolan gällande grunder.

Överstyrelsen anser, att dessa löneförmåner äro tillräckliga, särskilt då hänsyn toges till att skolans arbetsår är ovanligt kort och att maskinisterna under sin lediga tid torde hava goda tillfällen till biförtjänst. En löneförbättring till maskinisterna synes överstyrelsen nu så mycket mindre motiverad som avlöningarna i allmänhet äro stadda i minskning.

Med hänsyn till budgetårets omläggning, till följd varav ifrågakommande anslag skola beräknas endast för förra halvåret 1923, föreslår överstyrelsen, att i detta fall, då ungefär två tredjedelar av den årliga lärotiden komma på första halvåret, i allmänhet två tredjedelar av belopp, som eljest beräknats för helt år, upptagas för nämnda halvår, dock med någon avrundning uppåt.

Departement-
schefen.

Den ståndpunkt, skolöverstyrelsen funnit sig böra intaga till frågan om statsanslag åt tekniska skolan i Stockholm under den tid, denna läroanstalt ännu kan komma att bibehålla sin nuvarande organisation, har min fulla anslutning. Läroanstalten företer för när-

varande en sammanblandning av olika skoluttyper, vilken gör att man, efter 1918 års reform av de praktiska ungdomsskolorna och med hänsyn därtill att de då godtagna principerna blivit av stor betydelse för utvecklingen av undervisningsväsendet jämväl inom huvudstaden, måste finna en genomgripande omläggning av läroanstalten önskvärd, ju förr dess hellre. I fråga om skolans omorganisation hava, såsom förut omtalats, positiva förslag framkommit. I vilken riktning en blivande avveckling av de nuvarande förhållandena kan komma att gå, därom är det ännu för tidigt att uttala sig. Så länge icke i detta ämne samförstånd mellan staten och Stockholms stad kan uppnås, är i varje fall tiden ej inne att gripa sig an med frågan om skolans omgestaltning. Visst är emellertid, att det icke kan vara lämpligt, att dessförinnan vidtaga några anordningar, varigenom statens utgifter för skolan skulle ökas utöver de normala. Jag har därför ingen tanke på att nu ifrågasätta ett bifall till skolstyrelsens framställning om högre löneförmåner åt befattningshavare vid läroanstalten, de må vara överlärare eller maskinister, och om en utökning av dess lärarkår.

Överstyrelsens uppfattning, att skolstyrelsens begäran om medel för åren 1922 och 1923 till täckande av beräknade merkostnader för uppvärmning, belysning och diverse utgifter icke nu bör vinna avseende, delar jag likaledes fullständigt. Blir skolstyrelsen framdeles i stånd att härom framlägga faktiska uppgifter, som angiva brister i anslagen till dessa ändamål, är det givetvis statsmakternas sak att då taga under omprövning vad från statens sida härutinnan bör åtgöras.

Jag anser alltså, liksom överstyrelsen, att av 1922 års riksdag för tekniska skolans räkning böra äskas anslag, beräknade uteslutande med utgångspunkt från vad som för år 1922 beviljats till täckande av skolans normala behov av statsunderstöd, nämligen dels det ordinarie anslaget till skolans upprätthållande, 97,075 kronor, dels det extra anslaget till samma ändamål, 17,325 kronor, dels anslaget på extra stat till provisorisk lönereglering vid skolan, 4,600 kronor, dels det extra anslaget till ytterligare löneförbättring åt lärare vid skolan, 9,957 kronor, dels ock slutligen anslaget på extra stat till löneförbättring åt vaktmästare vid skolan, 795 kronor. Jag har intet att invända mot överstyrelsens förslag, att, med hänsyn till läroårets förläggning, $\frac{2}{3}$ av nämnda belopp, med någon avrund-

[220.] ning uppåt, upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923. Dock torde anslaget till löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan böra bestämmas till ett belopp, motsvarande omkring hälften av det för helt år utgående anslaget. I enlighet härmed beräknar jag för nämnda halvår det ordinarie anslaget till 65,000 kronor, extra anslaget till upprätthållande av skolans verksamhet till 12,000 kronor, anslaget till provisorisk lönereglering till 3,100 kronor, anslaget till ytterligare löneförbättring åt lärarna vid skolan till 6,700 kronor samt anslaget till löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan till 400 kronor.

Vid de särskilda anslagen å extra stat böra, liksom hittills skett, fästas villkor om motsvarande bidrag från stadens sida och i övrigt med avseende å dem meddelas enahanda föreskrifter som för år 1922.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag om förslag till riksdagen att

1. i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* anslaget till tekniska skolan i Stockholm, nu 97,075 kronor, med 65,000 kronor;

2. till samma skola för följande ändamål på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa härefter angivna belopp, nämligen:

dels till uppehållande av skolans verksamhet 12,000 kronor under villkor att Stockholms stad för samma tid utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, för berörda ändamål bidrager med samma belopp som statsanslaget;

dels till beredande av provisorisk lönereglering med 20 procent å i stat uppförda avlöningsförmåner åt befattningshavare vid skolan med undantag för skolans föreståndare i hans egenskap av sådan samt såsom föreståndare för högre konstindustriella skolan och överlärare inom denna avdelning, 3,100 kronor, med beräkning att till denna lönereglering bidrag lämnas av Sjöstedtska fonden med ett belopp av 480 kronor för år räknat samt under villkor att Stockholms stad för

ändamålet särskilt tillskjuter samma belopp som statsanslaget;

dels till beredande av ytterligare löneförbättring åt lärarna vid skolan 6,700 kronor att av skolans styrelse fördelas på de olika lärarna med hänsyn till tjänstgöringens art och omfattning, under villkor att Stockholms stad för ändamålet bidrager med samma belopp som statsanslaget;

dels ock till beredande av löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan 400 kronor under villkor att samma belopp för ändamålet tillskjutes av Stockholms stad.

12. Bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor. I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen framlagt förslag till omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor. Överstyrelsens anslagsberäkning utmynnar i en hemställan om anvisande *dels* å extra stat för förra halvåret 1923 av ett förslagsanslag, högst 12,800 kronor såsom bidrag till uppehållande av undervisningen vid skolorna, samt på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 1,820 kronor, *dels ock* på extra stat för förra halvåret 1923 ett reservationsanslag av 42,280 kronor för anskaffning av laboratorieutrustning och annan undervisningsmateriell till bergsskolan i Falun. Härjämte skulle för beredande, på sätt jämväl föregående år ägt rum, av löneförbättring åt skolornas lärare erfordras ett anslag på tilläggsstat för år 1922 av 8,520 kronor. I sitt i ämnet avgivna förslag hava fullmäktige i järnkontoret ifrågasatt avsevärt högre statsanslag för omorganisationens genomförande. Jag har för avsikt att hemställa om förslag till riksdagen rörande omorganisation av ifrågavarande skolor. Då emellertid ärendet kräver ytterligare utredning, hemställer jag, som i annat sammanhang återkommer till frågan om de på tilläggsstat begärda anslagen, nu endast, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor, beräkna på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923

[221.]

Bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor.

dels såsom bidrag till uppehållande av undervisningen vid skolorna ett förslagsanslag högst, 16,000 kronor;

dels ock för anskaffning av laboratorieutrustning och annan undervisningsmateriell ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

[222.]
Vävskolan i
Borås.

13. **Vävskolan i Borås.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har 1921 års riksdag, i likhet med vad föregående år ägt rum, på extra stat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, anvisat

dels såsom bidrag till upprätthållande av vävskolan i Borås ett belopp av 6,200 kronor, under villkor att från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag;

dels såsom bidrag till avlönande av en andre lärare vid samma skola ett belopp av 1,750 kronor, under villkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet;

dels ock såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs ett belopp av 1,250 kronor och såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall ett belopp av 400 kronor, under villkor att dessa löneförbättringar motsvarande belopp varda för ändamålet från omförmälda läns landsting eller eljest tillskjutna samt, beträffande löneförbättringen för Krebs, därjämte att hans avlöningsförmåner för år 1922 ej sättas till lägre belopp än 5,750 kronor,

eller sålunda tillhopa 9,600 kronor.

Efter hemställan av styrelsen för vävskolan har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 gjort framställning om beviljande för angivna ändamål för förra halvåret 1923 av anslag enligt samma grunder och till belopp, motsvarande hälften av de för år 1922 anvisade anslagen.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst, anvisa:

dels såsom bidrag till upprätthållande av vävskolan i Borås ett belopp av 3,100 kronor, under villkor att från Älvsborgs läns landsting eller

eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag,

dels såsom bidrag till avlönande av en andre lärare vid samma skola ett belopp av 875 kronor, under villkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet,

dels ock såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs ett belopp av 625 kronor och såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall ett belopp av 200 kronor, under villkor att dessa löneförbättringar motsvarande belopp varda för ändamålet från omförmälda läns landsting eller eljest tillskjutna samt, beträffande löneförbättringen för Krebs, därjämte att hans avlöningsförmåner för år 1923 ej sättas till lägre belopp än 5,750 kronor för år räknat,

eller sålunda tillhopa 4,800 kronor.

14. Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås. På tilläggsstat för år 1921 anvisade nämnda års riksdag, på sätt framgår av dess skrivelse nr 379, ett förslagsanslag av 100,000 kronor till dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolorna i Stockholm och Eskilstuna, vävskolan i Borås samt bergsskolorna i Filipstad och Falun att utgå på vissa villkor och enligt närmare angivna grunder. Härjämte förklarade riksdagen, att under år 1922 tills vidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sistsagda år de på staten ankommande kostnaderna för dyrtidstillägg åt de vid ifrågavarande skolor anställda befattningshavare skulle gäldas, härför erforderliga belopp skulle utgå av det utav riksdagen till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1922 års riksstat anvisade förslagsanslag, högst, å 132,000,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande på tilläggsstat för år 1922 av anslag för enahanda ändamål.

[223.]

Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås.

Tekniska skolan i Eskilstuna är från och med år 1922 i enlighet med beslut av 1921 års riksdag ombildad till teknisk fackskola, varför skolans lärarpersonal torde komma i åtnjutande av dyrtidstillägg i enlighet med de grunder, som kunna bli va gällande för befattningshavare i statens tjänst. Anslag till dyrtidstillägg åt nämnda lärarpersonal skulle alltså icke i detta sammanhang behöva beräknas. Vad beträffar befattningshavarna vid övriga här ifrågavarande skolor är anslag till dyrtidstillägg jämväl i fortsättningen behövt.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över finansärenden i fråga om behovet av anslag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 för täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. har jag vid flera tillfällen under detta mitt anförande hemställt om upptagande i övergångsbudgeten av anslag för beredande av dyrtidstillägg för förra halvåret 1923 åt olika grupper av befattningshavare. Även de befattningshavare, om vilka nu är fråga, torde därför under nämnda tid böra erhålla dyrtidstillägg från ett särskilt för ändamålet upptaget anslag på riksstaten för samma tid. Anslagsbehovet kan enligt verkställda beräkningar uppskattas för förra halvåret 1923 till 30,000 kronor. På tilläggsstat för år 1922 erfordras ett belopp av 70,000 kronor. Till sistnämnda fråga återkommer jag i annat sammanhang.

Frågan om dyrtidstillägg åt statens tjänstemän är emellertid ännu icke så beredd, att den kan underställas Kungl. Maj:ts prövning. Jag hemställer därför nu allenast om förslag till riksdagen

att, i avbidan på proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås, på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna ett förslagsanslag av 30,000 kronor.

Anstalter för utbildning av lärare för yrkesundervisning.

[224.]
Yrkespedagogiska centralanstalten.

15. **Yrkespedagogiska centralanstalten.** Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning beslöt 1921 års riksdag, i anslutning till ett motsvarande beslut av 1920 års riksdag, att till en yrkespedagogisk centralanstalt med de uppgifter och den anord-

ning, som av Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med de [224.]
av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesia-
stikärenden den 7 januari 1920 angivna riktlinjer närmare bestämdes,
anvisa på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 80,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 7 juli 1921

dels ställt till skolöverstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål om-
förmälda anslag å 80,000 kronor att användas sålunda:

till lön, tjänstgöringspenningar, arvode och hyres- bidrag åt en föreståndare, förutom dyrtids- tillägg	kronor 11,400: —	
skolande av sistnämnda belopp 5,000 kronor anses utgöra lön, 2,500 kronor tjänstgörings- penningar, 1,500 kronor arvode och 2,400 kro- nor hyresbidrag;		
» lokalhyra, värme, belysning, städning	» 3,000: —	
» skrivbiträde, expenser, trycksaker, annonser . . .	» 5,500: —	19,900: —
» sex lärarkurser å 4,000 kronor		24,000: —
» understöd åt deltagare		21,000: —
» reseersättning åt deltagare		3,500: —
» åstadkommande av undervisningsmedel och inköp av samlingar . .		11,600: —
		Summa kronor 80,000: —

med rätt för skolöverstyrelsen att beträffande de utgiftstitlar i berörda kostnads-
beräkning, vilka icke innefatta avlöning till föreståndare, å en post göra minsk-
ning och å en annan ökning, endast slutsumman, 80,000 kronor, icke överskredes;

dels medgivit, att reseersättningen till deltagare i de vid centralanstalten
under år 1922 anordnade utbildningskurser finge utgå för resa från deltagarens
hemort till Stockholm och åter med belopp, motsvarande biljettkostnader för resa
i tredje klassens vagn å järnväg eller på andra plats å ångbåt, inbegripet till-
läggsavgift för resa med snälltåg, i den mån sådan erlagts;

dels ock ålagt skolöverstyrelsen att till ecklesiastikdepartementet ingiva be-
rättelse över anstaltens verksamhet under åren 1921 och 1922.

För anstaltens föreståndare är instruktion fastställd av skolöverstyrelsen den
5 februari 1921; och finnes nämnda instruktion i avskrift bifogad handlingarna
i detta ärende.

I sin meranämnda skrivelse den 31 augusti 1921 gör skolöver-
styrelsen framställning om beredande av anslag till anstaltens fort-
satta verksamhet för förra halvåret 1923.

Överstyrelsen redogör därvid i korthet för arbetet vid anstalten
under den hittills förflutna tiden av dess tillvaro.

Genom den yrkespedagogiska centralanstalten hava under år 1920 anordnats
kurser för utbildning av lärare vid lärlings- och yrkesskolor för handel, möbel-
snickeri och mekanisk industri, klädsömnad och barnavård samt under den gångna

[224.] delen av år 1921 kurser för utbildning av lärare vid lärlings- och yrkesskolor för hantverk och industri, för möbelsnickare, för handel och för husligt arbete. I anstaltens verksamhet har även ingått utarbetande av planer för kommande utbildningskurser samt annat därmed förbundet arbete.

Rörande de av överstyrelsen under år 1920 vidtagna förberedande arbetena i avseende å organiserandet av den yrkespedagogiska centralanstalten har överstyrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande offentliggjort en tryckt redogörelse innehållande referat av inledningsföredrag och diskussionsinlägg vid de för ifrågasvarande ändamål under nämnda år av överstyrelsen hållna konferenser och kurser.

Skolöverstyrelsen anser, såvitt av den hittillsvarande erfarenheten kan bedömas, anordnandet av en yrkespedagogisk centralanstalt hava varit ett steg i rätt riktning vid försöken att lösa den för yrkesundervisningens framtid så betydelsefulla frågan om lärarutbildningen för ifrågasvarande läroanstalter. Anslaget till yrkespedagogiska centralanstalten anser överstyrelsen vara synnerligen knappt tilltaget, men finner sig på grund av det rådande statsfinansiella läget icke böra ifrågasätta annan höjning av detsamma, då det gäller riksstaten för första halvåret 1923, än den som föranledes av en ökning av den i föreståndarens avlöning ingående posten: hyresbidrag från nuvarande 2,400 kronor till 3,400 kronor. Till stöd för berörda höjning anföres:

Enligt Kungl. Maj:ts för 1920 års riksdag framlagda och av riksdagen godtagna anslagsberäkning skulle föreståndaren i avlöningshänseende likställas med rektor vid provårsläroverk. Avlöningsposten: hyresbidrag skall i överensstämmelse härmed motsvara den hyresersättning, som tillkommer rektor vid provårsläroverk i Stockholm. Sedan sistnämnda hyresersättning, vilken enligt gällande bestämmelser anvisas av Stockholms stad, genom Stockholms stadsfullmäktiges beslut blivit höjd till 3,400 kronor (jämför kungl. proposition n:r 253 till 1921 års riksdag) lär i enlighet med de av riksdagen godtagna grunderna för föreståndarens avlöning, densamma böra ökas med 1,000 kronor till 12,400 kronor för år räknat för att den i avlöningen ingående posten till hyresbidrag må kunna sättas till samma belopp som numera utgående hyresersättning till rektor vid provårsläroverk.

För beredande av förenämnda avlöningsförhöjning åt anstaltens föreståndare äskar överstyrelsen en höjning av anslaget till yrkespedagogiska centralanstalten med 1,000 kronor för helår räknat samt hemställer, att anstaltens anslag för förra halvåret 1923 måtte sättas till halva årsbeloppet eller således till 40,500 kronor.

Härjämte har skolöverstyrelsen i särskild skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt, att för beredande av en motsvarande ökning av löneförmånerna för yrkespedagogiska centralanstaltens före-

ståndare för år 1922 ett anslag å 1,000 kronor måtte äskas på till- [224.]
läggsstat för sistnämnda år.

Svårigheterna för de yrkesutbildningsanstalter av olika slag, som genom 1918 års skolreform tillkommit, att förvärva lärare, vilka besitta icke allenast teknisk utan även pedagogisk insikt och färdighet, hava varit mycket stora och äro så fortfarande. Inrättandet år 1920 av den yrkespedagogiska centralanstalten innebar ett försök att avhjälpa dessa svårigheter eller i varje fall att i någon mån bereda större tillgång på dugliga lärarkrafter till ifrågavarande skolor. Föga mer än ett år har anstalten hittills varit i verksamhet. Några betydande spår av dess arbete läser man därför näppeligen ännu kunna påräkna. Då emellertid det behov, som föranledde anstaltens tillkomst, alltjämt kvarstår oförminskat, synes det vara tillräcklig anledning att fullfölja det så nyligen beslutade försöket. Vid sådant förhållande finner jag mig böra förorda ett fortsatt beviljande av medel för ändamålet.

Departement-
schefen.

Överstyrelsen har föreslagit en höjning av årsanslaget med 1,000 kronor, föranledd därav att föreståndarens avlöning enligt av riksdagen godkända grunder skall utgå såsom för rektor vid provårsläroverk. Sådan rektor i Stockholm har från och med år 1920 fått det i avlöningen inräknade hyresbidraget, 2,400 kronor, vilket belopp jämväl nämnde föreståndare för närvarande åtnjuter, höjt till 3,400 kronor. Enligt min uppfattning måste emellertid föreståndarens avlöningsförmåner, vilka enligt gällande bestämmelser sammanlagt uppgå till 11,400 kronor, dyrtidstillägg och tillfällig avlöningsförbättring obereknade, anses icke i någon mån understiga vad som kan betraktas såsom ett fullt skäligt vederlag för det honom åliggande arbetet. Jag kan följaktligen icke nu förorda någon höjning av hans avlöningsförmåner. Anslaget till yrkespedagogiska centralanstalten bör därför beräknas till oförändrat belopp, 80,000 kronor för år. I likhet med överstyrelsen anser jag hälften härav, eller 40,000 kronor, böra upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923.

Vad angår dyrtidstillägg och tillfällig avlöningsförbättring åt anstaltens föreståndare, vilken enligt riksdagens beslut åtnjuter dessa extra löneförmåner efter samma grunder som rektor vid provårsläroverk, torde framställningar härom komma att föreläggas Kungl. Maj:t i annat sammanhang.

På grund av vad jag här anført hemställer jag om förslag till riksdagen

att till en yrkespedagogisk centralanstalt med de uppgifter och den anordning, som av Kungl. Maj:t i huvudsaklig anslutning till de av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1920 angivna riktlinjer närmare bestämmas, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Resestipendier åt lärare vid tekniska läroverk, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt statsunderstödda handelsgymnasier.

16. Resestipendier åt lärare vid tekniska läroverk, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt statsunderstödda handelsgymnasier. Under en följd av år har riksdagen anvisat medel till resestipendier åt rektorer och lärare vid de tekniska läroverken och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter ävensom åt föreståndare och facklärare vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Härjämte har riksdagen för år 1922 beviljat anslag till resestipendier åt rektorer och lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om beredande av anslag för första halvåret 1923 till resestipendier åt lärarpersonalen vid ömförmälda läroanstalter.

I enlighet med vad jag beträffande liknade anslag för andra kategorier av befattningshavare förut anført, torde anslag för ovan nämnda ändamål icke böra äskas av 1922 års riksdag.

K. Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Folkbibliotek.

1. **Understöd åt folkbibliotek.** Det ordinarie förslagsanlaget till understöd åt folkbibliotek har för vart och ett av åren 1913—1919 varit i riksstaten uppfört med ett belopp av 170,000 kronor. För år 1920 höjdes anslaget med 65,000 kronor till 235,000 kronor, för år 1921 med 75,000 kronor till 310,000 kronor och för år 1922 med 48,000 kronor till 358,000 kronor.

[225.]

Understöd
åt folk-
bibliotek.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen hemställt om ytterligare höjning av ifrågavarande anslag till 400,000 kronor för år räknat samt om upptagande av anslag för ändamålet för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 med hälften av sistnämnda belopp eller 200,000 kronor.

Överstyrelsen har därvid grundat sin beräkning på de belopp, som för år 1921 av nämnda anslag utgått för i samband med biblioteksväsendet stående ändamål. Några exakta siffror kunna givetvis ännu ej på alla punkter lämnas, men överstyrelsen beräknar, att understöd till folk- och skolbibliotek komma att utgå med omkring 245,000 kronor, till riksförbund för biblioteksverksamhet genom studiecirklar med högst 94,000 kronor, till bibliotek vid sjukvårdsinrättningar med 852 kronor, till bokförmedlingsanstalter och förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek med 27,000 kronor, till kurser i biblioteksteknik med högst 12,000 kronor, till tillägg till grundkatalogen med 5,000 kronor, till handböcker i biblioteksskötsel med 7,000 kronor, till tidskrifterna Biblioteksbladet och Bokstugan med till vardera 3,000 kronor samt till kvinnliga biträden hos bibliotekskonsulenter med 5,450 kronor. Sammanlagda beloppet av de för år 1921 erforderliga medlen skulle enligt denna beräkning bli omkring 402,000 kronor. Härvid är dock att märka, att en väsentlig del av detta belopp, nämligen större delen av de till bibliotek och riksförbund utgående anslagen, faktiskt kommer att utbetalas först under loppet av år 1922.

Av de angivna posterna återkommer ej anslaget till handböcker i biblioteksskötsel under följande år, varför av denna grund 7,000 kronor avgå, under det

[225.] att å andra sidan år 1922 tillkommer en mindre ökning av anslaget till biträden hos bibliotekskonsulenter om 1,158 kronor samt ett engångsanslag om 1,500 kronor till västra Sveriges folkbildningsförbund.

För år 1923 föreslår överstyrelsen höjning av statsanslagen till tidskrifterna Biblioteksbladet och Bokstugan, för vilka ändamål beräknats erfordras ytterligare 2,000 kronor. Å andra sidan kunna för nämnda år inbesparas omkring 13,000 kronor från anslaget till förmedlingsanstalter, därest överstyrelsens förslag till ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirklar godkännes. Överstyrelsen anser därför, att man, även med hänsyn lagen till den normala årliga utvecklingen av folkbiblioteksverksamheten, kan beräkna den för år 1923 erforderliga ökningen av förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek till endast 42,000 kronor, varför nämnda förslagsanslag nu torde behöva höjas till 400,000 kronor för år räknat eller ungefär samma belopp som det, vartill utgifterna å anslaget för år 1921 i det föregående beräknats komma att uppgå. Härav skulle på förra halvåret 1923 komma 200,000 kronor.

Departementschefen.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag har riksdagen år efter år genom ökade anslag understött folkbiblioteksväsendet i dess alltjämt stegrade utveckling, vilken på ett glädjande sätt vittnar om det ökade bildningsintresset i våra bygder. Denna verksamhet fyller, sådan dess ledning och skötsel för närvarande bedrives, på ett utmärkt sätt sin uppgift och förtjänar därför enligt min mening allt det understöd, den kan erhålla. Jag tvekar därför icke att tillstyrka en ytterligare höjning av anslaget, varav behovet synes mig ådagalagt. Visserligen anser jag någon ökning, på sätt överstyrelsen hemställt, av anslagen till tidskrifterna Biblioteksbladet och Bokstugan icke nu böra ifrågakomma, men då jag i övrigt intet har att erinra mot överstyrelsens utredning rörande anslagsbehovet, finner jag mig kunna till äskande hos riksdagen förorda det belopp, som överstyrelsen, efter ett beräknat helårsanslag å 400,000 kronor, föreslagit för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 eller 200,000 kronor. Till frågan om ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirklar återkommer jag under nästföljande punkt.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek med ett belopp av 200,000 kronor.

2. Ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirkel m. m.**[226.]**

På grundval av 1912 års riksdags beslut i ämnet, föreskrevs genom kungörelse den 23 september 1912 (n:r 229) att statsbidrag till folk-, skol- och studiecirkelbibliotek skulle utgå endast i form av bundna böcker, förmedlade genom statsunderstödd förmedlingsanstalt, samt att från det under riksstatens åttönde huvudtitel på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek understöd finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på av Kungl. Maj:t fastställda villkor utgå till fyra förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek och till två bokförmedlingsanstalter med ett sammanlagt belopp av högst 15,000 kronor, därav högst 8,000 kronor till bokförmedlingsanstalter. Genom beslut av 1918 och 1919 års riksdagar har förstnämnda belopp höjts till respektive 21,000 kronor och 23,000 kronor, därav 14,000 kronor, respektive 16,000 kronor avsetts till bokförmedlingsanstalter. 1921 års riksdag beslöt att från och med år 1921 höja maximibeloppet för understöd till ifrågavarande förmedlingsanstalter till 27,000 kronor av vilket belopp avsågos åt bokförmedlingsanstalterna fortfarande högst 16,000 kronor. Beträffande villkoren för statsunderstöds utgående till folkbiblioteksväsendet gäller numera kungörelsen den 31 december 1920 (nr 948) med däri genom kungörelse den 18 november 1921 (nr 724) gjorda ändringar.

Ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirkel m. m.

Alltsedan år 1913, det första året då statsunderstöd utgick i form av bundna böcker, förmedlade genom statsunderstödd bokförmedlingsanstalt, har sådan förmedling varit anförtrödd åt folkbildningsförbundet i Stockholm för folk- och skolbibliotek och från och med år 1921 även för bibliotek vid sjukvårdsinrättningar samt åt Sveriges storloge av I. O. G. T. för riksförbunden. Den rabatt, som anstalterna äro skyldiga att lämna rekvirenterna, har hela tiden varit bestämd till 20 % å gällande bokhandelspris. Fraktkostnaderna hava debiterats rekvirenten. För inbindningen voro ursprungligen följande pris bestämda: för s. k. biblioteksband 85 öre och för karto-nage 16 öre. Priserna hava emellertid sedermera vid olika tillfällen höjts och utgöra för närvarande 2 kronor 50 öre för det förra slaget av band och 65 öre för det senare.

Genom koncentrerings till de båda ovannämnda bokförmedlingsanstalterna av bokinköp och bokinbindning hava ganska förmånliga resultat uppnåtts i fråga om kostnadernas nedbringande för veder-

[226.] börande bibliotek. Särskilt bokinköpsprisen hava genom nämnda be-medling kommit att ställa sig förmånligare för biblioteken än dessa eljest i regel torde kunnat påräkna.

Emellertid har en stor olägenhet varit förknippad med det hit-tills följda systemet, i det att en stor del av biblioteken måst vänta en avsevärd tid, innan de rekvirerade böckerna kommit dem till-handa. I sin meranämnda skrivelse den 31 augusti 1921 har skol-överstyrelsen förebragt närmare utredning härom samt framlagt för-slag till avhjälpande av berörda olägenhet genom en decentralisation av bokinköp och bindning med bokhandeln såsom mellanhand. Över-styrelsen anför därvid i huvudsak följande:

Biblioteken ha ej sällan måst vänta ett år och därutöver, innan de fått de böcker de begärt i statsbidrag. Denna olägenhet har efter hand framträtt allt tydligare, i samma mån som antalet bibliotek, till vilka böcker skulle expedieras, har vuxit. Någon ändring härutinnan är ej under det nuvarande systemet tänk-bar, om ej statens understöd till förmedlingsanstalterna väsentligen höjes, så att det blir möjligt för dessa att koncentrera bokförmedlingsarbetet på högst sex månader av året, vilket givetvis ej kan ske utan betydlig ökning av utgifterna för personal och lokal.

Under sådana förhållanden har tanken uppkommit, om det ej vore möjligt att genom en decentralisering av bokanskaffningen och inbindningen kunna vinna, att biblioteken ej behövde vänta så länge på sina böcker. Förutsättningen här-för måste givetvis vara, att biblioteken ej gå miste om den fördel, vilken ligger i den rabatt, som nu tillgodoföres dem å bokhandelspriset. Vid de förhandlingar, som förste bibliotekskonsulenten fört med centralstyrelsen för svenska bokhand-lareföreningen, har man enat sig om ett förslag till överenskommelse, som bland annat innehåller, att biblioteken skola hos alla de bokhandlare, som ansluta sig till överenskommelsen, vid kontant köp, vare sig det sker för statsbidrag eller för egna medel, erhålla en rabatt, som i regel skall utgöra minst 17 % och i undantagsfall (i fråga om tillfälliga förlagsprisnedsättningar) minst 12 %. Förut-sättningen är, att statsunderstöd ej får utgå till någon bokförmedlingsanstalt, så länge här ifrågavarande överenskommelse har gällande kraft.

Kontraktet skulle, som framgår av den här givna redogörelsen, gälla endast de bokhandlare, som anslöte sig till överenskommelsen. Det framhölls emellertid under förhandlingarna, att man kunde taga för givet, att det stora flertalet bok-handlare komme att göra detta.

Då biblioteken under nuvarande förhållanden hava att vid boksändningar från förmedlingsanstalterna betala frakten från Stockholm och vad folk- och skol-biblioteken angår även emballage, torde en rabatt å 17 % för flertalet bibliotek ej innebära någon egentlig försämring i jämförelse med den nu gällande rabatten å 20 %. Fraktkostnaderna torde nämligen i regel uppgå till bortåt 3 % av bok-handelspriset. För ett och annat avsides liggande bibliotek innebär det visser-ligen kanhända en lika stor svårighet att få böckerna från närmaste stad som

från Stockholm. I dylikt fall skulle dock alltid finnas möjlighet att vända sig till någon bokförmedlingsanstalt, av vilka det antagligen kommer att i Stockholm finnas åtminstone tre, även om statsunderstöd ej längre skulle utgå för bokförmedling.

Om den ifrågasatta decentraliseringen skulle komma till stånd, innebure det, att biblioteken skulle ha utsikt till snabbare expediering av bokinköpen och i ett och annat fall kanske också till billigare inbindning. En av förutsättningarna är emellertid, att böckerna skola betalas kontant, och detta medför en viss nackdel för biblioteken, då det synes lämpligast, att dessa av egna medel lägga ut betalningen och sedan få sina utlägg ersatta av statsunderstödet. Det är visserligen tänkbart, att statsbidraget skulle kunna utbetalas i förskott till biblioteken, redan innan böckerna inköpts, men ur kontrollens synpunkt har det sina givna fördelar, att statsbidraget utbetalas, först sedan det med vederbörligen specificerade kvitton styrkts, att på föreskrivet sätt valda böcker inköpts och inbundits till ett belopp, som fullt motsvarar det tillerkända statsbidraget.

Utbetalningen av statsbidrag torde lämpligen kunna ske direkt från statskontoret till vederbörande bibliotek, sedan det av förste bibliotekskonsulenten styrkts, att biblioteket i fråga är berättigat att erhålla det begärda beloppet.

För statsverket skulle en decentralisering av bokanskaffningen medföra, att statsunderstöd ej längre skulle behöva utgå till bokförmedlingsanstalterna. Hela det för närvarande till dessa utgående beloppet torde dock ej kunna inbesparas. För bibliotekskonsulenterna kommer nämligen en decentralisering att medföra väsentligt ökat arbete. Kontrolleringen av de omkring 4,000 bibliotekens bokinköp och inbindning kräver givetvis ganska mycken tid. Härtill kommer, att en del av den korrespondens, som förmedlingsanstalterna för närvarande föra med biblioteken, för framtiden måste skötas av bibliotekskonsulenterna. Det blir givetvis dessa, som måste stå till tjänst med svar på de många frågor angående statsbidraget, som hittills besvarats av förmedlingsanstalterna. Slutligen är det tydligtvis önskvärt, att rekvisitionen av statsbidragsbeloppen kan ordnas så, att statskontoret ej betungas med utskrivning av postanvisningarna till de särskilda biblioteken, utan att detta kan ske i sammanhang med bibliotekskonsulenternas granskning och uppsättandet av rekvisitionslistorna.

Även om med utbetalningen av de av biblioteken rekvirerade statsbidragsbeloppen skulle förfaras annorlunda än som här antytts, måste det extra arbete, som den ovan föreslagna omläggningen av bokleveranserna till biblioteken skulle medföra, för bibliotekskonsulenterna bli så omfattande, att det kräver en persons fulla arbetskraft.

Den arbetsbörda, som oavsett den ovan föreslagna decentraliseringen åligger bibliotekskonsulenterna och deras biträden är så fordrande, att den ökade dagliga tjänstgöring, som komme att åläggas dem från och med år 1922, fullt ut kommer att upptagas endast för fyllande av de uppgifter, som för närvarande äro dem ålagda. Så länge överenskommelsen om statsbidragsböckernas leverering genom bokhandlarna äger kraft, det vill med andra ord säga, så länge intet statsunderstöd lämnas bokförmedlingsanstalterna, torde det därför vara nödvändigt, att en del av det belopp, som eljes skulle utgått till dessa, får användas till av-

[226.] lönande av den extra arbetskraft, som under tiden kan behövas hos bibliotekskonsulenterna. Då det här är fråga om ett arbete, som fordrar en hög grad av noggrannhet och förmåga av självständigt omdöme, eftersom hela den stora mängden hithörande handlingar givetvis ej kan i detalj genomgåas av någon av bibliotekskonsulenterna själva, och då därtill kommer, att arbetet, såsom beroende av ett från bokhandlarnas sida uppsägbart kontrakt, måste anses vara av synnerligen osäker varaktighet, torde arvudet böra sättas åtminstone lika med avlöningsförmånerna för ett tredje gradens kvinnligt biträde, för att man skall kunna ha utsikt att få lämplig person anställd.

För att den här ifrågasatta decentraliseringen skall kunna genomföras, fordras det, att riksdagen medgiver ändring i vissa av de föreskrifter, som i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdats angående statsbidragets utgående till bibliotek och riksförbund. I stället för den nuvarande bestämmelsen, att bokförmedlingen skall ske genom statsunderstödd förmedlingsanstalt bör stadgas, att böckerna skola levereras till biblioteket (respektive studiecirkeln), på sätt skolöverstyrelsen bestämmer.

Det torde emellertid vara önskligt, att det alltjämt finnes möjlighet att, om användandet av bokhandeln som mellanhand i detta avseende skulle misslyckas, man skulle kunna återgå till systemet med statsunderstödda förmedlingsanstalter. Dock böra föreskrifterna i ämnet ändras därhän, att bestämmelsen om *antalet* (två) till statsunderstöd berättigade bokförmedlingsanstalter utgår.

I sammanhang med att de föreslagna förändringarna i fråga om bokförmedlingsanstalterna vidtagas, synes det emellertid vara skäl att även i fråga om förmedlingsanstalterna för vandringsbibliotek utesluta bestämmelsen om antalet dylika anstalter, varjämte det torde vara behöfligt att i fråga om understödet till sistnämnda anstalter det uttryckligen föreskrives, att det för närvarande för dem avsedda understödsbeloppet ej må överskridas.

På grund av remiss hava de sakkunniga, som jämlikt den 30 juni 1920 givet bemyndigande av mig tillkallats för utredning av frågan om åtgärder för en vidgad folkbildningsverksamhet m. m. den 3 december 1921 avgivit utlåtande i ämnet och därvid anført följande:

De sakkunniga instämma helt med skolöverstyrelsen i fråga om behovet av att åtgärder snarast möjligt vidtagas för en decentralisering av förmedlingen av statsanslagsböckerna till folk-, skol- och studiecirkelbiblioteken, och anse att en förändring i den riktning, som föreslagits av skolöverstyrelsen kan vidtagas utan att den utredning, som uppdragits åt de sakkunniga, därigenom föregripes.

Men även om de sakkunniga i stort sett tillstyrka de av skolöverstyrelsen framlagda riktlinjerna, anse de dock nödvändigt, att det av överstyrelsen föreslagna tillvägagångssättet för utbetalandet av anslaget i ett fall kompletteras. Överstyrelsen utgår ifrån att det för kontrollens skull torde bli nödvändigt, att bibliotek och studiecirkel av egna medel förskottera betalningen för de i statsbidrag utgående böckerna och sedan få sina utlägg ersatta av statsunderstödet. En

dylik anordning torde emellertid för många små och ekonomiskt svaga bibliotek bli ytterst betungande, om den skulle strängt genomföras.

I all synnerhet de minsta och ekonomiskt allra svagaste biblioteken, vilka äro att söka bland studiecirkelbiblioteken, äro i mycket stor utsträckning beroende av de fördelar en decentralisering av bokförmedlingsverksamheten skulle kunna medföra för studie- och biblioteksarbetets rationellare bedrivande. Därför bör man beträffande detta slag av bibliotek begagna en utväg, som kan underlätta åtkomsten av statsanslagsböckerna, utan att därför kontrollen från statens sida blir mindre effektiv. De statsunderstödda studiecirkelarna äro sammanslutna i stora riksförbund, som vart och ett står under en central riksstudieledning. Denna centrala ledning torde kunna gentemot staten övertaga ansvaret ej blott — som hittills — för att statsanslaget endast utgår till de studiecirkel, som äro därtill berättigade, utan också för att de övriga med statsanslaget förbundna villkoren iakttagas. De sakkunniga föreslå därför en bestämmelse, att det statsanslag, som tilldelas riksförbundet för biblioteksverksamhet genom studiecirkel, må utgå kontant till vederbörande riksförbunds centrala studieledning med åläggande för denna att tillse, att statsanslaget kommer studiecirkelarna tillhanda endast i form av inbundna böcker, valda ur av ecklesiastikdepartementet och skolöverstyrelsen utgivna kataloger, samt med skyldighet för studieledningarna att inom viss tid — förslagsvis sex månader — efter anslaget erhållande till statens bibliotekskonsulenter inkomma med en med nödiga verifikationer försedd redovisning för anslaget användande. Efter granskning av bibliotekskonsulenter skall denna redovisning inom viss tid — förslagsvis tre månader — med eget yttrande av dessa vidare befordras till riksräkenskapsverket.

Departement-
schefen.

Det synes mig vara ett uppenbart missförhållande, att de ifrågasvarande biblioteken först efter det avsevärd tid förflutit erhålla de böcker de begärt i statsbidrag. Såsom skolöverstyrelsen meddelat har väntetiden ej sällan uppgått till ett år och därutöver, och att med bibehållande av nu tillämpade system med dess koncentration av bokanskaffning och inbindning till två förmedlingsanstalter åstadkomma en ändring till det bättre härutinnan, synes ej möjligt utan att statens understöd till dessa anstalter avsevärt höjes, vilket jag emellertid under nu rådande depressionstid icke anser mig kunna tillstyrka. I stället torde det av överstyrelsen förordade systemet, enligt vilket berörda verksamhet skulle decentraliseras genom användandet av bokhandeln såsom mellanhand, böra försökas.

Mot sistnämnda system hava folkbildningssakkunniga anmärkt, att enligt detsamma betalningen för de rekvirerade böckerna skulle av biblioteken erläggas i förskott av egna medel, mot framtida ersättning av statsunderstödet. Denna anordning skulle bliva betungande särskilt för de ekonomiskt svagaste biblioteken, studiecirkel-

[226.] biblioteken. Vad dessa sistnämnda beträffar synes det också mig att statsunderstödet till dem bör utgå förskottsvis. För att likväl vinna nödig kontroll synes därvid vederbörande riksstudieledningar lämpligen böra tagas i anspråk, på sätt de sakkunniga ifrågasatt.

Jag önskar ytterligare framhålla, att då det föreslagna decentralisationssystemets användbarhet är beroende av uppgörelse med vederbörande bokhandelssammanslutning, det torde vara ändamålsenligt att möjligheten hålles öppen att återgå till systemet med statsunderstödda förmedlingsanstalter, för den händelse användandet av bokhandeln såsom mellanhand skulle befinnas mindre tillfredsställande.

Mot vad av överstyrelsen i övrigt anförts har jag intet att erinra. Jag hemställer, alltså det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

dels att för åtnjutande av de från det under riksstatens åttonde huvudtitel å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek utgående statsbidragen till folk-, skol- och sjukhusbibliotek samt till riksförbund skall från och med år 1923 gälla, att statsbidrag skall utgå i form av bundna böcker, levererade till biblioteken och studiecirkelarna på sätt skolöverstyrelsen jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter närmare bestämmer, *dels* att från ifrågavarande anslag understöd må från och med år 1923 utgå till förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek och till bokförmedlingsanstalter med ett sammanlagt belopp av högst 27,000 kronor, därav högst 16,000 kronor till bokförmedlingsanstalter och högst 11,000 kronor till förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek, *dels ock* att från samma anslag må från och med år 1923, för så vitt för det år, som i varje fall är i fråga, intet statsunderstöd lämnas åt bokförmedlingsanstalt, utgå ett belopp av högst 3,018 kronor, för år räknat, till arvode åt ett kvinnligt biträde hos bibliotekskonsulenterna.

Populärvetenskapliga föreläsningar.

3. **Populärvetenskapliga föreläsningar.** För år 1885 ställde riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag av 15,000 kronor att under vissa villkor användas till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordnade föreläsningskurser för arbetsskassen. År efter år hava sedermera anslag för nämnda ändamål av Kungl. Maj:t äskats med ökade belopp, som av riksdagen beviljats. För år 1915 utgjorde anslaget 290,000 kronor. Under de närmast följande åren nedsattes dock anslaget ganska avsevärt i det att för vart och ett av åren 1916—1918 allenast 192,000 kronor stodo till förfogande för ändamålet. För år 1919 voro för ändamålet disponibla sammanlagt 283,700 kronor, av vilket belopp 5,000 kronor var avsett att tilldelas Arbetarnes bildningsförbund, som nu för första gången sökte statsunderstöd för sin föreläsningsverksamhet. För år 1920 utgjorde anslaget 285,000 kronor, varjämte 1920 års riksdag för samma år på tilläggsstat beviljade ett belopp av 7,500 kronor för att nämnda förbund därigenom skulle sättas i stånd att fullfölja den uppgjorda planen för sin föreläsningsverksamhet under år 1920. För år 1921 utgjorde anslaget 365,000 kronor, som till viss del skulle disponeras enligt av riksdagen meddelade bestämmelser. Hos 1921 års riksdag begärde Kungl. Maj:t ett anslag av 450,000 kronor för ändamålet. Riksdagen anvisade ett reservationsanslag av 400,000 kronor samt medgav, med bifall i huvudsak till vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit, att av anslaget finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 30,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter och föreningar, vilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare. Nu gällande villkor och närmare föreskrifter för anslagets användning äro meddelade genom kungörelse den 3 december 1920 (nr 801).

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen att för tiden 1 januari—30 juni 1923

[227.]

Populär-
vetenskap-
liga föreläs-
ningar.

[227.] till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja ett reservationsanslag av 225,000 kronor, ävensom att vissa angivna bestämmelser måtte meddelas rörande anslaget användning och fördelning.

Skolöverstyrelsen utgår vid sin beräkning av det för nämnda tid erforderliga anslagsbeloppet från det understödsbehov, som för år 1921 gjort sig gällande. Härför lämnar överstyrelsen följande redogörelse:

Till erhållande av bidrag ur anslaget för år 1921 hade inkommit sammanlagt 778 ansökningar, av vilka 678 avsåge beredande av statsunderstöd till lokala anstalter och föreningar för anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar, 1 understöd åt riksorganisation (arbetarnas bildningsförbund), 3 understöd åt centralbyråer, 18 understöd åt andra sammanslutningar (föreläsningsförbund) för förmedling av föreläsningar samt 78 bidrag åt vissa anstalter och föreningar för av dem under år 1920 havda resekostnader för föreläsare.

Den i dessa ansökningar begärda summan uppgick till omkring 608,500 kronor. Denna summa synes emellertid vara för högt tilltagen, enär säkra ortsinkomster ej över allt kunnat påvisas till motsvarande belopp.

På grund av anslagets otillräcklighet kunde endast några få anstalter och detta sådana, som hade lägsta statsbidragen, erhålla hela det av dem begärda understödet, varemot det stora flertalet anstalter måste tilldelas ansevärt reducerade understöd. Icke mindre än 48 anstalter, de allra flesta nybildade år 1920, kunde ej erhålla något understöd för år 1921, enär anslaget ej räckte till. Till följd av de väsentligt ökade kostnaderna för föreläsningars anordnande tilldelades en del anstalter ökning i anslagen, i jämförelse med föregående år. Sammanlagt ha 623 lokala anstalter och föreningar erhållit understöd för år 1921, motsvarande antal för år 1920 var 547.

Proportionen under år 1921 mellan statsbidraget och de från kommunalt eller enskilt håll till anstalterna eller föreningarna utgående bidragen tedde sig på följande sätt:

Samtliga ortsinkomster för de lokala föreläsningsanstalterna uppgivas för år 1921 uppgå till ett belopp av 783,800 kronor, varav i kommunala anslag 295,600 kronor, i medlemsavgifter 102,900 kronor, i inträdesavgifter 231,700 kronor, i bidrag av föreningar 61,600 kronor, i bidrag av bolag 54,700 kronor, av enskilda 28,000 kronor och av landsting 9,300 kronor. Då det av riksdagen beviljade anslaget utgår med 365,000 kronor, utgör hela det tillgängliga beloppet för populärvetenskapliga föreläsningar under år 1921 1,148,800 kronor. Statens bidrag utgör sålunda 32 % och ortsinkomsterna 68 %, eller om understödet till centralbyråer och arvodet till föreläsningskonsulenten frånräknas, respektive 30 och 70 %. Till jämförelse må nämnas att statsunderstödet år 1913 utgjorde 42 % och ortsinkomsterna 58 % av hela det belopp, varöver föreläsningsverksamheten förfogade.

Sina önskemål i fråga om anslagsbeloppet för förra halvåret [227.]
1923 framför överstyrelsen sålunda:

Allmän klagan råder över det nu utgående statsunderstödet otillräcklighet både från de lokala föreläsningsanstalterna och från centralbyråer och föreläsningsförbund. Önskvärt vore, att den proportion mellan statsunderstöd och ortsbidrag, som tidigare förefunnits, åter kunde komma till stånd. Vidare är det att motse, att utom de anstalter, som för år 1921 erhållit statsunderstöd, även de anstalter, som sökt men till följd av statsanslagets otillräcklighet ej kunde erhålla dylikt understöd, komma att jämte flera nybildade anstalter ansöka om statsunderstöd även för år 1923. Dessutom är det i hög grad önskvärt, att de äldre anstalterna erhålla förhöjning i de dem nu tilldelade understöden, vilka äro otillräckliga på grund av de anseeligt fördyrade omkostnaderna för föreläsningarna, såväl arvoden åt föreläsarna som resekostnader och traktamenten åt dem. Med hänsyn härtill finner överstyrelsen starka skäl tala för att anslaget finge utgå med 500,000 kronor för helt år och alltså för förra delen av år 1923 med 250,000 kronor. I betraktande av det tryckta statsfinansiella läget och de maningar till återhållsamhet i fråga om anslagsäskanden, som i anledning därav givits, anser sig överstyrelsen emellertid böra begränsa sig till att förorda samma anslagsbelopp för helt år räknat, som av Kungl. Maj:t äskades av 1921 års riksdag, eller 450,000 kronor, och vill alltså, då understöd från här ifrågavarande anslag utgår med lika belopp för varje halvår, för förra halvåret 1923 föreslå ett belopp av 225,000 kronor.

De skäl, som av skolöverstyrelsen andragits till stöd för dess anslagsäskande, synas mig behjärtansvärda. Med hänsyn härtill skulle jag ock hava varit böjd för att föreslå framförande till riksdagen av överstyrelsens krav åtminstone i väsentlig del. Beklagligtvis måste emellertid enligt min mening andra synpunkter än de av skolöverstyrelsen anförda under nuvarande tidsläge bliva bestämmande för Kungl. Maj:ts åtgärder i frågan. Jag erinrar om, att hänsyn till statens ekonomiska ställning i många fall varit utslagsgivande i fråga om mina framställningar under denna huvudtitel. Så synes mig böra bliva fallet jämväl beträffande förevarande anslagskrav. Med fullt erkännande av den betydelsefulla insats, som den med hjälp av ifrågavarande statsanslag bedrivna föreläsningsverksamheten gjort till folkbildningens höjande och jämväl med fäst avseende å den uppgift, verksamheten i fråga måste anses hava särskilt under rådande arbetsbrist, har jag efter en samvetsgrann prövning av ärendet kommit till det resultatet, att anslaget bör kunna tåla en ganska avsevärd nedprutning utan att härigenom allmänviktiga intressen alltför mycket sättas på spel.

Departementetschefen.

[227.]

Efter att hava i fråga om de statsfinansiella synpunkterna rådgjort med chefen för finansdepartementet, anser jag mig böra gå så långt i minskning av anslagets belopp att jag föreslår ett anslag, beräknat efter ett helårsbelopp av 200,000 kronor. Bifalles mitt förslag om anslagets beräkning till 200,000 kronor för hela år 1923, skulle för förra halvåret i enlighet med överstyrelsens förslag erfordras hälften härav eller 100,000 kronor.

Beträffande användningen av detta belopp vill jag, med ledning av en utav föreläsningskonsulenten till mig överlämnad promemoria i ämnet, föreslå, att av anslaget högst 10,500 kronor avses till centralbyråer och andra sammanslutningar för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar, 1,500 kronor till föreläsningskonsulenten samt högst 4,000 kronor till resekostnadsersättningar.

Den föreslagna anslagsminskningen kommer givetvis att i fråga om antalet föreläsningar orsaka föreläsningsverksamheten ett visst avbräck. Åtgärder, som åtminstone i någon mån motverka svårigheterna att tillgodose kraven från de olika anstalterna, synas mig emellertid kunna vidtagas. Jag har härvid särskilt fäst mig vid, att såsom villkor för utgående av statsunderstöd till belopp av 200 kronor eller därutöver till anstalt eller förening för närvarande gäller, bland annat, att anstalten eller föreningen är skyldig att årligen anordna minst 12 föreläsningar. Med hänsyn till anstalternas minskade inkomster synes det mig vara väl befogat, att minimifordran härvidlag begränsas till 10 föreläsningar för år. Någon nedsättning av föreläsarnas arvoden torde även utan större olägenhet kunna ske. Jämväl i övrigt hoppas jag, att sådana åtgärder skola kunna vidtagas, att den temporära nedsättningen av statsanslaget icke kommer att under nu ifrågavarande tidsperiod tillskynda föreläsningsanstalterna någon allvarlig skada. Därest alla de goda krafter, som i en eller annan form hava att göra med föreläsningsverksamheten, energiskt sträva efter att hålla denna uppe på en hög nivå, vill det till och med synas mig, som om nedgången i de för ändamålet tillgängliga medlen skulle lända föreläsningsverksamheten icke enbart till förfång.

Jag hemställer, under åberopande av vad jag nu anfört, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels att till understöd åt anstalter och föreläsningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari

—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 100,000 kronor, ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:t framställda villkor användas dels högst 10,500 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 1,500 kronor till en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels ock högst 4,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare,

dels ock medgiva, att för år 1923 det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsunderstöd till belopp av 200 kronor eller däröver skall årligen anordnas av anstalt eller förening, varom nu är fråga, må nedsättas från 12 till 10.

4. Understöd åt arbetarnes bildningsförbund för organisations- och administrationskostnader. I enlighet med Kungl. Maj:t därom framlagda förslag anvisade 1921 års riksdag såsom bidrag till arbetarnes bildningsförbund för bestridande av dess organisations- och administrationskostnader såsom förslagsanslag, högst, dels å tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 12,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1922 ett belopp av likaledes 12,000 kronor, båda anslagen att utgå under villkor, att förbundet visade sig hava från annat håll för ändamålet under respektive år tilldelats understöd å minst lika stort belopp som statsbidraget, och i övrigt enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen var föranlett av en framställning från arbetarnes bildningsförbund, däri förbundet hemställt om anvisande av 23,750 kronor för vartdera av åren 1921 och 1922. Av detta belopp, som motsvarade hälften av de i förbundets stat för arbetsåret 1920—1921 upptagna organisations- och administrationskostnader, voro 16,250 kronor beräknade för den centrala administrationen, 5,000 kronor för lokalavdelningen i Stockholm och 2,500 kronor för lokalavdelningen i Göteborg.

I en till skolöverstyrelsen ställd skrivelse har nu studielednin-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

228.

Understöd åt arbetarnes bildningsförbund för organisations- och administrationskostnader.

[228.] gen för förbundet hemställt om utverkande för år 1923 av anslag för ändamålet till belopp av 30,000 kronor.

Som stöd för denna sin ansökan anför studieledningen bland annat att förbundets kostnader för nämnda ändamål under arbetsåret 1919—1920 uppgått till 27,683 kronor 99 öre samt att förbundets verksamhet vore stadd i så hastig utveckling, att studieledningen ansåge sig kunna för de närmaste åren framåt beräkna, att organisations- och administrationskostnaderna komme att ökas med 20 % för år, vilket skulle innebära att de skulle för arbetsåret 1920—1921 uppgå till 32,500 kronor, för år 1921—1922 till 39,000 kronor, för år 1922—1923 till 46,800 kronor och för år 1923—1924 till 56,000 kronor. Utgående från att statsbidraget bör uppgå till hälften av de sammanlagda organisations- och administrationskostnaderna har studieledningen därefter gjort vissa beräkningar, som ansetts giva vid handen, att statsbidraget för år 1923 måste höjas till 30,000 kronor, därav för förra halvåret 15,000 kronor, för att under arbetsåret 1922—1923 förbundet skulle komma att åtnjuta i statsbidrag hälften av de för nämnda år beräknade organisations- och administrationskostnaderna.

Skolöverstyrelsen, som den 31 augusti 1921 yttrat sig över förbundets framställning, hemställer om anslag för ändamålet för förra halvåret 1923 till belopp av 10,000 kronor. Överstyrelsen förklarar sig till en början icke kunna godtaga den av studieledningen framlagda beräkningen.

Arbetarnes bildningsförbunds räkenskapsår löper från den 1 juli till och med den 30 juni. Då kostnaderna kunna antagas fördela sig jämnt över arbetsåret, kan man alltså av det för året 1922—1923 beräknade beloppet 46,800 kronor, till förra halvåret 1923 föra 23,400 kronor. På samma sätt kommer man för det andra halvåret 1923 till ett belopp av 28,000 kronor, eller hälften av de för arbetsåret 1923—1924 beräknade kostnaderna. I allt skulle sålunda enligt den av studieledningen uppgjorda beräkningen organisations- och administrationskostnaderna under år 1923 uppgå till 51,400 kronor. Hälften därav utgör 25,700 kronor. Högre än till detta belopp torde man alltså, även om man utgår från de av studieledningen uppställda förutsättningarna, ej kunna komma.

Beträffande grunderna för beräkningen av det erforderliga statsunderstödet anför härefter skolöverstyrelsen i huvudsak följande:

Om det också kunde vara önskligt, att statsunderstödet finge utgå efter den princip, som studieledningen lagt till grund för sin ansökan, torde det emellertid, framför allt under nuvarande ekonomiska förhållanden och med hänsyn till de konsekvenser, som ett beslut i den av studieledningen önskade riktningen kunde tänkas medföra i fråga om understödandet av andra folkbildningsföretag, vara nödvändigt att bestämma ett maximum för understödets belopp, så avvägt att det kunde anses rättvist med hänsyn å ena sidan till arbetarnes bildningsförbunds egna kostnader, å andra sidan till de understöd som utginge till andra folkbildningsorganisationer av med arbetarnes bildningsförbund likartad karaktär.

Om man för beräkningen av gränsen för ett eventuellt understöd till arbetarnes bildningsförbunds centralorganisation endast låte sig bestämmas av jämförelsen med de statsunderstöd, som utginge till det inom Sveriges storloge av I. O. G. T. arbetande studiecirkelförbundet, jordbrukarungdomens förbund samt folkbildningsförbundet, skulle, på sätt överstyrelsen närmare utreder, till arbetarnes bildningsförbund utgå ett årligt anslag av 13,700 kronor. Med hänsyn till betydelsen för de breda folklagrens bildningssträvanden av förbundets verksamhet vore överstyrelsen emellertid benägen att förorda, att arbetarnes bildningsförbund för år 1923 måtte tilldelas ett understöd, som väsentligen överstege det belopp, som förbundet skulle kunna anses berättigat till, om man endast toge hänsyn till en jämförelse med understöden till andra likartade företag. I sammanhang härmed ansåge sig emellertid överstyrelsen också böra framhålla, att den av den nu rådande depressionen inom industrien framkallade arbetslösheten kunde antagas både öka förbundets verksamhet och försämma dess ekonomiska ställning. Även med hänsyn till detta förhållande syntes det därför vara av behovet påkallat att staten jämförelsevis kraftigt understödde förbundets organisationsverksamhet.

Det av överstyrelsen för förra halvåret 1923 föreslagna beloppet, 10,000 kronor, överstege visserligen avsevärt de understöd, som lämnades andra likartade organisationer, men det syntes å andra sidan stå i ett ganska rimligt förhållande till förbundets organisations- och administrationskostnader, vilka sista arbetsåret uppgått till över 34,000 kronor och för de närmaste åren beräknades stiga till belopp, som utgjorde minst det dubbla av det föreslagna understödet.

Det framförda äskandet om en höjning av ifrågavarande anslag finner jag i och för sig behjärtansvärt. Under nuvarande förhållanden kan jag dock för min del icke tillmötesgå detsamma utan anser mig böra för ändamålet tillstyrka ett anslag, beräknat efter samma belopp för helt år, som för år 1922 blivit beviljat eller 12,000 kronor. Hälften härav, 6,000 kronor, torde böra upptagas för tiden 1 januari—30 juni 1923. De hittills för anslagets utgående gällande villkoren torde alltså böra vara knutna vid detsamma.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Departementschefen.

att såsom bidrag till arbetarnes bildningsförbund för bestridande av dess organisations- och administrationskostnader anvisa å *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor, att utgå under villkor, att förbundet visar sig hava från annat håll för ändamålet för samma tid tilldelats understöd å minst lika stort belopp som statsbidraget, och i övrigt enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

[229.]

Populära
föreläsningss-
kurser, an-
ordnade
från univer-
siteten i
Uppsala och
Lund.

5. **Populära föreläsningskurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund.** Såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund bleve på begäran vare sig av institution, som ej åtnjöte särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1922 eller senare hållas utom universitetsstäderna, har riksdagen på extra stat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 14,500 kronor, därav 10,000 kronor till Uppsala universitet och 4,500 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillsköte för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget.

Anslaget har genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1921 ställts till förfogande av vederbörande universitetsrektorer och har med anslaget förbundits skyldighet att avgiva redovisning till riksräkenskapsverket och att inom viss tid till ecklesiastikdepartementet insända kortfattad redogörelse för användningen av de anvisade beloppen.

Framställningar hava nu från båda universiteten inkommit om beredande av anslag till ifrågavarande ändamål jämväl för år 1923. Därvid har begärts för universitetet i Uppsala 10,000 kronor och för universitetet i Lund 4,500 kronor, alltså enahanda belopp som för ändamålet anvisats för år 1922.

Kanslersämbetet för rikets universitet, vars utlåtande genom särskilda remisser infordrats, har för förra halvåret 1923 tillstyrkt för universitetet i Uppsala ett anslag av 5,000 kronor och för universitetet i Lund ett anslag av 2,250 kronor.

Då, enligt vad jag inhämtat, anledning icke förefinnes att för förra halvåret 1923 beräkna anslagsbehovet annorledes än till hälften av det sedvanliga årsanslaget, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig av institution, som ej åtnjuter särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under förra halvåret 1923 eller senare

hållas utom universitetsstäderna, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 7,250 kronor, varav 5,000 kronor till Uppsala universitet och 2,250 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskjuter för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget.

6. **Sommarkurser i Göteborg.** Alltsedan år 1893 hava vid våra universitet och högskolor hållits s. k. sommarkurser. Kurserna hava givits i form av föreläsningar, avsedda för allmänheten och såsom föreläsare hava fungerat universitetens och högskolornas lärare. Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för dylika kurser har riksdagen vid olika tillfällen anvisat medel å extra stat. Senast anvisades på extra stat för år 1921 såsom bidrag till anordnande av sommarkurser vid universitetet i Lund ett reservationsanslag av 8,000 kronor. Till liknande kurser vid Göteborgs högskola anvisades för år 1915 ett extra anslag av 4,000 kronor.

[230.]

Sommar-
kurser i
Göteborg

I skrivelse till Kungl. Maj:t har nu rektor vid Göteborgs högskola å lärarrådets vid högskolan vägnar anhållit om ett anslag av 8,000 kronor eller det belopp, Kungl. Maj:t prövade skäligt, såsom bidrag till kostnaderna för dylika sommarkurser, som enligt beslut av lärarrådet vore avsedda att hållas vid högskolan i augusti 1923. Rektor anför till stöd för framställningen följande:

Lärarrådet önskar som motiv för anslaget belopp särskilt framhålla, att Göteborg, vars vetenskapliga institutioner äro mindre omfattande än de som finnas i Uppsala, Lund och Stockholm, icke erbjuder så riklig tillgång på föreläsare som dessa städer. Sådana hava därför vid föregående här anordnade sommarkurser i jämförelsevis stor utsträckning tillkallats från andra håll, och så måste jämväl ske år 1923. Att återigen detta, särskilt under nuvarande förhållanden, skall förorsaka höga kostnader, är självklart.

Lärarrådet önskar jämväl betona avsikten att vid programmets uppgörande i vidsträckt mån ställa föreläsningarna i samband med Göteborgs stads då pågående minnesutställning. Närmast erbjuder sig därvid det material, som insamlats för den retrospektiva avdelningen, men även andra delar av utställningen torde kunna tillgodogöras för föreläsningar och demonstrationer.

Att de nu föreslagna sommarkurserna anordnas i samband med den i Göteborg pågående minnesutställningen finner jag vara

Departement-
schefen

ägnat att göra desamma mera givande ävensom bidra till att deltagarna bliva talrikare än vad eljest skulle blivit fallet. Med hänsyn härtill och jämväl på grund av den allmänna prisstegring, som ägt rum sedan högskolan för enahanda ändamål senast erhöll anslag, vill jag tillstyrka, att anslaget nu bestämmes till 6,000 kronor eller alltså 2,000 kronor mera än det belopp, som anvisades för år 1915. Då det uppenbarligen är nödvändigt att i god tid före kursernas avhållande planera för och organisera desamma, har jag ansett, att förslag i ämnet bör avlåtas redan till 1922 års riksdag och anslagsbeloppet upptagas å övergångsbudgeten för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som äro avsedda att under sommaren 1923 vid Göteborgs högskola anordnas för allmänheten, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 6,000 kronor.

Upplysningsverksamheten i kommunala ämnen.

[231.]

Anskaffande
av litteratur
till kurser i
medborgar-
kunskap.

7. Anskaffande av litteratur till kurser i medborgarkunskap. På Kungl. Maj:ts framställning beviljade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 till understöd åt statsunderstödda folk- och skolbibliotek samt åt studiecirkel, anslutna till statsunderstödda riksförbund och berättigade till statsbidrag, för anskaffande av litteratur till kurser i medborgarkunskap ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor att utgå under de villkor och enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t föreskreve.

Kungörelse i ämnet är av Kungl. Maj:t utfärdad den 18 november 1921 (nr 725).

Nu har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 anhallit om anslag för förra halvåret 1923 å 7,500 kronor för ifrågasvarande ändamål.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till understöd åt statsunderstödda folk- och skolbibliotek samt åt studiecirkel, anslutna till stats-

understödda riksförbund och berättigade till statsbidrag, för anskaffande av litteratur till kurser i medborgarkunskap anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 7,500 kronor, att utgå under de villkor och enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t föreskriver.

Nykterhetsundervisning.

8. Undervisning- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande. I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1921 års riksdag

[232.]
Undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande.

dels till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisat under åttonde huvudtiteln på *extra stat* för år 1922:

ej mindre ett förslagsanslag, högst, 125,600 kronor att utgå från statsverkets fond av rusdrycksmedel och under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

till anordnande under år 1922 av en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl.	kronor	37,000: —
» anordnande under år 1922 av en s. k. allmän utbildningskurs	»	17,100: —
» främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisningsverksamhet	»	20,000: —
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	»	1,000: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	»	18,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	»	6,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	»	4,500: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	»	3,000: —
» främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	»	3,000: —
» främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	»	3,000: —
» främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	»	6,000: —
» främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	»	4,500: —
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	»	2,500: —

[232.]

än även till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 27,000 kronor att likaledes utgå från statsverkets fond av rusdrycksmedel;

dels ock medgivit, att uppkommande besparingar å anslagen till anordnande av en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl. samt av en s. k. allmän utbildningskurs finge, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, användas till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

I särskilda till skolöverstyrelsen ingivna skrivelser hava nu Sveriges lärares nykterhetsförbund, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling samt centralförbundet för nykterhetsundervisning inkommit med framställningar rörande anslagsbehoven för år 1923 för här ifrågakarande verksamhet.

Sveriges lärares nykterhetsförbund har anhållit om anslag för år 1923 till enahanda belopp som för år 1922, eller 4,500 kronor.

Denna framställning har skolöverstyrelsen tillstyrkt, i vad den avser förra halvåret 1923.

Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling har i sina framställningar begärt, att anslag under år 1923 måtte utgå med enahanda belopp som under år 1922 till följande nykterhetssällskap, nämligen

till Sveriges storloge av I. O. G. T.	kronor 18,000: —
» Sveriges blåbandsförening.	» 6,000: —
» Templarorden.	» 4,500: —
» Nationalgodtemplarorden.	» 3,000: —
» Nykterhetsorden Verdandi.	» 3,000: —
» Vita bandet.	» 3,000: —
» Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund.	» 6,000: —

eller tillhopa kronor 43,500: —

Vid denna framställning äro för samtliga berörda nykterhetssällskap fogade antingen arbetsplan för ifrågakarande verksamhet under år 1923 eller ock räkenskapsutdrag för sist förflutna verksamhetsår jämte meddelande, att verksamheten är avsedd att under år 1923 bedrivas efter ungefär samma linjer som hittills.

Jämväl nu berörda framställning har överstyrelsen tillstyrkt, i vad den har avseende å förra halvåret 1923.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning har anhållit om följande anslag för år 1923

dels till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet. 25,000 kronor,

dels till underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek. 1,000 kronor,

<i>dels</i> till understöd för utgivande av »Tirfing», tidskrift för nykterhetsfrågans studium	3,500 kronor,
<i>dels</i> till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare, folkskolinspektörer, militära befattningshavare m. fl.	52,000 kronor,
<i>dels</i> till anordnande av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl.	24,000 kronor,
<i>dels</i> och till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande och för bekämpande av tobaks- och kaffemissbruket	70,000 kronor.

Beträffande centralförbundets sålunda gjorda äskanden har överstyrelsen anfört bland annat följande:

Till *främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet* under år 1922 har riksdagen anvisat 20,000 kronor. Centralförbundet hemställer nu om en höjning av motsvarande anslag för år 1923 till 25,000 kronor. Förbundet har till sin framställning fogat ett förslag till stat för år 1923 jämte en utförlig motivering till detsamma. Givetvis kunna invändningar resas mot sättet för beräkningen av vissa i förslaget upptagna inkomst- och utgiftsposter, särskilt med hänsyn till vanskligheten att vid nuvarande rörliga prisnivå med bestämdhet beräkna centralförbundets inkomster och utgifter under år 1923. Men det torde likväl av förbundets skrivelse framgå, att detsamma är i starkt behov av ökade inkomster. Överstyrelsen tillstyrker därför anslaget till centralförbundets verksamhet enligt de av förbundet föreslagna grunder.

Beträffande anslaget till *underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek* anholder centralförbundet om anslag till enahanda belopp, 1,000 kronor, för år 1923 som det nu utgående. Häremot har överstyrelsen intet att erinra.

Vidkommande anslaget till *understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande*, vilket anslag under innevarande år utgår till »Tirfing, tidskrift för nykterhetsfrågans studium», centralförbundets för nykterhetsundervisning organ, har centralförbundet föreslagit, att anslaget för år 1923 måtte höjas från nu utgående 2,500 kronor till 3,500 kronor.

Överstyrelsen tillstyrker den föreslagna höjningen under erinran att överstyrelsen enligt nu gällande bestämmelser har att tillsätta redaktionskommitté för tidskriften i fråga och sålunda en verksam kontroll över tidskriftens skötsel åvägabragts.

Slutligen har centralförbundet hemställt om anslag till en social fortbildningskurs med 52,000 kronor, till en allmän fortbildningskurs med 24,000 kronor samt till föreläsnings- och instruktionsverksamhet med 70,000 kronor. Härvid har emellertid centralförbundet, liksom fallet var i dess framställning angående anslagsbehoven för år 1922, i viktiga punkter frångått de grunder, som av de särskilda sakkunniga angivits för beräkning av ifrågavarande anslag, och enligt vilka anslagsbehoven jämväl av Kungl. Maj:t och riksdagen beräknats för åren 1920 och 1921 samt i princip även för år 1922.

Då enligt överstyrelsens mening tillräcklig erfarenhet beträffande nu ifrågasatta
Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

{232.]

varande båda utbildningskurser ännu icke föreligger — i själva verket ha hittills endast två kurser av vartdera slaget anordnats — finner sig överstyrelsen för närvarande i regel sakna anledning att vid kostnadsberäkningarna för dessa kurser ifrågasätta förändrade grunder. Beträffande åter föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande torde erfarenheten redan ha visat, att en avsevärd ökning av därtill anvisade medel är av behovet starkt påkallad.

Enligt de sakkunnigas för utredning angående omläggning av upplysnings- och undervisningsverksamheten för nykterhetens främjande förslag skulle under tre på varandra följande år anordnas två sociala och en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl. Då för åren 1920 och 1921 medel anvisats för anordnande av sociala fortbildningskurser och riksdagen anvisat medel för anordnande under år 1922 av en hygienisk fortbildningskurs, vill överstyrelsen förorda, att för år 1923 medel åter måtte äskas för anordnande av en *social fortbildningskurs*.

Kostnaden för statsverket för en dylik kurs under år 1923 beräknar överstyrelsen uppgå till följande belopp:

arvode till föreläsare, 100 timmar à 45 kronor i genomsnitt	kronor	4,500: —
» för seminarieövningar 25 timmar à 15 kronor	»	375: —
rese- och traktamentsersättning till föreläsare	»	750: —
dagtraktamente till 90 deltagare à 8 kronor för dag i 30 dagar, $\frac{2}{3}$ av detta belopp	»	14,400: —
dagtraktamente till 25 deltagare à 8 kronor för dag i 30 dagar	»	6,000: —
» till 10 deltagare à 4 kronor för dag i 30 dagar	»	1,200: —
reseersättning till 115 deltagare à 120 kronor	»	13,800: —
tryckningskostnader (grundlinjer m. m.)	»	1,500: —
ersättning för lokaler	»	500: —
städning, uppässning m. m	»	500: —
annonsering	»	500: —
organisations- och byråkostnader	»	1,500: —
diverse och oförutsedda utgifter	»	2,675: —

Summa kronor 48,200: —

I detta kostnadsförslag äro arvoden till föreläsare samt dagtraktamenten och reseersättningar till kursdeltagare beräknade i överensstämmelse med de grunder, som tillämpas i kostnadsberäkningen för 1922 års hygieniska fortbildningskurs för lärare m. fl. Anledning att i överensstämmelse med centralförbundets förslag höja dagtraktamentena till 10 kronor för dag synes överstyrelsen för närvarande icke föreligga. Ej heller anser sig överstyrelsen nu böra tillstyrka centralförbundets förslag, att å kursorten bosatta kursdeltagare skola åtnjuta samma dagtraktamente som övriga deltagare. Då icke samtliga föreläsare äro bosatta å kursorten, måste till vissa av dem rese- och traktamentsersättning utgå. För detta ändamål torde böra beräknas 750 kronor. Kostnaderna för tryckning, städning och dylikt äro upptagna med samma belopp som i kostnadsberäkningen för 1922 års hygieniska kurs. Däremot har överstyrelsen i enlighet med centralförbundets förslag ansett ersättningen för lokaler kunna begränsas till 500 kronor. Anslaget till förbrukningsmaterieell bortfaller här; i stället har upptagits samma belopp, 500 kronor, för kursens annonsering (centralförbundet föreslår härför 700 kronor). Cen-

tralförbundet föreslår till byråkostnader 1,100 kronor och till organisationskostnader 2,000 kronor. Dylika kostnader äro otvivelaktigt av behovet påkallade; överstyrelsen har emellertid ansett dem kunna begränsas till sammanlagt förslagsvis 1,500 kronor.

Posten oförutsedda utgifter upptogs för hygieniska kursen till 1,150 kronor. Överstyrelsen anser sig här böra föreslå en höjning, nämligen till 2,675 kronor. Det har nämligen visat sig, att de av överstyrelsen utsedda 25 deltagarna från högre allmänna läroverk, seminarier m. fl. anstalter med avseende på dagtraktamentena komma att intaga en avsevärt sämre ställning än de 100 deltagarna från folk- och småskolor. Dessa senare erhålla en tredjedel av dagtraktamentet från landsting, stad eller kommun; och nämnda myndigheter hava under senare år i regel beviljat avsevärda dyrtidstillägg på sina andelar av dagtraktamentena. Sålunda ha deltagande folk- och småskollärare i regel åtnjutit ett dagtraktamente av cirka 10 kronor. Då de 25 ovannämnda deltagarna från högre allmänna läroverk, seminarier etc. icke kunna förutsättas under kursen hava lägre omkostnader än övriga kursdeltagare, finner överstyrelsen i hög grad önskvärt, att till desamma ur posten diverse utgifter må kunna utbetalas ett tillägg å dagtraktamentet, motsvarande medeltalet av de av landsting eller kommun till övriga kursdeltagare beviljade tilläggen. För detta ändamål kan beräknas åtgå högst 1,500 kronor. Då detta belopp ingår i förutnämnda 2,675 kronor, har sålunda till egentliga oförutsedda utgifter beräknats 1,175 kronor eller ungefär samma belopp som för den hygieniska kursen.

Sagda belopp, 1,500 kronor, är enligt överstyrelsens mening behöfligt även för 1922 års hygieniska fortbildningskurs för lärare m. fl. och torde därför böra upptagas jämväl å tilläggsstat för år 1922.

Någon anledning att inskränka den sociala fortbildningskursen från av de sakkunniga föreslagna 30 dagar till av centralförbundet för nykterhetsundervisning föreslagna 28 dagar anser överstyrelsen så mycket mindre föreligga, som å kursens program framdeles torde böra upptagas såväl ett antal metodiska föreläsningar som även ett antal föreläsningar över tobaks- och kaffemissbrukets verkningar.

Kostnaden för en social fortbildningskurs för lärare m. fl. under år 1923 skulle sålunda för statsverket uppgå till 48,200 kronor.

Statsverkets kostnader för en allmän utbildningskurs under år 1923 beräknar överstyrelsen till följande belopp:

arvode till föreläsare, 75 timmar à 45 kronor i genomsnitt . . .	kronor	3,375:—
» för seminarieövningar 25 timmar à 15 kronor	»	375:—
rese- och traktamentsersättning till föreläsare	»	1,800:—
granskningsarvoden	»	3,500:—
stipendier till deltagare, 50 stycken à 170 kronor	»	8,500:—
tryckningskostnader (grundlinjer m. m.)	»	1,000:—
ersättning för lokaler	»	500:—
städning, upppassning m. m.	»	200:—
annonsering	»	500:—
organisations- och byråkostnader	»	1,000:—
oförutsedda utgifter	»	1,000:—

Summa kronor 21,750:—

[232.]

Flertalet poster i detta kostnadsförslag sammanfalla med de i beräkningarna för 1922 års allmänna utbildningskurs upptagna. Av enahanda skäl som i förslaget beträffande den sociala fortbildningskursen upptagas här kostnader för annonsering av kursen samt organisations- och byråkostnader. Om dessa senare sättas till 1,000 kronor, torde posten oförutsedda utgifter kunna nedbringas från 1,350 kronor till 1,000 kronor. Centralförbundet har i sin framställning föreslagit, att de nu utgående fasta stipendierna skola ersättas med rese- och dagtraktamentsersättning efter mönster av de sociala och hygieniska fortbildningskurserna för lärare m. fl. Överstyrelsen finner emellertid icke tillräcklig anledning för närvarande föreligga att frångå anordningen med fasta stipendier, så mycket mindre som en ändring i berörda avseende skulle medföra ökade kostnader för statsverket. Med instämmande i centralförbundets motivering håller överstyrelsen däremot före, att visst belopp bör beräknas till arvoden åt föreläsarna för granskning av kursdeltagarnas referat av vid kursen hållna föreläsningar. Denna form av kontroll över kursdeltagarnas arbete torde nämligen därigenom, att den tvingar deltagarna till uppmärksamhet och självverksamhet, i avsevärd grad öka kursens värde. Överstyrelsen finner sig visserligen icke kunna utan vidare godtaga de av centralförbundet föreslagna grunderna för granskningsarvodets beräkning, nämligen 10 kronor för varje manuskript, men har dock intet att erinra mot det av centralförbundet ifrågasatta beloppet, 3,500 kronor. Statsverkets kostnader för en allmän utbildningskurs under år 1923 beräknas sålunda uppgå till 21,750 kronor, vilket med 4,650 kronor överstiger det för anordnande av en allmän utbildningskurs under år 1922 anvisade beloppet 17,100 kronor.

Övannämnda granskningsarvode, 3,500 kronor, är enligt överstyrelsens mening av så väsentlig betydelse för de allmänna utbildningskursernas fulla utnyttjande, att detsamma bör finnas tillgängligt även för 1922 års allmänna utbildningskurs, varför anslag för ändamålet torde böra upptagas jämväl å tilläggsstat för år 1922.

Till *föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande* har riksdagen för år 1922 anvisat 27,000 kronor. Vad denna verksamhet beträffar, framhöllo redan förutnämnda sakkunniga, att densamma måste försöksvis provas, innan några säkra hållpunkter för bedömande av verksamhetens omfattning och därmed av statsanslagets definitiva storlek kunde vinnas. Med hänsyn därtill föreslogo de sakkunniga, att anslaget skulle erhålla förslagsanslags natur. Vederbörande departementschef ansåg emellertid försiktigheten bjuda, att anslaget åtminstone till en början uppfördes såsom reservationsanslag.

Erfarenheten har nu visat, att det beräknade anslaget varit alldeles otillräckligt för att motsvara behovet. Under såväl år 1920 som den gångna delen av år 1921 ha ansökningar om bidrag av statsmedel för anordnande av föreläsningar av ifrågavarande slag inkommit till belopp, som många gånger överstiger det anslag, som för ändamålet stått till förfogande.

Då det synes överstyrelsen vara ett betydelsefullt samhällsintresse, att genom ifrågavarande under överstyrelsens inseende stående upplysningsverksamhet folknykterheten främjas, synes en betydande höjning av till denna verksamhet utgående anslag ofrånkomlig.

I betraktande av nuvarande statsfinansiella läge anser sig överstyrelsen icke kunna ifrågasätta större höjning än en ungefärlig fördubbling av det till direkta bidrag till föreläsningssarvoden och eventuell andel av föreläsarnas rese- och traktamentsersättning anvisade beloppet. Som av nedan anförda kostnadsberäkning framgår, torde även vissa andra med verksamheten förknippade utgifter vara ofrånkomliga. Statsverkets kostnader under år 1923 för denna föreläsnings- och instruktionsverksamhet torde sålunda böra beräknas på följande sätt:

bidrag till föreläsningssarvoden samt rese- och traktamentsersättning	kronor 54,000
kostnad för föreläsningsskatalog i genomsnitt för år	» 2,000
blanketter och andra trycksaker	» 1,000
organisations- och byråkostnader	» 2,000
oförutsedda utgifter	» 1,000
Summa kronor	60,000

Vad först beloppet 54,000 kronor beträffar bör som hittills iakttagas, att högst en sjättedel användes till bidrag till rese- och traktamentsersättning till föreläsarna. I sitt förslag upptogo de sakkunniga intet belopp för katalog, trycknings- och byråkostnader, m. m. Det torde emellertid vara uppenbart, att dylika kostnader icke kunna undvikas. I synnerhet har tryckningen av katalog över föreläsare och föreläsningsämnen visat sig medföra en betydande utgift; tryckningskostnaden för 1921 års katalog belöper sig enligt centralförbundets uppgift till omkring 5,000 kronor. Under förutsättning att fullständig katalog utgives endast vart tredje år, medan ett första och ett andra supplement utgivas de båda mellanliggande åren, och med hänsyn jämväl till det fallandet prisläget torde ifrågavarande kostnader kunna beräknas till 2,000 kronor i genomsnitt för år. För bestriktande av övriga med verksamheten förenade kostnader har överstyrelsen beräknat sammanlagt 4,000 kronor. Totala kostnaden för föreläsnings- och instruktionsverksamheten skulle, sålunda beräknad, för år uppgå till 60,000 kronor.

Av det senast anförda följer även, att en ökning av anslaget till 1922 års föreläsnings- och instruktionsverksamhet från av Kungl. Maj:t föreslagna 27,000 kronor till 54,000 kronor är erforderlig, om verksamheten under år 1922 skall kunna bedrivas i nu föreslagen omfattning.

Samtliga i denna överstyrelsens framställning upptagna anslag äro beräknade för hela kalenderåret 1923. Flertalet av dem äro av sådan beskaffenhet, att behovet för tiden 1 januari—30 juni 1923 täckes, om anslagen beräknas utgå med hälften av ovan beräknade belopp. De för anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare m. fl. ävensom av en allmän utbildningskurs beräknade anslagen äro emellertid av sådan natur, att de böra i sin helhet vara tillgängliga för vederbörande kursstyrelse redan under förra halvåret 1923.

Vad först angår de anslag, som av skolöverstyrelsen föreslagits att för förra halvåret 1923 utgå med belopp, motsvarande de för år 1922 anvisade, har jag icke någon invändning att göra. Dessa belopp, av vilka hälften torde böra beräknas för förra halv-

Departementschefen.

[232.] året 1923 äro: 4,500 kronor till Sveriges lärares nykterhetsförbund, 18,000 kronor till Sveriges storloge av I. O. G. T., 6,000 kronor till Sveriges blåbandsförening, 4,500 kronor till Templarorden, 3,000 kronor till Nationalgodtemplarorden, 3,000 kronor till nykterhetsorden Verdandi, 3,000 kronor till Vita bandet, 6,000 kronor till Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund och 1,000 kronor till underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek eller tillhopa 49,000 kronor. Det erforderliga halvårsbeloppet utgör således 24,500 kronor.

Då riksdagen så sent som år 1921 höjde anslaget till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet med icke mindre än en tredjedel eller med 5,000 kronor från 15,000 kronor till 20,000 kronor, anser jag mig icke böra i detta avseende följa skolöverstyrelsens framställning om ökning, utan torde anslaget för förra halvåret 1923 böra utgå med ett belopp, motsvarande hälften av det för år 1922 beviljade anslaget, 20,000 kronor, eller således med 10,000 kronor.

Ej heller anser jag mig kunna tillstyrka framställningen om en ökning av anslaget till en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande utan torde berörda anslag för förra halvåret 1923 böra upptagas till hälften av motsvarande anslag för år 1922, 2,500 kronor, eller 1,250 kronor.

Vad angår de begärda anslagen till en social fortbildningskurs och en s. k. allmän utbildningskurs erinrar jag, att jag med hänsyn till den föreliggande statsfinansiella ställningen icke funnit mig kunna förorda att anslag äskas hos 1922 års riksdag till de fortbildningskurser för lärare vid folkskolor samt de utbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, som eljest plägat år från år av riksdagen beviljas. De här ifrågavarande kurserna äro i viss mån med dessa jämförliga, vadan jag anser, att även ifråga om dem någon framställning om anslag till nämnda riksdag icke bör avlätas.

Vad slutligen beträffar anslaget till föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande har överstyrelsen hemställt om utverkande av ett anslag av icke mindre än 60,000 kronor för år räknat. Ifrågavarande anslag utgjorde för år 1921 18,000 kronor och höjdes av 1921 års riksdag med 50 procent till 27,000 kronor för år 1922, varjämte på tilläggsstat för år 1921 för ända-

målet beviljades 9,000 kronor. Under förhandenvarande statsfinansiella förhållanden synes mig en ytterligare höjning av detta anslag icke böra ifrågakomma. Jag tillstyrker, att anslaget för tiden 1 januari—30 juni 1923 bestämmes till hälften av 27,000 kronor eller 13,500 kronor. Härav följer, att jag icke anser mig kunna lämna min medverkan till att något tilläggsanslag för ändamålet beviljas för år 1922.

[232.]

Sammanlagt skulle, enligt vad jag nu anfört, för här uppräknade olika ändamål erfordras ett belopp av 49,250 kronor, därav 35,750 kronor såsom förslagsanslag, högst, och 13,500 kronor såsom reservationsanslag.

Jag hemställer således, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923:

dels ett förslagsanslag, högst 35,750 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

» till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	» 10,000: —
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek .	» 500: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet . . .	» 9,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	» 2,250: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —

till främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	kronor	1,500: —
» främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet.....	»	1,500: —
» främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	»	3,000: —
» främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	»	2,250: —
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	»	1,250: —
<i>dels ock till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 13,500 kronor;</i>		

Musikföreställningar för allmänheten.

[233.]
Musikföreställningar
för allmänheten.

9. **Musikföreställningar för allmänheten.** Riksdagen har under en följd av år på extra stat beviljat anslag för här ifrågakörande ändamål. Alltsedan år 1919 utgår det årliga anslaget med 57,000 kronor, så fördelade, att 18,500 kronor använts till understöd åt en var av Gävleborgs läns, Nordvästra Skånes och Norrköpings orkesterförening samt 1,500 kronor till inspektion av dessa föreningars verksamhet.

I skrivelse den 22 september 1922 har nu musikaliska akademien hemställt om utverkande av anslag för ifrågakörande ändamål under förra halvåret 1923.

Akademien erinrar härefter hurusom, jämlikt bestämmelser i kungörelsen den 22 juni 1920, nr 512, angående understöd åt vissa föreningar, som verka för musiklivets höjande, dylik förening skall

äga att lyfta de beviljade medlen med en tredjedel en månad efter det orkesterarbetet tagit sin början och en tredjedel efter det arbetet fortgått sammanlagt tre månader. Härav framginge, att förening ägde att under årets förra hälft lyfta två tredjedelar av de beviljade medlen, varjämte hälften av inspektionsarvodet skulle utbetalas under samma tid. För förra halvåret 1923 erfordrades sålunda ett belopp av 37,750 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:ts tacktes föreslå riksdagen

att till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 37,750 kronor.

Statens biografbyrå.

10. **Statens biografbyrå.** Sedan en följd av år har riksdagen till bestridande av utgifterna för statens biografbyrå på extra stat anvisat reservationsanslag att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder, varjämte riksdagen medgivit, att reservation, som kunde uppkomma å nämnda anslag, finge i den omfattning, Kungl. Maj:t prövade lämpligt, användas till befrämjande av sådana i samband med kinematografien stående ändamål, som Kungl. Maj:t funne vara förtjänta av understöd. För år 1922 utgår anslaget med ett belopp av 60,000 kronor.

[234.]
Statens
biografbyrå.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu föreståndaren för statens biografbyrå G. Bjurman hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen dels att för förra halvåret 1923 bevilja anslag till byrån till ett belopp av 30,000 kronor, dels ock att lämna enahanda medgivande beträffande användningen av reservation, vilken kunde uppkomma på anslaget för förra halvåret 1923.

Till stöd för sin framställning anför Bjurman bland annat:

Stämpeluppbörden vid byrån torde för första halvåret 1923 bära anslås till 1,200 kronor. Reserverade medel förefunnos vid 1920 års utgång till ett belopp av 45,326 kronor 39 öre och den 1 juli 1921, enligt byråns beräkning till ett be-

lopp av 51,968 kronor 94 öre. Till vilket belopp de kunna uppgå vid utgången av år 1922 undandraget sig med hänsyn till ovissheten av filmtillflödets storlek och medlens eventuella tagande i anspråk för kinoideella ändamål även approximativt bedömande. Bliva förhållandena under återstoden av år 1921 och under år 1922 någorlunda likartade med förhållandena under den tilländalupna delen av år 1921, lära medlen väl näppeligen avsevärt minskas under sin nuvarande siffra.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels till bestridande av utgifterna för statens biografbyrå anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 30,000 kronor att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

dels ock medgiva, att reservation, som kan uppkomma å nämnda anslag, må i den omfattning, Kungl. Maj:t prövar lämpligt, användas till befrämjande av sådana i samband med kinematografien stående ändamål, som Kungl. Maj:t finner vara förtjänta av understöd.

[235.]
Dyrtids-
tillägg åt
befattnings-
havare i
statens
biografbyrå.

11. **Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens biografbyrå.** För bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens biografbyrå anvisade 1921 års riksdag på tilläggsstat för samma år ett reservationsanslag av 27,000 kronor att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om behovet av anslag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under sagda tid åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på proposition om bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens biografbyrå, på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna ett reservationsanslag av 9,000 kronor, att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder.

Statens räntefria studielån.

12. **Statens räntefria studielån.** Av lånemedel utgår på [236.] extra stat för år 1922 såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån ett reservationsanslag av 250,000 kronor. Enligt gällande reglemente för utdelning av statens räntefria studielån, utfärdat den 19 juni 1919 (nr 511) sammanträder nämnden för upprättande av förslag till studielånens utdelning under februari månad och avgiver efter granskning och inkomna ansökningshandlingar före utgången av april samma år till Kungl. Maj:t förslag till fördelning av de för året tillgängliga lånemedlen. Enär Kungl. Maj:t först efter nämnda förslags avgivande beviljar studielån, komma således låntagarna i åtnjutande av lånen först under det läsår, som påbörjas med höstterminen näst efter Kungl. Maj:ts beslut. Då det å extra stat för år 1922 beviljade anslagsbeloppet 250,000 kronor alltså måste anses avse läsåret 1922—1923 finner jag, att något anslag såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån icke erfordras för förra halvåret 1923.

Statens räntefria studielån.

Däremot synes mig anslag böra äskas hos riksdagen till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med studielånen samt till bestridande av kostnaderna för den i reglementet föreskrivna nämnden.

För år 1922 har såsom ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med lånerörelsen av riksdagen anvisats ett belopp av 1,000 kronor. Banken har nu gjort framställning om anvisande för förra halvåret 1923 av ett belopp av 580 kronor för samma ändamål. Jag har intet att erinra mot denna framställning.

Vad jag redan anfört ger vid handen, att nämnden har sin verksamhet förlagd till kalenderårets förra hälft. Under förutsättning att anslag till fonden för räntefria studielån beviljas jämväl för budgetåret 1923—1924 bör alltså anslaget till bestridande av kostnaderna för nämnden vara i sin helhet tillgängligt redan under förra halvåret 1923. För närvarande utgår för ändamålet ett anslag av 5,000 kronor och anledning synes mig icke förefinnas att ifrågasätta någon förändring i anslagsbeloppet.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[236.]

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa såsom särskilda förslagsanslag

dels till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med statens räntefria studielån ett belopp av 580 kronor,

dels ock till bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under år 1923 må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, ett belopp av 5,000 kronor.

L. Åtgärder för fysisk utbildning.

1. **Gymnastiska centralinstitutet.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[237.]

Gymnastiska
centralinsti-
tutet.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till gymnastiska centralinstitutet, nu 72,700 kronor, med halva beloppet eller 36,350 kronor.

2. **Extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m.**

[238.]

Extra perso-
nal vid gym-
nastiska
centralinsti-
tutet m. m.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar anvisade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 följande anslag till gymnastiska centralinstitutet, nämligen till extra vaktmästarbiträde vid institutet ett förslagsanslag, högst 1,200 kronor; till undervisning jämte läkarvård vid en med institutet förenad kvinnlig poliklinik, ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor; till inköp av litteratur m. m. ett reservationsanslag av 600 kronor; till kostnadsfria övningar i gymnastik vid institutet för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor; samt till avlönande av en eldare vid institutet ett förslagsanslag, högst 810 kronor.

Institutet har åtnjutit extra anslag till ifrågavarande extra vaktmästarbiträde alltifrån år 1909, till den kvinnliga polikliniken sedan höstterminen 1914, till inköp av litteratur m. m. från och med år 1918, till kostnadsfri gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer från och med år 1919 samt till avlönande av en eldare vid institutet från och med år 1921.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har direktionen över gymnastiska centralinstitutet gjort framställning om fortsatta anslag å enahanda belopp för ovan omförmälda ändamål samt därvid framhållit, att de behov, som tillförene föranlett beviljande av ifrågavarande anslag, kvarstode oförändrade.

Departementschefen.

Mot ett bifall till direktionens hemställan har jag intet att erinra. Å övergångsbudgeten böra medel för de olika ändamålen lämpligen upptagas med belopp, motsvarande hälften av de nu för helt år beräknade anslagen. För vinnande av större överskådlighet synes det vidare vara önskvärt, att de av nu ifrågavarande anslag, vilka äga karaktären av förslagsanslag, högst, sammanföras till ett enda anslag, att utgå med den fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes. Fördelningen bör ske i noggrann anslutning till hittillsvarande förhållanden samt de belopp, som av Kungl. Maj:t ställas till förfogande för de olika ändamålen, var för sig äga karaktären av förslagsanslag, högst.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa

dels till extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m. ett förslagsanslag, högst 2,005 kronor, att utgå med den fördelning, som av Kungl. Maj:ts bestämmes;

dels ock till inköp av litteratur och bokbindning för institutets bibliotek ett reservationsanslag av 300 kronor.

[239.]

Understödjande av idrotten.

3. Understödjande av idrotten. Alltsedan år 1914 har ett extra anslag utgått till understödjande av idrotten. För år 1922 har riksdagen för ändamålet beviljat ett förslagsanslag, högst 90,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Med anledning av vad vid behandlingen av Kungl. Maj:ts framställning till 1921 års riksdag om anslag till understödjande av idrotten inom riksdagen förekommit bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 27 maj 1921 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla fem personer för att såsom sakkunniga inom departementet biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag i fråga om det statsunderstöd, som borde äskas hos riksdagen för främjande av idrotten, därvid tillika borde framläggas förslag till de allmänna villkor, som torde böra föreskrivas för statsunderstödet utgående. Den 27 juni 1921 tillkallades de sakkunniga av departementschefen.

Emellertid hava Sveriges centralförening för idrottens främjande och svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund uti en den 31 oktober 1921 dagtecknad skrivelse hemställt om anslag för förra halvåret 1923 till belopp av tillhopa 225,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 45,000 kronor. Nämnada framställning har remitterats till de sakkunniga men har något utlåtande av de sakkunniga ännu icke inkommit till ecklesiastikdepartementet.

Sedan 1921 års riksdag fattade sitt beslut rörande förevarande anslag, hava icke, så vitt jag har mig bekant, några omständigheter förekommit, som skulle kunna utgöra anledning att redan nu ifrågasätta en förhöjning av anslaget utöver ett belopp av 90,000 kronor, för helt år räknat. Jag får därför tillstyrka, att anslaget för förra halvåret 1923 bestämmes till hälften av sistsagda belopp eller till 45,000 kronor. Härav synes mig, i likhet med vad för år 1922 äger rum, $\frac{4}{9}$ eller alltså ett belopp av 20,000 kronor böra utgå till svenska gymnastikförbundet.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understödjande av idrotten anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 45,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 20,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

4. Understödjande av skididrotten bland ungdomen. Riksdagen har under en följd av år beviljat anslag till understödjande av skididrotten bland ungdomen. För ändamålet har för år 1922 anvisats ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Understöd-
jande av
skididrotten
bland ung-
domen.

I sin meranämnda skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av anslag för förra halvåret 1923 till samma ändamål och med enahanda belopp.

Då utgående av anslag till nu ifrågavarande ändamål icke synes vara av den vikt att det ej under nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden kan uppskjutas, anser jag för min del att något anslag för understödjande av skididrotten bland ungdomen icke bör äskas hos innevarande års riksdag.

Departement-
schefen.

M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.

[240.]

Understöd åt
vissa tid-
skrifter m. m.

1. **Understöd åt vissa tidskrifter m. m.** Under en följd av år har riksdagen på extra stat anvisat anslag till olika tidskrifter och vetenskapliga publikationer ävensom till vissa andra kulturella ändamål. Härjämte är sedan många år tillbaka i riksstaten å ordinarie stat uppfört ett ordinarie anslag till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, varjämte under senare år ett förstärkningsanslag till enahanda ändamål å extra stat anvisats.

De ändamål och anslag, jag nu åsyftar, äro följande, varvid själva beloppen angivas i enlighet med 1922 års riksstat.

Ä n d a m å l	Ordinarie stat	Extra stat
Svenska fornskriftsällskapet	—	4,000
Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia	—	2,000
Svenska vitterhetssamfundet	—	4,000
Tidskriften Acta mathematica	—	3,000
Tidskriften »Svenska landsmål och Svenskt folkliv» . . .	—	7,500
»Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium»	—	20,000
Föreningen Pietas	—	4,500
Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer . . .	—	2,500
Utgivande av Carl von Linnés brev	—	5,000
Bidrag till bekostande av professor J. G. Anderssons naturhistoriska insamlingar i Kina	—	30,000
Utgivande av Axel Oxenstiernas brev och skrifter	—	5,000
Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande	150,000	—
Förstärkning av sistnämnda anslag	—	50,000

Till samtliga nu angivna ändamål hava ansökningar inkommit om i vissa fall förhöjda anslag för år 1923, varvid äskandena i ett par fall inskränkts att avse första halvåret 1923.

Enär ifrågavarande anslag äro avsedda att tillgodose behov under år 1923 och någon större olägenhet icke kan anses uppstå, därest eventuellt beviljade belopp bliva tillgängliga först i början av senare hälften av samma år, har jag, med beaktande av den ståndpunkt, som chefen för finansdepartementet intagit i frågan om överflyttande till senare delen av år 1923 av vissa anslagsbehov ansett mig icke kunna förorda, att några anslagsbelopp för förenämnda ändamål uppföras å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Då emellertid ett särskilt riksdagens beslut torde påkallas beträffande omförmälda ordinarie anslag, vars rubrik bör återfinnas å riksstaten, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till resestipendier, samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande utan angivet belopp.

Departement-
schefen.

2. Undersökning av svenska folkmål. Sedan riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för systematisk undersökning av svenska folkmål anvisat på extra stat för år 1914 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, uppdrog Kungl. Maj:t den 22 augusti 1913 åt professorerna O. von Friesen, J. A. Lundell och A. Noreen, dåvarande docenten, numera professorn B. Hesselman och docenten S. Lampa (entledigad år 1916) samt filosofie licentiaten H. Geijer att tillika med överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala utöva ledningen av omförmälda undersökning, varjämte meddelades vissa närmare föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1914.

För fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål har riksdagen sedermera, i anledning av Kungl. Maj:ts gjorda framställningar, för åren 1915—1922 beviljat efter hand ökade årsanlag, för år 1922 utgörande 28,600 kronor.

Omförmälda anslag hava ställts till rektors vid universitetet i

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

[241.]

Under-
sökning av
svenska
folkmål.

[241.] Uppsala förfogande för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningen mot redovisning inför vederbörande ämbetsverk.

Genom kungl. brev den 3 november 1916 föreskrevs, att beträffande undersökningens planering och utförande under år 1917 skulle gälla enahanda bestämmelser, som enligt brev den 23 oktober 1915 i motsvarande avseenden fastställts för år 1916. De föreskrifter, som i sistberörda brev meddelats, återfinnas i statsverkspropositionen till 1919 års lagtima riksdag, bilagan åttonde huvudtiteln, sid. 892.

Sedan kanslern för rikets universitet anbefallts att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till användning av det för år 1921 beviljade anslaget, avgav kanslersämbetet, efter hörande av överbibliotekarien vid Uppsala universitet samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer, förslag i berörda hänseende; och meddelade Kungl. Maj:t genom brev den 22 oktober 1920 föreskrifter, väsentligen överensstämmande med de senast i ämnet lämnade, dock att två mera fast, för år, anställda medarbetare åtnjuta arvoden, den ene med 6,000 kronor, den andre med 9,000 kronor för arbetsåret. Till reseersättningar skall reserveras ett belopp av 6,000 kronor, som av ledningen fördelas efter sig företeende omständigheter mellan dels ovannämnda två årsanställda medarbetare, dels andra medarbetare i undersökningen. Sammanlagda restiden, för vilken understöd av statsanslaget utgår, skall uppgå till minst åtta månader. Till inlösen av handskrifter får användas intill 1,500 kronor. Genom beslut den 22 juni 1921 föreskrevs slutligen rörande det för år 1922 beviljade anslaget, att beträffande arbetets utförande och anslagets fördelning skulle gälla enahanda bestämmelser, som fastställts genom ovan omförmälda brev den 22 oktober 1920 i fråga om 1921 års anslag.

Nyssnämnda bestämmelser rörande vissa anslagsposter överensstämma med motsvarande poster i de beräkningar, som legat till grund för riksdagens anslagsbeslut. Enligt dessa beräkningar skulle anslaget fördelas på följande sätt:

Ett arvode till en vetenskaplig medarbetare, som tillika bestrider sekreterargöromålen för undersökningen samt föreståndarskap för arkiv och för undersökningsarbeten	kronor	9,000: —
Ett arvode till en vetenskaplig medarbetare	»	6,000: —
Reseersättningar	»	6,000: —
Inlösen av handskrifter	»	1,500: —

Kartor	kronor	600: —
Böcker	»	500: —
Materialier, tillfällig arbetshjälps samt diverse expenser	»	5,000: —
Summa kronor		28,600: —

I skrivelse den 31 augusti 1921 hava nu överbibliotekarien J. M. Hulth samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer anhållit om ett till 33,600 kronor förhöjt anslag för år 1923 till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål.

Det av sökandena för år 1923 begärda anslaget är avsett att fördelas på i huvudsak lika sätt, som ovan angivits i fråga om anslagen för åren 1921 och 1922. Härtill skulle emellertid komma ett anslag å 5,000 kronor till understöd till vetenskaplig bearbetning av folkmålsmaterial, som utföres av andra än undersökningens av statsanslaget honorerade, årsanställda medarbetare.

Efter hörande av humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala har universitetskanslern i infordrat utlåtande den 21 september 1921 i likhet med nämnda sektion förordat bifall till den gjorda framställningen och därvid hemställt om beviljande av ett anslag av 16,800 kronor för förra halvåret 1923.

Med hänsyn såväl till det rådande statsfinansiella läget som till den omständigheten, att 1920 års riksdag väsentligt höjde anslaget för ifrågavarande ändamål, har jag icke för närvarande ansett mig kunna tillstyrka en förhöjning, utöver för vad för år 1922 för ändamålet utgår. För förra halvåret 1923 torde sålunda böra beräknas hälften av nuvarande anslag eller alltså 14,300 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdaden

att till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 14,300 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

3. **Undersökningar m. m. av sydsvenska folkmål.** Till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål har från och med år 1918 utgått anslag på extra stat, för år 1922 med ett belopp av 4,000 kronor.

Departement-
schefen.

[242.]

Undersök-
ningar m.
av
sydsv
folkmål.

Hos Kungl. Maj:t har nu centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund anhållit om beredande för år 1923 av enahanda anslag som för år 1922.

På grund av remiss har kanslersämbetet för rikets universitet, efter hörande av humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund, den 24 oktober 1921 avgivit utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt för ändamålet på extra stat för förra halvåret 1923 ett belopp av 2,000 kronor.

Departement-
schefen.

Uppenbart är, att ifrågavarande anslag till sin natur är likartat med det, som alltsedan år 1914 utgår för undersökning av svenska folkmål. Jämväl anslaget till studium av sydsvenska dialekter avser nämligen väsentligen att bestrida arvode åt företagets ledare samt ersättning åt studerande, vilka i bygderna verkställa erforderliga undersökningar. Anslaget torde fördenskull böra utgå med hälften för förra halvåret 1923.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 2,000 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

[243.]

Arvode åt
ortnamns-
kommitténs
sekreterare
m. m.

4. **Arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare m. m.** Riksdagen har vid olika tillfällen anslagit medel till undersökning av ortnamn inom Älvsborgs, Örebro och Värmlands län. Därjämte har riksdagen sedan år 1911 på extra stat anvisat ett belopp av 4,000 kronor till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare.

Med hänsyn till de skäl, som föranlett beviljande under kristiden av förhöjda avlöningsförmåner åt befattningshavare i statens tjänst, ävensom till omfattningen av det sekreteraren åliggande arbetet samt behovet av nödig skyndsamhet vid arbetets utförande avlät Kungl. Maj:t på framställning av kommittén förslag till 1921 års riksdag om ett anslag av 10,000 kronor att utgå till ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden, därav högst 8,000 kronor till sekreterarens avlöning. Riksdagen beviljade emellertid till ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden allenest ett belopp av 8,000 kronor.

Kommittén har nu i skrivelse den 31 augusti 1921 ånyo hem-

ställt om förslag till riksdagen att bevilja till arvode åt kommitténs sekreterare med nödiga biträden ett belopp av 10,000 kronor.

Då anslaget till ortnamnskommitténs kansli, såsom jag redan nämnt, av 1921 års riksdag höjdes till dubbla beloppet, nämligen från 4,000 kronor till 8,000 kronor, anser jag mig nu icke kunna ifrågasätta en ytterligare ökning av detsamma. För förra halvåret 1923 bör för ändamålet äskas ett belopp, motsvarande hälften av det, som av riksdagen beviljats för år 1922.

Departement-
schefen.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode under förra halvåret 1923 åt ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari —30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor.

5. **Understöd åt inhemska skönlitterära författare.** I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1907 års riksdag till *fasta* årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor, att av Kungl. Maj:t efter sakkunnigas hörande fördelas; och anvisade riksdagen därav på extra stat för vartdera av nämnda tre år ett belopp av 10,000 kronor. Likaledes anslog 1910 års riksdag, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, till samma ändamål för åren 1911—1913 en summa av enahanda storlek att på ovan nämnt sätt fördelas samt anvisade därav på extra stat för vart och ett av sistnämnda år ett belopp av 10,000 kronor.

[244.]

Understöd
åt inhemska
skönlitterära
författare.

Vidare beviljade 1913 års riksdag till årliga understöd under åren 1914—1916 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd samt anvisade för ändamålet ett belopp av 10,000 kronor för vart och ett av åren 1914—1916.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade vidare 1916 års riksdag medel till ifrågavarande ändamål under treårsperioden 1917—1919 till enahanda belopp och under enahanda villkor som under närmast föregående treårsperiod. Av det beviljade anslaget, 30,000

[244.] kronor, har riksdagen för vart och ett av åren 1917—1919 anvisat ett belopp av 10,000 kronor.

Slutligen har riksdagen år 1919, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till årliga understöd under åren 1920—1922 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst beviljat ett anslag av 60,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd. Av det beviljade anslaget har riksdagen för vartdera av åren 1920, 1921 och 1922 anvisat ett belopp av 20,000 kronor.

Ifrågavarande understöd hava av Kungl. Maj:t utdelats, sedan, jämlikt Kungl. Maj:ts härom meddelade föreskrift, förslag därtill avgivits av en nämnd av fem sakkunniga. En av dessa sakkunniga har valts av svenska akademien, en annan av styrelsen för Sveriges författarförening; de tre återstående hava utsetts av Kungl. Maj:t.

Hos 1921 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t därjämte med anledning av en den 3 december 1920 till ecklesiastikdepartementet ingiven skrivelse av Sveriges författarförening om ett anslag å 20,000 kronor till ökning av det till understöd under år 1922 avsedda beloppet. Den i detta sammanhang förebragta utredningen återfinnes under punkten 251 av bilagan ättonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition. Riksdagen fann emellertid ej skäl att bifalla Kungl. Maj:ts nu nämnda förslag och anförde därvid, bland annat, följande:

Ifrågavarande anslag höjdes av 1919 års riksdag från 30,000 kronor, med vilket belopp anslaget alltsedan dess tillkomst för treårsperioder utgått med 10,000 kronor för år, till dess nuvarande belopp, 60,000 kronor för treårsperioden 1920—1922 att utgå med 20,000 kronor för vart och ett av nämnda år. Avsikten med denna fördubbling av anslaget var, bland annat, att bereda möjlighet till understöd av mer tillfällig art åt yngre författare. Med hänsyn till att sålunda en fördubbling av anslaget så nyligen ägt rum och då enligt riksdagens mening det belopp, varmed anslaget för närvarande utgår, torde vara tillräckligt, om det samma mer än hittills användes till mera tillfälliga understöd av ovan angiven art och icke disponeras till fasta understöd åt personer, vilka nått en sådan allmänt erkänd ställning, att en understödjande verksamhet från statens sida näppeligen kan motiveras, finner sig riksdagen sakna anledning bifalla förslaget om särskilda förstärkningsbelopp vare sig på tilläggsstat eller på extra stat för år 1922. Härtill kommer vidare, att stora krav på understöd åt andra allmänt kulturella ändamål alltjämt förefinnas, vilka krav icke låta sig tillbakavisa, och att

försiktigheten måste bjuda att ej minst under rådande finansiella förhållanden gå varsamt fram i avseende å tillgodoseende av behov, som lätteligen kunna stegras och ställa alltför stora anspråk på statskassan.

[244.]

I skrivelse den 27 september 1921 har nu den ovan omförmälda sakkunnignämnden, efter att hava tagit kännedom om Sveriges författarförenings skrivelse i ämnet den 3 december 1920, med instämmande i där förebragta motivering hemställt, att Kungl. Maj:t i överensstämmelse med den till 1921 års riksdag avlåtna propositionen måtte till 1922 års riksdag avlåta proposition om beviljande av ett årligt anslag för ifrågasvarande ändamål av 40,000 kronor (för åren 1923—1925 120,000 kronor).

På grund av remiss har svenska akademien den 13 oktober 1921 avgivit yttrande över ifrågasvarande framställning och därvid för sin del vitsordat behovet av den ifrågasatta anslagsökningen.

Departementschefen.

De skäl, som föranledde min företrädare i statsrådsämbetet att framlägga sitt förslag om förhöjning av här ifrågasvarande anslag voro även enligt min mening synnerligen tungt vägande. Det kan nämligen icke förnekas, att många av våra skönlitterära författare arbeta under synnerligen tryckta ekonomiska förhållanden och i många fall befinna sig i ett verkligt pekuniärt nödläge. Men å andra sidan håller jag före, att man med ett rationellt tillämpande av de utav 1921 års riksdag anvisade grunderna torde kunna bringa avsevärd hjälp även med det belopp, varmed anslaget nu utgår. Det statsfinansiella läget gör också, att jag för närvarande anser mig böra för vart och ett av åren 1923—1925 hemställa om ett anslag av allenast 20,000 kronor eller samma belopp, varmed anslaget utgått under nu löpande treårsperiod.

Då i enlighet med hittills gällande bestämmelser de av detta anslag beviljade understöden av vederbörande kunnat lyftas kvartalsvis första helgfria dag i en var av månaderna mars, juni, september och december, och då samma bestämmelse även framdeles synes böra gälla, torde av det för år 1923 avsedda anslaget hälften, eller 10,000 kronor, böra finnas tillgänglig redan under första halvåret.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till årliga understöd under åren 1923—1925 åt inhemska skönlitterära författare av ut-

märkt förtjänst bevilja ett anslag av 60,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd, samt att av ifrågarande anslag anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst ett belopp av 10,000 kronor.

[245.]
Statistiska
tabeller över
Öresunds-
tullen.

6. **Statistiska tabeller över Öresundstullen.** Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen för tiden efter år 1660 beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 15,000 kronor, varav på extra stat för år 1914 anvisades ett belopp av 1,500 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Såsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914 omnämnes, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913, att sistnämnda belopp skulle tillhandahållas Carlsbergfondens i Köpenhamn kassa, sedan av vederbörande i Danmark till Kungl. Maj:ts beskickning i Köpenhamn lämnats skriftlig förbindelse att kostnadsfritt tillställa kungl. biblioteket 25 exemplar av verket i dess helhet, i den mån det utkomme, samt under villkor att, där-est till arbetet komme att fogas lista med förklaring av däri förekommande termer och ovanligare ord, denna lista avfattades med hänsyn även till svenska läsa- res behov.

Enligt en från Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn ingången underrättelse har Carlsbergfondens direktion i skrivelse den 2 december 1913 till svenska beskickningen förbundit sig att uppfylla de för anslaget åtnjutande bestämda villkoren. Sedermera har direktionen till ecklesiastikdepartementet insänt redogörelser för arbetets fortgång under åren 1913—1920.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar anvisade riksdagen för ovannämnda ändamål jämväl på extra stat för vart och ett av åren 1915—1922 ett anslag av 1,500 kronor.

Departement-
schefen.

Av det belopp, som riksdagen år 1913 beviljade till bestridande av kostnaderna för utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen eller 15,000 kronor, återstår allenast att ytterligare anvisa

1,500 kronor. Sistnämnda belopp torde lämpligen böra utgå under förra halvåret 1923, för att på en gång i sin helhet ställas till förfogande av Carlsbergfondens direktion.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att av det till utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen år 1913 beviljade anslaget av 15,000 kronor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst, återstående beloppet, 1,500 kronor.

7. Resestipendier åt journalister. För vart och ett av åren 1912—1922 har riksdagen till resestipendier åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, anvisat anslag på extra stat, att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Genom kungörelse den 22 juni 1921 (svensk författningssamling nr 427) har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser i angivna hänseende att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas.

Resestipendier åt journalister.

Ifrågavarande anslag, som för vart och ett av åren 1912—1920 utgått med 4,000 kronor, höjdes av 1920 års riksdag på Kungl. Maj:ts framställning till 8,000 kronor för år 1921. Samma belopp beviljades jämväl för år 1922.

Svenska journalistföreningen har nu genom sin centralstyrelse anhållit om beredande för ändamålet av ett anslag å 8,000 kronor även för år 1923.

I fråga om utgående av resestipendier under nuvarande depressionstid har jag vid flera tillfällen i det föregående givit min ståndpunkt tillkänna. I anslutning härtill anser jag att något anslag till resestipendier åt journalister icke bör uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923.

Departementschefen.

8. Nusvensk ordbok. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1919 års lagtima riksdag såsom understöd åt docenten Olof Östergren för fullföljande och avslutande under åren 1920—1929 av hans arbete »Nusvensk ordbok» ett anslag av 56,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1920

[246.]

Nusvensk ordbok.

[246.] såsom förslagsanslag, högst ett belopp av 5,000 kronor, under villkor att Östergren till ecklesiastikdepartementet avlämnade det antal exemplar, som av Kungl. Maj:t bestämdes, av dels hittills utkomna, dels ock under anslagsåret utkommande häften av ifrågavarande ordbok, varjämte riksdagen tillika föreskrev, att det för år 1920 anvisade anslaget jämväl i övrigt skulle utgå efter de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

På sätt framgår av dåvarande departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet, då anslag för detta ändamål först ifrågasattes (se statsverkspropositionen till 1919 års lagtima riksdag, bilagan åttonde huvudtiteln, sid. 940), var det beviljade anslaget å 56,000 kronor avsett att fördelas på tio år med 5,000 kronor för vart och ett av de fyra första åren och 6,000 kronor för ett vart av återstående år. I enlighet därmed anvisade riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1921 och 1922 ytterligare ett belopp av 5,000 kronor.

Östergren har nu hos Kungl. Maj:t anhållit om fortsatt anslag för ändamålet för år 1923, och har denna framställning tillstyrkt av universitetsmyndigheterna.

Emellertid hava vidare i en till Kungl. Maj:t ingiven framställning representanterna för svenska språket och nordiska språk vid Uppsala universitet, professorerna O. von Friesen och B. Hesselman — under framhållande, bland annat, av det nuvarande anslagets otillräcklighet på grund av höjda bokpriser och stegrade ersättningar till medarbetare — anhållit om beredande av anslag för höjning av det till »Nusvensk ordbok» för viss tid utgående anslaget med ett belopp av 6,000 kronor från och med år 1922. Sistnämnda belopp skulle årligen fördelas sålunda:

Till korrekturkostnader	kronor 3,000: —
» anskaffning av litteratur	» 2,000: —
» tillfällig arbetshjälp och anlitande av sakkuniga	» 1,000: —

Summa kronor 6,000: —

På grund av remiss har universitetskanslern inhämtat utlåtande i ärendet från filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala humanistiska sektion ävensom för egen del i yttrande av den 14 oktober 1921 tillstyrkt den ifrågavarande framställningen.

Departementschefen.

Jag anser för visso, att ett för det språkvetenskapliga arbetet i

vårt land samt för upplysningsverksamheten om vårt modersmåls liv och utveckling så betydelsefullt verk som »Nusvensk ordbok» bör såvitt möjligt understödjas och befrämjas. På det livligaste förordar jag, att anslag för ändamålet även upptages i staten för förra halvåret 1923. På grund av det statsfinansiella läget anser jag mig emellertid icke, hur behjärtansvärt ändamålet än är, kunna åtminstone för närvarande tillstyrka en höjning av anslaget, på sätt ifrågasatts.

Jag hemställer alltså det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det år 1919 såsom understöd åt docenten Olof Östergren för fullföljande och avslutande under åren 1920—1929 av hans arbete »Nusvensk ordbok» beviljade anslaget å 56,000 kronor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 2,500 kronor.

9. Svenska naturskyddsföreningen. För vartdera av åren 1920, 1921 och 1922 har till främjande av svenska naturskyddsföreningens verksamhet under sagda år av riksdagen anvisats ett anslag av 4,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes. Genom beslut den 22 juni 1921 har det för år 1922 anvisade anslaget ställts till föreningens förfogande för därmed avsett ändamål, under villkor, bland annat, att föreningen först efter samråd med därtill av vetenskapsakademien utsedd person och med hänsyn tagen till dennes mening skrede till företagande av undersökningar av vissa ur naturskyddssynpunkt intressanta områden samt införskaffande av uppgifter rörande olika slag av naturminnesmärken.

Föreningens styrelse har nu anhållit om anvisande av anslag till samma belopp, 4,000 kronor, till främjande av föreningens verksamhet under år 1923, vilken ansökan tillstyrkts av vetenskapsakademien i infordrat utlåtande den 9 november 1921, varvid akademien uttalat, att endast hälften av anslaget borde utgå under förra hälften av år 1923.

Under åberopande av vad som anförts i fråga om anslag till enahanda ändamål för år 1920 (1919 års statsverksproposition, bila-

[247.]

Svenska
naturskydds-
föreningen.

Departement-
chefen.